

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03833

ALE VERK

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

עס איז שטרענג פארבאטן צו קויפן און פאר
קויפן דעם דאזיקע בוך אין צפון און דרום
אמעריקע, אין דרום-אפריקע און אין ענגלאנד

Copyright 1923, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

צוליב דעם פארלאנג פון שלום-עליכעם יורשים, איז די
אויסגאבע געדרוקט לויט דער אמעריקאנער אויסגאבע.

Szolem-Alejchem. T. XXV. „Fun Cwej Welten“.
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie“ B. KLECKINA.

פּוֹן צוויי וועלמען

דער אַרמאָניעלער שרייבונג

א י נ ה ס ל מ

7	יחזקאל על זיון א איה
105	גבוה דער מילכיגער

שווער צו זיין א איר

א קאמפודיע אין פיער אקטן מיט א פארשפיעל און מיט א עפילאג

געשריבען אין יאהר 1914

פערזאנען:

דוד שפירא. א בכבוד'ער איד, א בעלהבית, מיט א שנער שווארצער, עטוואס נוויליכער, הערצליכארד. קרוב צו פופציג. געווען אמאל איין עושר, איצט א מעקלער אויף דער בערזע. געהט זויכער געקליידט. האלט זיך שטאלץ. רערט מיט אזא טאן, וואס אלע דארפען איהם הערען. א הייכער טעמפעראמענט.

טרה שפירא. זיין ווייב. יונגער מיט א פאר יאהר פון איהם. א פראסטע, נאך נישט קיין נארישע אירינע. געווען אמאל א נאנין שענע.

בעטי. זייער טאכטער. א נימאזיסטין פון לעצטער קלאס. א שענהייט. א ביטעל א קאפרינע. נייענצעהן יאהר אלט.

סימא מעל. זייער זעהנדע. א ריהרעוודיג ברמצוהייונגעל. א נימאזיסטעל פון דריטער קלאס.

שניאורסאן. געענדיגט נימאזיע. א יאהר צוויי און צוואנציג. א בחור פון איין עכטאירדישען טיפ. שווארצע, עטוואס גענרויעלעטע האר. א ביסעל איין אויסגעבויענע טעמיטישע כאז. ברעגענדיגע אויגען.

יאיראן. זיין חבר. א כריסט. גלייך מיט שניאורסאנען געענדיגט נימאזיע. א טיפ פון איין עכטען רוס. רויטע באקען, ליכטיגע גלייכע האר, קאנצאפיש אונטערגעשוירען.

גרינסבערג. א סטודענט. איין אויסגעפוצטער. א ביסעל איין אסימילירטער.

פראטקין. א סטודענט. א ציוניסט.

הורוויטש. א געוועזענער עקסטער, איצט א לעהרער. פארשריבען אלס זינגערמאכער. רעדט מיט דער ליטווישער אויסשפראך.

לוי הילפערין. א מאדערנער רב, איין ארטאדאקס. זויכער געקליידט. א ריינער שווארצער סורדום. א ווידען יארמעלקעלע אויסן קאפ. א שען בערדעל. נייטט קיין לאנגע פאות.

קאלווארסקי. ראבינער. איין אלטער סאז מיט צוויי ארבענס אייף-
דער ברוסט.

נוראריה. א הויכער, א טרוסקענער.

שערעשוויצקי. א נידעריגער, א געפאקטער, מיט איין ארבען.

בערנשטיין.
מאנאסעוויטש. } ביידע גענאלטע.

קעצעלע. א קליין אידעל. שטארק באוואכסען. א ביסעל א יארישליכער.
רעדט גיך און צוויי מאל א ווארט. אנגעטהאן א קורץ ווייטיקעל, איין
אפגעבארעט קאפעלישעל. דרעהט זיך ביי דער בערוע.

אחאליאסטרע מיידלעך. בעמיס חבר'טעס. גימנאזיסטקעס.
אלע איז גרינע קליידלעך, שווארצע פארמיכלעך, ווייסע קעלנערלעך מיט
סאנשעטלעך. לאכען הי'הי'תי און מאכען קניקסענס.

אקאמפאניע גימנאזיסטען. אלע — רוסישע טיפען.
אלע איז אונטארטס מיט ווייסע קעפלעך.

דער שמש ביי רב לוי היילפערין.

דער עלטסטער פון די זשאנרארמען.

פאליציסטען, זשאנדארמען, נאדזיראטעליס,
א דווארניק מיט א בלעכעל, פאסאזשירען און
טרענערס-אויף דער באהן, איין אבערקאנדוקטאר,
קעלנערס אין רעסטאראן.

ארט: דער פארשפיעל קומטיפאר איז א רוסישער שטאדט. אלע פיער אקטען
מיטן עפילאג שפיעלען זיך אפ אין א גרויסער שטאדט פון דער אידישער „שטער"
צו" איז רוסלאנד, וואו ניט אלע אידען מענען וואהנען. צייט: 1913-1914.

באמערקונגען פונ'ם פארפאסער.

מע בעט זעהר העפליך די ארטיסטען, זיי זאלען זיין ווי ווייסי
סעגליך נאטירליך גרימירט, ניט אנקלעפען קיין בערד, אין די באווע-
גונגען ניט איבערטרייבען, ניט קרימען זיך אויף צו מאכען לאמענדיג.
דעם עולם, ניט צולעגען קיין אייגענע ווערמער, און בכלל זיך גוט צו
הערען צו די רעמארקעס און גוט איינשטודיערען די שפראך פון דעם
ארוינאל.

אין די ערמער, וואו ס'איז אנגעצייגט, אז מע רעדט אויף איריש,
באדארמען די שוישפיעלער דאס ארויסבאווייזען מיט א באזונדערער
באטאנונג און מיט א באזונדערער באוועגונג צו דער פערזאן, צו
וועלכער מע רעדט, אזוי, אז מע זאל עס ארויסזעהען און פיהלען.

דאס רעקווויזיט ביים אויסשטאמען די סצענע איז פריי.
דער עפילאג קאן געשפיעלט ווערען און ניט געשפיעלט ווערען ←
ס'הענגט אפ פונ'ם פרייען ווילען פון דער רעזיש.

פאַרשפּיעל

אז באזונדער קאבינעט אין א גרויסארטיגען קאפערדעסטאראן. שיען מעבלירט. הויכע שפיענלען. ביי די זייטען ווייכע סאפעס, סאמעטענע פאטעלען. אויף די ווענט בילדער, דיוואנעס. ביי דער זייט א פאדל טעפּיאן. אין מיטען קאבינעט א גרויסער, מיט ווייסען געדעקטער, מיש. אויפ'ן טיש — פון כל טוב. א סך פלעשלעך מיט אלערליי משקאות. צווישען זיי א סך לעדיגע. כלערליי פארבייסענס, נאר אלץ אין דער גרעסטער אומארדענונג. שטארק אנגערויכערט און אכז נעווארפען. — ס'איז א קערמעשעל פון א שטיק עטליכע און צוואנציג יונגעלייט, נארוואס געענדיגט אכט קלאסען גימנאזיע, וואס דארפען אין גיכען אריין אין אוניווערסיטעט. פאר'ן צעשירען זיך פארברענגט מען א נומע שעה און מע טהוט א לעב-אונטער. שוין ביים ערשטען אנהויב, אז דער פארהאנג הויבט זיך אויף נאר האלב און מע זעהט נאך כמעט נארניט, הערט זיך שוין דאס געוויסע סטודענטען-ליעד מיט'ן געוויסען ניגון:

„נאארדעאמוס איגיטור

יווענוס דום סוממוס,

פאסט אוקונדאס יווענמוטעם

נאס האבעכיט הומוס...”

נאך די צוויי סטראפען הויבט זיך אויף דער איבעריגער טייל פארד האנג, און דער נאָל שטעלט זיך פאר אין פולען גלאנץ. דער עולם אין שוין רעכט בנילופין. דאס זענען לויטער גימנאזיסטען, יונגערע און עלטערע, אלע אין זייער אונפארם, מיט ווייסע קנעפלעך, אין פארשידענע פאזען: ווער מען קלאפט אויפ'ן פארטעפּיאן, און ווער עס זיצט אין מיטען קאבינעט אויף דער ערד, און ווער עס ליגט אויס געצויגען אויף דער סאפע, און ווער — נאר אויפ'ן טיש. ווער עס רויכערט, און ווער עס האלט א כוס אין דער האנט. פרייליך זענען אלע. מיט'ן גימנסיום צום עולם שטעהט וויניא אינוואנאוו.

דיריזשירט מיט א לעפעלע דעם כאהר, וואס ענדיגט דאס ליעד מיט די ווערטער:

„גאאודעאטום איגיטור
יווענוס דום סוממוס...“

דער דיריזשאר איוואנאו דערלאנגט א קלאב אין טיש און רופט אים הויך אויף רוסיש].

א י ו ו א נ א ו ו . ע י ! ט ש א ע ק ! ש א מ פ א נ ס ק א ר ו ו א ,
ט ש א ר ט ו ו א ז מ י ! ... [א פאר חברה לייט האפען איהם ביי דער האנט].
א פ א ר ס ט ו ד ע נ ט ע ן . ו ו א נ י א ! ב י ז ט מ ש ו נ ע ג ע -
ו ו א ר ע ן ? - ש א מ פ א נ ס ק ע ? ! ו ו י י ס מ , ו ו א ס ד א ס ק א ס ט א ט א ד א ?
א י ו ו א נ א ו ו . נ י ע ו ו א ש ע ד י ע ל א ? ! אויף מיין רעכענונג,
ט ש א ר ט ו ו א ז מ י ! א יך צ א ה ל ! ט ש א ע ק ! ש א מ פ א נ ס ק א ר ו ו א ! !
[עס לויפען אריין צוויי קעלנערס מיט ווייסע פארטיכלעך, ברענגען שאמפאניער
וויין, אין ציין געוויקעלט, שמעלעראוועק, פילעראו די בעכערס, געהעראפ].
א י ו ו א נ א ו ו . ג א ס פ א ר א ! צו די בעכערס, ט ש א ר ט ו ו א ז מ י !
ו א ל ע ט ה ו ע ן ז י ד א נ ע ם צו די בעכערס. וואס זענען מיר געווען נעכטען ?
נ ע כ ט ע ן ז ע נ ע ן מ י ר ג ע ו ו ע ן י ו נ ג ל ע ך , ק י נ ד ע ר , ש נ ע ק ע ס , ג י מ נ א ז י א ר ע ן !
א ל י א ד ע ל ע ה ר ע ר ע ל ה א ט ג ע ה א ט ר ע כ ט א ו נ ו א נ נ ע מ ע ן פ א ר ' ן ק א ל נ ע ר
א ו ן א ר י י נ ו ו א ר פ ע ן א י ן ק א ר צ ע ר . א ב ע ר א י צ ט ? א ב ע ר מ א ר ג ע ן ?
ט ש א ר ט ו ו א ז מ י ! מ א ר ג ע ן ז ע נ ע ן מ י ר מ ע נ ט ש ע ן ! ס ט ו ר ע נ ט ע ן !
א ו י ם ג י מ נ א ז י א ר ע ן ! ג י ד ע ר מ י ט ד ע ר ג י מ נ א ז י ע ! ל ע ב ע ן ז א ל די
א ו נ י ו ע ר ס י ט ע ! ה ו ר ר א ! ! !

א ל ע . ה ו ר ר א ! ! ! נ מ ע ט ר י נ ק ט , מ ע ק ו ש ט ז י ד , מ ע א ל ל ו ט ז י ד ,
מ ע ר ע ט , מ ע ל א כ ט , מ ע א י ז פ ר י י ל י ד . צווישען דער פרייליכער קאמפאניע אין
צו באמערקען איינעם א נימנאזיסם פון אירישען טיפ, אויך אין אונזיפארם און
אויך מיט ווייסע קנעב. דאס איז הערשעל שניאורסאן. האטשער
האלטאונטער די קאמפאניע, טרינקט כלומרשט גלייך מיט אלע, נאר ער זאל זיין
פרייליך גלייך מיט אלע — דאס זעהט מען ניט. דאס באמערקט אבער קיינער
נישט, אויסער איינעם — דער, וואס האט געקאמאנדעוועט מיט'ן כאהר, וואס
מ'רופט איהם וואניא איוואנאו. אין דער צייט, ווען אלע הוליען, געהט צו
צו איהם וואניא, לענט ארויף די האנט איהם אויף דער פלייצע].

א י ו ו א נ א ו ו [צו שניארסאנען]. וואָס איז מיט דיר,
הערשקאָ?
ש נ י א ו ר ס אָ [ווי אויפגעוואַכט, לעבעדיג]. וואָס זאָל זיין?
גאַרניט.

א י ו ו א נ אָ ו ו . וואָס האַלסט דו אויפגעהאַנגען די נאָז אויף
דער קווינטע? נעמט איהם פער א האנט, זעצט זיך אונזע מיט איהם אויף
א זייט.

ש נ י א ו ר ס אָ . ווער? איך? עס ווייזט זיך דיר אויס.
א י ו ו א נ אָ ו ו . עס ווייזט זיך מיר ניט אויס. איך זעה.
איך קוקנאָך די גאַנצע צייט נאָך דיר. מיך וועסט דו ניט נאַרען,
הערשקאָ. איך קען דיך.

ש נ י א ו ר ס אָ . איז טאַקי גוט, וואָס דו קענסט מיך...
פון דעסטוועגען וואָלט ניט געשאַרט, זאָלסט מיך קענען אַ ביסעל
געהענטער.

א י ו ו א נ אָ ו ו . וואָס זשע וואָלט געווען?
ש נ י א ו ר ס אָ . וואָלסט דו מיך ניט געפרעגט קיין קשיות.
דו וואָלסט דעמאָלט אַליין געוואוסט, אז איך בין ניט גלייך צו אַיך.
פויען. איך קאַן מיך ניט פרעהען, אַזוי ווי איהר פרעהט זיך.
א י ו ו א נ אָ ו ו . פאַר וואָס?

ש נ י א ו ר ס אָ . פאַר דעם! דערפאַר, ווייל איהר, אַז
איהר פרעהט זיך, פרעהט איהר זיך מיט אַיער גאַנצען וועגען, מיט
אַלע אַיערע איברים און הושים...

א י ו ו א נ אָ ו ו [שפּאַטיש]. און דו?
ש נ י א ו ר ס אָ . און איך? איך טאָר ניט. פאַר מיינע
אויגען שטעהט שמענדיג די אויפשריפט: „מעמענטאָ מאַרי“...

א י ו ו א נ אָ ו ו . טשאַרט וואָזמי! וואָס פאַר אַיין אויפ-
שריפט? וואָס פאַר אַ „מעמענטאָ מאַרי“?

ש נ י א ו ר ס אָ . האָסט פאַרגעסען, אַז איך... אַז איך בין
א איד?

א י ו ו א נ א ו ו . אָט האָסט דו דיר ! און אז א איד —
איז וואָס ?

ש נ י א ו ר ס א ו . איז גאַרניט... [קוקט אויף איוואנאווען אהר
ווערטער].

א י ו ו א נ א ו ו . איך פארשטעה ניט, הערשקאָ, עפּים
רעדסט דו מיר היינט מאַדנע רעד... [באוונדער פריינטליך]. מיר דאַכט,
אז אויף אונז, דיינע חברים, האָסט דו זיך ניט צו באַקלאַנגען... מיר,
דיינע חברים...

ש נ י א ו ר ס א ו ! [א ביסעל אויפגערעגט]. חברים ! חברים !
ביזט א נאַר ! ווער רעדט פון חברים ? דו מיינסט, אפנים, אז
די גאַנצע וועלט איז אָט א דאָ אָ ? מיר און אונזערע חברים ? דו
פאַרגעסט, אז אויף יענער זייט גימנאַזיע איז אויך דאָ א וועלט,
און א גרויסע וועלט. אויסער אונז זענען פאַרהאן נאָך מענטשען.
נאָר פון יענער גרויסער וועלט ווייסט איהר, אפנים, זעהר ווייניג.
פּמעט גאַרנישט ניט. יענער גיהנם איז אייך אומבאַקאַנט. [פויען].
אין מיין פעל ווען דו ביזט אָפּ ניט לאַנג, האָטש איין יאָהר, וואָלסט
דו דעמאָלט געוואוסט, וואָלסט דו דעמאָלט געפיהלט, וואָס הייסט
נאַרמא, פּראָצענטען, מיניסטערישע צירקוליאַרען און נאָך אזעלכע
נומע זאַכען...

א י ו ו א נ א ו ו [מיט א באוועגונג]. וואָס הערסט דו צירקוֹר־
ליאַרען, פּראָצענטען ? מיט אזא איין אַטעסטאַט, ווי דו האָסט !
מיט א גאַלדענער מעדאַל !

ש נ י א ו ר ס א ו ! א גאַלדענע מעדאַל ? [א מאָד מיט דער האנט].
מע האָט שוין געזעהען אזעלכע זאַכען. קאַרג „מעדאַליסטען“ זענען
פאַרבליבען נאָך פון פאַר־אייַאָהרען ? ... און פון פאַר־צוויי־אָהרען ?
„מעדאַליסטען“, האָ, א טייערע מציאה ! עך ! נאָר וואָס
איז צו רעדען ? [שטעהט אויף]. וואָס איז מיט דיר צו רעדען, אז דו
ווייסט ניט, דו פארשטעהסט ניט, דו קאַנסט עם גיט פארשטעהן !...
[זעצט זיך אַוועק צוריק].

א י ו א נ א ו [קרימט איהם איבער]. „דו ווייסט ניט, דו פארשטעהסט ניט, דו קאנסט עס ניט פארשטעהן!“ ... פאר וואָס קאָן איך עס ניט פארשטעהן, טשאַרט וואָזמי? איך בין נאָך אזוי קלוג, ווי דו!

ש נ י א ו ר ס אָן. נאר איינער! מע דארף ניט זיין קלוג — מע דארף נאָר זיין א איד דערצו. היינט פארשטעהסט דו שוין? זאָלסט זיין א איד האַטש איין יאָהר...

א י ו א נ א ו. וואָס זשע וואָלט געווען?
ש נ י א ו ר ס אָן. וואָלסט דו עס נישט אויסגעהאַלטען.
קיין איין יאָהר אפילו.

א י ו א נ א ו. אזוי מיינסט דו?
ש נ י א ו ר ס אָן. איך בין איבערצייגט!
א י ו א נ א ו. נו, האָסט דו א טעות. קענסט דו מיך ניט. ווייסט דו נישט, ווער וואַניאַ אינוואַנאַו איז! [פוייען]. שאַ! ווייסט דו, וואָס פאַר א געדאַנק מיר איז איינגעפאַלען זיצט אין קאַפּ? [טהוט זיך א פאַטש אין די קניעס, רוקט זיך צו צו שניאורסאָנען]. הער-אויס, הערשאַקאָ, טאַמער וואָלטען מיר זיך געביטען?

ש נ י א ו ר ס אָן [קוקט איהם און]. וואָס הייסט „געביטען“?
א י ו א נ א ו. אַט איך לעג דיר פאַר א קאַמפּינאַציע. דו זאָנסט, איך וואָלט קיין איין יאָהר אפילו ניט געקאַנט זיין אין דיין פעל? טאַ לאַמיר זיך בייטען!
ש נ י א ו ר ס אָן [פארשטעהט איהם נאך אלץ ניט]. וואָס הייסט — לאַמיר זיך בייטען?

א י ו א נ א ו. נאָר פראַסט. מיר וועלען זיך בייטען. דו זאָנסט, איך זאָל איין יאָהר האַטש פּרובען זיין אין דיין פעל, פּרובען זיין א איד? — גוט! מיר וועלען זיך בייטען... אויף איין יאָהר. דו וועסט זיין אינוואַנאַו, איך וועל זיין שניאורסאָן.

ש נ י א ו ר ס אָן [שמעט אויף]. דו האַסט, אפּנים, ניט פון וועמען חוץ צו מאַכען? זוך א גרעסערען נאַר פון זיך...

א י ו ו א נ א ו ו [שמעתם אויף אויף]. איך מאך נישט חוזק.
 איך מיין עם גאנץ ערנסט, טשאָרט וואָזמי! איך בין א בעלן צו
 זיין אויף דיין אָרט. איך וויל פּרובירען אויף זיך אַליין, ווי אזוי
 איז, אז מע איז אַ איד? ווי אזוי פיהלט זיך אַ איד? איצט האָבען
 מיר אַ געלעגענהייט. מיר דאַרפען ביידע אַרײַן אין אונױוערסיטעט.
 מיר פּאָהרען ביידע אין אַ נײַ אָרט, אַ פרעמדע שטאָדט, וואו קיינער
 קען אונז נישט. וועלכער רוח איז דאָס מחויב צו וויסען, ווער פון
 אונז איז אױוואַנאָוו און ווער — שניאורסאָן? צי וועמען געהט עס
 אָן, אז איך, אױוואַנאָוו, בין שניאורסאָן, און דו, שניאורסאָן, ביזט
 אױוואַנאָוו, חא - חא - חא? וואָס זאָגסט דו דערויף, הערשקאָ, האַ?
 שניאורסאָן. וואָס איך זאָג דערויף? איך קאָן זאָגען
 נאָר דאָס, אז דו פּלאַפּעלסט נאַרישקױטען, ווײַל דו ביזט...

א י ו ו א נ א ו ו. שפור — מיינסט דו אפשר?
 שניאורסאָן. חס וחלילה! ווער זאָגט, אז דו ביזט שפור?
 איך זאָג נאָר, אז דו ביזט אַ ביסעל בגילופין, אונטער'ן גלעזעל...
 א י ו ו א נ א ו ו [ענערגיש]. איד? אונטער'ן גלעזעל? דו
 לייגסט! נאָך קיין מאָל אויף מיין לעבען בין איך, טשאָרט וואָזמי,
 אזוי נישטער ניט געווען, ווי היינט! איך זאָג עם גאנץ ערנסט,
 הערשקאָ, פריינט מיינער, ביי מיין עהרען-וואָרט! אָט האָסט דו
 דיר מיין האַנט! [ציהט איהם אויס אַ האַנט]. איך וויל פאַרזוכען דעם
 טעם: ווי אזוי איז עס, אז מע איז אַ איד?
 שניאורסאָן. וועסט פיהלען אַ רעכטען טעם! וועסט
 פאַרזאָגען אַ צעהנטען!

א י ו ו א נ א ו ו. נאַרישקױטען! [טהוט זיך אַ זעץ אין האַרצען].
 קענסט דו מיך נישט! ווייסט דו נישט, ווער וואַניצ אױוואַנאָוו איז,
 טשאָרט וואָזמי! פּאָלג מיך, לאָמיר זיך בייטען! ווײַל אַרומגעטען
 שניאורסאָנען. אויף איין יאָהר נאָר לאָמיר זיך בייטען...

שניאורסאָן [שטופט איהם אַפּ פון דער גרינג]. רעד ניט קיין
 נאַרישקױטען! סע שלאָגט צו דער גאַל! וואָס הייסט בייטען?
 ווי בייט מען זיך דאָס?

א י ו ו א נ א ו ו . נאָר פּראָסט : מע נעמט און מע בייט זיך.
 איד וועל זיין שניאורסאָן, דו וועסט זיין איוואַנאָוו. דו וועסט מיר
 געבען דיין אטעסטאט מיט די פינפען, איד וועל דיר געבען מיין
 אטעסטאט מיט די דרייען, משאָרט וואַזמי, און ביט פאָסיעמו!
 איז דאָס געמאכט ? נציהטאויס שניאורסאנען א האנט].
 ש נ י א ו ר ס אָן . דו רעדסט ווי א סינד, וואַניאָ, כלעבען.
 וואָס רעדסט דו ? דאָקומענטען — עפּים אַ שפּיעלעכעל ? היינט
 אונזערע עלטערען ?

א י ו ו א נ א ו ו . דאָקומענטען ? נאַרישקייטען ! איין
 יאָהר אינגאַנצען — נאַפּליעוואַט ! און די עלטערען — וואָס געהט
 עס זיי אָן ? ווער דאַרף עס וויסען ? מיר וועלען דאָך זיין ביידע
 אין איין שטאָדט, אין איין אוניווערסיטעט, וועלען זיי אונז שרייבען
 בריעף, דיין פאָטער צו מיר, מיין פאָטער צו דיר — און מיט זייערע
 בריעף וועלען מיר זיך אָפּבייטען. האָסט דו עס פאַרשטאַנען, קאָפּ ?
 [חאַפט שניאורסאנען פאַר אַ האנט, שלעפט איהם צום טיש. שניאורסאן לאָזט
 זיך ניט].

ש נ י א ו ר ס אָן . לאָז געמאַך ! וואַניאָ, לאָז צורוה ! די
 חברים דאַרפסט דו נאָך...

א י ו ו א נ א ו ו . זאָרג ניט, זיי וועלען אונז ניט אַרויסגעבען.
 אַט אַ דאָ וועט דאָס בלייבען. [הערט ניט שניאורסאנען, שלעפט איהם צו
 צום צענטער. טהוט אַ זעץ מיט דער האנט איבער'ן טיש]. סילאַנס ! שטיל
 זאָל זיין ! [דער עולם טהוט אַ שטעהאויף]. חברים, שטיל זאָל זיין !
 [טהוט נאָך אַ מאל אַ זעץ מיט דער האנט אַן טיש]. איד דאַרף אַיך עפּים
 זאַגען זעהר אַ וויכטיגע זאָך ! [שפּרינגט אַרויף אויף אַ שטוהל]. הערט
 נאָך צו מיט קאָפּ ! איהר זאָלמ וויסען זיין, אַז אַיך בין שוין מעהר
 ניט אַיך. אַיך בין שוין ער ! [ווייזט אויף שניאורסאנען, וואָס שטעהט נאָך
 אַ פאַרנאַפּטער און ווישט זיך דעם שווייס פּונם שטערן]. און ער איז שוין
 נישט מעהר ער, נאָך אַיך ! ער איז אַיך, אַיך בין ער... וואָס קוקט
 איהר זיך איבער און וואָס שמייכעלט איהר דאָרט אין די הויפענס ?
 אַיך בין ניט שפור, משאָרט וואַזמי ! איהר וויסט גאַנץ גוט, אַז

איך בין ניט שפור — איך קאן טרינקען. אָט באַלד וועט איהר האַרבען, וועט אייך זיין קלאַר אַלסדינג. חברים! זייט וויסען, אז איך און אונזער חבר שניאורסאָן האָבען זיך געביטען, אויף אַ יאָהר האָבען מיר זיך געביטען. מיר האָבען זיך געגעבען דאָס וואָרט, מיר האָבען געהאַלטען אַ וועמע. קורץ — ס'איז ניט אייער זאך. איהר דאַרפט נאָר הערען און זעהען און שווייגען. איך באַשווער אייך מיט אונזער הייליגען בונד פון חבר'שאַפט, אז דעם זאָל אָפּ דאַרען די צונג, ווער ס'וועט אַרויסלאָזען אין דרויסען אַ פּיפּס וועגען דער גאַנצער געשיכטע אין פאַרלויה פונ'ם דאָזיגען יאָהר! ... חברים! איך פאַרער פון אייך אינ'ם נאָמען פון אונזער סאָליראַד ריטעט, איהר זאָלט מיר געבען אייער עהרען-וואָרט און שווערען, אז דאָ, אין דעם קאַפיגעט, ווערט די זאך באַגראָבען אויף אייביג, און קיין פּויגעל וועט ניט וויסען. זאָגט איהר מיר צו?

ק ו ל ו ת . מיר זאָגען דיר צו! מיר זאָגען דיר צו!

ק ו ל ו ת . האַטש מיר ווייסען ניט וואָס, מיר ווייסען ניט

ווען!

א י ו ו א נ א ו ו . אָט באַלד וועט איהר וויסען. איהר דאַרפט מיר נאָר צוואַגען, אז ס'וועט ניט אַרויסגעטראָגען ווערען פון דאַנען אַ וואָרט. איהר דאַרפט מיר צושווערען, אז צווישען אונז וועט דאָס בלייבען. אַלזאָ, שווערט איהר מיר צו? [הויכע-אויף צוויי פינגער]. זאָגט: „מיר שווערען!“

א ל ע [הויכע-אויף צוויי פינגער, זינגען מיט אַ נינון]. מיר הויבען

די הענט און מיר שווערען!

א י ו ו א נ א ו ו [אויפגעבראַכט]. סילאַנס! וואָס פאַר אַ געזאַנג, טשאַרט וואָזמי? ! דאָ האַנדעלט זיך וועגען איין ערנסטע זאך, און זיי האָבען זיך צעזונגען גאָר! אַלזאָ, איך פאַרער פון אייך, איהר זאָלט זיין ערנסט און זאָגען: „מיר שווערען.“

א ל ע [ערנסט]. מיר שווערען. מיר שווערען!

א י ו ו א נ א ו ו . אָט אזוי האָב איך אייך לייעב. אַצינד, חברים, אז איהר האָט מיר אָפּגעשוואָרען, וועל איר אייד שוין

ערצעהלען, אום וואָס דאָ האַנדעלט זיך. אונזער חבר, הערשקאָ
שניאורסאָן, ווי אייך איז באַוואוסט, געהערט צו יענעם פּאָלק, וואָס
איז פאַרהאַסט און פאַרפּאָלגט אויף דער נאַנצער וועלט, צו יענעם
אויסדרוועהלמען פּאָלק, וואָס איז צעזוייעט און צעשפּרייט, —
מיט איינעם וואָרט: ער איז אַ איד, און אַ איד איז זעהר שווער
צו זיין. כּמעט אוממעגליך. אזוי זאָגט ער, הערשקאָ הייסט עס.
און איך זאָג, אַז ס'איז ניט אזוי גוואַלדיג. דער שר איז גאַרניש
אזוי שרעקליך, ווי מע מאַהלט איהם... זאָגט מיין חבר, אַז דערפאַר
מיין איך עס, ווייל איך בין קיינמאָל קיין איד ניט געווען. לאָם איך
פרובען, זאָגט ער, זיך געפינען אין זיין פעל האַטש איין יאָהר, וועל
איך, זאָגט ער, דעמאָלט פּיחלען. גוט. איז געפּליבען, איך זאָל
אַרײַן אין זיין פעל האַטש אויף איין יאָהר. ווי אזוי זשע מאַכט
מען דאָס? האַבען מיר זיך געפיטען אויף אַ יאָהר...

ש נ י א ו ר ס אָ י . נאָך ניט געפיטען, נאָר ער וויל, מיר
זאָלען זיך בייטען.

א י ו ו אַ נ אָ ו ו . געביטען, געביטען! הערט איהם ניט!
פון דער מינוט אָן איז ער שוין ניט מעהר שניאורסאָן, נאָר
איוואַנאָוו, און איד בין אויס איוואַנאָוו, נאָר שניאורסאָן. נער
שפּרינגט אַראָפּ פון שטוהל, ציהט אַראָפּ פון זיך זיין מונדיר, גיט איבער שניאור-
סאָנע, שלעפּט אַראָפּ כּמעט מיט גוואַלד פון שניאורסאָנען זיין מונדיר, און ביידע
טהען זיך איבער פאַר אַלעמען אין די אויגען. וואַניץ איוואַנאָוו מאַכט אַ איריש
פנים, סטאַרעוועט זיך, ער זאָל זיין עהנליך צו שניאורסאָנען. דער עולם נעצט
אויף די סצענע מיט גרויס ענטווייאַזם].

אַ ל ע [אפּלאַדירען]. בראַוואַ! בראַוואַ!

א י ו ו אַ נ אָ ו ו [שפּרינגט אַרויף וויעדער אַ מאל אויף אַ שטוהל].
חברים! אַצינד, אַז די זאָך איז שוין געמאַכט, ערלויב איך מיר
פאַרצושמעלען פאַר אייך. איך בין שוין ניט מעהר דער פּריסט,
דער דוואַריאַנין, איוואַן איוואַנאָוויטש איוואַנאָוו, נאָר [נעמט אַרויס
פון שניאורסאָנען זייטיקעשענע זיינע דאָקומענטען, דעם פּאַס מיט אַ אַטעסטאַט,
קומט אַרײַן] — דער שקלאַווער מיעשטשאַנין, משאַרט וואַזמי, הערש
מאָושיאָוו שניאורסאָן. דער זוהן פונ'ם פאַרהאַסטען און פאַרפּאָלג-

מען, נאָר פון גאָט אויסדערוועהלמען פאָלק ישראל. און דער
 [ווייזט אויף זיין חכר שניאורסאז] — איז שוין ניט מעהר דער שקלאווער
 מיעשמשאנין הערש מאָושאָוו שניאורסאָן, נאָר... אַנז, הערשקאָ,
 געם-אַרויס אַקארשט פון קעשענע דיינע נייע דאָקומענטען! ניענער
 געמט-אַרויס]. איין אמת'ער דוואַריאַנין און אַ זוהן פון אַ דעיסטוויר-
 טעלני סטאַטסקי סאָויעטניק, טשאָרט וואָזמי, איוואַן איוואַנאָוויטש
 איוואַנאָוו! איך לעג-פאָר צוליב דער דאָזיגער מעטאַמאָרפּאָזע
 אָנפילען די כּוּסות און אויסטרינסען. הורררא!

אַ 5 ע [פילעדראַן די כּוּסות]. הורררא! [מע נראַטולירט און מע
 קושט זיך מיט די געביטענע חברים און מע טרינגט].

שניאורסאָן! [טרעט-אַרויס מיט'ן כּוּס אין דער האַנט]. חברים!
 אונזער חבר וואַניאַ איוואַנאָוו, אָדער, ווי ער הייסט שוין איצטערטאָ,
 הערשקאָ שניאורסאָן, איז באַנאַנגען, ווי איהר זעהט, אַ שפּאַס, און
 אויסגעלאָזט האָט זיך עס, ווי עס ווייזט אויס, מיט איין ערנסט.
 די זאָך איז אָפּגעטהאָן — פאַרפאַלען. מיר האָבען זיך, הייסט עס,
 געביטען מיט די יוצרות. זאָל זיין אין אַ גוטער שעה. ווער פון
 אונז ביידע האָט געמאַכט אַ בעסער געשעפט — דאָס ווייס איך,
 און אויך איהר, אויב איהר האָט אַ קלעפּקע אין קאָפּ, באַדאַרפט
 אויך פאַרשטעהן. און טאָמער פאַרשטעהט איהר ניט — בין איך
 ניט שולדיג... איין זאָך נאָר מוז איך זאָגען פאַראויס: אזוי ווי
 מיר קאָנען נישט וויסען, וואָס מיט אונז ביידען קאָן פאַסירען אויף
 ד'ס נייעם וועג, וואָס מיר ביידע לאָזען זיך געהן, על-בן וואָלט איך
 וועלען אויסנעמען אַ תּנאי, אַז טאָמער וועט עמיצען פון אונז צוויי
 אין פאַרלוף פון דעם יאָהר אויסקומען שוין זעהר שמאַל, דאָס
 הייסט...

א י ו אַ נ אָ ו [שטופּט איהם אַפּ]. קיין שום תּנאים! קיין
 שום וואָספּראָמיסען! וואָס ס'זאָל ניט זיין — קאָן זיך זיין! אָפּ-
 געמאַכט — איז פאַרפאַלען!

אַ 5 ע. פאַרפאַלען! פאַרפאַלען!
 א י ו אַ נ אָ ו. ביט פאַסיעמו!

א ל ע . ביט פאָסיעמו !

ש נ י א ר ס א | [פּוּל'ס אַרַט]. געדענק זשע, וואַניאַ, מיין
 איך הערשקאָ, זאָלסט קיין חרטה ניט האָבען !
 א י ו ו אַ נ אָ ו ו . חרטה ? די איוואַנאָווס... פּאַרדאָן !
 מיין איך די שניאורסאָנס האָבען קיינמאָל קיין חרטה ניט ! איך
 קום-אַרויס פון א פאָלק, טשאַרט וואַזמי, וואָס איז שוין דורכגע-
 גאַנגען דורך פייער און דורך וואַסער און דורך מעשענע רעהרען !
 מיינע עלטער-עלטער-זיידעס, וואָס האָבען געקנעמען לעהם ביי
 פרעה'ן, אויפגעשטעלט די אייביגע פּיראַמידען, אויפגעבויט די
 באַדיהמטע שטעדט סדום און עמורה... פּאַרדאָן ! איך מיין פּיתום
 און רעמסס, זענען גענוג אויסגעשטאַנען ביז זיי האָבען זיך באַזעצט
 אינ'ם געבענטשמען לאַנד מצרים... פּאַרדאָן ! מיין איך פּנען, און
 אז מיר האָבען זיך באַזעצט אינ'ם געבענטשמען לאַנד פּנען, איז
 געקומען בלשאַצער... פּאַרדאָן ! איך מיין נבוכדנאצר, און האָט
 פאַרברענט אונזער הייליגען טעמפל און אָפּגעפּיהרט אונזערע זיהן
 און טעכטער אין אַיזערנע קייטען צו זיך אינ'ם באַרבאַרישען
 באַבילאָן, און נאָכדעם אין שפּאַניען... חברים ! איך מאַך, טשאַרט
 וואַזמי, א היבשען שפרונג און לאַז-דורך בלעמ'ען, המנ'ען מיט
 אַחשוּרוש'ען ט נאָך אַזעלכע פיינע מענטשלעך, ווייל עס טאָגט
 שוין, ווי איהר זעהט, אין דרויסען — אַלזאָ, אינ'ם פינסטערען
 קאַטוילישען שפּאַניען, וואו עס האָט געוואַרט אויף אונז די אינ-
 קוויזיציע. [מיט היצן]. קאָנט איהר זיך פאַרשמעלען, חברים, וואָס
 פאַר ליידען מיינע עלטערען זענען אויסגעשטאַנען אין דער אינ-
 קוויזיציע ? אויפ'ן אויטאָדאַפע האָבען זיי זיך געלאָזט ברענען,
 טשאַרט וואַזמי, אויפ'ן עשאַפּאַט האָבען זיי זיך געלאָזט קוילען,
 שניידען, האַקען, בראַקען, פערטלען...

א ל ע [מיט גרויס ענטוואַזום און אַפּהיזן]. בראַוואַ, הערשקאָ,
 בראַוואַ !

ק ו ל ו ת . נאָר ניט צו דערקענען, אז דאָס איז א פּריסט !
 ק ו ל ו ת . א איד ! איין אמת'ער איד ! הא - הא - הא !

איינער פון דעם עולם. א געבוירענער זשיד.
נאך פייסיקעס פעהלען איהם!

נאך איינער. און א לייבסערדאק!
נאך איינער. אויוועה-מיר! טאטעלע-מאמעלע!
ציצעלע-האמעלע! הא-הא-הא!
איוואנאווא. סילאנס! אז איך רעד, דארף זיין שטיק,
טשארט וואומי!

שניארטאן! [צו איוואנאווען]. האב צייט — דאס האסט
דו ערשט איין אדער צוויי. שפעטער וועט נאך זיין בעסער...
איוואנאווא. ווער עס וועט וואגען אפצולאזען פון א
אידען, דער וועט האבען צו טהון מיט מיר! [באווייזט א קולאק].
איך וועל ניט פארשווייגען קיינעם! איך וועל ניט דערלאזען,
טשארט וואומי, מע זאל חוזק מאכען פון מיר דערפאר, וואס איך
שטאם-אפ פון א פאלק, וואס האט געגעבען דער וועלט א זאקאן,
מיט א צאר דאוויד, מיט א פסאלטיר, טשארט וואומי! איך בעט
נאך א מאל אנצופילען די כוסות און טרינקען פאר'ן דאוויגען פאלק,
פאר'ן אויסדערוועהלמען פאלק ישראל, וואס איך בין איצט איינער
פון זיינע קינדער. לעבען זאל דאס אלטע אויסדערוועהלמע פאלק!
הוררא!

אלע. הוררא!

קולות. בראווא! בראווא!

קולות. גאספאדא! וואס שווייגט איהר?

קולות. לאמיר איהם נעמען! לאמיר איהם וויגענען!

קאטשען! קאטשען!

קולות. ביידען קאטשען! ביידען! [דער עולם צעטיילט
זיך אויף צוויי. איין טייל האפט-אונטער שניאורסאנע, דעם איבערגעטהאנענעם
איוואנאווען, דער אנדערער טייל האפט-אונטער דעם איבערגעטהאנענעם שניאור-
סאנען אויף די הענט, און מיט קולות: „בראווא, הערשאק! בראווא, וואניא!“
טראגט מען זיי ארום טיש, איבער'ן קאבינעט, א צווייטריי מאל. — דער פאר-
האנג פאלט].

ערשמער אָקט

פֿביי דוד שפיראָן. — אַ גרויס עס־צימער. בעלה־בתיש מעכלירט. נישט רייך, נאר זויבער און מיט אַ נוסט. ווייסע גארדינען, גרינע וואַזאַנעס, איין אלטער פֿארטעפיאַז, אַ פֿאַר אידישע בילדער אויף די ווענט. — פיער טירען: צוויי רעכטס, פיהרען צו די זייטיגע צייט־מערען; איינע אין הינטער־גרונט, פיהרט צו די טרעפֿ אַראָפּ; איינע לינקס, אין ווינקעל, פיהרט צו דער קיך. לינקס אַ פענסטער. ביים פענסטער, גאהענט צו דער ראַמפע, שטעהט אַ קאַנאַפע. אויף דער קאַנאַפע, אַנגעשפּאַרט אויף דער האַנט, זיצט בעטי, שטאַרק פֿאַר־ביעפּט אין אַ בוך. אַנגעטהאַן געהט זי אין אַ גרין שילער־וויסקלייד מיט אַ שוואַרץ פֿאַרטייבלע. אַ ווייסער שפּיצע־קראַגען מיט ווייסע שפּיצע־מאַנשעטען. די האַר פֿאַרקעמט, מיט אַ שענעם לאַנגען צאַפּ פֿאַרוואַרפען אַהינטער. מיט אַ ביכעל אין האַנט, איבער'ן שטוב אַהין און צוריק, שפּאַנט־אַרום סיאַמקע, אַנגעטהאַן אין אַ גרויער גימנאַזיאַליט־שוורקע מיט קליינע ווייסע קנעפלעך. ער לערענט אויף אויסוועניג, מיט אַ ניגון, שאַקעלט זיך צום טאַקט:

אַטאַמסטויט זביחאַיעטסאַ וויעשטשיי אַליענע
"קאַק ניניע זביחאַיעטסאַ וויעשטשיי אַליענע..."

און נאָך אַ מאָל דאַס אייגענע:

"קאַק ניניע זביחאַיעטסאַ וויעשטשיי אַליענע..."

פון דרויסען דערהערט זיך אַ ווייטער קלונג. סיאַמקע הערט ניט אויף אַרומצושפּאַנען און לערנען אויף אַ קול. בעטי ריהרט זיך ניט. — עס קומט אַרײַן פון קיך שפיראָ מיט פֿאַרקאַטשעטע אַרבעל.

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאַכטער]. בעטי!

ב ע ט י [ענטפֿערט ניט].

ש ר ה ש פ י ר אַ [נאָך אַ מאָל]. בעטי!!

בעטי [נישט נישט צו די אויגען פון בוד]. מהו?
שרה שפירא. זעה נאָר, ווי זי האָט זיך אַ ביסעל פאַר-
טיעפט! גאַרניט אָפצורויסען!

בעטי [הויבט אויף די אויגען]. וואָס ווילסט דו, מאַמע?
שרה שפירא. נאָ דיר גאָר וואָס איך וויל, האָסט דו
געהערט אַ ביסעל? עמיצער קלינגט דאָר. [עס הערט זיך אַ צווייטער
קלונג]. עס קעהר אַודאי זיין אַ בעלן אויפ'ן צימער.

בעטי [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. אַ סך בעלנים,
ווינציג מחותנים. זינט מע האָט אויפגעהאַנגען דאָס צעמעל, אַז
סע גיט זיך אָפּ אַ צימער, הערט דאָס גלעקעל נישט אויף צו
קלינגען; נאָר עמיצען זאָל געפעלען — דאָס נישט.

שרה שפירא. מוזל טוב! פון וואַגען ווייסט דו?
אפשר וועט דעם יאָ געפעלען?

בעטי [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. וואָס קאָן איהם דאָ
געפעלען? אַ סעמערעל אָהן מעבעל, אָהן געזונט, אָהן לייב און
לעבען.

שרה שפירא. וואָס האָסט דו געוואָלט? שפיענלען?
סאַמעטענע דיוואַנעס? האָסט דו געהערט אַ ביסעל? וועדליג
דאָס געלט, איז גענוג מעבעל. געה נאָר, טאַכטער, אַראָפּ אונטען,
עפען. איך קאָן מיך אַט אַזוי אויף די טרעפּ גיט ווייזען... איין
אויסגעשמאָדערטע... טאַמער באַגעגענט מיך עמיצער...

בעטי [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. וואָס עפּים איך?
לאַז געהן סיאַמקע.

שרה שפירא. זעה נאָר, ווי מע דינגט זיך דאָ, משטיינס
געזאַגט! דאָס קינד לערענט דעם אוראַק, דאַרף מען איהם שטעה-
רען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?

בעטי [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. אָהן איין אומגליק.
ס'וועט איהם גאַרניט שאַדען צו די אוראַקען, אַז ער וועט געהן
עפענען די טיר.

ש ר ה ש פ י ר אַ [שוין אויפגערעגט]. קינרער מיוחסים — טפו זאָל דאָס ניט ווערען! [צו סיאָמקען]. געה נאָר, סיאָמעניו, עפען-אויף די טיר אונמען. מע קלינגט.

ס י אַ מ ק ע [הערט ניט אויף חור'ען אויף אויסוועגניג, קוקט אויף דער מוטער]. „קאָק ניניע זביחאיעטסא וויעשטשיי אַליענ...“

ש ר ה ש פ י ר אַ. זעה נאָר, מע רערט צו איהם, גלייך ווי אין דער וואַנט אַרײַן. געה עפען די טיר — זאָגט מען דיר. מע קלינגט. האָסטו דו געהערט אַ ביסעל? [עס הערט זיך אַ דריטער קלונג]. ס י אַ מ ק ע [ווי אויפגעוואַכט פון שלאָף]. מע קלינגט? איד האָב גאַרניט געהערט, מע זאָל קלינגען, איד. אָטאָ געה איד. [לויפט צו דער טיר אַראָפּ אויף די טרעפּ און האַפט בעת מעשה אַ טענצען].

ש ר ה ש פ י ר אַ [גרייט צום טיש, שטעלט דאָס טייגעשיר, רערט צו זיך אַרײַן]. בראַש זענען זיי דאָ אַלע פאַרטאַרעאַמט. ער איז שטענדיג אויף דער בערזע, דרעהט געשעפטלעך. די איז אַ גימנאַ-זיסטקע, לייענט ביכער. דער איז אַ גימנאַזיסט, חור'ט די אוראַקען. און דו אַלײַן דאַרפסט זיך טויטשען טאָג ווי נאַכט, טאָ דאָס, טאָ יענעס, טאָ הײַ, טאָ הער, טאָ דעם, טאָ יענעם...

ב ע מ י [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. מיט וועמען רעדסטו דו דאָרט, מאַמעטשקע? מיט זיך אַלײַן?

ש ר ה ש פ י ר אַ. מיט וועמען דען זאָל איד רעדען, האָסטו דו געהערט אַ ביסעל? אַז איהר אַלע זענט פאַרטאַרעאַסקעט, און איד איינע דרעה מיך אַרום, ווי אַ מחותנת'טע ביי דער מייזינקע אויף דער חתונה, און דאַרף אַרבייטען, קיין עין-הרע, אויף אַזאַ שטוב, אָהן אַ הילף, אָהן אַ האַנט-איבערנעמער...

ב ע מ י. ווער הייסט דיר, מאַמעטשקע, ניט צונעמען קיין דיענסט?

ש ר ה ש פ י ר אַ [שטעלט זיך אַוועק, טענה'ט אין איין אַטעם, שימ ווי פון אַ פאַם, וועהרענד די מאַכטער קוקט אַלץ אין בוד]. דיענסטען זאָל איד נעמען? פון וואַנען וועל איד זיי צאָהלען? די שענע פרנסות פון דער בערזע, משטיינס געזאָגט, אויף וואָס דער טאַטע איז איד-

בערנעקומען, אז ער דארף זיין א מעקלער גלייך מיט קעצעלען און מיט נאך אזעלכע שלים-מזל'ען, און נאך ביי היינטיגע הוצאות: דירה-נעלט צאָהל, פראַוואַזשיטעלסטווע צאָהל, פראַוואַטשעניע צאָהל, טאָג ווי נאכט נאָר פראַוועס און פראַוועס... [עס קומט צוריק סימקע. נאך איהם — א יונגער פארשוין, עלענאנט געקליידט. אין איין האנט האלט ער א קליין טשעמאדראנטשיקעל, אין דער אנדערער — א פלעד. ווי נאך ער קומט אריין און טהוט אויס דאס היטעל, דערקענט מען אין איהם, אז דאס איז דער כריסט איינזאנער, דער, וואס האט זיך פארשטעלט פאר'ן אידען שניאורסאן].

א י ו א נ א ו ו [פאדנינגט זיך פאר דער מאדאם שפירא און פאר בעטיין, רעדט רוסיש]. טוט סראיאטסיא קאמנאטא? *

ש ר ה ש פ י ר א [צו בעטיין, אויף אידיש]. מוזל טוב! שוין גויים אויך אָנגעהויבען געהן דינגען דירות אויף דער אידישער גאס? [צו אייוואנאווען, אויף רוסיש]. טוט, טוט.**

א י ו א נ א ו ו . מעבלירט?

ש ר ה ש פ י ר א . מעבלירט.

א י ו א נ א ו ו . קאן מען זעהען דאָס צימער?

ש ר ה ש פ י ר א [קאטשעט-אפ די ארבעל. צו אייוואנאווען]. פאָר וואָס ניט? [צו בעטיין, אויף אידיש]. ער זאָל שוין אַזוי זיין מיט דער גאָז, ווי ער וועט דינגען דאָס צימער. [צו אייוואנאווען, אויף רוסיש]. פאַזשאַלאַימיע! [ווייזט איהם, וואו ער זאָל אַפּלענען דאָס טשעמאדראנטשיקעל מיט'ן פלעד, פיהרט איהם אַפּ רעכטס, דורך דער זייטיגער טיר. עס דויערט א מינוט. בעטיי זיצט איבער איהר בוך. סימקע הערט ניט אויף צו חור'ען זיין אוראק. עס קומען-אז צוריק שרה מיט'ן פארשוין. שרה דערלאנגט איהם א שטוהל. רעדט אויף רוסיש].

ש ר ה ש פ י ר א . זיצט, פאָר וואָס זיצט איהר ניט?

א י ו א נ א ו ו [ווייל ניט זיצען, דאנקט, קוקט אויף בעטיין]. אַלזאָ,

וואָס וועט קאָסטען דאָס צימער?

* דאָ ניט זיך אַפּ אַ צימער? — ** דאָ, דאָ.

שרה שפירא [ענטפערט איהם ניט, ווענדט זיך צו דער טאכטער, רעדט מיט איהר אויף אידיש, נאר ווארפט אריין לשון־קודש־ווערטער, טאמער פארשטעהט ער]. בעמי! דער חדר איז דעם אדון דוקא געפעלען. ער פרעגט, מה יקר, וויפיעל דבר'ט מען איהם?

בעטי [צו דער מוטער אויף אידיש, באגעגענט זיך מיט איוואנאוויס אויגעז, ווערט רויטליך]. וויפיעל דו ווילסט, וואס פרעגסט דו ביי מיר? שרה שפירא. איך ווייס ניט, וויפיעל איך זאל איהם דבר'ען? פופצעהן ראך? — איז ווינציגליך. צוואנציג? — אפשר צו פיעל? נאך די בגדים ווייזט אפילו אויס, אז ער האט יא מעות; נאך נאכ'ן משעמאדאנטשיקעל — זעהט ער אויס א גוי א שלים־מזל. [איז דער גאנצער צייט, וואס שרה רעדט צו דער טאכטער, לאזט איוואנאוויס קיין אויג ניט אראפ פון בעטי. עס זעהט אויס, אז זי איז איהם שטארק געפעלען].

בעטי [ושענירט פון דעם, וואס איוואנאוויס קוקט אויף איהר אזוי געשטאק, צו דער מוטער, אויף אויף אידיש]. אבער זאג איהם שוין, מאמע, וויפיעל דו פארשטעהסט — איין עס דארף דאך עס האָבען!
שרה שפירא [צו איוואנאווע, אויף רוסיש]. דאָס צימער וועט אייך קאסטען אלערלעצט א פינפאונצוואנציגער א חודש.
אי ווא נאָרו. פינף און צוואנציג? אויסגעצייכענט.

שרה שפירא [צו דער טאכטער, אויף אידיש]. איך האָב זיך ארויסגעחאפט מיט א כה־ה'ער, געמיינט, ער וועט זיך דינגען — צום סוף איז ער צופריערען... [צו איוואנאווע, אויף רוסיש]. נאך וואָס דען? איך דארף אייך זאָגען פריהער, אז ביי אונז איז א מנהג, פאר א האַלבען חודש דארף מען בייצאהלען פאָראויס.

אי ווא נאָרו [ניט לאנג געטראכט]. אפילו פאר א גאנצען [נעמט ארויס א פינפאונצוואנציגער און טהוט איהם א ווארף־ארויס מיט צוויי פינגער מיט אזא לייכטקייט, ווי מען ווארפט־אזעק איין אויסגעלאשען שוועבעלען].
שרה שפירא [צו דער טאכטער, אויף אידיש]. וואָס זאגסט דו, בעמי? עפּיט צו א גיכער אַרשויין. מי יודע, ווער ער איז, דער שלים־מזל!

ב ע ט י [צו דער מוטער, אויף אידיש]. טאָמער וואָלט געווען
נענוג צו שליממזל'ען? און וואָס געהט עס דיך אָן, ווער ער איז?
אַבי אַ קוואַרטיראַנט.

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאָכטער]. וואָס הייסט, וואָס געהט
ענו מיך אָן, האָסטו דו געהערט אַ ביסעל? אַבירזעמען וועל איך
דאָך ניט אַרײַנלאָזען, און נאָך אַ גוי דערצו! איז איין מאָל אַוועק.
היינט דאַרף מען איהם אַ פּרעג טהון וועגען אַ געשריפטס, מַכּח
שוואַרץ אויף ווייס.

ב ע ט י. פאַר וואָס זשע פּרעגסטו דו איהם ניט?

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאָכטער]. וועל איך איהם טאַקי
פּרעגען. [צו איוואַנאווע, אויף רוסיש]. איזווייטיגע... האָט קיין פאַר-
איבעל ניט... ביי אונז איז דאָ שטרענג... זעהר שטרענג... מע
דאַרף יאָווען דער פּאָליציע פּאַפּיערען... דאָקומענטען... אַ פּאַס...
אַ פּאַספּאָרט האָט איהר?

א י ו ו אַ נ א ו ו. אַ? אַ פּאַספּאָרט? [טהוט זיך אַ נעם צו דער
זייטקעשענע און ציהט אַרויס אַ פּאַס, גיט איהם איבער שר'ז מיט דער זעלבער
לייכטייט, ווי דעם פינפּאונצוואַנציגער].

ש ר ה ש פ י ר אַ [נעמט דעם פּאַס, גיט איהם איבער דער טאָכטער].
אַנו, טהו נאָר אַ קוק, טאָכטער, אין זיין געשריפטס, וואָס שטעהט
דאָרטען?

ב ע ט י [נעמט דעם פּאַס, לייענט מיט אַ האַלבער שטימע, ווי פאַר זיך].
„פּרעדיאָוויטעל סיעוואַ, שקלאָווסקי מיעשטשאַנין, הערש מאָוושאָוו
שניאָרסאָן... גדיע יעוורעיאַם זשיט דאָזוואָליענאַ...“ [קוקט אויף
איוואַנאווע, אויף דער מוטער. די מוטער — אויף איהר. איוואַנאו — אויף
זיי ביידען. אַ שטומע סצענע דויערט אַ מינוט].

ש ר ה ש פ י ר אַ [דאַס פנים אויפגעשיינט. אַ זעץ מיט די הענט
איבער'ן קליידעל, צו איוואַנאווע, אויף אידיש]. זענט איהר, הייסט עס,
אַ אונזעריגער? וואָס זשע האָבען מיר ביז אַהער געדאַרפט זיך
מוטשען אומזיסט און רעדען אויף גויעש? מיר האָבען דאָך גע-
קאַנט נאַנץ שען רעדען אויף אונזער אייגען לשון. האָסטו דו גע-

הערט א ביסעל? האָט האָטש קיין פאראיבעל ניט, טאָמער האָב
איד מיך אַרויסגעהאַפּט מיט אַ וואָרט...

א י ו א נ א ג מ ו ו [צו בעטן, שטייכעלט]. איד פאַרשטעה ניט...
וואָס זאָגט אייער מוטער?

ב ע ט י [צו דער מוטער, אויף אידיש]. ער זאָגט, אַז ער ווייסט
ניט, וואָס דו רעדסט. ער פאַרשטעהט ניט קיין וואָרט אידיש.

ש ר ה ש פ י ר אָ [צו דער טאכטער]. אַ ביסעל אַ משל! אַ
איד, וואָס מע רופט איהם שניאורסאָן, פאַרשטעהט ניט קיין
אידיש?

ב ע ט י [צו דער מוטער]. נו, זעהסט דו דאָך. קאַרג אידען
פאַרהאַן אַצינד, וואָס פאַרשטעהען ניט קיין אידיש?

ש ר ה ש פ י ר אָ. אָבער אַ מיעשטשאַנין פון שקלאָוו?
אין נאָמעס ווילען!

א י ו א נ א ג מ ו ו [פאַרשטאַנען. ווערט זי צו בעטן]. אייער
מוטער וואונדערט זיך, וואָס איד פאַרשטעה ניט גוט קיין אידיש?
איד בין, פאַרשטעהט איהר מיך, אויסגעוואַכסען ניט אין שקלאָוו
ביי מיינע עלטערען, נאָר אין אַ רוסישער שטאָדט... ביי מיין
פאַבושקא... און געווען מעהר צווישען פריסטען... האָב איד
פאַרגעסען אידיש רעדען...

ב ע ט י [צו דער מוטער]. דו האָסט פאַרשטאַנען, וואָס ער
זאָגט?

ש ר ה ש פ י ר אָ [צו דער טאכטער]. פאַרשטאַנען, פאַרשטאַנען.
וואָס קומט אָבער אַרויס פונ'ם פאַרשטאַנען, אַז וויבאַלד ער איז
אַ אונזעריגער, איז ער דאָך גלאַט אויף צרות. ווי קאָן ער ביי אונז
דינגען דאָס צימער, אַז ער האָט מסתמא אַ פייג, ניט קיין פראַוואַך-
זשיטעלסטווע?

ב ע ט י [אלס דאָלמאַטש, צו אינוואַנווען]. מיין מאַמע זאָגט, אַז
וויבאַלד אַזוי, ווי קאָנט איהר דאָ זיין, אַז איהר האָט ניט קיין
פראַוואַזשיטעלסטווע?

א י ו ו א נ א ו ו . פראוואָזשיטעלסטוואָ ? וואָס הייסט עס
רעוואָזשיטעלסטוואָ ?

פ ע ט י . הא - הא - הא !

ש ר ה ש פ י ר אַ [אן דער טאכטער]. נו ? בין איך גערעכט
געווען, עז איך האָב געזאָגט, ער איז אַ שלים-מול ? ער זעהט מיר
אויס גאַר אַ חושים צו זיין ! [איוואַנאוּ קוקט פון דער מוטער אויף דער
טאכטער און פון דער טאכטער אויף דער מוטער, פארשטעהט ניט, וואָס דאָ
קומט-פאר. בעטי קומט איהם צו הילף].

פ ע ט י [צו איוואַנאווען]. די מאַמע וואונדערט זיך, וואָס איהר
ווייסט אפילו ניט, וואָס פראוואָזשיטעלסטוואָ באַטייט. באַדאַרף
מען אייך געבען צו פארשטעהן. פראוואָזשיטעלסטוואָ הייסט, אז
איהר, ווייל איהר זענט אַ איד, האָט איהר ניט קיין רעכט צו
וואוינען אין דער דאָזיגער שטאָדט, וואָרום זי רעכענט זיך שוין
אויסער דער „משערטא“...

א י ו ו א נ א ו ו . פאָוואָלטי ! ווי אזוי זשע קאָן איך דאָ
לערנען אין אוניווערסיטעט און ניט וואוינען דאָ ?

פ ע ט י . איהר לערענט דאָ אין אוניווערסיטעט ? איהר זענט
דען אַ סטודענט ?

א י ו ו א נ א ו ו . כמעט אַ סטודענט. איך האָב אָנגעגעבען
מיינע פאָפיערען, און היינט ווער איך צוגענומען.

פ ע ט י [צו דער מוטער]. דו הערסט ? ער איז אַ סטודענט
אין דער היגער אוניווערסיטעט. [צו איוואַנאווען]. און איהר זענט
זיכער, אז מע וועט אייך צונעמען ?

א י ו ו א נ א ו ו . מעהר ווי זיכער. איך האָב אַ גאָלדענע
מעדאַל.

פ ע ט י [צו דער מוטער]. ער איז אַ מעדאַליסט. אַ גאָלדענע
מעדאַל.

ש ר ה ש פ י ר אַ . אַ מעדאַל ? אַ גאָלדענע מעדאַל ?
[אַ פלעסק מיט די הענט. צו דער טאכטער]. נו ? ווער איז גערעכט ?
איהר לאַכט דאָך פון מיר שטענדיג, דו און דער טאַטע, למאי איך

ווייל, אז סיאמקע זאל האָבען א מענדאל. [צום קווארטיראנט]. זיצט. פאר וואָס זיצט איהר ניט? [רוקט איהם צו א שטוהל. ער זעצט זיך]. איד זאָג אלע מאָל, אז א איד דאַרף האָבען א מענדאל. [צו סיאמקע, וואס הערט ניט אויף צו חורען שטיקערהייט]. קום נאָר אַהער, זעהנעניו. זעהסט דו? [ווייזט איהם אויף איוואנאווע]. אָט האָבען זיי געענדיגט מיט א מענדאל, מיט א גאָלדענער מענדאל, וועלען זיי, אם ירצה שם, געוויס אַרײַן. היינט זעהסט דו שוין, ווי אזוי מע דאַרף זיך לערנען? אויף וואָס מע דאַרף האָבען פינפֿען?

ב ע ט י [צו איוואנאווע]. די מאַמע זאָגט איהם מוסר, אז מע דאַרף זיך גוט לערנען, בכדי מע זאל קריגען א מעדאל. ס'איז מיינס א ברודערעל... א גימנאַזיסמעל... [צום ברודער]. סיאַמע, קום אַהער, געב די האַנט. [סיאַמע נעהמט צו, פאַרניינט זיך, ניט די האַנט]. א י ו א נ א ו ו [צו בעטיז]. איז וויפיעלטער קלאַס איז ער דאָס?

ב ע ט י. אין דריטער קלאַס דערווייל. א י ו א נ א ו ו. אזא גרויסער ערשט אין דריטער קלאַס? ב ע ט י. פאַר וואָס פרעגט איהר בעסער ניט, וויפיעל יאָהר איז ער געזאַנגען צום עקזאַמען, איידער מע האָט איהם צוגעלאָזט? און וויפיעל טרערען האָט מיין מאַמע פאַרנאָסען? א י ו א נ א ו ו. פאַר וואָס האָט מען איהם ניט צוגעלאָזט? ב ע ט י [צעלאַכט זיך]. האַ-האַ-האַ! א איד — און פרעגט אַזעלכע קשיות!

א י ו א נ א ו ו [זעהט, אז ער איז אַרײַנגעפאַלען]. יאַ-נר. איד מײַן ניט דאָס. איך מײַן עפּים אַנדערש. אין דריטער קלאַס איז ער — און מע שמועסט שוין וועגען א מעדאל? ב ע ט י. געוויס. אַניט, וועט ער דאָך ניט אַרײַן אין אונז-ווערסימעט.

א י ו א נ א ו ו [צופריעדע, וואס ער קאן א ביסעל אויסשמועסען זיך מיט בעטיז]. וואו זשע איז דאָס געזאַגט געוואָרען, אז אייער ברודערעל מוז אַרײַן דוקא אין אוניווערסימעט?

בעטי. וואו איז דאָס געזאָגט געוואָרען, אז איהר מוזט אריין דוקא אין אוניווערסיטעט?

א י ו ו א נ א ו ו [שפיענעלט זיך אין בעטי'ס פנים]. איהר האָט מיך געחאָפּט אויפ'ן וואָרט.

בעטי. איך האָב אײך ניט געחאָפּט. איהר האָט זיך אַליין געחאָפּט. די קשיות, וואָס איהר פרעגט, פאָסען זיך בעסער פאר א גוי, ניט פאר קיין אידען.

שרה שפירא [נישט איבעריג צופריעדען, וואָס איהר טאָכטער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין אַ צירלאַנגען שטובעס מיט אײן אומבאַקאַנטען פאַרשוין, מישט זי זיך אַריין, בכרי איבערצורייסען זיי, און אַ ביסעל ווילט זיך איהר טאַקי באַריהמען מיט איהר זעהנדעל, — ווענדט זי זיך צו אײוואַנאווען]. ער וועט מיט גאָט'ס הילף געוויס קריגען אַ מענדאַל, אזוי ווי איהר. ער לערענט אויף סאַמע פינפען.

א י ו ו א נ א ו ו . מאָלאָדיען!

בעטי. און קריגט פאר יעדען פינג אַ פיטאַקעל ביי דער מאַמע.

א י ו ו א נ א ו ו . געקויפטע פינפען?

סיאָמקע [וואָס איז געשטאַנען ביז אַהער און אײנגעהערט זיך אײנס שמועס, מישט זיך אויך אַריין]. נישט געקויפטע, נאָר פאַרדיענטע. א י ו ו א נ א ו ו . בראַוואָ! [נעמט ביי איהם דאָס ביכעל. ליינענט]. „פיעסן אַ וויעשטשעם אַליעניע'". אָנו? [ניט סיאַסקען, ער זאָג ליינענען]. סיאָמקע [ניטאַפ צוריק דאָס ביכעל. גייען]. איד קען עס אויף אויסוועניג. [שנייעציאָוים די נאָז, שטעלט זיך אַוועק, קלינגט הויך, מיט אַ נייעם אײגענעם ניגון, שאַקעלט זיך צום טאַקט]:

„קאַק ניניע זביחאַיעטסאַ וויעשטשוי אַליענ
אַטאַמסטיט ניעחאַזומנים חאַזאַחאַם,
איח סיאַלאַ אי ניווי זאַ בויניו נאַביענ
אַבחאַק אַן מעטשאַם אי פאַזשאַחאַם...“

[בעטי און אײוואַנאווען קוקען זיך איבער און שטייכלען].

א י ו א נ א ו ו' [צו סיאסקען]. בראווא! אויסגעצייכענט!
 נאָר צו וואָס זינגענדיג? צו וואָס שאַקלען זיך?
 ש ר ה ש פ י ר אָ [אומרוהיג, צו דער טאכטער]. וואָס זאָגט ער?
 ס'איז נישט גוט? נישט געפעלען איהם, ווי ער לייענט?
 ב ע ט י [צו דער מוטער]. ער זאָגט ניט, אַז ס'איז נישט גוט.
 ער זאָגט נאָר, למאי ער זינגט מיט א ניגון און למאי ער שאַקעלט
 זיך.

ש ר ה ש פ י ר אָ. אפשר וואָלט געווען א סברה, אַז ער
 זאָל מיט איהם צולערנען, רעפעטיטעווען?
 ב ע ט י [צו דער מוטער]. רעפעטירען, ניט רעפעטיטעווען.
 ש ר ה ש פ י ר אָ. לאָז זיין אַזוי. אַנו, טהו איהם נאָר אַ
 פרעג, וואָס וועט ער וועלען דערפאַר? זאָג איהם, אַז ס'וועט איהם
 קאָסטען ביליגער דאָס צימער, אויב ער וועט איהם רעפעטיטעווען.
 ב ע ט י [צו דער מוטער]. רעפעטירען, ניט רעפעטיטעווען. [צו
 איוואנאווען]. די מאַמע זאָגט, אַז ס'וועט אַיך קאָסטען אַ סך ביליגער
 דאָס צימער...
 ש ר ה ש פ י ר אָ [פארריכט]. נישט קיין סך, נאָר עטוואָס
 ביליגער...

ב ע ט י. אויב איהר וועט לעהרנען מיט מיין ברודערעלע...
 א י ו א נ א ו ו'. מיט'ן גרעסטען פאַרגעניגען. עס דאַרף
 ניט קאָסטען ביליגער. אַיך קאָן מיט איהם לעהרנען אַזוי. אַיך
 נויטיג זיך ניט.

ש ר ה ש פ י ר אָ [שיינענדיג]. לאָס אַיך האַבען אַזאַ יאַהר,
 וואָס פאַר אַ פיינער מענטש דאָס איז! אַיך האָב עס אַרויסגעזעהען
 באַלד, פּונ'ם ערשטען קוק! [צו איוואנאווען, פריינטליך]. מע שיקט
 אַיך צו פון דער היים? [זעצט זיך אַוועק אַקענען קוואַרטיראַנט, לעבט-
 צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען].

א י ו א נ א ו ו'. וואָס שיקט מען מיר צו פון דער היים?
 ש ר ה ש פ י ר אָ. געלט מיין אַיך.
 א י ו א נ א ו ו'. יאָ. מע שיקט מיר צו פון דער היים.

שרה שפירא. אייער טאטע מסתמא? אָדער אייער
מאמע?

איוואַנאָוו [קוקט אויף בעטיון]. יא... ניין... דאס הייסט
איך קריג געלט צוגעשיקט פון מיין באבושקא...

שרה שפירא. אזוי גאָר? זענט איהר, הייסט עס
אפנים, א יתום?

איוואַנאָוו. א יתום.

שרה שפירא. אָהן א טאטען, אָהן א מאמען?

איוואַנאָוו. אָהן א טאטען, אָהן א מאמען.

שרה שפירא. שוין לאַנג?

איוואַנאָוו. שוין לאַנג.

שרה שפירא. פון קלייננווייז אויף?

איוואַנאָוו. פון קלייננווייז אויף.

שרה שפירא. און קיין זיידע איז נישטאָ?

איוואַנאָוו. קיין זיידע נישטאָ.

בעטי [קאן נישט ליידען. צו דער מוטער]. מאמע! וואָס איז
דאָס פאַר אַ עקזאמען?

שרה שפירא. ס'איז גאָרניט קיין עקזאמען. איך וויל
וויסען. [צום קווארטיראַנט]. איז זי, הייסט עס, איין אלמנה?

איוואַנאָוו. ווער?

שרה שפירא. אייער באבושקא.

איוואַנאָוו. פארשטעהט זיך, איין אלמנה.

שרה שפירא. שוין לאַנג?

איוואַנאָוו. שוין לאַנג.

שרה שפירא. און האָט ניט חתונה?

איוואַנאָוו. ניין.

שרה שפירא. און זי איז רייך?

בעטי [ווייעדער אַ סאַל צו דער מוטער]. וואָס פאַר אַ דאַפּראַם
מאמע?

שרה שפירא. ס'איז גארניט קיין דאָפּראָס. איך פרעג
בלאָט אזוי. [צום קוואַרטיראַנט]. און זי איז רייך?

איוואַנאָוו. ווער?

שרה שפירא. אייער באַפּושקאַ.

איוואַנאָוו. רייך.

שרה שפירא. זעהר רייך?

איוואַנאָוו. זעהר רייך.

שרה שפירא. דהיינו, וויפיעל שאַצט מען זי?

איוואַנאָוו [קווינקעלט זיך]. המ... ביי צוויי הונדערט

טויזענט...

שרה שפירא. צוויי הונדערט טויזענט? [צו דער טאכטער].

בעטי, דו הערסט? צוויי הונדערט טויזענט!

בעטי. וואָס פאַר אַ פנים האָט דאָס, מאַמע?

שרה שפירא. וואָס אַהרט עס דיך? [צום קוואַרטיראַנט].

זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך, און מעהר קיין אייניקלעך האָט זי
ניט?

איוואַנאָוו. ווער?

שרה שפירא. אייער באַפּושקאַ.

איוואַנאָוו. ניין, זי האָט ניט מעהר.

שרה שפירא. זענט איהר, הייסט עס, איינער?

איוואַנאָוו. איינער.

שרה שפירא. איין־און־איינציגער?

איוואַנאָוו. איין־און־איינציגער.

שרה שפירא. קומט דאָך אויס, אַז איבער הונדערט

און צוואַנציג יאָהר זענט איהר דער...

בעטי [לאַזט איהר נישט ווייטער געהן. צום קוואַרטיראַנט]. איהר

ווילט דאָך אורדאי זיך אַפּרוּהען, אָדער איבערטהון זיך?

איוואַנאָוו [שטעהט־אויף, נעמט זיך צו די זאַכען]. יאָ, איד

דארף זיך איבערטהון און געהן אין אוניווערסיטעט געוואוירע

ווערען...

ש ר ה ש פ י ר א [צו דער טאכטער]. דארף מען זיי ארייג-
 טראָגען די זאכען אין צימער אריין, און געבען זיי וואסער, און א
 האנטוך, און ציכלעך אויפציהען אויף די קישעלעך. בעטי, זיי זיך
 מטריה. איך וועל דערווייל א קוק טהון צום סאמאווואר, דער טאמע
 דארף באלד קומען. [צו סיאמקען]. סיאמעניו, העלף זיי טראָגען.
 [בעטי געהט מיט איוואנאווען אין ויין צימער. סיאמקע האפט און טראגט זיי
 נאך פון הינטען דאס משעמאלאנטשיקעל מיט'ן פלער, הערט נישט אויף געהעריג
 צו הור'ען דעם גורצק שטילערהייט: "קאק נייע זביהאיעטסא וויעשטשי
 אליעג...". שרה פארקאטשעט די ארבעל, געהיטאפ אין קיד אריין און קומט ניד
 צוריק מיט'ן סאמאווואר און מיט'ן סייגעשיר. באלד נאך איהר קומטאז פונם
 זייטיגען צימער בעטי].

ש ר ה ש פ י ר א. נו? וואס האָב איך דיר געזאָגט?

ב ע ט י. וואָס האָסט דו געזאָגט?

ש ר ה ש פ י ר א. אז ס'איז א יונגערהאנד א גאָלד.

ב ע ט י. דו האָסט געזאָגט א גאָלד?

ש ר ה ש פ י ר א. וואָס דען האָב איך געזאָגט?

ב ע ט י. א שלי-מול האָסט דו דאָך געזאָגט, מאמעטשקע!

ש ר ה ש פ י ר א. איך האָב געזאָגט א שלי-מול? אַיך?

ב ע ט י. ווער דען האָט געזאָגט א שלי-מול? אַיך?

נאומעריכט, אהן א קלונג, קומטאז דוד שפירא, א פארשווועטער, אר
 געטהאן אין אויבערשטען ראק און אין קאפעליש, מיט'ן שטענדלע אין האנט,
 בלויבט שטעהן אויף דער טיר א מינוט, הערט זיך צו צו וויער שטענען.

דוד שפירא [קרימט זיי איבער]. געזאגט-געזאגט-

געזאגט! ... איך האָב געזאָגט... דו האָסט געזאָגט... נאָך אויף

די טרעפּ לאָזט איהר זיך הערען... גאט איז מיט אַיך! נאָהם זיך

אויסן. מיט וועמע'ס ירושה קאָגט איהר זיך גיבן אַיינפלינגען? געהט

צום טישן. די מאמע מיט דער טאכטער! ווען וועט איהר אויפהערען

צו קריגען זיך?

ב ע ט י. ווער קריגעט זיך דען?

ש ר ה ש פ י ר א. אנדערע קוישען זיך, מיר פרייעגען טיך -

איז נאָך ניג גלייך.

דוד שפירא [איז גוטען מוטה]. „אנדערע קושען זיך, מיר קריענען זיך — איז נאך ניט גלייך!“ ... הכלל, וואָס איז דאָ ביי אײך געווען פאר א שפארעניש: „איך האָב געזאָגט — דו האָסט געזאָגט?“ [זעצט זיך צום מיט].

בעטי [ווייל איהם איבערגעבען]. פארשטעהסט, פאפאטשקא... שרה שפירא [דערקאזט נישט]. ווייס איך וואָס? צו וואָס איבערגעבען? טאקי פראי! ... הער בעסער, דוד, איך דארף דיר דערצעהלען א שענס...

דוד שפירא. א שענס? איך האָב אויך געבראכט צו טראָגען א שענס.

בעטי. אוי, פאפאטשקא, דערצעהל, דערצעהל! דוד שפירא [צו דער טאכטער]. ניין, לאז זי פריהער. זי איז בילכער. [צום ווייב]. נו? ...

שרה שפירא [ניסטאן טיי דעם מאן]. גאט האט אונז צו געשיקט א גליק. וואָס זאָג איך א גליק? צוויי גליקען מיט א מאָל. דוד שפירא. צוויי גליקען מיט א מאָל? קיין עינד הרע ניט! וואָס פאר גליקען? די קוה האָט זיך געקעלפט און די קאץ האָט זיך געקעצעלט?

בעטי [פארקענט א פינגער]. ערשטענס, א קווארטיראנט. שרה שפירא. און נאך וואָס פאר א קווארטיראנט! אלץ הייסט א קווארטיראנט!

בעטי [פארקענט נאך א פינגער]. און, צווייטענס, א לעהרער פאר אונזער סיאָמקען...

שרה שפירא. און נאך וואָס פאר א לעהרער! אלץ הייסט א לעהרער! איין אומזיסטיגער! ער נעמט ניט א גראָשען! דוד שפירא. פאר וואָס עפּים?

בעטי. ער איז א רייכער... שרה שפירא. אלץ הייסט רייך! איין עושר. איין אדיר! א מיליאָנשטיק!

בעטי. ניט ער, די באַבושקא זיינע...

דוד שפירא [חאפט זיד ביי די אויהערען]. טראַ-טא-טא-
טא-טא! ביידע מיט א מאָל! לאָז איינע רעדען. איך פארמאָג
מעהר ניט ווי איין פאָר אויהערען. גאָט איז מיט אײך!
שרה שפירא [צו דער טאכטער]. נו, דערצעהל דו, אז דו
קאָנסט בעסער. [טרעטאָפּ]. א גימנאַזיסטקע פון זעבעטער קלאַס -
ביזט דו בילכער. [טרעטאָפּ].

בעטי [צו דער מוטער, מיט ביידע הענט צו איהר]. מאַמעטשקע,
דו קאָנסט בעסער. דערצעהל שוין דו, דערצעהל.
שרה שפירא [נעהט צו]. א שכן האָט אונז נאָט צוגע-
שיקט - [בוזט זיך אז צום מאָר, רעדט שטיק] א קוואַרטיראַנט, א מאָדנע
קוואַרטיראַנט! ערשטענס, שמעל דיר פאָר, אז הייסען הייסט ער
מאירסאָן...

בעטי. ניט מאירסאָן, נאָר שניאורסאָן.
שרה שפירא [א קוק בייז אויף דער טאכטער]. מיין איד
שניאורסאָן. און פארשטעהט ניט, זאָלסט זאָגען, א וואָרט איריש!
ער ווייסט ניט אפילו, וואָס הייסט פראַוואַזשיטעלסטווע...

דוד שפירא [מרינקט]. א גע'שמד'טער?
שרה שפירא. חס ושלום! א איד!
בעטי. ער איז א סטודענט.

שרה שפירא [שטיק, צום מאָר אויפ'ן אויהער]. מיט א
מענדאָל! א גאָלדענע מענדאָל! ... צאָהלט מיר א פינפאונצוואַנ-
ציגער פאר'ן צימער...

דוד שפירא [א קוק אויפ'ן ווייב]. א פינפאונצוואַנציגער
פאר'ן צימער? משוגע? צי חסר-דעה?

שרה שפירא. האָב צייט, ביזט נאָך ניט פארטיג. [שטיק].
ער האָט זיך, אחוץ דעם, נאָך אונטערנענומען צו לעהרנען מיט
אונזער סיאָמקען אומזיסט, אָהן א גראַשען געלט.
דוד שפירא [חויך]. וויזט אויס, א רעכטער לץ, א
פרייער, אָדער א פעכפויגעל, ווי מע רופט עס ביי אונז אויף דער
בערזע.

שרה שפירא [שמרענט]. ששש... ער קאן נאך דערהערען.
האסט דו געוועהן א ביסעל?

בעמי [צעלטעכע זיט]. ווי אזוי וועט ער עס דערהערען, למשל?
סיידען ער זאל שטיקן הינטער דער טיר — פארשטעהט ער דאך
ניט א ווארט אידעט!

שרה שפירא [הויד]. טפו! איד האב גאר פארגעסען.
אז ער פארשטעהט ניט אונזער לשון. הפלל, איד זאג דיר, דוד,
א מאדנעם שכן האט אונז גאט צוגעשיקט! זאלסט זאגען, א
קענטש זאל זיך עס פרובען דינגען! מע זאגט דיר פינף און
צוואנציג — זאג האטש צוויי און צוואנציג... אז מע שמועסט —
זיין אדיר! א מיליאנשטיק!

בעמי [צום פאטער]. די מאמע האט, ווייזט אויס, חרטה, פאר
וואס זי האט איהם ניט געזאגט מעהר.

דוד שפירא [צום ווייב, שפאטיש]. טאקס, למאי האסט דו
איהם ניט געזאגט צוויי קאל פינף און צוואנציג? אזא צימער!
א דירה-מלוכה!

שרה שפירא [געפינט זיך באלעדיגט]. אט דאס איז דאך
די מעשה מיט אייך — באלד עפיים, מאכט איהר חווק. דער טאטע
מיט דער מאכטער!...

דוד שפירא. ווער מאכט דען חווק, שטיא וואס דו
ביזט? גלאט אזוי, מע רעדט — רעדט זיך. הקיצור המעשה, גאט
האט אייך דא צוגעשיקט א העכט פון העכטענלאנד! איד וואלט
איהם א בעלן געווען אַנסקוען, וואס פאר א חיה דאס איז... וואס
שטודיערט ער? דאקטאָריע?

שרה שפירא. לאָפּ איד אזוי וויסען ביז מיט אייך
איינאיינעם!

בעמי. ער דארף ערשט היינט אריין אין אוניווערסיטעט.
דוד שפירא [אויסגעצויגען]. אזוי? ער דארף ערשט
היינט אריין אין אוניווערסיטעט? הא-הא-הא! אויב אזוי...
[האפט זיך אויף]. וואו איז ער ערגיץ? וועל איד איהם דערצעהלען

דעם פסק! איך וועל איהם אָנזאָגען אַ בשורה, איהר פארשטעהט צי ניין, אז ער מעג זיך שוין געזעגענען מיט זיין אריין אין אונז-ווערסיטעט לעולם ועד!

שרה שפירא און בעטי [איבערזעסט]. פאר וואס עפיים?

דוד שפירא [שפאנט-ארום]. פאר וואס? פאר שבת! דערויף זענען מיר דאך עפיים אידען אויף דער וועלט. אתה בחרתנו מפל העמים... איך האָב דאך אייך געזאָגט, אז כ'האָב געבראַכט אַ שענס. ס'איז אַרויס אַ שפּאַגעל-נייער צירקוליאַר, אַזוי זאָגט מען ביי אונז אויף דער בערזע, לכבוד אונז אידען, הייסט עס. נבייבט שטעהן. אָבער אַ צירקוליאַר אשר לאַ צירקוליאַרו אבותינו! אַזאַ מין צירקוליאַר, וואָס נאָר איין מאָל אין טויזענט יאָהר קאָן מען אַזעלכס אַרויסלאָזען. הא-הא-הא! [קוקט זיך אַרום]. וואו איז ער ערגיז?

שרה שפירא. ווער?
דוד שפירא. דער קליינער וועווריק, סיאָמע דיינער?
שרה שפירא. וואָס עפיים מיינער? פאר וואָס ניט דיינער?

דוד שפירא. לאַז זיין מיינער
שרה שפירא. וואָס דאַרפסט דו איהם? [אומרוהיג].
דוד שפירא. גאָרניט. איך האָב איהם געוואָלט אָנ-זאָגען אַ בשורה, אז ער דאַרף זיך שוין אַזוי ניט מוטשען, טאָג ווי נאַכט חזר'ען די אוראַקען, לערנען אויף סאַמע פינפען, בכדי צו באַקומען אַ מעדאַל. אויס מעדאַלען — איין עק!
שרה שפירא [פרייליך]. אַזוי? מע דאַרף שוין ניט? מע וועט שוין צונעמען אַזוי? דאַנקען און לויבען!...
דוד שפירא [צו דער טאַכטער]. שוין? זי האָט שוין קיין צייט ניט! [צום ווייב]. וואָס „דאַנקען און לויבען“? וואָס?
שרה שפירא. דו זאָנסט דאך, אז מע וועט שוין ניט דאַרפען מעהר, מע וועט שוין צונעמען אַזוי...

דוד שפירא. יאָנו, אוראי וועט מען שוין צונעמען
אזוי. נאָר ניט אין אוניווערסיטעט. פאר סאָלאַטען וועט מען
צונעמען.

שרה שפירא [ברעכט די הענט]. א דונער האָט מיך גע-
טראָפּען!

בעטי [נעמט זיך אן דער מוטער'ס קרוידע. צום פאטער]. פא-
פאָטשקא! למאי זאָלסט דו שרעקען די מאמע?

דוד שפירא [צו דער טאכטער]. למאי האָט זי מיר אָפ-
געגעסען דעם קאָפּ: גימנאזיע און גימנאזיע און גימנאזיע? זיך
איינגעשפארט איין מאָל פאר אלע מאָל, אז סיאָמקע זאָל דוקא אריין
אין גימנאזיע, און אז סיאָמקע זאָל דוקא שטודיערען, און דוקא אויף
סאמע פינפען?

שרה שפירא. איך האָב דיר אָפּגעגעסען דעם קאָפּ, אז
דאָס קינד זאָל אריין אין גימנאזיע?

דוד שפירא. ווער דען האָט געארבייט, אז דאָס קינד
זאָל אריין אין גימנאזיע?

שרה שפירא [א פלעק מיט די הענט. צו דער טאכטער]. נו?
בעמי! זאָג שוין דו! זיי שוין דו איין עדות!

בעטי. ששש... לאָז זיין גענוג! אָן געהט אונזער נייער
שכ... [עס קומט אריין פון זיין צימער איוואנאו, איין איבערגעטהאנענער,
גרייט אַוועקצוגעהן. דערזעהט שפירא, פארניינט ער זיך. בעטי שמעלט זיי פאר].
דאָס איז מיין פאפא. דאָס איז אונזער קווארטיראנט, הער
שניאורסאָן.

דוד שפירא [ציהט איהם אויס א האנט, הויבט אַן צו איהם גלייך
אויף אידיש]. שלום עליכם אַייד, פון וואַנעט איז א איד? פון
וואַסערע שניאורסאָנס?

שרה שפירא [אויפ'ן אויהער צום מאן]. ער פארשטעהט
דאָר ניט קיין ווארט אידיש. [הויך]. רעד צו זיי אויף רוסיש.

דוד שפירא [צום ווייב, אויף אידיש]. רוסיש איז רוסיש.
איד שרעק מיך ניט איבער פאר אַזעלכע זאכען! [צו איוואנאווען].

אויף רוסיש]. סאדיטיעס. זיצט, פאני שניאורסאן. פאר וואָס זיצט איהר ניט?

שרה שפירא [טראגט איהם אונטער א שטחל]. זיצט, פאר וואָס זיצט איהר ניט?

דוד שפירא [צו איוואנאווען]. פון א גלעזעל טיי וועט איהר זיך ניט אפזאגען? [צום ווייב]. שרה, ניס אָן טיי. [שרה ניסט זיי ביידען אן טיי]. איך האָב געהערט זאגען, איהר זענט א סטודענט, דאָס הייסט, איהר וואָלט א בעלן געווען זיין א סטודענט... א יוואנאווען. שוין כמעט א סטודענט... איך האָב איינ-געגעבען די פאפיערען. איך האָב א מעדאל.

שרה שפירא. א גאלדענע מעדאל. דוד שפירא. איך האָב געהערט. א מעדאל, און נאך א גאלדענע דערצו, איז זעהר א וואוילע זאך. גאלד בלייבט תמיד גאלד... נאָר אויב ס'וועט איך העלפען ביים אריינטרעטען אין אגיווערסיטעט — דאָס, זעהט איהר, איז שוין א גרויסער ספּט.

א יוואנאווען [ניינעריג]. פאר וואָס עפּים אזוי? דוד שפירא. ווייל א מעדאל איז שוין היינט אויס יחוס. איצט געהט שוין א נייע סדרה: גורל!...

א יוואנאווען. וואָס הייסט דאָס? דוד שפירא. גורל. זשערעב. מע וועט ציהען א זשערעב. מוז זכה בגורל, הא-הא-הא! איהר פארשטעהט, צי ניין? איהר האָט געענדיגט גימנאזיע, איך האָב געענדיגט גימנאזיע. איהר האָט א גאלדענע מעדאל, איך האָב א פייג. הייסט מען אונז ציהען א גורל. ציה איך ארויס דעם מול-זכה-בגורל — און מע נעמט מיך צו, און אייך ניט. הייסט מען אייך געהן אהיים. האָט איהר עס צעקייעט, צי נאך ניט?

א יוואנאווען [נאך ניט פארשטאנען, נאר ער מאכט זיך ווי ער פארשטעהט]. אזוי נאָר? וואָס זשע איז די מעשה?

דוד שפירא. די מעשה איז א שענע מעשה, נאָר א קורצע. איהר ווייסט דאָך, אז דאָרטען אויבען, אין די הויכע

פענסטער, זיצט מען יומם וליילה און מע זאָרגט זיך רק פון אינווערט-
וועגען, און מע קלערט, און מע טראכט-צו אלע מאָל עפּים א נייעס,
ווי אזוי אידען צו פארצוקערען, פארזיסערען אונז דאָס לעבען. נו,
האָט מען געפונען, אז ס'איז ניט על-פי יושר און על-פי מענטש-
ליכקייט, אז אין אוניווערסיטעט זאָלען אריינטרעטען נאָר מער-
ליסטען. א רחמנות געבאָך אויף די איבעריגע, איהר פארשטעהט
צי ניין, וואָס האָבען ניט קיין מעראַלען. זייערע נשמות זענען
אויך ניט פון קלאַטשע. לכן איז געבליבען, אז אלע דארפֿען זיין
גלייך. ניטאָ קיין מיוחסים. יאָ מעראַליסטען, ניט מעראַליסטען —
ביי'ס אריינטרעטען אין אוניווערסיטעט זאָל מען צווישען דעם פראָ-
צענט אידען, וואָס דארפֿען אריין, וואַרפען א גורל. עלעהיי, לאָז
זיך אייך דאכטען, צום פריזיוון. ס'איז א זשערעפ, א קלאַטעריי,
איהר פארשטעהט צי ניין? וועמען ס'איז באַשערט — דער געהט.

א י ו ו א נ א ו ו . קאָנען דאָך אריין אין אוניווערסיטעט די
סאמע ערגסטע, און די בעסטע זאָלען בלייבען אין דרויסען?

ד ו ד ש פ י ר אָ . אָט - אָט - אָט! הערסט דו! אָט דאָס
מיינט דאָך טאָקי דער פּסוק! קוים געפאלען אויפ'ן שכל! מע
האָט זיך אַרומגעקוקט, איהר פארשטעהט צי ניין, אז ס'האָבען זיך
צונויפגעזאמעלט די לעצטע יאָהרען אין די אוניווערסיטעטען אלע
בעסטע, דער סאמע צימעס. נו, און הוילע צימעס איז א חסרון...
ס'קאָן אַמאָל שאַרטען צום מאָגען... הפלל, יונגעראַמאן, ס'טהוט מיר
זעהר לייך, נאָר איך דארף אייך זאָגען, אז איהר זענט מיט אייער
גאָלדענער מעראַל נאָך גאָר אין דרויסען... סיידען איהר זענט א
ברמזל און איהר וועט אַרויסציהען א גומען זשערעפ?

ש ר ה ש פ י ר אָ [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר!...

ד ו ד ש פ י ר אָ נוקט אויף איהר ביין. צו אינוואַנווען. הקיצור,
לאַמיר שוין רעדען פון עפּים פּרייליכערס. פון וואַנען זענט איהר
און פון וועלכע שניאורסאָנס קומט איהר אַרויס? טאָקי פון די
אמ'לע, פון די ליבאוויטשער שניאורסאָנס?

א י ו ו א נ א ו ו [פאררויטעלט זיך, לאזט ניט אראפ קיין אויג פון בעטן. נאך א קורצער פויזע, צו דוד שפיראז]. נו, געוויס פון די ליבאָ-וויטשער... נאָר פון וואַנען ווייסט מען דאָס, אָט דאָס, וואָס איהר דערצעהלט? אפשר איז דאָס...

ד ו ד ש פ י ר אָ [האפטאונטער]. אפשר איז דאָס נאָר א סלֹך — ווילט איהר זאָגען? קאָנט איהר שוין זיין זיכער. דאָס זאָנט אייך שפיראָ, ניט אַבירזוער, נאָר דוד שפיראָ — איהר קענט מיך נאָך ניט. נאָר אז איהר וועט אייך צעפרעגען, וועט איהר וויסען. איך בין פון די אמת'ע שפיראָס, פון די סלאַוויטער, אויב איהר האָט געהערט. ניט געהערט? עס טהוט מיר לייך!... איז איין מאָל אוועק. והשנית, פון וואַנען איך ווייס עס? פון דער בערזע ווייס איך עס. איך בין אַליין, איהר פארשטעהט צי ניין, א בירזשעוויק, א מעקלער בין איך, פון דער בערזע, און ביי אונז אויף דער בערזע ווייסט מען אַלסדינג. לאָז ארויס עפּיס אַ נייער זאָקאָן, אַ צירסוליאַר — איז קודם כל ווער ווערט געוואָהר פריהער? די בערזע. נאָך מעהר. אויף דער בערזע ווייסט מען אָפטמאָל אַזעלכע זאָכען, וואָס זענען נאָך גאָרנישט געבוירען געוואָרען אפילו, וואָס דארפֿען ערשט אַמאָל זיין. הקיצור, איהר נעהט דאָך מסתמא אין אוניווערסיטעט אַרײַן, וועט איהר שון האָרבען, מע וועט אייך שוין זאָגען. איצט דארפֿען מיר באַטראַכטען אַקאַרשט, וואָס וועט זיין [נעמט זיך ביי דער באַרד און רעדט מיט אַ ניגון]: טאַמער איז דאָס טאַקיי אײַן אמת, וואָס איך האָב אייך דערצעהלט, — בלייבט איהר דאָך מיט אײער גאָלדענער מעדאַל, ווי דער דראַזשנער רב אויפ'ן יאַרד, בשעת מע האָט אַוועקגע'גנב'עט ביי'ם גוי דעם וואַנען! מילא, מעדאַל יאַס מעדאַל. וואָס וועט אָבער דעמאָלט זיין מיט אײער פראַוואַזשיטעלסטווע?

א י ו ו א נ א ו ו. צו וואָס פראַוואַזשיטעלסטוואָ?
ד ו ד ש פ י ר אָ. וואָס הייסט צו וואָס? פון היימליכ-
סייט וועגען. אַ קשיא, וואָס סע מאַכט זיך? טאַמער, חלילה, אײַן אָבלאווע?

א י ו ו א נ א ו [פארשטעהט ניט]. וועלכע אַבלאָווע? דורך שפיראָ [צעלאַכט זיך ביטער]. הא-הא-הא! [נשטעהט-אויף, ווענדט זיך צו זייניגע]. וואָס זאָגט איהר דערויף? ער ווייסט אפילו ניט פון אַ אַבלאָווע צו זאָגען!

בעטי [נעמט זיך אן דעם קווארטירזאגט'ס קרוידע. צום פאטער]. פון וואָגען זאָל וויסען אַ פרעמדער מענטש, וואָס איז נאָרוואָס געקומען צו פאָהרען פון אַ רוסישער שטאָדט, פון די ווייטע גר-בערגעס?

דורך שפיראָ. גוט. אָבער אַ איד איז ער דאָך! און אַ שניאורסאָן דערצו! וואָס הייסט, ער האָט ניט געהערט פון קיין אַבלאָוועס, וואָס מע מאַכט דאָ אויף אונז?

א י ו ו א נ א ו [העכט צופריעדע, וואָס בעטי האָט זיך אנגענומען זיין קרוידע. צו שפיראָן]. אייער טאָכטער האָט רעכט, און איהר זענט אויך גערעכט. אַ איד דאַרף אַלסדינג וויסען, וואָס סע געהער זיך אָן מיט... מיט זיין פאָלק. בין איך אָבער, ווי איך האָב זיי שוין געזאָגט נווייזט'אָן אויף שרה'ן און בעטי'ן, אויסגעוואַפסען און אויסגעצויגען מעהר צווישען פריסטען, אין אַ רוסישער שטאָדט... יאָר געהערט האָב איך, און געלייענט וויפיעל מאָל, אַז ביי אַיך אָט דאָ, וואו אידען וואוינען, איז פארהאן פאָגראָמען...

דורך שפיראָ. וואָסערע פלאָמען? נאָ דיר גאָר פאָגראָמען! ווער רעדט דען פון פאָגראָמען?

א י ו ו א נ א ו. אָט זאָגט איהר דאָך אַבלאָוועס...

דורך שפיראָ [שיסט-אויס אַ געלעכטער. שרה און בעטי און אויך סימקע, וואָס וואַכט-אויס פון זייטיגען חדר, האַפען זיך ביי די זייטען און העלפען לאַכען]. הא-הא-הא! מע רעדט פון אַבלאָוועס, זאָגט ער גאָר פאָגראָמען!

שרה שפיראָ [דערועהט סימקען לאַכען]. דו ביזט אויך דאָ אין קאָהן, קליינער וועווריק? די אוראַקען געה לערנען! [סימקע געחטראַ צוריק אַהן חשט].

א י ו ו ז נ ג א ו ו [פארשעמט]. א ו י ז א ז ו י ... אנטשולדיגט... איך
האָב טײך ניט אינגאנצען פארשטאנען. מן וועלכע אָבלאוועס רעדט
איהר דען?

ד ו ר ש פ י ר אָ. פון וועלכע אָבלאוועס זאָל איך רעדען?
פון אונזערע אייגענע, פון די אידישע אָבלאוועס רעד איך, וואָס מע
מאכט דאָ אויף אונז אלע נאכט. וואָס קוקט איהר מיך אָן, ווי אַ
נעכטיגער?

א י ו ו ז נ ג א ו ו. מע מאכט דאָ אויף איך אָבלאוועס? פאר
וואָס?

ד ו ר ש פ י ר אָ [צעלאַכט זיך ביטערליך]. האַ-האַ-חאַ! ער
פרעגט נאָר, פאר וואָס? [צום ווייב און צו דער טאכטער]. וואָס זאָגט
איהר צו דעם אידען?

א י ו ו ז נ ג א ו ו. ניין... איך מיינ... איהר זאָגט אָבלאוועס.
אָבלאוועס מאכט מען ביי אונז אויך, נאָר אויף היות.

ד ו ר ש פ י ר אָ. און מיר זענען דאָ ערגער פון היות.
למשל, קעץ אָדער הינט קאָנען זיך דאָ אַרומדרעהען פראַנק און פריי,
וויפיעל זיי ווילען, און קיינער שטעהרט זיי ניט; און אונז, אידען,
לאָזט מען דאָ ניט זיין. מיר טאָרען ניט. באַהאַלטען מיר זיך,
איהר פארשטעהט צי ניין, אין די לעכער, אַזוי ווי מיינ, האַפען זיך
אַרײן בנגבחה. קומט מען ביינאכט אונז זוכען, אונז האַפען און
אוועקשיקען מיט'ן עטאָפּ פאָ מיעסטו פריפּיסקי — ווערט דאָס
אָנגערופען אָבלאוועס. האָט איהר שוין צעקײעט, צי נאָך ניט?
[קוקט אויף איוואַנאווען זיפּעט]. עה, יונגערמאַן, יונגערמאַן! איהר
זענט דאָך עפּיס נאָך גאָר-נאָר אַ נעוויקעל, כלעבען! און אַ גליק-
ליכער מענטש! וואַרט-אויס אַ ביסעלע. אויב איהר בלייבט אַ
היגער און וועט ווערט זיין ביי נאָט, וועט איהר נאָך זוכה זיין, אַם
ירצה שם, איבערצולעבען ניט איין אָבלאווע.

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום מאַן, אויף אידיש]. ביים דיר אַפּ דיר
צונג! צו וואָס זיַלכט דו לעגען יענעם שטייגער אויפ'ן האַרצען.

האָסט דו געהערט אַ ביסעל? ! גלאַט, אַ מענטש האָט אַ צונג און פלאַפעלט!

ב ע ט י [צו דער מוטער, אויף אידיש]. וואָס האָסט דו מורא, יענער וועט זיך איבערשרעקען און אַנטלויפען?

ד ו ד ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער, אויף אידיש]. נומע יאהרען, אַז זי [ווייזט אויפ'ן ווייב] לעהרענט מיך שכל, ווי אַזוי צו רעדען מיט אַ מענטשען!

ב ע ט י [צום קווארטיראַנט, אויף רוסיש]. מיין מאַמע, פאַר-שטעהט איהר, האָט מורא, אַז מע וועט אַיך דערצעהלען, ווי אַזוי מע מאַכט אויף אונז אַבלאוועם, וועט איהר זיך אויפהויבען און אַנטלויפען, און זי וועט בלייבען אָהן אַ קווארטיראַנט, חט-הא!

א י ו ו אַ נ אָ ו ו [לאַכט]. אַ, ניין! [צו שרה'ן]. זייט רוהיג, מאַטושקא, אַיך בין ניט פון די איבערגעשראָקענע. אַיך האָב פאַר אַזעלכע זאַכען קיין מורא ניט. [שטעהט אויף אַוועקצוגעהן].

ד ו ד ש פ י ר אַ [צום ווייב, טריאומפירענד]. זעהסט דו? אַבי דו מישט זיך אומעטום אַרײַן! [שטעהט אויך אויף. צום קווארטיראַנט, אויף רוסיש]. הכלל, איהר געהט, הייסט עס, אין אוניווערסיטעט געוואוירע ווערען? געהט-געהט. מע וועט אַיך שוין דאָרטען דערצעהלען. איהר וועט, אַם ירצה שם, קומען, ווי ביי אונז אין פּסוק שטעהט: בנפו יבוא, בנפו יצא. נאָר איהר ווייסט דאָך געבאָך ניט, וואָס דאָס באַטייט — אַזוי ווי איהר ווייסט ניט, אַזוי זאָל דאָס אַיך ניט שאַדטען. נאָר איידער איהר געהט, וואָלט אַיך אַיך עפּים געוואָלט זאָגען, אַיך מיין טאַקי פון אַיער טובת וועגען.

א י ו ו אַ נ אָ ו ו. צום ביישפּיעל?

ד ו ד ש פ י ר אַ. וויבאַלד ס'איז אמת די מעשה מיט'ן זכּה-בגורל, בלייבט איהר דאָך דערווייל אָהן אַ קנעלונג, אָהן אַ פּראַוואַזשיטעלסטווע מיין אַיך. און אָהן אַ פּראַוואַזשיטעלסטווע זענט איהר אַ טידיטער מענטש.

שרה שפירא [צום מאן אויף אידיש]. וויעדער א מאל
געשראָקען?

דוד שפירא [צום ווייב, אויף אידיש]. וויעדער א מאל
מישט דו זיך אריין אין פרעמדע געשעפטען? [צום קווארטיראנט,
אויף רוסיש]. איהר קאנט דאך דאָ ניט זיין בשום אופן ואופן! איהר
קאנט דאָ אפילו א נאכט ניט איבערנעכטיגען!

איוואַנגאָוו. איין נאכט אויך ניט? ניעארזשעלי?
דוד שפירא [צו דער טאכטער, אויף רוסיש]. וואס זאגסט
דו דערויף? ער מיינט, איך טרייב קאטאָוועס... [אויף אידיש]. א
רעכטער ליץ!

בעטי [צום קווארטיראנט]. מיר האָבען דאך אַיך געזאגט
באלד, אז דאָ איז זעהר שמרענג...

איוואַנגאָוו. יאָ-נ, איך ווייס — פראוואָזשיטעלסטוואָ.
וואָס זשע טהוט מען דערצו?

דוד שפירא [אויפגעלעבט]. וואס טהוט מען דערצו?
אַט אזוי זשע רעדט! אַט אזוי האָב איך אַיך ליעב! אז א מענטש
פרענט, וואָס טהוט מען — באַדאַרף מען זיך באַטראַכטען, געפינען
אַיין עצה. [טראכט אַ וויילע, האלט אַ שפיץ באַרד אין מויל, טהוט זיך אַ
פאטש אין שטערן]. שאַ! ס'איז דאָ אַיין עצה!

איוואַנגאָוו. צום פיישפיעל? איינגעבען דעם מיניס-
טער? אַוועקשיקען אַ דעפעש?

דוד שפירא [שלאגט איהם איבער]. ששש... האפט ניט!
אַ איד בלייבט א איד! א איד האָט אַיך קיינמאָל קיין צייט ניט!
[נלעט זיך די באַרד]. מיר וועלען די זאך באַטראַכטען פאַוואַלינקע.
ניט געהאַפט, און אַרום און אַרום, איהר פאַרשמעהט צי ניין, פון
אַלע זייטען. הערט זשע נאָר צו מיט קאָפּ, וואָס מע רעדט צו אַיך.
אַיין אַמעסטאַט האָט איהר?

שרה שפירא. דוד! וואָס רעדסט דו? מיט אַ מענדאַל!
דוד שפירא [צום ווייב]. לאַז צוררוה! זי איז דאָ מיט
איהר מעדאַל איז זי דאָ! [צום קווארטיראנט]. און אַ פאַס אויך?

און די איבעריגע פאפיערען זענען ביי אייך מסתמא אויך אין דער אָרדענונג?

א י ו ו א נ א ו ו . אין בעסטער אָרדענונג!

ד ו ד ש פ י ר אָ . איז גוט. אויב אזוי, איז גוט. איצט לאָמיר זיך קארשט ניט נארען [מיט א ניגון]: וואו שטעהט עם נע-שריבען, אז... ווי אזוי רופט מען אייך ביי אייער הייליגען נאָמען? א י ו ו א נ א ו ו [קוטט א וויילע ארויף, צו דער סטעלין]. שניאור-סאָן רופט מען מיך.

ב ע ט י [צום קווארטיראנט]. דער פאפא מיינט אייער פאָר-נאָמען און אייער פאָטער'ס נאָמען.

א י ו ו א נ א ו ו . א ? הערש מאָוושאָוויטש, שקלאָווסקי מיעשמשאָנין...

ד ו ד ש פ י ר אָ [מיט'ן זעלבען ניגון און גלעמענדיג די באַרד] וואו שטעהט עם געשריבען, זאָג איך, אז הערשקאָ מאָשקאָוויטש שניאָורסאָן, דער שקלאָווער מיעשמשאָנין, באַדאָרף אַריינצומרעמען דוקא אין אוניווערסיטעט און שטודיערען דוקא דאָקטאָריע ? האָ ? טאָמער וואָלט געווען אזא פּלאַן ? איהר וועט אייך טאָקי טהון אייערס. דאָס הייסט, איהר וועט אייך קודם-כּל געהן ציהען א זשערעב, דערנאָך איינגעבען, חלאָפּאָטשען און אזוי ווייטער. נאָר דערווייל, ביז עפּים וואָס, איהר פּאַרשטעהט צי ניין, וועט איהר פּאַרשרייבען זיך ביי אַ צייהן-דאָקטאָר פּאַר אַ דאַנטיסט. לאָז זיין אַ האַלבער דאָקטאָר. אַבי, איהר פּאַרשטעהט צי ניין, איהר זאָלט זיך באַוואָהרענען דערווייל מיט אַ פּראַוואַזשימלעסטווע. וואָרום וויבאָלד איהר פּאַרשרייבט אייך פּאַר אַ דאַנטיסט, אזוי האָט איהר שוין רעכט דאָ צו וואוינען. איהר פּאַרשטעהט, צי ניין ? דער-נאָך וועט איהר אייך קאָנען טהון וואָס איהר ווילט. האָט איהר עם צעקייעט ?

א י ו ו א נ א ו ו [א צעמומלסער, קלערט א ווייטע]. צו וואס א דאַנטיסט, אז איך בין גאָרנישט נעקומען אהער שטודיערען מע-דיצין ?

דוד שפירא. ס'איז דיר איין אקציע מיט דעם אידען!
ווער רעדט דאָ פון שטודיערען? מיר רעדען דאָך דערוויילע נאָר
פון פראַוואַזשיטעלסטווע! שטודיערען — דאָס איז אַ באַזונדערע
זאָך, און פראַוואַזשיטעלסטווע איז וויעדער אַ באַזונדערע זאָך.
איינס צום אַנדערען געהער זיך. גאָרניט אָן. האָט איהר עס פאַר-
שטאַנען?

א י ו ו א נ אָ ו [נאך מעהר צעטומעלט]. ווייסט איהר וואָס?
[קומט זיך ארום]. נישטאָ ביי אַיך אַ מעלעפאָן?

דוד שפירא. אונטען איז דאָ אַ מעלעפאָן, וואָס מע
קאָן רעדען. צו וואָס דאַרפֿט איהר אַ מעלעפאָן?
א י ו ו א נ אָ ו. איך וואָלט אָנגעקלונגען צו מיינעם אַ חבר.
ער איז אַ מענטש מיט אַ באַשקאַ [באווייזט זיך אויפ'ן קאַפּ]. וועט ער
געפינען אַ וועג.

דוד שפירא. ווער איז דאָס אַזעלכער אַיער חבר, וואָס
ער האָט אַזאַ באַשקאַ, ווי איהר זאָגט?
א י ו ו א נ אָ ו. ער איז טאַקי פון יענער רוסישער שטאָרט,
וואו איך האָב געענדיגט גימנאַזיע... אַ רום איז ער... איוואַנאָוו
הייסט ער...

דוד שפירא. אַ רום, וואָס הייסט איוואַנאָוו און האָט
אַ קאַפּ, אָדער אַ באַשקאַ, ווי איהר זאָגט, וואָס זאָל קאָנען געבען
עצות? ווער איז ער? פון וואָסערע איוואַנאָווס?
א י ו ו א נ אָ ו. זיין פאָטער איז טאַקי אַ דאָרטיגער, אַ
דעיסטוויטעלני סטאַטסקי סאָוועטניק.

דוד שפירא. הייסט דאָך עס אַ גענעראַל! [באקומט מיט
אַ מאַל אַפּשוי]. ווילט איהר איהם אַנקלינגען, הייסט עס, זיך אָנ-
פרענען ביי איהם דורכ'ן מעלעפאָן? צי איהר ווילט, ער זאָל
קומען אַהער?

א י ו ו א נ אָ ו. זאָל ער קומען אַהער.
דוד שפירא. זאָגט זשע איהם, ער זאָל קומען טאַקי
באַלד, כל זמן אַיך בין נאָר דאָ. [רופט אַריין סיאָסעו]. סיאָמע!

זה נאָר, זעהניו, מיט זיי אַרפּאָפּ אונטען צום פּאַלעפּאָן אויף אַ מינוט.
 [סימקע מיט איוואַנאווען נעהן-אַראַפּ אונטען].

ש פ י ר אַ [צום מאַן]. גו, לוד? וואָס האָב איך דיר
 געזאָגט? אַיָאָ, אַ מאָדער פּאַרשוין?

ד ו ד ש פ י ר אַ [ווייל איהר ניט צוליעב פּהוּן]. אַ גאַנץ גע-
 זויינטליכער פּאַרשוין... [זעצט זיך צוריק אום סיי פּרינקען]. נאָר איין
 זאך: אַ שניאורסאָן, פּון די לֵג־ווייטשער שניאורסאָנעס, — און
 נישט אַ וואָרט אידיש! מיינעט. היינטיגע דערצייהונגען, היינטיגע
 לערנעכטסען, גימנאַזיעס...

פ ע ט י [קוקענדיג אין בוך אַרײַן]. ניט די גימנאַזיע אין דאָ
 שולדיג, נאָר די שטאָדט. אַ רוסישע שטאָדט... צווישען פּריסטען...
 ה ו ה ש פ י ר אַ. נריאָ, אַ רוסישע שטאָדט, צווישען
 פּריסטען... אָבער אַ שניאורסאָן! איהר שפּיעלט זיך מיט די
 שניאורסאָנעס? זיין עלטער-זיידע רב שניאור-זלמן פּון לֵג־ווייטש
 אויפּשטעהן פּון קבר און אַ קוק טהון אויף זיין אייניקעל!... [פויען].
 נאָר אויך די אייגענע מעשה! למאי מיין עלטער-זיידע, רב שניאור-
 אַבא שפּיראָ, פּון די סלאַוויטער, זאָל אויפּשטעהן פּון קבר און אַ
 קוק טהון... [עם קומט צוריק סימקע מיט איוואַנאווען]. — דוד שפּיראָ, נישט
 געענדיגט זיינע ווערטער, ווענדט זיך צו איוואַנאווען. נו?

א י ו אַ נ אָ ו . ער קומט באַלד צו פּאַהרען.

ס י אַ מ ק ע . מיט איין אווטאָמאָביל!

ד ו ד ש פ י ר אַ . צו וואָס אווטאָמאָבילען? זיצט, פּאַר

וואָס זיצט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר אַ [טראַגט איהם אונטער אַ שטוהן]. זיצט, פּאַר
 וואָס זיצט איהר ניט? [איוואַנאווען זעצט זיך אוועק, וואַרפט מיט אויגען
 אויף בעטיוו, וועלכע רייסט זיך ניט אַפּ פּון איהר בוד].

ד ו ד ש פ י ר אַ [צו איוואַנאווען]. מיר רעדען דאָ פּון אייער
 זיידען, דאָס הייסט, פּון אייער עלטער-עלטער-זיידען, דעם לאַדיער
 רב, זכרוננו לברכה. ער זאָל אויפּשטעהן, זאָג איך, און געבען אַ
 קוק, זאָג איך, אויף זיין אייניקעל, וואָס פּאַר אַ פּנים ער האָט און

ווי ער זעהט אויס... האָט קיין פּאַראַיבעל ניט, וואָס איך רעד מיט
 אייך אזוי אָפּענטליך. איך האָב פּיינט רעדען פּאַרשטעלט. איך
 בין אַ שפּיראַך, פון די אמת'ע שפּיראַס, איהר פּאַרשטעהט צי ניין,
 פון די סלאַוויטער, — האָב איך ליעב זאָגען דאָס, וואָס איך פּראַכט,
 יענעם אין די אויגען. איך קוק אויף אייך און קלער מיר: רבונר
 של עולם! שניאורסאָן, רב שניאור-זלמנ'ס איין אייניקעל, — און
 פּאַרשטעהט ניט אַ וואָרט אידיש! מילא, דאָס בין איך אייך שוין
 מוחל... אויסגעוואַפּסען צווישען פּריסטען, אין אַ רוסישער
 שטאָרט — וואָס זאָל מען טהון? אָבער דאָס אויסזעהן? איך
 בעט איבער אייער פּבּוד, דאָס פנים? דער טיפּ, איהר פּאַרשטעהט
 צי ניין? פון וואָגען נעמט זיך צו די שניאורסאָנס אזא עכט-
 רוסישער טיפּ? [שרה שפּיראַ, בעטי און סאַפּעק — אלע קוקען אויף
 איינאַנעווען].

א י ו א נ א ו [פּאַרשעמט זיך, האַפּט אַ קוק אין שפּיעגל, וואָס
 אַקעגען אויף דער וואַנט, פּאַרוואַרפט די בלאַנדע רוסיש-אונטערגעשוירענע האַר
 אַרויף]. ניעאַרוזשעלי? דאָס איז דערפּאַר, ווייל איך האָב ווייסע
 האָר...

ד ו ר ש פּ י ר אָ . ווייסע האָר בין איך אייך מוחל. פּאַרהאַן
 ביי אונז, צווישען די שפּיראַס, אויך מיט ווייסע האָר...

ש ר ה ש פּ י ר אָ [צום מאַן]. ווער, למשל, איז ביי אייך אַ
 שפּיראַ מיט ווייסע האָר?

ד ו ר ש פּ י ר אָ [צום ווייב]. מיין געשוועסטערקינד פיני
 שפּיראַ.

ש ר ה ש פּ י ר אָ . ס'אַ משל! דיין געשוועסטערקינד פיני
 שפּיראַ איז ניט קיין ווייסער — ער איז אַ געלער.

ד ו ר ש פּ י ר אָ [אויפּגעטראַגען]. מיין פיני איז אַ געלער?
 ש ר ה ש פּ י ר אָ . וואָס דען — אַ גרינער איז ער?

ד ו ר ש פּ י ר אָ [צו דער טאַכטער]. בעטי! דו הערסט?
 ב ע ט י [רייסט זיך אַפּ פון ביכעל]. איך הער... [קוקט אין פּענסטער].

אַט איז צוגעפּאַהרען איין אווטאָמאָביל.

א י ו א נ א ו ו [האפט זיך אויף]. דאס דערפ זיין מיין חבר
שניאורסאָן... [סיאמקע ווארט ניט ביו מע וועט איהם שיקען עפענען, לויפט
אליין אראפ].
ד ו ד פ י ר אָ . וואָסער שניאורסאָן ? איהר ווילט זאָגען
זיוואנאָוו.

א י ו א נ א ו ו [צטלאכט זיך]. טפו! מיין איד איוואנאָוו...
ד ו ד ש פ י ר אָ . ס'איז דערפאר, ווייל מיר האָבען דאָ
גערעדט אלץ „שניאורסאָן" און „שניאורסאָן". ס'איז אלע מאָל
אזוי. דער נאָמען, וואָס מע רעדט פון איהם, בלייבט אונז אין זכרון...
[עס קומט אריין סיאמקע מיט שניאורסאָנען, וואס באדארף שוין גילטען
אלס איוואנאָוו. ער געהט אנגעהאזן אין אַ נייער סטודענטישער אוניווערסיטעט
נאָרדענע קנעפ, האלט אין האַנט אַ סטודענטיש היטעל מיט אַ בלויען ראַנד, פאר-
נייגט זיך פאר די בעליבתיים].

א י ו א נ א ו ו [שטעלט איהם פאר]. מיין חבר איוואָן איוואָ-
נאָוו. ש איוואנאָוו. [שניאורסאָן ניט אלעמען די האַנט].

ד ו ד ש פ י ר אָ . אַ דרייענדיגער נאָמען — דאָס קאָן ביי
אונז, אידען, נישט געמאָהלט זיין. און אַז דער זוהן זאָל הייסען
מיט'ן טאָרען איין נאָמען — דאָס אַודאי ניט. סידען, באַהיט
נאָך, דער טאַטע שטאַרבת איידער דער זוהן ווערט געבוירען, גיט
מען דעם ווהן אַ נאָמען נאָכ'ן טאַטען. [צום נאָסט]. זיצט, פאַר וואָס
זיצט איהר ניט ?

ש ר ה ש פ י ר אָ [טראַנט איהם אונטער אַ שטוהל]. זיצט, פאַר
וואָס זיצט איהר ניט ? [שניאורסאָן זעצט זיך אוועק].

ד ו ד ש פ י ר אָ [רוקט זיך צו צום נאָסט]. די היסטאָריע פון
דער געשיכטע איז, ווי זאָגט ער, אַזאַ מעשה: אייער חבר, הער
שניאורסאָן, האָט דאָ געדונגען ביי אונז אַ צימער. אלסדינג פון
און שען אַרום און אַרום. נאָר איין זאָך פעהלט איהם.
ש נ י א ו ר ס אָ . פראַוואָזשיטעלסטוואָ.

ד ו ד ש פ י ר אָ [צום ווייב און צו דער טאכטער]. זעהט איהר ?
אַ פריסט, און אַ נייער מענטש — און ווייסט שוין פון פראַוואָ-
זשיטעלסטווע.

שני אורסאן [פארהאפט זיך]. איד בין שוין דא באַלד א וואָך, האָב איך זיך אָנגעהערט צווישען מיינע אידישע חברים. דוד שפירא. נריאָ. ער וועט אויך נוינט אויף איוואַנטועזן געוואוירע ווערען מיט דער צייט. דערווייל איז ער, זאָל ער מיר מוחל זיין, נאָך נאָר א געוויקעל. ער ווייטט אפילו ניט פון דעם נייעם צירקולאַר, וואָס איז אַרויס...

שני אורסאן. וועגען זשערעבעס פאַר די אידישע סטודענטען? דער דאָזיגער צירקולאַר איז ערשט היינט נאָרוואָס אָנגעקומען אין אוניווערסיטעט.

דוד שפירא [צו איוואַנטועזן]. זעהט איהר? וואָס האָב איך אַיך געזאָגט? [צו שניאורסאָנען]. איהר זאָגט: אַמערשט, און ביי אונז אויף דער בערזע — איך בין א בערוואַנער — ווייסט מען שוין פון אין דער פריה אָן, און אפשר — נאָך פון נעכטען ביי נאכט... הקיצור, ס'איז א שלעכטע מעשה, ס'איז א גורל, און ווי באַלד א גורל...

שני אורסאן. איז א סך גרינגער צו געווינען דאָס גרויסע געווינס...

דוד שפירא [טריאומפירענד]. מיינע ווערטער! [צום ווייב און צו דער טאכטער]. וואָס זאָגט איהר דערויף? און דוקא א פריסט! [צו איוואַנטועזן]. איהר וואָלט זיך געמעגט בייטען מיט אַייער חבר. דאָס הייסט, איך האָב געוואָלט זאָגען, אז איהר וואָלט געמעגט זיין זיי, און זיי וואָלטען געמעגט זיין איהר... [בדידע חברים קוקען זיך איבער, שמייכלען. — דוד שפירא צו שניאורסאָנען]. האָב איך געגעבען אַייער חבר אַיין עצה אזוי [מיט א ניגון]: דער זשערעב איז זיך א זשערעב. די פאפיערען זענען פאפיערען. און דערווייל, ביז עפּים וואָס, באדאַרף מען זיך פאַצייטענס באַוואַהרענען, אויף יעדען פאַל, איהר פאַרשטעהט צי ניין, מיט א דאַנטיסט.

שני אורסאן. איהם צושרייבען, הייסט עס, צו א דאַנטיסט צוליעב פראַוואַזשיטעלסטוואָ?

ד ו ר ש פ י ר א [קוועלט]. איהר האפט אלסדינג מיט'ן קוט, זוי איין אמת'ער איד! ... האָט קיין פאראיבעל ניט, איוואַן איוואַ- נאָוויטש, וואָס איך האָב זיך אַרויסגעשאַפט...

ש נ י א ו ר ס א ן [א בויג דעם קאפּ, שמייכלט]. עס מאַכט ניט אויס...

ד ו ר ש פ י ר אָ. און אייער חבר איז פונקט פארקעהרט. [קוקט אויף איוואַנאווען]. ער פרעגט אַזעלכע זאַכען, גלייך ווי ער וואָלט גאָר קיין איד ניט געווען. און צום סוף איז ער דוקא יאָ א איד, און נאָך וואָסער א איד! א שניאורסאָן, פון די אמת'ע שניאור- סאָנס! ... איהר ווייסט ניט, ווער די שניאורסאָנס זענען. פון וואַנען זאָלט איהר וויסען? מע באַדאַרף עס אייך קלאָר מאַכען, וועט איהר פאַרשטעהן...

א י ו ו א נ א ן ו. דאָס איז ניט אינגלעסאנט פאַר מיין חבר...

ש נ י א ו ר ס א ן. אומגעקעהרט — זעהר אינטערעסאַנט! [צו שפיראָן]. דערצעהלט, דערצעהלט!

ד ו ר ש פ י ר אָ. זייער זיידע [ווייזט אויף איוואַנאווען], דאָס הייסט, זייער געלטער זיידע, דער לאַדיער רב, האָט געהייסען רב שניאורסאָן...

ש ר ה ש פ י ר אָ [אויף אידיש, צום מאַן]. וואָס ווייסט איין ערל פון אַ לאַדיער רב און פון א רב שניאורסאָן?

ד ו ר ש פ י ר אָ [ווערט אויפגעטראָגען אויפ'ן ווייב. צו איהר, אויף אויף אידיש]. אפשר וואָלט איד גענאַנגען לערנען זיך ביי דיר, ווי אזוי מיט וועמען מע באַדאַרף צו רעדען?

ב ע ט י [ווייל פאַרגלעטען דעם איינדרוק, וואָס פאַטער און מוטער שמועסען זיך דורך אויף אידיש פאַר א כריסט אין די אויגען]. אונזער קוואַרטיראַנט איז גערעכט, פאַפּא, — ס'איז נישט אינטערעסאַנט. [איוואַנאווען וואַרפט אויף בעטיץ א בליק פון דאַנקבאַרקייט און אַנטציקונג. זייערע אויגען באַנענענען זיך. שניאורסאָן האַפט אַיבער זייער ביידענ'ס בליק. בעמי ווערט רויט, קוקט צוריק אין בוך אַרײַן].

דוד שפירא. איך שמועס עם טאקי אלץ אקעגען אונז
 זער קווארטיראנט. איך זאג, אז דאס בעסטע פראוואָזשיטעלסטווע
 איז פון א דאנטיסט. און אזוי ווי דאנטיסטען זענען דאָ אלערליי,
 און ניט איעדער דאנטיסט האָט פראווי צו צושרייבען צו זיך דאָ
 מיסטען, באַדאַרף מען זיך פרייהער פון אלסדינג זעהן מימ'ן דאָ
 מיסט אליין. איך האָב איינעם א באַקאנטען דאנטיסט, וואָס פאַר
 קיין אַנדערען וועט ער עם נישט מאַכען פאַר קיין דריי הונדערט
 קארבען. נאָר ביי מיר וועט דאָס אָפּגעהן פאַר איין הונדערטער.
 [צו איינזאָווען]. ער באַדאַרף נישט וויסען. הער שניאָרסאָן, צי איהר
 פאַרמאָגט, צי איהר פאַרמאָגט ניט. דאנטיסטען, וואָאָבשטשען,
 זענען בלוטצאָפּערס. איהר פאַרלאָזט זיך אויף מיר. ביי מיר
 צאָפט מען נישט. איך הייס דוד שפיראָ. איהר לענט אייך איבער
 מיט אייער חבר [ווייזט אויף שניאָרסאָנען]. מיט איינזאָן איינזאָוויטשען.
 הייסט דאָס, און לאָמיר טאקי באַלד און טאקי שוין געבען א געה
 אַריבער צו מיין דאנטיסט און אָפּמאַכען דאָס איינס-צוויי-דריי...
 [שניאָרסאָן שטעהט אויף, אַנטשולדיגט זיך און טהוט א רוה מיט זיך דעם חבר
 איינזאָווען, ער זאָג אויפשטעהן פון מיין].

שרה שפירא [צום מאן]. צו וועלכען דאנטיסט ווילמט
 דו מיט זיי געהן?

דוד שפירא. צו וועלכען דאנטיסט? צו הענריך
 לאַפעמוטניק.

שרה שפירא. צו אָט דעם קאַליקע? ער רייסט ארויס,
 זאָגט מען, געזונטע צייהן און שפּעלט אַריין קראַנקע...

דוד שפירא. וואָס מאַכט דאָס אויס? צו פראוואָ-
 זשיטעלסטווע שאַרט עס ניט.

בעטי [צום פאטער]. און דאָס, וואָס ער איז א זשוליק מיט
 קאסאַקע אויגעלעך?

דוד שפירא. איז אויך ניט קיין חסרון. וועלכער
 לייטישער דאנטיסט וועט דאָס וועלען האָבען צו טהון מיט פּאַליציע
 און מיט פראוועס?... [איז דער צייט, וועט בעטי רעדט, לאזט איינזאָו-
 ווען]

פון איהר קיין אויג ניט אראפ. שניאורסאן באמערקט דאס, רופט אפ דעם חבר אויף א זייט, נעהענטער צו דער ראמפע, פאררויכערען צו פאפיראסען.

שניאורסאן [אום חבר, פארזיכטיג]. נו? ווי פיהלסט דו זיך ביים ערשטען ארויטפאהר? שווער צו זיין א איד?

א יוואנגאן. פוסטיאקי! וואס זאגסט דו בעסער אזוי מיין קווארטיר? איך מיין, ווי געפעלט דיר אט דאס מיידעל?

שניאורסאן. נישטשה, א פיין מיידעל.

א יוואנגאן [אנטיציקט]. א פיין מיידעל — זאגסט דו? א קראסאוויצע!

שניאורסאן. זעה נאך, וואניא, זאלסט ניט פרויס- באווייזען דאך... זאלסט זיך ניט פארגעסען, ווער דו ביזט און ווער זי איז. דו ביזט א פריסט, און זי איז א אידיש מיידעל... [באטאנט די ווערטער]. א אידישע טאכטער...

א יוואנגאן [לאזט קיין אויג ניט אראפ פון בעטיו פון דערווייטען]. געה שוין געה, הערשקא, פאר וועמען האלסט דו מיך? איך זאג נאך גלאט אזוי: קוק דיר צו צום מיידעל. זי שיינט, ווי די זון! געפעלט דיר אויגען? ברעמען? איהר קוק?... א קראסאוויצע!

שניאורסאן. א קראסאוויצע, א קראסאוויצע. האסט פאלקאם רעכט. נאך צופיעל איינקוקען זיך אין איהר — וואלט איך דיר ניט ראטען. איך זאג דיר נאך א מאל מיט א באטאנגען: ס'איז א אידישע טאכטער!... און בכלל וואלט איך דיר בעטען, זאלסט זיין געהיט מיט א ווארט אט דאך. זאלסט בעסער אפשטויגען דארט, וואו דו פארשטעהסט ניט, בכרי ס'זאל זיך זיי ניט ווארפען אין די אויגען, וואס דו ביזט שוין צופיעל גוי... צו וואס, למשל, האט דיר געטויגט אויסטראכטען א ליגען, אז דו ביזט פון די ליבאוויטשער שניאורסאנס?...

א יוואנגאן. טשודאק! ניט איך — דאס האט אט דער איד, אט דער שפירא, מיך איינגערעדט, אז איך בין פון יענע שניאורסאנס... ער איז, וואָאָבשטשע, א מאַדנער איד, חא-חא!

נאך די טאָכטער זיינע! די טאָכטער! ... [גאָט קיין אויג ניט אַראָפּ פון בעטן פון דערווייטען].

ש נ י א ר ס אָן . וויעדער די טאָכטער ? הער שוין אויף צו קוקען אַהין אַזוי שטאַרק! ... [וואָרפט אַוועק דעם פאַפיראַס, טהוט זיך אַ דרעהאויס צוריק, געהיט צום טיש. איוואַנאו געהט איהם נאָך. שניאור סאַו צו שפיראַן]. אויסגעצייכענט, הער שפיראַן. מיר האָבען זיך מיט מיין חבר איבערגעלעגט, און ס'איז געבליבען, אַז איהר זאָלט אייך באַמיהען מיט איהם צום דאַנטיסט, און איך וועל מיר געהן אַהיים. [נעמט זיך געזעגענען. איוואַנאו געזעגענט זיך אויך מיט שרע שפיראַ און מיט בעטן, דריקט איהר די האַנט זעהר וואָרעם. שניאורסאַו באַמערקט דאָס].

ד ו ר ש פ י ר אָן . נו, וואָס דען ? אַז איך זאָג, ווייס איך וואָס איך זאָג. וואָס מיך קאָסט שוין אַפּ אַט דאָס פראַוואַזשיר טעלסטווע, זינט איך בין אַ היגער, וואָלט זיך עס איין אַנדערער געמגעט ווינטשען! זעהט איהר אַט די דאַזיגע גרויע האָר ? [ווייזט שניאורסאַנען דעם קאָפּ און די באַרד]. דאָס איז אַלץ צו פאַרדאַנקען. איהר זאָלט מיר קיין פאַראַיבעל ניט האָבען, איוואַן איוואַנאוויטש, אייער פאַליציע מיט אייערע אומשאַסטקעס מיט אייערע פראַוועס... [נעמט זיך אַנטהון. אַלע דריי גאַזען זיך צו דער טיר — שניאורסאַו און איוואַנאו אויף צו פריהער, דוד שפיראַ פון הינטען].

ש ר ה ש פ י ר אָן [צום סאַו]. דוד! האָסט נאָך אפילו דיין טיי ניט אויסגעטרונקען! האָסט נאָך גאַרניט געגעסען! ד ו ר ש פ י ר אָן [שוין פון דער טיר]. וואָס מיר טיי ? ווער מיר עסען ? ביי מיר איז אַ אידען אַ טובה טהון פריהער פון אַלע טרינקעצען מיט אַלע עסעכצען! האָסט פאַרגעסען, אַפנים, אַז איך הייס דוד שפיראַן, פון די אמת'ע שפיראַס, איהר פאַרשטעהט צי ניין [שוין פון יענער זייט טיר]. פון די סלאַוויטער! ...

ד ע ר פ אָ ר ה אַ נ ג פ א ל ט .

ענדע פונ'ם ערשטען אַקט.

צווייטער אַקט

דאָס זעלבע גרויסע צימער ביי שפיראז אין הויז, נאר אנדערש צו-
געקלויבען, אראנזשירט פאר איין אַווענט, אויף אויפצונעמען געסט.
אויפ'ן טיש בלומען, טייגעשיר, וואָזעס מיט פרוכטען, ניסלעך און
אלערליי איינגעמאַכטען אויף צו פארבייסען. דער זאַל איז גוט
באלויכטען. — ש ר ה ש פ י ר אַ איז אנגעטהאָן שבת'דיג, מיט איהר
גאַנץ ביסעל ציערונג, וואָס זי פארמאָגט, פארנומען מיט גרייטען צום
טיש און אוועקשטעלען די אַלע אויסגערעכענטע זאַכען. ס י אַ מ ק ע
העלפט איהר אויסשטעלען די טעלער, די גלעזלעך מיט די קעלישקעס.
נאַר ווי אַזוי ער שטעלט, געפעלט דאָס ניט דער מוטער, און זי
שטעלט דאָס איבער].

ש ר ה ש פ י ר אַ. ניט אַזוי. אַט אַזוי דאַרף שטעהן. קיין
עין־הרע, אַ בחור'על פון דריטער קלאַס, און הויבסט נישט אָן צו
פארשטעהן פון דאַנען אַהין. ס'איז נישט דיין סלאַכה. געה שוין
בעסער צו דיין אַרבייט — לערנען, מאַכען די אוראַקען!
ס י אַ מ ק ע. האָסט דאָך מיך אַליין גערופען, מאַמע, איך
זאָל דיר העלפען.

ש ר ה ש פ י ר אַ. העלפען? אַז דו קאַנסט אָבער ניט!
ס י אַ מ ק ע. פאַר וואָס קאַן איך ניט?
ש ר ה ש פ י ר אַ. דערפאַר וואָס דו קאַנסט ניט, האָסט דו
געהערט אַ ביסעל! [נאוויזט איהם]. אַט דאָס גלאַז באַדאַרף שטעהן
אַט דאָרט, און דאָס שעלעכעל באַדאַרף שטעהן אַט דאָ, און דער
הויכער וויין־קעלישעק — אַט דאָרט, און דאָס קליינע בראַנפּען־
קעלישעקעל — אַט־דאָ־אַ. ווייסט דו שוין?

ס י א מ ק ע. נו, האב איך דאך געוואלט אזוי. ווייל אוועק
שטעלען אזוי, ווי די מאמע וויל, ווארפט אום א ווייזקעלישעק און צעברעכט
איהם.

שרה שפירא. שוין? מוז טוב! אין א גוטער
שטאדט! אנו, וויפיעל קעלישקעס האסט דו שוין צעבראכען?
ס י א מ ק ע [בלייבט שטעהן]. וויפיעל קעלישקעס? סך-
הכל איינעם א קעלישעק.

שרה שפירא. סך-הכל? דאנקען און לויבען יאסקי
דעם טובען. א גליק, וואס ניט אלע.

ס י א מ ק ע. וואס בין איך שולדיג, אז ס'איז אזעלכע
קעלישקעס? מע טהוט זיי א ריהר, ברעכען זיי זיך.

שרה שפירא. א ריהר פון א בלייען פייגעלע! [נעמט-
צונויף די שטיקלעך גלאז]. זיין זאל עם שוין א כפרה פאר דיר און
פאר אונז אלע און פאר כל ישראל... [פויזע]. טאמער וואלסט דו
בעסער געגאנגען טאסי מאכען די אוראקען, איידער מאכען היזקות?
גיה שוין, געה צו די אוראקען!

ס י א מ ק ע [כאטריבט]. אוראקען? טאג ווי נאכט אוראקען
און אוראקען און אוראקען! איין מאל אין יאהר איז ביי בעטין
אימעניגעס, איז אויך אוראקען! [געטראפ אהו חשק. — פון דער זעלבער
סיד קומט אז בעטי, האלבראויסנעטהאן, די האר צעלאזט, מיט א שאלעכעל
אויף די נאקעטע אכסלען].

בעטי [בלייבט שטעהן אויף דער שוועל, קוקט זיך ארום, שיינט].
ניטא נאך קיינער, מאמע?

שרה שפירא [נישט איבעררייסענדיג איהר ארבייט]. אזוי פריה?
בעטי. און דער טאמע וואו איז? און דער קווארטיראנט?
שרה שפירא. וואו זאלען זיי זיין? אין אומשאסטאק!
האסט פארגעסען, אז מע האט דעם קווארטיראנט ארויסגעדרופען
אויף זועבען פארנאכט אין אומשאסטאק?
בעטי. וואס זשע איז אזוי לאנג? [קוקט צו זיך אויף דער
האנט, אויף וועלכער ס'איז צו זעהן א גאלדען בראסעלעטעל, מיט א זיינערע?

ציינגעפאסט]. שוין באַלד אַכט. [ננבה'ט זיך אונטער נאהענט צו דער
מוטער, טראַנט איהר צו נלייד צו דער נאז איהר האַנט מיט'ן בראַסלעטעל,
ווייזט איהר אויפ'ן וויגערעל]. וואָס זאָגסט דו, מאַמע, אויף דעם?
ש ר ה ש פ י ר אַ [וואַרפט אַ קוק אויפ'ן בראַסלעטעל און אויף

דער טאַכטער]. אַ בראַנזעליעט?

ב ע ט י. אַ בראַסלעט, ניט קיין בראַנזעליעט!

ש ר ה ש פ י ר אַ. אַ גאָלדענער?

ב ע ט י. אַ גאָלדענער.

ש ר ה ש פ י ר אַ. מיט באַרליאַנטען?

ב ע ט י. מיט בריליאַנטען.

ש ר ה ש פ י ר אַ. אמת'ע?

ב ע ט י. אמת'ע.

ש ר ה ש פ י ר אַ [אַ פלעסק מיט די הענט]. בע-ט!

ב ע ט י. וואָס'טו זיך דערשראָקען, מאַמע?

ש ר ה ש פ י ר אַ. ס'איז פון איהם? פונ'ם קוואַרטיראַנט?

ב ע ט י. נריאָ, צו די אימענינעס. וואָס איז דען?

ש ר ה ש פ י ר אַ. „וואָס איז דען“ — פרעגט זי! [פויווע].

נישט באַדאַרפט צו נעמען...

ב ע ט י [זשענירט]. פאַר וואָס?

ש ר ה ש פ י ר אַ. פאַר שבת... ניט אַזוי פיהרט זיך עס

ביי לייטען...

ב ע ט י. ביי לייטען! ווער זענען דאָס די „לייטען“?

ש ר ה ש פ י ר אַ. „לייטען“ — מיינט מען דאָס די גאַנצע

וועלט, אַלע אָנשטענדיגע מענטשען... אָנשטענדיגע מענטשען זענען

זיך ניט אַזוי נוהג.

ב ע ט י. ווי אַזוי דען זענען זיך נוהג די אָנשטענדיגע

מענטשען?

ש ר ה ש פ י ר אַ. ביי אָנשטענדיגע מענטשען איז פריהערט

אַ וואָרט, דערנאָכעט אַ קנס-מאָל, דערנאָך שרייבט מען תנאים,

ברעכט מען טעלער...

ב ע ט י [ווייל ניט הערען ווייטער]. מאמע! איד האב דיר געדאָגט וויפיעל מאָל, אז ווענען דעם זאָלסט דו מיט מיר גאָרניט רעדען — עם האלט נאָך גאָרניט דערפֿיני. לאָז מיך צורוח! לאָמך פֿריהער ענדיגען די גימנאַזיע.

ש ר ה ש פ י ר אָ. די גימנאַזיע וועסט דו, אם ירצה שם, ענדיגען אין גיכען, הלאַזי זאָלען מיר שוין אזוי גיך אויפֿגערעכט ווערען אלע אידען... און אויב ער וויל דיר, דו ביזט איהם געפֿעלען, באַדאַרף ער פֿריהערט געבען צו וויסען אונז, און מתנות — דאָס איז שוין נאָכדעם...

ב ע ט י [פֿאַרוואַרט, נעמט נישט אַראָפּ קיין אויג פֿונ'ם בראַסלעטען]. קומט-אויס נאָך דיין שכל, אז איד באַדאַרף עם איהם אָפֿגעבען צוריק? ...

ש ר ה ש פ י ר אָ. חלילה! ווער זאָגט דען צוריק? אַ מתנה גיט מען ניט צוריק — דאָס איז אַ פֿאַטש אין פֿנים, האָסט דו געהערט אַ ביסעל? ... [עם הערט זיך אַ קלונג פֿון אונטען. בעטי היינט זיך איין איניס שאַלעכעל און לויפֿט-אַפּ צו זיך. שרה רופֿט הויך]. סיאַמע! סיאַמע? [פֿון דער זייטיגער טיר באַווייזט זיך סיאַמע]. געה נאַר, מע קלינגט שוין. [סיאַמע לאַזט זיך אַראָפּ עפענען און קומט באַלד צוריק אַ פֿאַרסאָפֿטער פֿון די טרעפּ אַרויף].

ס י אָ מ ק ע. אונזער קוואַרטיראַנט'ס חבר, איוואַן איוואַ-נאָוויטש.

ש ר ה ש פ י ר אָ. אַ? דער גויעץ? אַ וואויל גויעצעל אָט דער איוואַן איוואַנאָוויטש, זיין זאָל ער די כפֿרה פֿאַר דיין מינדסטען נאָנעל!

ס י אָ מ ק ע. פֿאַר וואָס שעלסט דו איהם, מאמע? פֿאַר וואָס קומט עם איהם?

ש ר ה ש פ י ר אָ. ניט דיין עסק, קליינער וועוריק! דו שטעלסט זיך אויך אוועקעט אויס'טענה'ן מיט דער מאמע? געה... צו די אוראָקען געה!

ס י א מ ק ע . וויעדער א מאָל אוראָקען און אָפּער א מאָל אוראָקען! געהאַפּט וואַרטשענדיג. עס קומט אַרײַן שני אורסאָן, דער וואס גילט אונטער'ן נאמען איוואן איוואנאוויטש איוואנאוואן.

שני אורסאָן! גאנעטהאן איז סטודענטישער אונזפארם, פיינטשיק. אַייד קומט מזל-טוב, מאדאם. [קוקט זיך ארום]. וואו איז זי, די אימעניניצא אליין? און דער בעל-הבית וואו איז? און אייער קווארטיראנט, מיין חבר?

שרה שפירא [בעט איחס זיצען, זעצט זיך אליין אויך אונעק אויף דער קאנאפע, וואס איז דער אונטערנען]. די אימעניניצע איז נאָך ניט פארטיג מיט איהר טואלעט. איהר וויסט ניט? א באַרישני, ביז זי טהוט זיך אָן... און מיין מאַן מיט'ן קווארטיראנט — די זענען אין אומשאַססאָק. טאקי צוליעב אייער חבר'ס פראוואָ-זשימעלסטווע.

שני אורסאָן. וויעדער אין אומשאַססאָק? וויעדער פראוואָזשימעלסטווע?

שרה שפירא. וואָס זשע? איהר מיינט, ס'איז גרינג צו זיין א איד? גוט איז אייך, אַז איהר זענט ניט קיין איד, וויסט איהר ניט פון קיין פראוועס...

שני אורסאָן. ער האָט דאָך שוין געהאט אַלע פראוועס, אייער קווארטיראנט?

שרה שפירא. אַלע פראוועס? ניט מעהר זאָלען זיי עס פארמאָגען, איך מיין טאקי די גויים מיין איך... [פארהאפט זיך]. אַחוץ אייך. זייך רעכענען מיר ניט פאר קיין גוי...

שני אורסאָן [לאַכט]. פאר וואָס עפּים?

שרה שפירא. דערפאר, ווייל אויף אייך זיצט א אידשיער קאָפּ. און א פנים, דאַרף איך אייך זאָגען, איז ביי אייך אויכעט א אידיש.

שני אורסאָן [האַפּט א קוק איז שפּיענען]. טאקי באמת? שרה שפירא. וואָס זשע, איך וועל אייך אויסטראַכטען א ליגען? פּרעגט וועמען איהר ווילט... [פארהאפט זיך]. נאָר אפשר

האָב איך אייך דערמיט באַלעדיגט ? בעט איך אייך, איהר זאָלט מיר הונדערט מאָל מוחל זיין...

שניאָרסאָן. באַלעדיגט ? הלילה ! אדרבה, פאַר-
קעהרט !

שרה שפיראָ. זאָל איך האָבען אזא יאהר, וואָס פטר אַ חכם איהר זענט ! איך האָב שוין ניט איין מאָל געטראַכט, הלואי וואָלטען געווען אַ סך אזעלכע גוים, ווי איהר...

שניאָרסאָן. וואָס זשע וואָלט געווען ?
שרה שפיראָ. וואָלט אפשר געקומען משיח... [רוקט זיך

צו געהענטער צום נאָסט און רעדט מיט אַ האַלבען טען נידעריגער]. יא, וואָס האָב איך אייך געוואָלט בעטען, איוואָן איוואָנאוויטש ? [מוקט זיך אַרום]. איצט איז דאָ נישטאָ קיינער, קאָן איך מיט אייך רעדען אויג אויף אויג. איך האָב מיך שוין עטליכע מאָל געקלויבען מיט אייך צו רעדען... [קווינקעלט זיך]. האָט קיין פאַראיבעל ניט, איך וואָלט עם אפשר ניט באַדאַרפט, נאָר אַ מאַמע, אַ מאַמע'ס האַרע... [אנטשליסט זיך]. איך האָב אייך געוואָלט בעטען, איהר זאָלט מיר זאָגען, ווי איין אייגענער, ווי איין אמת'ער גוטער פריינט : ווער איז ער און וואָס איז ער ?

שניאָרסאָן. ווער, אייגענטליך ?
שרה שפיראָ. ווער !... איהר ווייסט שוין, וועמען איך מיין. אייער חבר מיין איד.

שניאָרסאָן. וועלכען חבר ?
שרה שפיראָ. וועלכען חבר !... שניאָרסאָנען מיין איד !

שניאָרסאָן. אַ ? שניאָרסאָנען מיינט איהר ? אַקעגען וואָס פרעגט איהר דאָס, אייגענטליך ? [האפט זיך צו דער קעשענע. געמיינענדיג דעם פאַרטאָכט, וויל פאַררויכערען אַ פאַפיראַס און געפינט ניט. באַהאַלט צוריק].

שרה שפיראָ. אַקעגען וואָס איך פרעג ? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט, אַז ווער עם פרעגט, דער בלאָנזעט ניט...

שני אורסאן. וואָס זשע פרעגט איהר עפּים נאָר ביי מיר?

שרה שפירא. ביי וועמען דען זאָל איך פרעגען? איהר זענט דאָך עפּים מיט איהם, ווי אנדערע צוויי, און ער האַלט דאָך פון איך עפּים נאָר ווי איין אייגענער ברודער, טהוט ניט אָהן איך פון דאַנעט אַהין..

שני אורסאן. סע קאָן זיין... וואָס זשע, אייגענטליך, ווילט איהר וויסען פון מיר?

שרה שפירא. וויל איך וויסען פון איך, וואָס פאַר אַ מענטש ער איז?...

שני אורסאן. זעהר אַ וואוילער מענטש.

שרה שפירא. דאָס איז נאָר?

שני אורסאן. וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט?

שרה שפירא. אז ער איז אַ וואוילער מענטש — דאָס ווייס איך אָהן איך.

שני אורסאן. וואָס זשע ווילט איהר פון מיר?

שרה שפירא. וויל איך פון איך, אז איהר זאָלט מיר זאָגען, צי ס'איז טאַקי אמת, אזוי ווי ער דערצעהלט, אז ער האָט אַ באַפּושטאַ, אַ רייכע, אַ מיליאָנשטיצער פון צוויי הונדערט טויזענט?..

שני אורסאן [שלאַגט איהר איבער]. אַ מאַדנע אידניע איהר זענט! איהר אַליין האָט נאָר-וואָס געוואָגט, אז איך בין מיט איהם די בעסטע, די נאָהענטסטע פריינט, געהט איהר ביי מיר זיך נאָכ-פרעגען אויף איהם און קאָנטראַלירען, וואָס ער זאָגט איך און וואָס ער דערצעהלט איך!

שרה שפירא. איהר מיינט, חלילה, איך גלויב איהם ניט, אָדער וואָס? איך גלויב איהם אַלסדינג. ער איז אַ בחור — אויף מיר אזא יאָהר! אַ פיינער בחור, און אַ לייטישער בחור, איין אָפּענע האַנט, און אַ גוט האַרץ, און איין איידעלמאַן ביז נאָר. נאָר וואָס דען? עפּים פעהלט איהם... איך ווייס ניט וואָס... איין

עבירה, וואָס איהר זענט אַ פריסט, וועט איהר מיך ניט פארר
שמעהן...

שני אורסאָן. נישקשה, איהר מעגט רעדען — איך פארר
שמעה אלסדינג. [האפט זיך וויעדער צו דער קעשענע, נעמט ארויס דעם
פארטאכא, זעהט, ער איז אַ קעדיגער, גהו פטפיראסעו, באהאלט ער איהם
צוריק].

שרה שפיראָ. איהר פארשמעהט אלסדינג, נאָר דאָס
וועט איהר ניט פארשמעהן. איהר זענט פאָרט נישט קיין איר!
איהר זאָלט זיין אַ איד — עהעהע!...

שני אורסאָן? [דערפריידט]. וואָס זשע וואָלט געווען?
שרה שפיראָ. וואָלט איהר נאָר אנדערש פארשמאנען.
און אזוי איז ארויסגעוואָרפּען אונזער גאנצער שמועס.

שני אורסאָן. עס טהוט מיר לייד. נאָר אַסענען וואָס,
אייגענטליך, איז גאָט דער גאנצער שמועס?

שרה שפיראָ. אַסענען וואָס? אַסענען דעם, וואָס איהר

זאָגט, מע קען נישט אַ מענטשען, ביז מע עסט ניט אויף מיט איהם
אַ פוד זאָלען. איך מיינ עס טאָסי אייער חבר, אונזער קווארטיראנט
שניאורסאָן. איהר זענט דאָך מיט איהם באַסענט שוין אזוי לאַנג,

מע קאָן זאָגען, פון קינדווייז אָן, — ווי האַלט איהר פון איהם?
איך מיינ, וואָס פאר אַ מיינונג זענט איהר פון איהם? איהר מעגט
זיין זיכער, אז אלסדינג, וואָס איהר זאָלט ניט זאָגען, — איז צווישען
אונז וועט דאָס בלייבען. מיר זענען ניט אזעלכע מענטשען, חלילה...

שני אורסאָן? [נעמט וויעדער אַ מאַל ארויס דעם פארטאכאָ.

נעמיט נישט קיין פאפיראס, באהאלט עס צוריק]. הערט, וואָס איך וועל
איך זאָגען, מאַרסאָ. איהר אליין זאָגט דאָך אויף מיר, אז איך האָב
אַ אירישען קאָפּ אויף זיך...

שרה שפיראָ. איך זאָג? אלע זאָגען עס. און אַ
איריש פנים אויך...

שני אורסאָן. זעהר שען. וויבאלד אזוי, פארשמעהט
איהר דאָך אליין, אז איך פארשמעה אייך דורך און דורך. איך

פארשטעה א זאך מיט'ן קוק... מיר דארף מען קיין פינגער אין
מויל ניט לעגען...

שרה שפיראָ. געוויס אזוי! איהר'ט איהם אָפּפייסען...
שני אורסאָן. אלזאָ, הערט זשע מיך אויס, מיין ליעבע
מאדאם. איהר האָט געפועל'ט ביי מיר. איך וועל אייך זאָגען
אלסדינג, וואָס איהר ווילט. נאָר...

שרה שפיראָ. נאָר וואָס?

שני אורסאָן. נאָר מיט איין תנאי.

שרה שפיראָ. דהיינו, מיט וואָס פאר אַ תנאי?

שני אורסאָן. איהר וועט מיר פריהער ענטפערען אויף
דעם, וואָס איך וועל אייך פרעגען.

שרה שפיראָ. אָד! מיט'ן גרעסטען כבוד! איך
וועל אייך זאָגען אלסדינג, ווי איין אייגענעם טאטען... וואָס זשע,
אשטייגער, האָט איהר געוואָלט פרעגען?

שני אורסאָן. איך האָב אייך געוואָלט פרעגען... דאָס
הייסט, איך האָב געוואָלט וויסען ביי אייך, צי ער האָט גערעדט
מיט אייער טאָכטער, צי מיט אייך נאָר צליין?

שרה שפיראָ [פינטעלט מיט די אויגען]. ווער גערעדט?

שני אורסאָן. אזוי? איצט פרעגט איהר שוין
„ווער?“ איך רעד פונ'ם זעלביגען פארשוין, וואָס איהר... איך
וויל וויסען, צי ער האָט מיט אייך גערעדט?

שרה שפיראָ [פינטעלט מיט די אויגען]. וועגען וואָס גערעדט?
האָט קיין פאראיבעל ניט — איך פארשטעה ניט גוט רוסיש...

שני אורסאָן [שוין אַ ביסעל בייז]. אַ? איהר פארשטעהט
ניט גוט רוסיש? [וויל אויפשטעהן].

שרה שפיראָ [האלט איהם אַפּ]. האָט קיין פאראיבעל
ניט, איוואן איוואנאוויטש, אפשר האָב איך אייך באַלעדיגט?

שני אורסאָן. באַלעדיגט? זאָל גאָט היטען! איך
האָב פיינט באַלעדיגען זיך... איך מיין נאָר, אז איהר זענט, דאָס
מיר, שוין צו אַ קלוגעטשקע!...

ש ר ה ש פ י ר א . למאי זאלט איהר מיך חושד זיין, אינוואן
 אינוואנאָוויטש ? גלויבט מיר, זאל עס מיר אָנגעהן, וואָס איך ווינטש
 אייך !... מיין מאַן, אַשטייגער, זאָנט אויך אויף אייך, אַז איהר
 זענט אַ גאָרד. און אפילו מיין טאָכטער, וואָס האָט פיינט אזוי
 גיך נאָכגעבען, — איהר קענט דאָך זי, זי איז אַ שפּיראָ, פון די
 שפּיראָס — זאָנט זי אויך, אַז...

ש נ י א ו ר ס אַ . [אויפגעלעבט]. אַז וואָס ?
 ש ר ה ש פ י ר אַ . אַז... אָבער איהר וועט דאָך עס קיינעם
 ניט איבערנעבען ?

ש נ י א ו ר ס אַ . פאַר וועמען זאלט איהר מיך ?
 ש ר ה ש פ י ר אַ . מיין טאָכטער זיגט, אַז זי זאל האָבען
 די ברכות, וואָס איהר זענט מעהר איד, ווי אונזער שכן שניאורסאָן.
 ש נ י א ו ר ס אַ . אַמ דאָס איז גאָר ?

ש ר ה ש פ י ר אַ . וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט ?...
 [רוקט זיך צו נאָך אַ מאַל נאָהענט צו איהם, רעדט שטיק און זיס]. האַלל, איז
 וואָס זאָנט איהר וועגען איהם ?

ש נ י א ו ר ס אַ . [מאכט זיך תּ'עוואַסע]. וועגען וועמען ?
 ש ר ה ש פ י ר אַ . וועגען וועמען !... וועגען שניאורסאָנען !
 ש נ י א ו ר ס אַ . וועגען שניאורסאָנען ? נאָרניט. וואָס
 האָב איך אויף איהם צו זאָגען ? איך האָב אייך נאָר אַ פּרעג
 געגעבען אַ זאָך, וואָס איך וואָלט עס געדארפט וויסען, טאָגי פון
 אייער זינטערעס וועגען, מאַכט איהר זיך נאָאויז, גלייך ווי איהר
 פאַרשטעהט ניט, — האָב איך מיט אייך ניט וואָס צו רעדען...
 [שטעהט-אויף, העכט זיך וויעדער אַ מאַל צו די פּאַפּיראַסען, לאזט זיך געהן].

ש ר ה ש פ י ר אַ . [דערשראָקען]. וואוהין איז, אינוואן אינוואַ-
 נאָוויטש ? אַמט פּאַלד קומען זיי דאָך, אייער חבר און מיין מאַן
 און די איבעריגע געסט...

ש נ י א ו ר ס אַ . אויף איין מינוט. איך האָב פּאַרנעסען
 קויפּען פּאַפּיראַסען. איך קום פּאַלד צוריק. [נעהט-אַפּ. פון צווייטע
 צימער שטעקט זיך אַרויס בעט'ס קאַפּ; די האַר שוין צוגעקלויבט].

בעטי. מאמע! ווער איז דאָ געווען? מיט וועמען האָסט
דו דאָ געשמועסט?

שרה שפירא. דער פּרה'ניק איז דאָ געווען. קום נאָר
אהער, בעמי!

בעטי. [געהיאט]. וואָסער כּרה'ניק?

שרה שפירא. זי ווייבט שוין ניט וואָסער פּרה'ניק!
אונזער קווארטיראַנט'ס חפר.

בעטי. קאָנסט דו דאָך זאָגען איוואַן איוואַנאָוויטש. וואו
זשע איז ער אַהינגעקומען?

שרה שפירא. וועט זי מיך לעהרנען רעדען! ער קומט
באלד צוריק. זיין טאָכטער, איך דאַרף דיר עפּים דערצעהלען אַ
שענס.

בעטי. אבי אַ שענס. וועצען זיך אוועק ביידע אויף דער קאַנאָפּע
וואָס נאָהענט צו דער רעזעפּען.

שרה שפירא. ווער ס'איז שען — איך בין קלוג.

בעטי. אַקעגען וואָס איז דאָס געזאָגט געוואָרען?

שרה שפירא. אַקעגען דעם, וואָס דו זאָגסט: „אַ סוד
פאַר גאַנץ בראָד“. לאָזט זיך אויס, אַז פּונ'ם סוד ווייסט די גאַנצע
וועלט, אַחוץ מיר, טאַטע-מאַמע.

בעטי. וואָסער סוד?

שרה שפירא. וועגען דיר מיט אונזער קווארטיראַנט.
אַז עס האַלט ביי...

בעטי [נעבייזערט]. אי, מאמע! עס האַלט גאַרניט דערמיין
האָב איך דאָך דיר געזאָגט שוין! איך קלער גאָר אפּילו ניט פּון
דעם, וואָס דו מיינסט און וואָס דיר ווילט זיך...

שרה שפירא. פּון וואַנען זשע ווייסען דאָס אַנדערע,
זייטיגע מענטשען?

בעטי. פּון אייך אַליין מסתמא. איך מיין טאַקסי פּון דיר
און פּונ'ם טאַטען. איהר זאָלט ווינציגער רעדען דערפּון, וואָלט
קיינער ניט גערעדט.

שרה שפירא. מיר רעדען דען עפיים? מיר שווייגען!
 רעדען רעדען אנדערע, זייטיגע.

בעטי. ווער זענען די אנדערע, די זייטיגע?
 שרה שפירא. אָט, למשל, אָט דער גוי האָט אָפּגערעדט
 מיט מיר אַ האַלבע שעה...

בעטי. [אומרוהיג]. וואָס זשע האָט ער גערעדט מיט דיר?
 שרה שפירא. ער האָט מיך געפרעגט, ווי אזוי און
 וואָס און ווען, און וואו האַלט דאָס ביי אײך מכה'ן שידוך...
 בעטי. [אויסער זיד]. טאַקי אזוי, מיט די ווערטער האָט ער
 ביי דיר געפרעגט?

שרה שפירא. דוקא מיט די ווערטער ווילסט דו?
 בעטי. ווי אזוי זשע פאָרט האָב ער דײך געפרעגט?

שרה שפירא. וואָס איז ביי מיר — אַ קאַפּ פון אַ
 באַדי? איך בין טאַקי מחויב צו געדענקען אימליכס וואָרט באַ-
 זונדער? און וואָס ביזט דו עס פאַר אַ סליעדאָוואַטעל, וואָס איך
 דאַרף דיר אָפּגעבען דין־וחשבון? איך דערזעהל דיר, אז ער האָט
 מיך געפרעגט — האָט ער מיך געפרעגט. קיין ליגנערין בין איך,
 דאַכט זיך, ניט געווען קיינמאַל, און היינט אויך ניט...

בעטי. נאָיינגעהאַלטען. גוט, מאַמע. איך זאָג דען, חלילה,
 עפיים? ... הפּלל, לאַמיר הערען ווייטער. וואָס זשע האָסט דו איהם
 דערויף געענטפערט?

שרה שפירא. ענטפערען וועל איך איהם? אזא נאַר
 בין איך טאַקי? איך האָב אָנגענומען אַ פולען מויל מיט וואַסער
 און האָב געחאַפט אַ שווייג.

בעטי. גאָרנישט געענטפערט?
 שרה שפירא. אזוי ווי די וואַנט!
 בעטי. אַ שאַד. האָסט איהם באַדאַרפט זאָגען, ערשטענס,
 אז ס'איז אַ נעכטיגער טאָג...

שרה שפירא. געוויס האָב איך איהם געזאָגט, אז ס'איז
 אַ נעכטיגער טאָג.

ב ע ט י . און, צווייטענס, אז זייטיגע מענטשען האָבען דאָ
ניט וואָס צו אינטערעסירען זיך...

ש ר ה ש פ י ר אָ . נאָך שענער האָב איך איהם געזאָגט.
איך האָב איהם געזאָגט, אז ער מעג טאָקי האָבען אַ אירישע נאָז,
נאָר שטעקען זי אַהין, וואו מע דאַרף ניט, איז ניט נויטיג...

ב ע ט י . זעהסט דו, מאַמע, דאָס איז שוין איבעריג. דאָס
האָסט דו איהם ניט באַדאַרפט זאָגען.

ש ר ה ש פ י ר אָ . חלילה! אזוי טאָקי, מיינסט דו, מיט
די ווערטער? אזוי גראָב בין איך נאָך ניט! איך האָב איהם נאָר
געזאָגט, אז אלע געפינען, אפילו דו אויך, אז ער האָט אַ אירישע
נאָז... [בעטי טאָט אַ באַוועגונג]. ניין! דאָס הייסט, נישט קיין
אירישע נאָז האָב איך איהם געזאָגט, נאָר אַ איריש פנים...

ב ע ט י [אומגעדרויגט]. צו וואָס, מאַמע, האָבען דיר געטויגט
אָט די איבעריגע רעד? און וואָס איז דאָס גלאַט פאַר איבעריגע
שמועסען? און וואָס ווילט איהר פון מיר מיט אַייערע שידוכים?...

ש ר ה ש פ י ר אָ . שאַ! שריי ניט אזוי! מע ווערט פון
דיר ניט גליקליך, האָסט דו געהערט אַ ביסעל!

ב ע ט י . מאַמע! איך וויל זיך מיט דיר ניט צעקריעגען
היינט, אויף מיינע אימענינעס. נאָר איין זאָך וועל איך ביי דיר
בעטען: דו זאָלסט זיך ניט אַרײַנמישען אין מיינע געשעפטען.

ש ר ה ש פ י ר אָ . אין איהרע געשעפטען!...

ב ע ט י . נויאָ. יעדער האָט זיך זיינע געשעפטען. דו
זאָלסט שטעהן פון דערווייטען, צוקוקען — און שוין!

ש ר ה ש פ י ר אָ . הערען און זעהען און שוויגען?
ב ע ט י . און שוויגען! איך בין שוין ניט קיין קליין

מיידעלע. איך קאָן שוין מײַן שטעדטעל באַשטעהן. אַך בין שוין
אַלט נייענצעהן יאָהר!

ש ר ה ש פ י ר אָ . אזוי? אזש נייענצעהן יאָהר? פּססנו!
אַ קלייניגקייט? וואָס זאָגט איהר אויף דעם פּרעסטאַרעץ? נייענ-
צעהן יאָהר! נעם דערהערט זיך אַ קלונג. בעטי אנטקויפט צו זיך. שרף

רופם סיאסקען אויף א קול]. סיאסקע? סיאמעניו, געה נאך, מע קלינגט!
[סיאמע קומט־ארויס, לויפט עפענען און קומט אריין מיט'ן פאטער].

דוד שפירא [טראנט אין ביידע הענט פעקלעך און סקארמוטשען,
ניט דאס איבער שרה'ן, טהוט זיך אויס]. ננו, נאדיר א לויפעניש! בא-
שערט געווען צרות — האָט נאָט צוגעשיקט א קווארטיראנט מיט
פראַוואַזשיטעלסטוועס! טאָמער איז קארג אייגענע צרות, באַדאַרף
מען נאָך האָבען פרעמדע!

שרה שפירא. וואו זשע איז ער אליין?

דוד שפירא. ווער?

שרה שפירא. דער קווארטיראנט.

דוד שפירא. שניאורסאָן? ער קומט באַלד. ער האָט
זיך קוים אַרויסגעהאַפּט פון דאָרט, ווי פון אַ באַך, און איז אַוועק-
געפלוניגען קויפען פלומען און אַ מאָרט לכבוד די היינטיגע אימער-
נינעס. [קוקט זיך אַרום]. וואו איז זי ערניץ, אונזער אימעניניצע?
שרה שפירא. זי טהוט זיך אָן. [צו סיאסקען]. דו געה
נאָך צו דיינע אוראָקען. האָסט דאָ ניט וואָס צו שטעהן.

דוד שפירא. וואָס יאָגסט דו אַרום דאָס קינד? די
אוראָקען און די אוראָקען! היינט אויך אוראָקען? [סיאסקע קומט
מיט דאנקבאַרקייט אויפ'ן פאטער].

שרה שפירא. איך וויל ניט, ער זאָל דאָ שטעהן. איך
באַדאַרף מיט דיר עפּים רעדען.

דוד שפירא. אַ סוד? [צו סיאסקען]. נו, געה, מיין זוהן,
וועסט נאָכדעם אַ ביסעל שפּעטער אַרויסקומען, וועסט דו פאַרזוכען
פון אָט די אַלע גומע זאַכען. [ווייזט איהם אויף די פעקלעך, וואָס אויפ'ן
טיש. — סיאסקע אַה]. נו, וואָס פאַר סודות, למשל?

שרה שפירא. [רעדט שטיק, כמעט דעם מאַן אויפ'ן אויבער].
איך קאָן דיר אַנזאָגען אַ בשורה, דוד: עס האַלט שוין ביי זיי ווייט.
נאָך ווייט.

דוד שפירא. [רוקא הויך]. ביי וועמען ביי זיי?

שרה שפירא. ששש!... פלומרשט ווייסט ער ניט.
 מע באדארף איהם צעקויען און אריינלעגען אין מויל אריין. ביי
 די קינדער — ביי אונזער טאכטער מיט'ן קווארטיראנט.
 דוד שפירא. אָט אזוי אז דו רעדסט, פארשטעהט מען.
 וואָס זשע הייסט עס „ווייט“? און וואָס עפּים אזא גדולה אויף
 דיר?

שרה שפירא. פאר וואָס ניט? האָסט אַ שענערען
 שידוך? אַ משפּחה, זאָגסט דו דאָך אליין, די ליבאוויטשער
 שניאורסאָנס. די ערשטע ביי אידען.

דוד שפירא. ניט די ערשטע, נאָר די צווייטע. פרוהער
 די שפיראָס, דערנאָך די שניאורסאָנס. נו? און ווייטער וואָס?
 שרה שפירא. און ווייטער — דער יונגעראַמאן אליין.
 דוד שפירא. איך האָב קעגען יונגענמאן נאָרניט וואָס
 צו זאָגען, בלתי וואָס ער איז אַ ביסעל... אַ ביסעל... ווכט מיט די
 פינגערן. אַ ביסעל אונטערגעשלאָגען מיט גוי.

שרה שפירא. דערפאר איז ער אָבער אַ דימענט פון
 אַ מענטשען און האָט אַ רייכע באַבע אַ מיליאָנשטיצע.

דוד שפירא. זעהסט דו, דאָס איז שוין ביי מיר דאָס
 לעצטע שבלעצטע. ערשטענס, האָב איך די מיליאָנען איהרע נישט
 געזעהלט, און זיי וואַרעמען מיך ווינציג-וואָס. און, צווייטענס,
 וואָס אָנבאַלאַנגט געלט — איז אונזער בעטי נישט קיין אַבירווער.
 [מיט גדלות]. זי איז שפיראָס אַ טאָכטער, און קומט-ארויס, דו פאר-
 שטעהסט צי ניין, פון די אמת'ע...

שרה שפירא. פון די אמת'ע, פון די סלאַוויטער
 שפיראָס. מע ווייסט שוין. מע האָט שוין געהערט! איז זי אָבער
 נאָקעט און באַרוועס, גאָט זאָל ניט שטראַפען פאר די רעד, און האָט
 ניט אַ קאָפּיקע נדן — דאָס דאַרף מען ניט פאַרגעסען. און היינטיגע
 צייטען, אַ מידעל אָהן נדן, איז אזוי ווי אַ... אַ...

דוד שפירא. נו, זאָג שוין, נו — ווי אַ חזן אָהן איין
 עמוד, ווי אַ מלמד אָהן אַ קנעלונג, אָדער ווי אַ שטוב אָהן אַ דאַר...

נאָר זאָג מיר, איך בעט דיך, נשמה מיינע, פון וואָנען ווייסט דו דאָס, אז עס האַלט ביי זיי אזוי ווייט? בעטו האָט מיט דיך גערעדט? צי ער אַליון?

ש ר ה ש פ י ר אַ . מיט מיר דאַרף מען רעדען? און וואו זענען מיינע אויגען? [רעדט נאָד שטיקער]. זאָלסט אַנקוקען, דוד, אַ בראַנזעליעט האָט ער איהר אונטערגעטראָגען, היינט צו די אימע-נינעס, מיט באַרליאָנטען — אַט אַזעלכע באַרליאָנטען! [ווייזט מיט די הענט].

ד ו ד ש פ י ר אַ [רערשטוינט]. אַ בראַסלעט? בריליאָנטען? [הוירד]. וואָס פאַר בראַסלעטען? וואָס פאַר בריליאָנטען?... פע! ביי מיר געהט עס ניט! איך בין אַ שפּיראַ! [טהוט זיך אַ וואַרף צום זייטיגען צימער].

ש ר ה ש פ י ר אַ [האַלט איהם צו ביים אַרבעטן]. שששאַ! מאַך נישט קיין געפילדער! באַווויז ניט אַרויס דעם פּהן! דאָס אייגענע קאָן מען אַ ביסעלע שטילער אויך! צו וואָס איז דער פעס, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?!

ד ו ד ש פ י ר אַ [איז כעס]. וואָסער כעס? ווער איז איז בעס? איך האָב פיינט מיט פעס! איך האָב ליעב מיט גוטען! אַט געה איך אַריון און זאָג איהר צוויי ווערטער — איך האָב פיינט לאַנגע דבורים! איך וועל איהר זאָגען אזוי: „הער זשע אויס, טאַכטער. מילאַ טאַרטען, בלומען — דאָס פאַרשטעה איך נאָך. אָבער בראַסלעטען? בריליאָנטען?... זאָלסט אזוי גוט זיין און מוחל זיין איהם אָפּגעבען דעם בראַסלעט צוריק — און שוין!“... [לאָזט זיך געהן צו בעטן איז איהר צימער].

ש ר ה ש פ י ר אַ [געהט איהם נאָד]. נאָר מיט גוטען, דוד. איך בעט דיך, ניט מיט בייזען. היינטיגע קינדער טאַר מען ניט אַנדערש...

ד ו ד ש פ י ר אַ [געהענדיג]. זי לעהרענט מיר, ווי אזוי צו רעדען! [א]. — שרה בלייבט שטעהן פון דער זייט מיר, לעגט צו איין אויגער.

הערטאונטער, טאמער וועט זי האפען א ווארט. — אין דער צייט דערהערט זיך א קלונג. סיאמקע לויפט עפענען און קומט צוריק א פארסאפעטער.

ס י א מ ק ע. איוואן איוואנאָוויטש!

ש ר ה ש פ י ר אָ. דער רוח האָט איהם געבראַכט צו טראַגען — אַ היטרע גויעץ! [טרעטאָפּ פון דער טיר, פריינטליך צום אַריינגעקומענעם שניאורסאָן, וואָס נילט פאַר איוואנאָוויטש]. מיין מאַן איז שוין דאָ. ער טהוט זיך איבער.

ש נ י א ו ר ס אָ ו. און מיין חבר? [נעמט אַרויס אַ פאַפיראַס]. ש ר ה ש פ י ר אָ. שניאורסאָן? ער קומט אויך באַלד צו נעהן. נעם הערט זיך וויעדער אַ קלונג. אַט דאָס דאַרף ער זיין מסתמא. סיאמקעניו, זיי זיך מטריח! [סיאמקע לויפט עפענען און קומט צו לויפנען].

ס י א מ ק ע. אונזער קוואַרטיראַנט שניאורסאָן! נעם קומט אַרײַן איוואנאָוויטש, וואָס נילט אַלס שניאורסאָן, אַנגעלאָדען מיט בלומען אין איין האַנט און מיט אַ פראַכטפולען טאַרט אין דער אַנדערער האַנט. דאָס פנים שיינט. מיט אַ צופריעדען שטייכל גריסט ער זיך מיט זיין חבר און שטעלט אַוועק די בלומען מיט'ן טאַרט אויפ'ן טיש. אין דעם קומט אַ דוד שפיראַ פון דער טאַכטער'ס צימער צוריק, באַגריסט זיך מיט'ן קוואַרטיראַנט'ס חבר שניאורסאָן, וואָס נילט אַלס איוואנאָוויטש, האַפט אַ קוק אויפ'ן קוואַרטיראַנט'ס בוקעט מיט'ן טאַרט, קוקט זיך איבער מיט'ן ווייב פיעלדייטיג.

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום קוואַרטיראַנט, פריינטליך, נעמט צו דעם בוקעט מיט'ן טאַרט]. וואָס האָט איהר באַדאַרפּט נאָך אַליין זיך מטריח זיין?

ד ו ד ש פ י ר אָ [צום ווייב]. אַליין איז מעהר מצוה, דו פאַרשטעהסט צי ניין... [צום קוואַרטיראַנט און צו זיין חבר]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר אָ [טראַגט זיי אונטער שטוהלען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט? [זיי באַדאַנקען, ווילען ניט זיצען, פאַררויכערען צו פאַפיראַסען. — שרה צום מאַן, אויף אידיש]. נו, דוד, וואָס איז מיט'ן אומשטאַסמאָק? פטור געוואָרען?

ד ו ד ש פ י ר אָ [צום ווייב, אויף אידיש]. וואָס דען? איד, אַז איך געה! איך האָב זיי אַלעמען פאַרשטופּט דאָס מויל: דעם

אריינגערקומט אין יד אריין א צעהנערעל, דעם מטמא געווען מיט א פינפערעל, דעם אריינגעוואָרפֿען א דרייערעל, און אויגער דוואָרניס אויך א חצי פויגעל... [צום קווארטיראַנט'ס חבר, צום אמת'עו שניאורסאן, וואס נילט אלס איוואנאוו]. הערט איהר, וואָס איד וועל אַיך זאָגען. איוואן איוואנאָוויטש? [ויפצט אַ]. ס'איז שווער צו זיין א איד! שווער און ביטער, ווי דער טוירט!

שניאָרסאָן [צו שפיראַן, כלומרשט פארוואונדערט]. טאָקי? וואָס איז דען? [צום חבר]. וויעדער דאָס אַלטע ליעדעל? וויעדער אומשאַסמאָס? וויעדער פראַוואָזשיטעלסטוואָ? נאָך ניט צו געגעסען זיך? א יוואַנאָו. פוסטיאָקי! [צו שרחה]. און וואו איז די אימעניצאַ?

שרחה שפיראַ [צום קווארטיראַנט]. זי קומט באַלד אַרויס. דוד שפיראַ [צום קווארטיראַנט'ס חבר]. אַיאָ, דאָ איז עס ביי איהם, „פוסטיאָקי“? אַיאָ, דאָ איז ער ביי זיך א גאַנצער תקיף? אַנו, פרעגט איהם אַקאַרשט, וואָס האָט ער געזאָגט דאָרטען, בעת דער אַלטער סמאָלאַנאַטשאַלניק האָט איהם א רוף געגעבען: „עי, הערשקאָ, קום נאָר אַהער!“?

איוואַנאָו [צום חבר]. דו פאַרשטעהסט? אַיין אַלטער שפור, פאַרגינט ער זיך מיר זאָגען „דו“, — זאָל איד איהם שוויגען?

שניאָרסאָן [נאכט. צום חבר]. וואָס זשע האַסט דו איהם דערויף געענטפערט?

איוואַנאָו. איד האָב איהם דערויף גאָרנישט געענטפערט. איד האָב איהם נאָר אַ פרעג געגעבען: „פון ווען זענען מיר דאָס געוואָרען אזוי גאָהענט, וואָס מיר „דוצען“ זיך איינס דאָס אַנדערע?“...

שניאָרסאָן [נאכט]. נו, און ווייטער וואָס? איוואַנאָו. ווייטער זאָגט ער צו מיר: „מאָלטשאַט, זשידאָוסקאַיאַ מאָרדאַ!“ — שיער ניט אַרויס א סקאַנדאַל...

ש נ י א ו ר ס א ן [ווערט צענאנען פאר געלעכטער]. הא - הא - הא!

ד ר ד ש פ י ר א [צום ווייב, וואס איז פארנומען מיט אויפגינדען די פעלקער און אויסשטעלען אלע אויפ'ן טיש]. זעה נאָר זעה, ווי דער האָט זיך אַ ביסעל צעלאַכט! [צו שניאורסאָנען]. אייך איז גוט צו לאַכען, אז איהר זענט זיך אַ סטודענט, און הייסט איוואָן איוואָנאָוויטש, און האָט אַ טאַמען אַ דעיסטווימעלני סטאַטסקי סאָוועטניק... איך וואָלט אַ בעלן געווען אויף אַ משיקאוועכט זעהען, ווען איהר זאָלט זיך געפינען, למשל, אין זיין פעל [וויינט אויפ'ן קוואַרטאַנט] האָטש ניט לאַנג, האָטש איין יאָהר... [ביידע חברים קוקען זיך איבער און שיסער אויפ אַ געלעכטער. — אין דעם קומט'אָו בעטי פון איהר חדר, אַנגעהאָן שוין ניט ווי אַ שילערין, נאָר אין אַ לאַנג קלייד, מאַדערן פאַרקעמט. ביידע חברים לאַזען זיך צו איהר, גראַטולירען זי מיט איהר געבורטסטאָג. פאַסער און מוטער קוועלען אָ. — גראַטולירענדיג, דערזעהט שניאורסאָו אויף בעטי'ס האַנט דאָס בראַסלעמעל. בעטי באַמערקט עס, ווערט רויט, באַהאַלט איהר האַנט. ביידע חברים קוקען זיך איבער].

ב ע ט י . וואָס איז דאָ ביי אייך אזוי פרויליך — איך האָב געהערט אייער געלעכטער אזש צהיין? פון וואָס רעדט זיך דאָ?

ד ר ד ש פ י ר א [צו דער טאַכטער]. מיר רעדען דאָ פון דעם, ווי ס'איז שווער צו זיין אַ איד. פאַרשמעהט מיך ניט איוואָן איוואָנאָוויטש. זאָג איך זיי, זיי זאָלען פרובען זיין אַ איד האָטש איין יאָהר, וואָלמען זיי שוין געפיהלט דעם טעם. לאַכען זיי פון מיין געראַנק.

ש נ י א ו ר ס א ן [צו שפיראַן]. אַנטשולדיגט. ניט פון אייער געדאַנק האָבען מיר געלאַכט, נאָר פון מיין חבר, ווי ער האָט זיך דורכגעשמועסט מיט'ן סטאַלאַנאַטשאַלניק. [צו בעטי'ן]. יענער האָט מכבד געווען מיין חבר מיט אַ קאָמפלימענט.

ב ע ט י [צו שניאורסאָנען]. איהם אַנגערופען מיט'ן אַמט'ען נאָמען?

ש נ י א ו ר ס א ן . גלייך ווי איהר זענט געווען דערביי. [ביידע חברים לאַכען].

ד ו ד ש פ י ר א [צו שניאורסאנען]. איהר לאַכט, אײַג? בײַ
 אײַך איז גאַרניט, אַז איהר הערט דאָס דאָזיגע שענדליכע וואָרט,
 ווייל איהר זענט אַ פריסט, פיהלט איהר ניט. און בײַ אונז טריפט
 זיך בלוט! דאָכט זיך, וואָס אַזעלכס שטעקט אײַנ'ם וואָרט, „זשיר“?
 נאָר אַז אַ גוי זאָגט דאָס אַרויס, זאָגט ער עס מיט אַזוי פיעל רשעות
 און מיט אַזוי פיעל גיפט, אַז ניט ווילענדיג פיהלט איהר זיך
 באַלעדיגט... אַודאי איז ער געוואָרען אָנגעצונדען, אײַער חבר
 נױזט אויף אײַוואַנאוועג, וואָס גילט אַלס שניאורסאָן. אַז יענער האָט איהם
 אַ זאָג געגעבען, „זשיראַווסקאַיאַ מאָרדאַ!“! מע קאָן ווערען ניט
 נײַר אָנגעצונדען = מע קאָן די אַפּאַפּלעקציע באַקומען! [קאָכט זיך].
 פאַר וואָס? פאַר ווען? וועמען טשעפעט ער? וועמען מאַכט
 ער דאָ ענג? גלאַט מע נעמט אַ בחור, גאָט די נשמה שולדיג, און
 מע שלעפט איהם אַלע מאָל אין אומשאַסטאַק, איהר פאַרשטעהט
 צי נײַן, מע לאָזט איהם ניט זיצען רוהיג אײַן וואָך אפילו. זײ
 זוכען אַלע מאָל אַ נייע עבירה אויף זײַן פּראַוואַזשיטעלסטווע:
 דאָס געפעלט זײַ ניט — דער דאַנטיסט איז ניט רעכט פּשר; דאָס
 דאָכט זיך זײַ אויס, אַז די דאַקומענטען זעגען ניט, ווי עס געהער
 צו זײַן... אַ גאָט'ס רחמנות אויפ'ן יונגענמאַן...

א י ו א נ א ו ג [צו שפיראן]. וואָס האָט איהר אויף מיר
 אַזוי רחמנות?

ש נ י א ו ר ס אָן. יאָדנו, וואָס באַוויינט איהר איהם אַזוי?
 ד ו ה ש פ י ר אַ. דערפאַר, וואָס דאָס האַרץ טהוט וועה.
 דערפאַר, וואָס איך בין אַ איד, און אַ איד איז ניט קײַן גוי. אַ גוי
 האָט ניט אין זיך קײַן סאַפּ רחמנות...

א י ו א נ א ו ו [צו שפיראן]. אַזוי מײַנט איהר — אַז נאָר
 אַ איך פאַרמאָגט דאָס געפיהל פון רחמנות?

ע ר ה ש פ י ר אַ [צום טאן, אויף איריש]. צו וואָס טױג דיר
 דבר'ען פאַר אײַן ערל אַזעלכע ווערטער? זעהסט דאָך, אַז דער
 יהודי נױזט מיט די אויגען אויף אײַוואַנאווען נעמט זיך אַזש אַן זײַן
 קרײַודע...

ד ו ד ש פ י ר אַ [אויך אויף אידיש]. סקאַצעל קומט — אַט
איז זי אויך דאָ! [אויף רוסיש]. איך זאָג ניט, אַז אַ פּריסט פאַרמאָגט
נישט דאָס געפיהל פון רחמנות. איך זאָג נאָר, אַז אַ גוי אויף אַ
אידען האָט אזוי פיעל רחמנות, ווי אויף אַ הונט, נאָך ווינציגער —
אַט וואָס איך זאָג! [צו שניאורסאנעו, וואָס גילט אלס איוואנאו]. זייט
זיך מודה, אַז איהר האַנדעלט קעגען אונז, אידען, אַ סך ערגער, ווי,
למשל, קעגען הינט, אָדער קעגען פערד. הינט זענען ביי אַיך פטור
פון פראַוואַזשיטעלסטווע, אויף פערד איז ביי אַיך פאַרהאַן אַ חברה
„צער בעלי־חיים“, און אונז, אידען, איז ביי אַיך אַ מצוה צו יאָגען
און צו רודפֿען און צו שלאַגען און צו טרויבען און צו מאַכען
פאַגראַמען...

ב ע ט י [צום פאטער]. וואָס טענה'סט דו, פאַפּא, צו איוואַן
איוואַנאָוויטשען? איוואַן איוואַנאָוויטש איז ניט פון יענע פּריסט-
טען, וועלכע...

ד ו ד ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער, לאוט איהר ניט ענדיגען].
איך ווייס, איך ווייס, אַז זיי זענען ניט פון יענע. הערסט דו!
דעריבער זאָג איך עס זיי! מיט אַיין אַנדערען וואָלט איך דען אַריינ-
געלאָזט זיך אין אַזעלכע רעד? [צום טוטאָריאַנט'ס חבר]. איך וואָלט
אַ בעלן געווען זעהען, איהר וואָלט זיין אַ איד, און ענדיגען גימנאַזיע
מיט אַ נאָלדענער מעדאַל, און ניט אַריין אין אוניווערסיטעט, און
האַבען צו טהון מיט דזשניסטען און מיט נאָדזיראַטעליס און מיט
סטאַלאַנאַטשאַלניקעס און מיט נאָך אַזעלכע שוואַרצע יאָהר!

ש נ י א ו ר אַ אַ [צו שפיראָו]. וואָס זשע וואָלט געווען?
ד ו ד ש פ י ר אַ. וואָלט איהר געפיהלט דעם טעם, וואָס
הייסט אַ שטיפּקינד, און וואָס הייסט זיין אין גלות, געזונד, גרויס
איטליכען אין די אויגען... עך-עך-עך, איוואַן איוואַנאָוויטש!
איהר מענט זיך טאַסי איבערגעמען מיט אַייערע לייט, וואָס באַר-
קלאָגען זיך אויף אונז, אידען, און וואַרפען אונז אויס אַלערליי
הטאים, זאָגען אויף אונז, אַז מיר זענען בלוטצאָפּערס, אַז מיר
זויגען אַייער בלוט. האַ-האַ! ניטאָ ווער ס'וואָל לאַכען! מיר

זענען דאָס די בלוטצאָפּערס ביי דער וועלט! נאָלע מאַל מיט מעהר הי"ץ. מיר, וואָס פאַרנעמען דעם לעצטען אָרט, וואָס זענען נידע- דעריגער פון נידעריג — איך ווייס? ציטערען פאַר אַ פליעג, — זענען מיר דאָס אייערע גולנים! אייערע בלוטפּרעסער!... ניין! די אמת'ע בלוטצאָפּערס, אויב איהר ווילט וויסען, — דאָס זענט איהר, איהר, פּרויסמען! יאָ. איך זאָג עס אייך גאַנץ אָפּענטליך, אין די אויגען: איהר — איך מיינ ניט אייך, איך מיינ דאָס גאַנצע רוסישע פּאָלק — איהר זענט אַ בלוטדורשטיג פּאָלק, איהר פאַרשמעהט צי ניין!...

א י ו א נ א ו ו [צו שפיראָ, מיט איינגעהאלטענער אויפּרענונג]. מיר דאַכט, אַז דאָס איז שוין אַ ביסעל צו שאַרף געזאָגט. פון וואָס זענט איהר דאָס אזוי קלאָר אין פּרויסמען? פון ווער'אָן קענט איהר דאָס אזוי דאָס רוסישע פּאָלק?

ד ו ר ש פ י ר אָ. פון וואָס איך בין אזוי קלאָר — דאָס איז אַ באַזונדערע זאַך. איך בין, דאַנקען גאָט, קלאָר אומעטום. גאָר מיר דאַכט זיך, אַז דאָס דאָזיגע פּרעגען ביי מיר האָבען פאַ- דאַרפט זיי נווייזט אויף שניאָרסאַנען, וואָס גיט אַלס אייוואַנאָוו, גיט איהר. אייוואַנאָוו וויל ענטפּערען. שניאָרסאַן טהוט זיך מיט איהם אַ קוקאיבער. אייוואַנאָוו בלייבט שטיי, פאַררויכערט נאָר אַ פאַפּיראַס. דוד שפּיראַ רעדט ווייטער, ווענדט זיך צו שניאָרסאַנען. אַט נעמט, למושל, אַט דאָס אַ: איהר באַשולדיגט אונז, אַז מיר באַנוצען אייער בלוט אין אונזערע מצות, אַז עס קומט פּסח...

ש ר ה ש פ י ר אָ [איז דער לופט, האַלכ אידיש, האַלכ לשון-קודש]. טאָמער זויסט דו, צו וואָס דאַרף מען דבר'ען פון דעם אומגליק? ד ו ר ש פ י ר אָ [צום ווייב, אויף אידיש]. אפּשר וועל איך געהן ביי דיר לערנען זיך, וואָס און ווי אזוי צו רעדען?

ב ע ט י [אויף רוסיש]. פאַפּאַ! די מאַמע האָט רעכט — דאָס איז גיט קיין טעמאַ צוליעב מיינע אימענינעס.

ד ו ר ש פ י ר אָ [צו דער טאַכטער, אויף אויף רוסיש]. וואָס איז שייך יאָ אימענינעס, גיט אימענינעס? געה האָר, וואָס איז

שמאָדט טהוט זיך מיט'ן נייעם פעקעל, וואָס מיר, אידען, האָבען אויף זיך! עס קאָכט די גאַנצע בערזע מיט'ן פריסמליכען קינד, וואָס מע האָט געפונען אַנומעלטען אַ גע'הרג'עמען און אַ צעשטאָר-כענעם דאָ, אויף דער אירישער גאַס!

ש ר ה ש פ י ר אַ [אויף איריש]. גע'הרג'עט און צעשטאָכען זאָלען זיי דיר ווערען פון גאַט, רבוננו של עולם! [אויף רוסיש]. ס'איז נאָר ניט פדאי אַקעגען נאָכט אפילו צו דערמאָנען אזא פאַס-קורסטווע... [דערזעהט סיאַמקען, ווי ער שטעהט, צונויפגעלעגט די הענטלעך, און הערט זיך איין מיט גרויס אינטערעס צום שמועס]. דו קליינער וועווריק, דו דאַרפסט אויך הערען, אז מע רעדט פון אזא מיאוס'קייט? געה בעסער צו דינע אוראָקען. דער אויפדערנאָכט איז נאָך גענוג גרויס! [סיאַמקע געהט צו זיך אהן חשק].

ד ו ד ש פ י ר אַ [באַרוהיגט זיך ניט]. עס קאָכט, עס קאָכט די שמאָדט מיט דעם דאָזיגען מיאוס'ען עסק! די גאַנצע לופט איז אַנגעפילט מיט שנאה, און מע שמעקט מיט פּאָגראָם... א י ו אַ נ אַ ו ו [יז שפּירצן]. אייך חלומ'ען זיך נאָר פּאָגראָמען...

ד ו ד ש פ י ר אַ. מיר חלומ'ען זיך פּאָגראָמען דערפאַר, ווייל איך האָב שוין איבערגעלעבט צוויי, איהר פאַרשטעהט צי ניין! און איך זאָל ניט קענען איוואַן איוואַנאָוויטשען, ווי אזוי זיי קוקען דערויף, וואָלט איך עס נישט גערעדט פאַר זיי אין די אויגען. ס'איז דאָך מאַסי נאָר אַ האַרצוועהטיג, אז אין היינטיגער צייט, אין דער צייט פון חכמה און וויסענשאַפט, פון עלעקטריע, טעלעפאָן, גראַד-מאָפּאָן, עראָפּלאַן, סינעמאטאָגראַף און נאָך אזעלכע זאַכען, זאָלען מענטשען גלויבען אין אזעלכע ווילדע בּאַ-מעשיות, אז ס'איז פאַרהאַן ביי אונז, ווי זיי זאָגען, אזא סעקטע, וואָס באַנוצט בלוט!... א י ו אַ נ אַ ו ו. סעקטעס און סעקטאַנטען זענען פאַרהאַן אומעמום, ביי אַלע פעלקער...

ש נ י א ו ר ס אַ [מיט חיי, צו איוואַנאווען]. נאָר נישט ביי אידען! אויסגעשלאָכען!

ב י ע ט י . הא - הא - הא - הא ! הא - הא - הא - הא !

ווערט צעגאנגען פון געלעכטער].

ד ר ד ש פ י ר אָ . זי איז זעהר גערעכט, וואָס זי לאַכט.
אַז איהר האָט זיך פאַרביטען מיט די טענות. ער, דער איד נוייזט
אויף איוואַנאווען, וויל האַבען, אַז ביי אונז זענען, ווי אומעטום,
פאַרהאַן סעקטעס און סעקטאַנטען, און זיי, דער פרויסט נוייזט אויף
שניאורסאנען, לויקענען-אַפ, אַז ביי אידען, הייסט עס, זענען קיין
סעקטעס נישט פאַרהאַן. היינט ווי אזוי זאָל מען ניט לאַכען?
[ביידע חברים האַפען זיך, ווערען פאַרשעמט].

א ר ו ז נ אָ ו . [ווייל זיך פאַרענטפערען]. איך האָב ניט געזאָגט,
אַז ביי אַיך... ביי אונז מיין איד, זענען פאַרהאַן סעקטאַנטען. איך
האָב נאָר געזאָגט, אַז מיר... מיין איד, אַז זיי, די פרויסטען הייסט עס
[נויזט אויפ'ן חכר], מעגען גלויבען, אַז ביי אַיך... ביי אונז מיין
איד, זענען יאָ פאַרהאַן סעקטאַנטען...

ד ר ד ש פ י ר אָ [צו קיינעם ניס]. זעהט נאָר בעסער, ווי דער
פלאַנמעט [נויזט אויף איוואַנאווען]: „ביי אַיך — ביי אונז, ביי
אונז — ביי אַיך“...

ש נ י א ו ר ס אָ . [ווייל צערייבען און פאַרגלעטען, רעדט צו זיין חכר].
דער הער שפיראַ האָט פאַלקסאָם רעכט. דיר, אַלס איד, וואָלט געד
מעגט אָנשטעהן וויסען, אַז די בבא-מעשה פון סעקטעס און סעק-
טאַנטען, וואָס נוצען מענטשענבלוט, איז איין אַלטע מעשה פון
פאַרצייטען. דו, אַלס איד, וואָלסט געמעגט צו וויסען, אַז דעם
זעלבען בלבול האָט מען אַמאָל, מיט אַ סך יאָהרען פריהער, פאַר-
שולדיגט אונז, פרויסטען, אַז מיר קוילען פּרעמדע קינדער און פאַר-
נוצען זייער בלוט צו הייליגע צוועקען...

ד ר ד ש פ י ר אָ [שלאַגט איהם איבער]. ווייס איד! וואָס
פאַר אַ איד איז ער? אַיך מיר אַ איד! ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכען,
האַ - האַ! שוין איין מאָל אַ איד! איהר וועט מיר גלויבען, צי
ניין? עס מאַכט זיך צייטען, וואָס עס גלויבט זיך גאַרניט, אַז ער
איז אַ איד, און נאָך אַ שניאורסאָן דערצו! און ווייסט איהר, וואָס

נאך איך וועל אייך זאָגען, איוואַן איוואַנאָוויטש? האָט סײן פּטראַיבעל ניט, נאָר איך מוז אייך זאָגען אָפּענטליך, אַז איהר זענט שוין מעהר איד פון איהם. א סך מעהר — איך זאָל האָבען די ברכות! זאָגט אייך וואָס איהר ווילט, נאָר ביי אייך איז פאַרהאַן עפּים אַזעלכס, אַזוינס... מאַכט מיט די פינגער]. איהר פאַרשטעהט צו ניין, אַ ניצויז פון אַ אידען... אַ נשמה, אַ אידישע נשמה...

ש נ י א ר ס א ז [לצט]. אַזוי נאָר? אַייער ווייב געפינט, אַז אויף מיר זיצט אַ אידישער קאַפּ, און איהר זאָגט, אַז איך האָב אַ אידישע נשמה. איהר וועט שוין אַט באַלד אויסטראַכטען אויף מיר אַ בלבול, אַז איד בין נאָר אינגאַנצען אַ איד... [אלע צעלאַכען זיך. עס דערהערט זיך אַ קלוג].

ש ר ה ש פ י ר אַ [צופריערען, וואָס מע האַט איבערגעשלאָגען דעם דאָזיגען שמועס]. אַ, עס געהען געסט! סײַאַמקע, וואוּ ביזט דו ערניץ? [קומט זיך אַרום]. סײַאַמקע!

ד ו ד ש פ י ר אַ [צום ווייב]. האָסט פאַרנעמען, אַז דו האָסט איהם נאָרוואָס דורכגעטריבען? [סײַאַמקע דערהערט, אַז מע רופט איהם קומט צו לויפּען].

ס י אַ מ ק ע. וואָס איז?

ש ר ה ש פ י ר אַ. געה, סײַאַמעניו, מע קלינגט! [סײַאַמקע לויפט אַראָפּ].

ד ו ד ש פ י ר אַ [צום ווייב, אויף אידיש]. וואָס איז ער ביי דיר, וואָלט איך געוואָלט וויסען — אַ לאַקיי, צי אַ שווייצאַר? [צו שניאָרסאָנען, אויף רוסיש]. אַ לאַווקע יונגאַטש אונזער זעהנרעל! און לערנען לערענט ער — לאָז אייך שוין אַייער חבר זאָגען... [אין דעם קומט צו לויפּען סײַאַמקע מיט אַ גדולה].

ס י אַ מ ק ע [הויף]. בעטי'ס חבר'טורניס — אַ גאַנצע האַליאַסטרע! [דוד שפירא רייסט איבער דעם שמועס. בעטי לויפט אַקענען די אַריינגעקומענע חבר'טעס, אַ שטיק פינף־זעכס מיידלעך, שילערינס, אלע אַזי געטהאן, ווי גימנאַזיסטקעס, אין גרינע קליידלעך, שוואַרצע פאַרטיכלעך און ווייסע שפיצע־קראַנעס מיט מאַנשעטלעך. בעטי צעקושט זיך מיט זיי, פיהרט זיי צו און שמעלט זיי פאַר פריהער פאַר די עלטערען].

ב ע ט י . מיינע חבר'מעס, מיינע עלטערען. נדערנאך צום
ווארטיראנט מיט'ן חבר. הער אינאנאון, הער שניאורסאן — זייט
באקאנט. [די מיידלעך געהערן איינציגווייז, מאכען קניסקענס].

ד ר ד ש פ י ר אָ . זיצט, פאר וואָס זיצט איהר ניט?
[טהוט אַ וואונג צום ווייב, זי זאל זיי אויפנעמען].

ש ר ה ש פ י ר אָ [טראַנט זיי אונטער שמוחלען]. זיצט, פאר
וואָס זיצט איהר ניט? [די מיידלעך מאכען נאך אַ פּאַל צו קניסקענס,
זעצן זיך אויס. אין דער זעלבער צייט דערהערט זיך נאך אַ קלונג. סימסקע
לויפט עפענען און קומט אַרויף וויעדער מיט אַ שמחח].

ס י אָ ט ק ע . נאָך דריי געסט: צוויי סטודענטען און
איינער אזוי אַ מענטש! [אלע לאכען].

ד ר ד ש פ י ר אָ . ווי יענער פּוילישער, וואָס האָט געזאָגט:
"איך האָב געזעהען פּאָהרען צוויי אירען מיט אַ ליטוועק" ...
[צו דער טאכטער]. ווער זאל דאָס זיין?

ב ע ט י . דאָס זענען די סטודענטען גרינסבערג און פראַטקין,
וואָס איך האָב מיך מיט זיי באַקענט ביי מיינער אַ חבר'מע אויף
אימענינעס. און דער דריטער, הורוויטש — דער איז אַ געוועזענער
עקסטערן, היינט אַ לעהרער. [אין דער צייט, וואָס דאָ ווערט גערעדט, הערט
זיך פון יענער זייט טיר אַ הוסטעריי און אַ קלאַפּעריי פון קאלאשען, וואָס מע
טהוטאויס אין פּאָדערצימער. דערנאָך באַווייזען זיך דריי פּאַרשווינען: צוויי
אין נייע סטודענטישע אַניפּאַרמס; איינער פון זיי, גרינסבערג, איז
טשאַקענדיג אויסגעפּוצט, מיט גאלד באַלענגטע אַרבעל און קאַלנער, מיט אַ שפּאַנגע,
זעהטאויס, ווי אַיין אַפיציר. דער דריטער, הורוויטש — איז אַ גרויען
פּירושאַק מיט אַ ברייטען שוואַרצען שניפּס אויפ'ן האַלז. — בעטי קומט זיי
אַקעגען. אלע דריי באַגריסען זי זעהר פייערליך. די צוויי סטודענטען טראַגען
איהר אונטער בלוטען].

ג ר י נ ס ב ע ר ג [אַ קלאַפּ אַ פּוס און אַ פּוס]. אימעיו טשעסט
פּאָדראַוויט! *

פ ר א ט ק י ן . פּאָדראַוויטאָו! **

* איך האב דעם כבוד צו גראטולירען. — ** איך גראטוליר.

ה ו ר ו ו י ש [אויף אידיש]. מזל טוב! און א גוט יום-טוב
אייד!

ב ע ט י [באדאנקט, שמעלט זיי פאר פריהער פאר איהרע עלטערע
איינציגווייז]. סטודענט גרינסבערג, סטודענט פראטקין, הער הורוויטש.
דער [ווייזט אויף הורוויטשען] רעדט ניט קיין אנדער שפראך, אהויז
אידיש.

ד ו ד ש פ י ר אָ. ער איז זעהר גערעכט. מיר האָבען ניט
מיט אונזער לשון וואָס צו שעמען זיך. [בעטי פיהרט זיי צו דערווייך
צו שניאורסאנען מיט אינוואנאווע, דערנאך שמעלט זי זיי פאר פאר איהרע
חבר'טעס, וועלכע שטאטעוואָפּ נאָך אַ מאָל צו קניקסענס. די שטימונג ווערט
יוסטיב'דיג. דוד שפירא טהוט אַ וואונק צום ווייב, זי זאל אויפנעמען די געסט].
זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר אָ [מראנט זיי אונטער שמוהלען]. זיצט, פאַר
וואָס זיצט איהר ניט? [די געסט באדאנקען].

ג ר י נ ס ב ע ר ג. פּאָקאַרנאָ בלאַגאָדאַרין! *

פ ר א ט ק י ן. מערסי, מאדאם!

ה ו ר ו ו י ט ש [אידיש]. אַ שענעם דאַנק אייד, מוהמעניו!
ד ו ד ש פ י ר אָ [רייבט אַ האַנט און אַ האַנט]. זעהר אָנגעלעגנטע
געסט! איך האָב ליעב יונגעלייט. מאלאדיאָזש! יונג בלוט!
זעו הורוויטשען. אייער נאָמען איז, דאַכט מיר, אויב איך האָב קיין
טעות ניט, הורוויטש? פון וואָסערע הורוויטשעס זענט איהר?
ה ו ר ו ו י ט ש. פון די אמת'ע הורוויטשעס, פון די פינסקער
הורוויטשעס.

ד ו ד ש פ י ר אָ. אזוי? קען איך דאָך אייד. אייער
זידע איז געווען, אויב איך האָב קיין טעות ניט, א...
ה ו ר ו ו י ט ש. אַ שמש אין שוהל, און מיין טאטע איז אַ
מלמד. [עס ווערט אַ געלעכטער].

ד ו ד ש פ י ר אָ [פיהלט זיך קאנפוזעדיג, געפינט זיך אבער באַר].
נריאָ. וואָס איז דער געלעכטער? אַ שמש איז גאָרניט אזא חרפה.

יגיע בפיד, זאגט ער, פי תאכל. יעדער האָט זיך זיין טהועכץ. און אַ מלמד איז אדאי קיין בזיון ניט. [צו הורויטשען]. אַ סימן, אַז אייער טאטע קאָן לערנען.

הורויטש. דוקא ניט. ער איז אַ דרדקי-מלמד, לעהרענט אירישע קינדער עברי.

דוד שפירא. נריאָ. דאָס איז אויך אַ זאך — אויס-לעהרנען קינדער דאָוונען. [ווייך צערייבען דעם שמועס, ווענדט זיך צום ווייב]. אפשר וואָלסט דו זיך מטריח געווען, מײן ווייב, אויף אַ טשיקאָוועסט אַ קוק טהון דאָרט צום סאַמאָוואַר, איהם איינרוימען אַ סוד אויפ'ן אויהער, ער זאָל פאַרוידען, — וועלען מיר מכבד זיין די ליעבע געסט, ראשית חכמה, מיט טיי, און דערנאָך וועלען מיר נעמען עפּים אין מויל אַריין און טרינקען מיט זיי לחיים לכבוד אונזער אימער-ניניצע, וואָרום אַז גאָט האָט געהאַלפּען אַזאַ יום-טוב, מיר האָבען דערלעבט, אונזער טאָכטער איז אַלט געוואָרען, ברוך השם, אַזוי גרויס, ווי...

שרה שפירא. [נרייט צו געהן איז קיך אַריין, שלאַגט איבער דעם מאַן]. צו וואָס איבעריגע רעד? ווער פרעגט דיך, וויפּיעל זי איז אַלט? ווער שלעפט דיך ביי דער צונג, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?!

דוד שפירא. [צום ווייב]. וואָס האָסט דו מורא, ס'וועט איהר שאָרען צום שידוך? צי דו ציטערסט פאַר אַ גוט אויג?

שרה שפירא. שאָדען ניט שאָדען — נאָר למאי זאָל אַ מענטש האָבען אַ טבע רעדען אַזעלכע זאכען, וואָס קיינער פרעגט איהם ניט? [געהט אַפ, מיטגערופען סיאַמקע, ער זאָל איהר העלפען אין דער קיך].

דוד שפירא. [צו אַלעמען]. אָט האָסט דו דיר! אַ אירינע בלייבט אַ אירינע, זי מעג זיין די גרעסטע חכמה אין דער וועלט! די ווייבער — ס'זאָל אייך צו קיין חרפה ניט זיין, באַרשינסים, — האָבען אין זיך אַלע מאָל אויבערשפיצלעך. ביי מיך

איז איין אָפּענער זעפס־און־זעכציג. איך בין א שפּיראָ, און די שפּיראָס ווייסען ניט פון קיין חכמות. איך געה מיט דעם נאַנג, אז מיט'ן אמת קאָן מען אויסגעהן די גאַנצע וועלט... הערט זשע אויס, רבותים, וואָס איך וועל אַיך זאָגען. [נעמט־אָרם די טאַכטער]. איהר קוקט־אָן אָט דאָס מיידעל, אָט די באַרישני מיין איך? בערטאָ דאוונד־אָונאַ שפּיראָ רופט מען זי. זאָלט איהר וויסען זיין אַלע, אז היינטיגען טאָג איז איהר געוואָרען למוֹל פונקט נייענצעהן יאָהר! [צעקושט זיך מיט איהר].

א ל ע. נייענצעהן יאָהר? [יונגוואַרג הויבען זיך אויף פון די ערטער, געהען צו בעטיז און גראַטולירען זי נאָך אַ מאָל, רופען־אויס יעדער באַזונדער]. נייענצעהן יאָהר! [איז דעם קומט־אָן שרה מיט'ן סאַמאווּר. סיאַמקע טראַגט איהר נאָך אַ גרויסע טאַץ מיט טיינעשיר].

ש ר ה ש פ י ר אָ. זאָגט האָטש: „ביז הונדערט און צוואַנציג“, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?!

ב ע ט י. הונדערט און צוואַנציג וועט זיין, מאַמאָטשקאַ, אַ ביסעל צו פיעל, האָב איך מורא... [צו די אויפגעשטאַנענע געסט]. נו, גאָספּאָראַ? צום טיש, צום טיי טרינקען!

ד ו ד ש פ י ר אָ [ברייט און נאַסטפריינטליך]. צום טיש, מיינע לייעבע געסט, צום טיש! זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר אָ [שמעלט יעדען אַ שטוהל]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט? [אַלע זעצען זיך אויס, די מיידלעך אויך. סיאַמקע זעצט זיך אויך צום טיש].

ד ו ד ש פ י ר אָ [זעצט זיך אַליין אויך אַוועק נאַנץ אויבענאָן]. אָט אזוי האָב איך אַיך לייעב! איצט נעמט און וואַרפט־אַריין צוקער, און טרינקט טיי, און עסט אַיינגעמאַכטס, אָט שמעהט. [צום ווייב]. שרה! געב אַיינגעמאַכטס! [צו די געסט]. און דער־צעהלט, וואָס הערט זיך עפּים נייעם אויף דער גרויסער וועלט? איך מוין ביי אַיך, איהר פאַרשמעהט צי ניין, אין אונזער־סיטעט. ווער איז אַריין? ווער איז אַרויס? ווער האָט זיך גע'שמד'ט? און ווער האַלט ביי שמד'ען זיך? [מישט מיט'ן לעפעלע אין גלאַז, זיפּעט].

איך ווייס ניט, ווי אזוי איהר. איך, אז איך רעד פון משומדים, און איבערהויפט פון די, וואָס שמד'ען זיך צוליעב'ן אוניווערסיטעט, קאָכט זיך אויף אין מיר דאָס גאַנצע בלוט און איך ווער מלא גולן!
 ש ר ה ש פ י ר אָ [נאָכדעם ווי זי האט אויסגעטיילט אלעמען מי
 און איינגעמאכט, זעצט זיך אוועק אַ ביסעל אַז אַ זייט, צונויפגעלעגט די הענט
 אויפ'ן הארצען]. וואָס דארפסט דו זיך אָפעסען דאָס הארץ פאר
 יעדער זאך? לאָזען זיי זיין, דוד, פאר דיר די פּרה!
 ה ו ר ו ו י ט ש [טרינקט טיי]. אָ-מון!

ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו שפיראָן]. וואָס זענט איהר דאָס עפּים,
 פּאַני שפּיראָ, אזוי אויפגעטראָגען אויף זיי? באַרעכענט אייך נאָר
 פריהער אַקוראַט, געהט אַרײַן אין זייער לאַגע, און דערנאָך וועט
 איהר זיי באַשולדיגען...

ד ו ר ש פ י ר אָ. נעבאָך! נעפעלט אייך דאָס רחמנות,
 וואָס מע לעגט דאָ אויף זיי? מענטשען שפּייט מען אין פנים אַרײַן,
 מע טראַכט-צו פון זייערטוועגען זשערעבעס, מיט צרות, מיט שלעק,
 מיט מכות-מצרים, — וואָלטען זיי, דאַכט מיר, באַדארפט אַ שפּוי
 טהון אויפ'ן גאַנצען אוניווערסיטעט מיט אַלעס מיט איינאַנדער?
 ניין! געהט מען אוועק צום האַם, און מע פאַלט איהם צו די פּים,
 מע קושט איהם אין הענטעל אַרײַן און מע קויפט זיך איין צו איהם
 אין יתום!

ה ו ר ו ו י ט ש [צו שפיראָן]. בראַוואָ! איהר האַט אַרויס-
 געריסען דאָס, וואָס ביי מיר איז געלעגען אויף דער צונג. [נעמט זיך
 צום לעקאָר מיט'ן שאַקלאָר].

ד ו ר ש פ י ר אָ. וואָס דען? איך בין אַ שפּיראָ, איהר
 פאַרשמעהט צי ניין! די שפּיראָס האָבען אין זיך הייס בלוט, וואָס
 געהט זיי בירושה פון די סלאַוויטער! [צו הורוויטשען]. איהר, פּאַני
 הורוויטש, ווייסט דאָך יאָ, ווער די סלאַוויטער זענען געווען!
 [מיט הייז]. די, וואָס זענען געגאַנגען אויף קידוש-השם סקוואַן סטראַ,
 זיך געלאָזט גאַנצעווען — און ניט פאַרלוירען זייער שטאַלץ פאר
 ב'י חאַמעס!...

גא י ו א נ ג א ו [רויט פון אויפרענונג]. אלכרינג פיין. נאָר
צו וואָס אזעלכע שטרענע ווערטער, ווי „חאָם“? קיין אנדער נאָמאַן
האָט איהר שוין ניט גאָר... פאַר די פריסטען?

ד ו ד ש פ י ר אָ . וואָס קאָנט איהר דאָ אזוי ניט ליידען,
זו איד זאָג „האַט“?

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום טאָן, אויף אידיש]. שניאורסאָן איז
דען ניט גערעכט? צו וואָס אזעלכע דבורים, אז סע זיצט איין
ערל? [ווייזט מיט די אויגען אויף שניאורסאָנען, וואָס גילט אלס איוואַנאווען.
גרינסבערג [צו דוד שפיראָן]. גוט, לאָמיר אָננעמען, אז
איהר זענט גערעכט, פאַני שפיראָן. וואָס זשע זאָלען זיי אָבער טהון,
אַט די איבערגעפליבענע פון יענער זייט טיר?

פ ר א ט ק י ז [צו גרינסבערגען]. וואָס זאָלען זיי טהון? וואו
שמעט דאָס, אז זיי דאַרפֿען דוקא זיין דאָקטוירים? אָדער
אדוואָקאטען? אָדער אינזשעניערען?

ה ו ר ו י ט ש [ווישט אױס די ליפען, שמעלט זיך אזועק, רעדט שאַרף].
שמיוועל זאָלען זיי נייהען! וואָסער זאָלען זיי טראָגען! סריי-
קאַזמשיקעס זאָלען זיי זיין! אָבי ניט קיין משומדים! [נעצט זיך
אזועק, נעמט זיך צו די ניסלעך].

ד ו ד ש פ י ר אָ [צום קוואַרטיראַנט. ווייזט אויף פראַטקינען און
אויף הורוויטשען]. איהר הערט ווערטער? לערענט זיך פון זיי, ווי
צו זיין א איד! אויך יונגעלייט, און אויך סטודענטען, און שמע-
לען זיך ניט איין, אזוי ווי איהר, פאַר עשו'ען...

א י ו א נ ג א ו [צו שפיראָן]. פאַר וועמען זאָגט איהר?
ד ו ד ש פ י ר אָ . פאַר עשו'ען. איהר ווייסט ניט, ווער
עשו איז? ... [צום עולם]. איד האָב גאָר פאַרגעסען צו דערקלערען.
אז אונזער ליבער שכן [ווייזט אויף איוואַנאווען] פאַרשמעהט נעבאַר
ניט א וואָרט אידיש. „עשו“ איז ביי איהם תרגום-לשון... מיינט
איהר אפּשר, אז ער איז, חלילה, איין אַבירװער? ס'דהפּל איז ער אַ
שניאורסאָן, פון די אמת'ע שניאורסאָנס, איהר פאַרשמעהט צי ניי,
פון די ליבאוויטשער...

ה ו ר ו י ט ש [איבעררעשט]. און פארשטעהט ניט קיין איריש? ווי קאן עס זיין?! [קנאקט ניסלעד].

ד ו ד ש פ י ר אָ . נו, זעהט איהר דאָך!

ב ע ט י [פארענטפערט דעם קווארטיראנט]. א מענטש איז אויס- געוואפסען אין א רוסישער שטאָרט, צווישען פריסטען, — וואָס איז דער וואונדער?

ד ו ד ש פ י ר אָ . א תירוץ איז דאָס אפילו א שוואכער!
פון דעספּוועגען, הערט איהר, פונ'ם אמת צוועקגעהן קאָן מען ניט. זיין שבת דארף מען איהם זאָגען אין די אויגען. איך בין זיכער פאר איהם, ווי פאר זיך אליין, אז אויספייטען דאָס רעדנעל — דאָס סאָר קיין געלט ניט! א אירישע נשמה, איהר פארשטעהט צי ניין, איז ציידן גארניט אפצושאצען! אָט נעמט, למשל, טאָקי איהם אליין, גאנצער לייענען קווארטיראנט מיין איך, זאָל ער מיר הונדערט מאָל מוחל זיין: וועלכס האַלט איהם אָפ, אשמייגער, פון צו עמדי'ען זיך? [זעהלט אויף די פינגער]. אז קיין טאטע-מאמע האָט דאָס ניט. איריש רעדען קאָן דאָס ניט. דאוונען — נישט צו לעט. נו, ברענט זיך א קשיא: וועלכער נומיאָהר צווינגט איהם, ער זאָל זיך האַלטען אָן זיין אירישקייט, און נאָך אזוי אויסגעריסען ווערען. ווי ער ווערט אויסגעריסען? [זעהלט וויעדער אויף די פינגער]. ציך אונטערשימעט ניט טריין, האַמש ער האָט א נאָלדענע מעדאל. קיין פראוואַזשיטימלעסאָנע נישטאָ. אין אומשאַסמאָק ווערט ער נעטלעכט, ברוך השם, כמעט אלע צוויי וואָכען, און האָט פון די נויים — עס מעג זיי אָננעהן האַטש האַלב!

ה ו ר ו י ט ש [הויד]. אָ-מן! [קנאקט ניסלעד].

א י ו ו א נ א ו ו [איז דער צייט, וואָס דוד שפירא רעדט, קוקט ער זיך איבער עטליכע מאל מיט זיין חבר שניאורסאָן. ביידע שמייכלען. צום עולם].
מאָהלט אייך, ס'איז נישט אזוי שרעקליך, ווי דער הער שפיראָ וועט אייך דערצעהלען. נאָר לאָז שוין זיין אפילו אזוי — איז וואָס? דאָס אליין, וואָס איך האָב עס ניט געמאָקן, ניט מיר נאָך.

ניט קיין רעכט, איך זאָל וואַרפֿען אַ שטיין אין דעם, וואָס מוז
דאָס טהון...

ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו שניאורסאנען]. בראַוואָ, שניאורסאָן.
בראַוואָ!

ד ר ד ש פ י ר אַ [צו גרינסבערגען, אויפגעכראַכט]. וואָס בראַוואָ?
ווער בראַוואָ? אויף אײך, פאַני גינצבורג, איז מיר גלאַט אַ חידוש,
איחר זאָלט זיך אָננעמען די דאָזיגע זייט! איחר זענט דאָך עפּים
אַ גינצבורג, און קומט אַרויס אַדאי פון די אמת'ע גינצבורגס...

ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו דוד שפיראָן]. וואָסער גינצבורג? מיין
נאָמען איז נאָר גרינסבערג, ניט גינצבורג... [צום איבעריגען עולם].
אַדאי איז שניאורסאָן גערעכט, וואָס ער זאָגט, אַז מיר מאַרען ניט
וואַרפֿען קיין שטיין אין די, וואָס מוזען דאָס טהון. און אַז
זיי מוזען דאָס טהון — דאָס איז דאָך, דאַכט מיר, קלאָר פאַר
אַלעמען! געהט נאָר אַריין אין זייער לאַגע, אין דער לאַגע פון
יונגע מענטשען, פאַר וועמען עס עפענט זיך אַ גרויסע, אַ פרייע,
אַ ליכטיגע וועלט, — זאָלען זיי זיך אָפּשמעלען צוליבע אַ
נאַרישקייט?...

ב ע ט י [אנגעצונדען]. צוליבע אַ נאַרישקייט זאָגט איחר?
מפּקיד זיין דאָס אייגענע פּאָלק צוליבע אַ קאַריערע — הייסט ביי
אײך אַ נאַרישקייט? פאַרלייקענען אַלסדינג, וואָס אַ מענטשען
איז נאָהענט און טייער: אי טאַטע-מאַמע, אי זיין אָפּשטאַם, אי
זיין אַלט פּאָלק — הייסט ביי אײך אַ נאַרישקייט? נמיט הייסער
פאַראַכטונג. איך פאַרשמעה גלאַט ניט, ווי קאָן עס אַ מענטש, וואָס
פאַרמאָגט אין זיך האַטש אַ טראַפֿען עהרענגעפיהל, אַריבערלויפֿען
ביי היינטיגע צייטען פון די שוואַכע צו די שטאַרקע, פון די גע-
יאָגטע צו די יענערס, פון די געפייניגטע צו די פייניגער? אַ
מענטש, וואָס טהוט-אָפּ אַזאַ מיאוס'ע זאַך צוליבע זיינע אייגענע
קלוינימשקע אינטערעסען, איז נישט מעהר ווי אַ טרום, אַ רענענאַט,
אַ פאַררעמער!...

ה ו ר ו י ט ש [אפלאַדירט דער ערשטער]. בראַוואָ!

שלוס-עליכס

אָלע [אפלאדירען, אויסער דער פארשעמטער גרינסבערג און אויף-
גאוו; די מיידלעך אפלאדירען אויף]. בראַוואָ! בראַוואָ!
בעטי וס צעהיצט, א פאררויטעלט, פארניינט זיך אין א שפאס.
בערסי!

דו ד ש פ י ר אָ [שטעהט אויף, קושט די טאכטער אין שטערן.
צום עולם, מיט גדלות]. אַט אזוי רעדט אַ מיידעל, וואָס קומט אַרויס
פון די אמת'ע שפיראַס, פון די סלאַוויטער, איהר פארשטעהט צו
ניין!...

ש ר ה ש פ י ר אָ [ווערט שיער צענאנגען פאר תענוג. רעדט שטיין].
מיר פאר איהר קאַפ!

א י ו ו אַ נ אָ ו ו [צו בעטן]. בערט אַ דאָוידאָוונאַ, אַנט-
שולדיגט. און ווי אין, צום ביישפיעל, אַז איינער בייטאָיפער זיין
גלויבען ניט צוליעב אַזאַ אינטערעס, ווי אַרײן אין אַניווערסיטעט,
נאָר צוליעב אַיין אַנדער זאך. וועלען מיר זאָגען, צום ביישפיעל, אַ
פריסט האָט זיך פאַרליעבט אין אַ איריש מיידעל... [טרעפט זיך
ניט וויקענדיג מיט שניאָרסאַנטס אויגען, קעהרט זיך אַפ פון איהטן]. נריאַ.
עס קאָן זיך דאָך טרעפען אַזעלכס...

ה ו ר ו י ט ש . ס'זאָל זיך אזוי ניט טרעפען, ווי עס טרעפט
זיך! [שייגט אַ מאַרגיז].

א י ו ו אַ נ אָ ו ו . אַלזאָ, איז ער פאַרליעבט, זאָג איך, אינ'ם
מיידעל, און דאָס מיידעל האָט זיך פאַרליעבט אין איהם און געהט
איבער אין זיין גלויבען, — נו, ווי איז דעמאָלט?
בעטי ו [שארף און גארניט לאנג געטראכט]. איז זי אַ פאַר-
רעטערין!

אָלע [אויסער גרינסבערג]. בראַוואָ! בראַוואָ!
דו ד ש פ י ר אָ [שטעהט וויעדער אויף, טריאומפירענד]. וואָס
זשע? מיט אַ שפיראַ וויל ער זיך אויס'טענה'ן, האַ-חאַ!
ש נ י א ר ס אָ [הויבט זיך פלוצים אויף]. אַנטשולדיגט, מיינע
הערען. איך, אַלס פריסט, האָב די גאַנצע צייט זיך ניט אַרײַג-
געמישט אין אַיער געשפרעך, ווייל דאָ איז גערעדט געוואָרען

ווענען א זאך, וואָס איז מיר, אייגענטליך, פרעמד. איצט וויל איך מיר דערלויבען נאָר אין באַמערקונג. בערטא דאווידאָוונא האַלט זיך פעסט, אז א איריש מיידעל, וואָס טהוטאָפּ אזא זאך, וויל זי איז פאַרליעבט אין א פרייט, איז א פאַררעטערין. וויל איך צוגעבען, אז אויסער דעם, איז דאָס גלאַט ניט נאָטירליך און ניט פראַקטיש אויך, וואָרום... [קוקט אויפ'ן חבר, אינגאנצן די ווערטער].

בלוט בלייבט בלוט! דאָס, וואָס איז איינגעזויגען געוואָרען מיט דער מוטער'ס מילך, קאָן ניט אָפּגעווישט אָדער אויסגעוועפּט ווערען! און זייט זיכער, אז ביי דער ערשטער געלעגענהייט, ביי דעם ערשטען צעקריעגען זיך, וועט איהר דער שטאַרק־פאַרליעבטער פרייסט [קוקט אויפ'ן חבר אינקוויזיטאריש] דערמאָנען איהר אַלשטאַט... הורוויט ש. און וועט זיך ניט פוילען מכבד זיין זי פּיפּין שענעם נאָמען „זשידאָוקאָ". [עסט דעם פאַרצין].

א י ו א נ א ו [אויפגעברעכט, אַלערליי קאָלירען]. דאָס קאָן נאָר געמאָהלט זיין אָדער נאָר ביי א גרויסען מערזשוועץ, אָדער פּאָר ביי א גרויסען שבור!...

הורוויט ש. וואָס בוי'ס ציטערען אויף דער לונג, איז ביי'ם שכור'ען אויף דער צונג...

ד ר ד ש פ י ר אָ. ס'איז דיר זיין אַנטיק מיט די צוויי! ווייזט אויפ'ן קוואַרטיראָנט און אויף זיין חבר. אַט האָט איהר א גוי, א דרייגאַרענדיגען איוואָן, איוואָן איוואָנאָוויטש איוואָנאָו, איז ער פאַר אידען, ווי איהר זעהט, שטאַל און צייען; און דער איד שניאורסאָן, פון די אמת'ע, פון די ליב־אויטשער שניאורסאָנס — אַקוראַט פאַרקעהרט! זיין אָפּגעטהאָנענע זאך! א פשוט!....

הורוויט ש [ווישט די הענט]. משיח'ס צייטען! נאָע באַטרעכטען. קוקען זיך זיין איז די צוויי חברים. ביידע, שניאורסאָן און איוואָנאָו, פיהלען זיך שטאַרק מבוששט. — עס הערט זיך א שטרעקער קלונג. ס'אָמקע האַפט זיך אויף, לאָזט זיך לויפען, פאַרשעפעט זיך ביי א שטוהל און פאַלט.

הורוויט ש. אַט האָב איך זיך געפראַכט, און אַט ליגט עס! [עס ווערט א געלעכטער].

שרה שפירא [אויפגעהאפט, א פלעסק מיט די הענט, צו
סיאמקען]. א גוטען זעץ געטהאן? זעהר רעכט! א מצוה! פליה
ניט, ווי א משונען קעלבעל! [נאזט זיך צו סיאמקען].

דוד שפירא [נאזט זיך אויך צו סיאמקען]. הלילה ניט
אויסגעלונקען א פוס? [צום ווייב]. וואָס יאָגסט דו אַרום דאָס קינד
א גאַנצען אויפֿדערנאַכט, מאָ היין, טאָ הער?

שרה שפירא. ווער יאָגט איהם? ער יאָגט זיך
אַליין! דערהערט ער א קלונג, לויפט ער הענדרום-פֿענדרום!
[הויכט-אויף סיאמקען פון דער ערד]. נישט א זעץ געטהאן זיך איך
ערניץ?

סיאמקע [אויפגעשטאַנען, פארשעמט]. גאָרנישט, גאָרנישט.
הורוויטש. איך האָב געוואוסט פריהער, אז גאָרנישט.
שרה שפירא. דאַנקען גאָט, וואָס גאָרנישט. [סיאמקע
נאָט זיך צו דער טיר שוין ניט אזוי ראשיג הינקט-צו א ביסעל].

הורוויטש [צו שרה]. א געראַמענער בחור'על ביי אַיך.
שרה שפירא. מיר זאָל זיין פאַר איהם!
דוד שפירא [נעהט צוריק אויף זיין ארט]. גאָרדוואָס האָט

זי געזאָגט „א מצוה, זעהר רעכט“ — און איצט איז שוין „מיר
זאָל זיין“! עך, ווייבער, ווייבער! ניט אומזיסט פאַרגלייכען זיי
אונזערע חכמים צו „קאקי חוורא“ — צו ווייסע גענז...

סיאמקע [אַריינגעקומען צוריק א פאַרסאַפֿעטער, ווי אלע מאל.
הינקט שוין ניט]. נאָר א גאַסט — קעצעלע! [נעצט זיך אַוועק צוריק
אויף זיין ארט].

דוד שפירא [פאַרקרימט זיך, קראַצט זיך אין קאפ, שטאַרק
אומצופֿריעדען]. קעצעלע? ויבוא המזן — מאַכט רש"י: דער רוח
האָט איהם געפֿראַכט צו טראָגען!...

שרה שפירא. וואָס האָסט דו צום אידען? וואָס ער
איז א קבצן?

דוד שפירא. א קבצן בין איך דיר מוחל. ער איז א
שליס-מזל. [צו די געסט]. איהר האָט נאָר אויף אייער לעבען אַזאַ

שליס-מול ניט געוועהען. און ניט גענוג ער איז א שליס-מול, זעהט ער אלסדינג ארום זיך נאך מעהר שליס-מול'דיג, ווי סע איז! נעם קומט אריין קעצעלע פון פארעצימער זיין אויסגעטהאנענער. אויף איהם איז א שבת'דיגע קאפאטע, א ווייס העמד, נאר דאס פנים אויסגעשמירט איז טינט און די הענט איינגעטונקען איז טינט. דוד שפירא ווענדט זיך צו איהם נאכטפריינטליך. ברוד הבא א איד! זיין אנגעלעגטער גאסט! [שטעלט איהם פאר פאר די געסט]. דאס איז הער קאז, אונזערער א שכן און א בערוואנער, איהר פארשמעהט צו ניין, דרעהט זיך ביי דער בערזע הייסט עס, און איז ניט שוה בשוה מיט דער פאליציע... [קעצעלע פארניינט זיך צום עולם, שטייכלעט]. געווען אמאל אונזערער נאך א נאָהענטער שכן, געוואוינט אָט דאָ טאָקי, אונטער אונז, ניט היינט געדאכט... איד זאָג: „ניט היינט געדאכט“, ווייל אלע מאל פלעגט צוליעב איהם ביי אונז זיין אַבלאוועס... [צו קעצעלען]. זיצט, פאני קאז, פאר וואָס זיצט איהר ניט?

שרה שפירא [טראַגט איהם צו א שטעהן]. זיצט, פאר וואָס זיצט איהר ניט?

קעצעלע. א דאנק, איד קאָן באַשטעהן. [זעצט זיך, באַ טראַכט די געסט, וואס רעדען דערווייל צווישען זיך שטילערהייט].
דוד שפירא. וואָס זשע הערט זיך עפּים, פאני קאז?
ווי געהט עס מיט אייער פראַוואַזשימעלסטווע? [ווייזט איהם אויפן טיי, וואס שרה האט איהם אונטערגעטראָנען]. טרינקט א גלעזל טיי פאר וואָס טרינקט איהר ניט?

שרה שפירא. טרינקט, פאר וואָס טרינקט איהר ניט? [רוקט איהם צו דעם צוקער].

קעצעלע. א דאנק, כ'האָב שוין געטרונקען. [נעמט זיך צום טיי טרינקען מיט גרויס השק, דרעהט מיט'ן לעפעלע. צום בעלהבית].
וועגען מיין פראַוואַזשימעלסטווע ווילט איהר וויסען? איד האָב שוין א נייע האָב איד, איד בין שוין היינט א טינטענמאכער בין איד, איד מאַך טינט מאַך איד. [ווייזט די הענט, וואס זענען איינגעטונקען איז טינט. דער נאָכער ערם באַטראַכט זיינע אויסגעשמירטע הענט].

ה ו ר ו ו י ט ש . נו, און איהר פארקויפט מינט מסתמא, אזוי ווי איך בין א זייגערמאכער און לערען „רום“ מיט אירישע קינדער ? ק ע צ ע ל ע . וואָס דען ? צוליעב דער פראַוואַזשימעלסטווע רעכען איך זיך פאַר אַ מינטענמאכער רעכען איך זיך, און צוליעב דער פּאָליציע מוז איך שטענדיג זיין אויסגעשמירט אין מינט מוז איך זיין.

ד ו ר ד ש פ י ר אַ [צו שניאורסאנע, וואָס גילט אַלס אינוואַנאָו]. זעהט איהר ? אייער פּאָליציע ! אייערע פראַוועס ! איז דער אַ מינטענמאכער און האַנדעלט אויף דער בערזע, און יענער נוייזט אויף הורויטשען איז אַ זייגערמאכער און רעפערט קינדער אין גימנאַזיע ! שווער צו זיין אַ איד, האַ ? [צו קעצעלען]. נו, און וואָס הערט זיך עפּים גלאַט אזוי אין שטאָרט ?

ק ע צ ע ל ע . אין שטאָרט וואָס הערט זיך ? עס הערט זיך נישט נוט הערט זיך עס ! ס'איז הושך אין שטאָרט, הושך ואפּלה ! ד ו ר ד ש פ י ר אַ . דהיינו ? נעמט אַ ביסעל איינגעמאַכטס, פאַר וואָס נעמט איהר ניט ?

ש ר ה ש פ י ר אַ . איינגעמאַכטס פאַר וואָס נעמט איהר ניט ? [רוקט איהם צו איינגעמאַכטס].

ק ע צ ע ל ע . אַ דאַנק, כ'האַב שוין גענומען. [נעמט זיך צום איינגעמאַכטס]. „דהיינו“ פרעגט איהר ? איד רעד פונ'ם אומגליק רעד איך, פונ'ם געקוילעמען שייגעצעל, וואָס מע האָט געפונען. זיי ווילען אונז מאַכען אַ פּאַגראַם ווילען זיי. [ביים וואַרט „פּאַגראַם“ שמעלט יונגוואַרג אויף מויל און אויהערען, הערען זיך איין]. און אַ פּאַגראַם וועט שוין זיכער זיין אַ פּאַגראַם.

ה ו ר ו ו י ט ש . שוין לאַנג שטיל געווען !...]

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו קעצעלען]. בייסט אייך אָפּ די צונג ! למאי זאָלט איהר אויסלעגען ?

ק ע צ ע ל ע . איך לעג ניט אויס. איך הער נאָר, וואָס מע רעדט הער איך. זיי ווילען, די דיעלעך זאָל זיין פּסח זאָל זי זיין, בכרי מע זאָל קאָנען מאַכען דעם פּאַגראַם אויף פּסח אַקוראַט.

ד ו ד ש פ י ר אָ . אַקוראַט פּסח ? און איהר ווייסט דאָס
אַלסדינג ?

ק ע צ ע ל ע . געוויס ווייס איך ! למאי איך ווייס, אָז זיי
ווילען צוציהען צו דער דיעלאָ נאָך מענטשען ווילען זיי, עפּים
איינעם אַ שניאָרסאָן ?

ש נ י א ו ר ס אָן ! וואָס גילט אַלס אינוואַנאַוו. איינעם אַ
שניאָרסאָן ?

ד ו ד ש פ י ר אָ [צו קעצעלען]. וואָס פאַר אַ שניאָרסאָן.
איינענטליך, וויל מען דאָס צוציהען ?

ק ע צ ע ל ע . די שניאָרסאָנס קומען־אַרויס, פאַרשטעהט
איהר מיד, פון די ליבאוויטשער שניאָרסאָנס קומען זיי אַרויס.

ד ו ד ש פ י ר אָ . פון וואָנען די שניאָרסאָנס קומען־
אַרויס — דאָס ווייסען מיר אָהן אייך. איך פרעג, וואָס פאַר אַ
שייכות האָט אַהער, צו דער דיעלאָ, יענער שניאָרסאָן ?

ק ע צ ע ל ע . וואָס פאַר אַ שייכות — ווייס איך ניט. נאָר
איך ווייס, אָז מע וויל צוציהען אַ שניאָרסאָן וויל מען. עס פעהלט
זיי, פאַרשטעהט איהר מיד, צום רומל אַ צדיק פעהלט זיי, וויל
דער צדיק, זאָגען זיי, נעמט־צונויף דאָס בלוט פון אַלע געקוילעטע
גוישע קינדער און צעטיילט דאָס די אידען פון דער גאַנצער וועלט
אויף פסח צעטיילט ער עס, און אַזוי ווי די שניאָרסאָנס קומען־
אַרויס פון די צדיקים, דעריבער זוכען זיי אַ שניאָרסאָן זוכען זיי.
האָט איהר עס צעקויעט ? [דאָס גאַנצע יונגוואַרג, און אפילו סיאַמסק
בתוכם, הערט זיך איין מיט גרויס שפּאַנונג אין קעצעלעס געשפרעך. אויף
זייערע געזיכטער זעהט זיך אַרויס אַ געפיהל פון עקעל. שרה שפיראַ שפייט
אויס אויף אַ זייט. קיינער קאַז קיין וואַרט ניט אַרויסרעדען. נאָר איין אינוואַ-
נאַוו, וואָס גילט אַלס שניאָרסאָן, האַפּט זיך אַרויס מיט אַ וואַרט].

א י ו ו אַ נ אָ ו [צו קעצעלען]. וואָס זשע גראַד שניאָרסאָן ?
גיטאָ דען מעהר ביי אייך, איך מיין ביי אונז, קיין אַנדערע „צא-
דיקעס" ?

הוֹרֵוּיט ש [אויף אינוואנאווען]. אַט דער איד רעדט לשוּוד
קודש, ווי אַיין עכטער פּאָני: „צאָדיקעס“!

דוֹד ש פּיר אַ [צום עולם]. אונזער קוואַרטיראַנט וועט
אַיך אַ ביסעל אַרויסבאַוויזען זיין לומדות! פרעגט איהם בחרם,
וואָס איז דאָס אַמאָל, „צאָדיקעס“! [ווייזט אויפ'ן קוואַרטיראַנט,
וועלכער איז געבליבען אַ ביסעל פאַרשעמט]. אַט האָט איהר אַיך אַ
שניאָרסאָן! [דער נאַנצער עולם לאַכט. נאָר איין קעצעלע שטוינט, קוקט
ניד אַיין אינוואַנאווען, וואָס גילט אלס שניאָרסאָן, מיט אלע אויגען]

ק ע צ ע ל ע [צו שפּיראַן]. אַט דער איד דען אַ שניאָרסאָן
אַט דער?

דוֹד ש פּיר אַ. נריאָ, אַ שניאָרסאָן. איהר זענט ערשט
געוואירע געוואָרען?

ק ע צ ע ל ע. טאַקי אַיין אמת'ער שניאָרסאָן?

דוֹד ש פּיר אַ. פון די אמת'ע, פון די ליבבאַוויטשער
שניאָרסאָנס.

ק ע צ ע ל ע [נופּט-אויס דאָס לעצטע ביסעל סיי און ווישט-אויס
דאָס פאַרוואַכסענע פנים]. אויב אַזוי, בין איד איהם ניט מקנא בין
איד איהם!

דוֹד ש פּיר אַ. יאָ-נו! [באַוויזט אויפ'ן קוואַרטיראַנט]. וואָס
זאָגט איהר אויף דעם צדיק שניאָרסאָן?

הוֹרֵוּיט ש. פון די למד-וואו צדיקים, וואָס אויף זיי
שטעהט די וועלט! [דער עולם לאַכט, און דער קוואַרטיראַנט אינוואַנאוּ
אויף בתוכם].

ש ר ה ש פּיר אַ [שמעהט-אויף]. דוד! טאַמער וואָלט שוין
געווען גענוג צדיקים מיט שניאָרסאָנס, האָסטו געהערט אַ ביסעל!
דו וואָלסט זיך בעסער מטריח געווען אין קעלער אַריין אויסזוכען
דעם וויין, וואָס דו האָסט צוגעגרייט צו דער טאַכטער'ס אימעניגעס,
און איד וועל דערווייל גרייטען צום טיש, — דער עולם קעהר שוין
אוראי וועלען עפּים נעמען אין מויל אַריין!

דורך שפירא [האפט זיך אויף]. אד! ביי מיר האסט דו נע'פועל'ט! קיין טאנץ, זאגט מען, געהט נישט פאר'ן עסען. זעהר פיין! דו גרייט צום טיש, און איך וועל זיך אראפלאזען אין קעלער אריין נאך דעם ביסעל משקה — אָהן דעם איז אַ שמחה קיין שמחה ניט. „וויין ישמח“ — שטעהט ביי אונז געשריבען. [צו קעצעלען]. זייט זשע מוחל, פאני קאץ, מיט מיר אין קעלער אריין, איך וועל אייך מכבד זיין מיט'ן לעמפעל, דאָס הייסט, איהר וועט מיר צולייכטען, און איך וועל זוכען. עס דארף דאָרט זיין אַ פאַר פלעשלעך וויין, פאַרפליכען נאָך פון פאַראַיאָהרען פסח, צוליעב די אימענינעס. אָבער וויין! שוין איין מאָל וויין! מן האַרוב האַרוב הזה... [געהט אַפּ מיט קעצעלען דורך דער קידמיר אין קעלער אריין. אלע שטעהען אויף].

שרה שפירא [צו דער טאכטער, רוימענדיג פונ'ם טיש]. בעטישטשעק? טאָמער וואָלסט דו אַריינרופען די געסט צו זיך אויף אַ ווילע, ביז איך וועל דאָ צונעמען פון טיש און צוגרייטען אַלץ, וואָס מע דארף? ס'איז מעגליך?

בעטי [צו דער מוטער]. פאַר וואָס ניט מעגליך? [צו די געסט, מיט שפאַסענדיגער פייערליכקייט]. איך האָב די עהרע אַיינצולאָרען מיינע הויכגעשעצטע געסט צו זיך, אין מיינע אַפאַרטאַמענטען! [פאכט אַ באַוועגונג פון אַ פרינצעסין. — פאַרלעכווייז, רעדענדיג צווישען זיך, געהט יוגנוואַרג אַפּ מיט בעטן דורך דער זייטיגער טיר. סיאַמקע מאַכט פאַר זי אַ וואַרע, פאַרניינט זיך פאַר יעדען פאַרעל הומאַריסטיש, רעדנאָד געהט ער צו צו דער מוטער].

סיאָמקע. זאָל איך דיר אַפּשר העלפען, מאַמע?

שרה שפירא [אפגערוימט פונ'ם טיש, לעגט אַ ווייס טישטוך, און אויפ'ן טישטוך — צוריק דאָס געשר]. וועסט דו, חלילה, ניט אַנמחון קיין שאָדען? שטעל בעסער צונויף די שטוהלען אַרום טיש. [סיאַמקע געמט זיך צו דער אַרבייט זעהר פלייסיק]. אַט אַזוי, האָב איך דיר ליעב! אַט אַזוי, ביזט דו אַ וואויל יונגעלע! אַצינד קום מיט מיר, מיין קינד, אין קיך אַריין. וועסט מיר העלפען דאָרט איבער-

ווישען דאָס געפעס. האָסט דאָך ליעב העלפען דער מאַמע — זי איז איין מענטש אליין... [געהראַפּ אין קיד. סיאַסקע, מיט גרויס צוּר טריעדענקייט — נאָך איהר; געהענדיג הינטער דער טוטער'ס פלייצע, האַפט ער אַ טענצעל. — אַ האַלבע מינוט בלייבט די סענעע לעדיג. עס קומט-אַרויס פון איהר צימער בעטי, נאָך איהר — איוואַנאוּ, וואָס גילט אַלס שניאָרסאָן. בעטי זעצט זיך אַוועק אויף דער קאַנאַפּע, וואָס געבען דער דאַמפּע. איוואַנאוּ — געבען איהר].

א י ו ו א נ א ו ו . בערמא דאווידאוונא! איהר האָט מיר געוואָלט עפּים זאָגען?

פ ע ט י [מינעט זיך, קווינקעלט זיך, דערנאָך אַנטשליסט זי זיך]. איך האָב צו אַיך אַ ביטע...

א י ו ו א נ א ו ו [דערפריידט]. איהר? צו מיר? אַ ביטע?... פ ע ט י . אַ גרויסע ביטע! נאָך גיט מיר אַייער האַנט, אַז איהר וועט זיך גיט געפינען באַלעדיגט.

א י ו ו א נ א ו ו [דערשראקען]. פון אַיך באַלעדיגט? ניט איהר די האַנט. אַט האַט איהר מיין עהרע-וואָרט!

פ ע ט י [קווינקעלט זיך נאָך]. איך האָב אַיך געוואָלט בעמען... אַז אַט דאָס אַ... [ווייזט איהם אויפ'ן בראַסעטעל]. זאָלט איהר ביי מיר געמען צוריק... [זי טהוט-אויס דאָס בראַסעטעל]. איך וויל... איך דאַרף... איך מוז עס אַיך אָפּגעבען צוריק...

א י ו ו א נ א ו ו [העכט איבערראשט]. פאַר וואָס צוריק? איהר ווילט גיט מיין פרעזענט? אָדער איך האָב אַיך דערמיט באַלעדיגט?...

פ ע ט י . זאָל גאָט היטען! פאַרקעהרט! איך דאַנק אַיך זעהר! און דער פרעזענט אַייערער איז ביי מיר זעהר-זעהר אָנ-געלענט!... איהר ווייסט דאָך אליין גאַנץ גוט, אַז ס'האַט מיך געריהרט... אַייער פרעזענט איז ביי מיר טייער...

א י ו ו א נ א ו ו . נאָך וואָס דען?

פ ע ט י . נאָר... ס'איז מיר גיט אָנגענעהם פאַר... פאַר... נו, פאַר מיניע עלטערען... [מיט אַ געבעט-פנים]. איך בעט אַיך, הער

שניאורסאָן, איך בעט אייך, נעמט עס צו, באַהאַלט עס אויף איין
אַנדערש מאַל... אפשר אויף שפעטער... [ניט איהם אין האנט אריין
דאס בראַסלעטע].

א י ו ו א נ א ו ו [נעמט עס מאַשינאַל, האַלט איהר האַנט פעסט].
אויף ווען — אויף שפעטער ?

ב ע ט י [ווייג אַוועקנעמען איהר האַנט]. אויף נאָכדעם, נאָך אַלע
עקזאַמענעס... איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז איצט ווייס איך
ניט... רייסט זיך. לאַזט מיר, הער שניאורסאָן! איצט לאַזט מיר
אָפּ! דאָרט זיצען מיינע חבֿר'טעס... ס'איז ניט שען...

א י ו ו א נ א ו ו [לאַזט נישט אַרויס איהר האַנט]. ניין! בערטאָ
דאָוירדאָוונאַ, דאָס וועט זיין צורשפעט פאַר מיר... צורלאַנג צו
ווערטען! איך קאָן ניט וואַרטען מעהר... איך האָב נאָך היינט
געקלויבען זיך... היינט איז אַ געלעגענהייט, אַייערע אימענינעס,
האָב איך געוואָלט רעדען מיט אַייערע עלטערען...

ב ע ט י [חאַפט זיך אויף, איהר האַנט איז נאָך אַלץ אין זיינע הענט].
זאָל אייך נאָט היטען! היינט ניט! פאַר קיין פאַל ניט!... איהר
הערט? פאַר קיין פאַל ניט!

א י ו ו א נ א ו ו [לאַזט נישט אָפּ איהר האַנט]. ווען דען? בערטאָ
דאָוירדאָוונאַ, ווען דען? זאָגט מיר, ניט מיר האָפּענונג!...

ב ע ט י. איך ווייס ניט... איך ווייס אַליין ניט... איך האָב
דאָך אייך געזאָגט, אַז שפעטער, נאָכ'ן עקזאַמען, נאָך אַלע עקזאַ-
מאַנעס... רייסט זיך. לאַזט מיר אָפּ — עס קאָן אַנקומען עמיצער...

א י ו ו א נ א ו ו. געדענקט זשע — איך האָב אַייער וואָרט.
[דריקט איהר די האַנט, לאַזט זי אָפּ. זי לויפט אַוועק, ווערט פאַרשוואַנדען. —
איוואַנאו שטעהט-אויף, ווישט זיך דעם שווייס, שפאַנט אַ פאַר טאַל היז און
צוריק פאַרטראַכט, שטעלט זיך אָפּ. אין דעם קומט-אז פון דער זעלבער מיר,
וואו בעטי איז נאָרוואַס פאַרשוואַנדען געוואָרען, שניאורסאָן, וואָס ניט אַלס
איוואַנאו, זעהט, ווי דער חבֿר שטעהט פאַרטראַכט, לעגט-ארויף פון הינטען די
האַנט אויף זיין חבֿר'ס פלייצעס. יענער קעהרט זיך אום האַלב צו איהם מיט'ן
פנים].

שני אורסאן. וואס איז מיט דיר, וואניא? וואס
שטעהסט דו אזוי פארטראכט? שווער צו זיין א איד?...

איוואנאו. פוסטיאקי!

שני אורסאן [פארקוקט איהם אין די אויגען]. האסט נאך
ניט קיין חרטה?

איוואנאו. חרטה?...?

שני אורסאן. איך מוז דיר מאכען א באמערקונג, וואניא,
אז דו ביזט נאך ניט פאלקאם שטארק אין דיין אידישער ראָל...
היינט, צום ביישפיעל, האסט דו געשפיעלט זעהר שלעכט. האסט
זיך געהאלטען, ווי א קאליקע! עטליכע מאָל שיער-שיער ניט
ארויסגעגעבען זיך. שלעכט געשפיעלט, אַט-ווראַ-מיר-טעל-נאָ!
[נעמט אַרויס א פאפיראס, ניט איוואנאווען איד א פאפיראס]. מיט איינעם
וואָרט, ס'איז דיר היינט ניט געגאנגען, זיי זיך מודה.

איוואנאו [נעמט ביי איהם דעם פאפיראס]. יא, טשאַרט
וואָזמי! היינט איז מיר ניט געגאנגען.

שני אורסאן. וואס איז די מעשה? אפשר איבער דעם,
וואס בערטא דאווידאווא איז היינט א אימעניצא? [פארקוקט
איהם אין די אויגען].

איוואנאו [קוקט איהם אַז]. וואס געהער זיך אן אַהער
בערטא דאווידאווא?

שני אורסאן. אָ! זי געהער ויך שטארק אן אַהער!
דו מיינסט, אפנים, אז איך ווייס נישט, וואס דאָ קומט-פאָר?

איוואנאו [קוקט איהם אַז שערף]. וואס ווייסט דו?
וואס קומט-פאָר?

שני אורסאן. איך ווייס שוין אַלסדינג! ... זעץ דיך
קאַרשט אַט דאָ. [זעצט זיך אוועק אויף דער קאנאפע. שניאורסאז פאר-
רויכערט, ניט דעם חבר פארוויכערען]. הער, איד וויל דיך עפּים פרעגען
א זאך. נאָר איך וועל דיך בעמען, זאָלסט מיר ענטפערען אויפ-
ריכטיג און זאָגען דעם גאַנצען אמת.

א י ו ו א נ א ו ו . וואס פאר פאררעדעם? וכיידע זענען
אומרוהיג].

ש נ י א ו ר ס אָן . זאָג מיר נאָר, וואַניאַ, ווי קומט צו
בערמא דאווידאָוונאַ אָט דאָס בראַסלעמעל מיט בריליאַנטען? די
שפיראַס פאַרמאָגען קוים אויף דיר-הגעלט — ניט אויף בריליאַנטען.
א י ו ו א נ א ו ו . צו וואָס פּרעגסט דו דאָס? און וואָס
געהט עס אָן דיר?

ש נ י א ו ר ס אָן . עס געהט מיך אָן דערפאַר, ווייל... ווייל
איד וועל ניט דערלאָזען, ס'זאָל געהן אזוי ווייט...

א י ו ו א נ א ו ו [איבערראַשט]. דו וועסט ניט דערלאָזען?
ש נ י א ו ר ס אָן [פעסט]. יאָ, איד! איד קאָן עס נישט
דערלאָזען! ... [שטייט נאָר מיט פייער]. דערויף האַבען מיר דען זיד
געביטען מיט די נעמען, פאַרפיהרט דעם דאָזיגען נאַרישען מאַס-
קאַראַד, דאָס דאָזיגע יונגעלשע שפיעל אין איד און כריסט, בכרי
דו זאָלסט פאַרפיהרען אַ אידיש מיידעל? ...
א י ו ו א נ א ו ו [שפרינגט אויף פון אַרט]. זיי פאַרויכטיג,
הערשקאָ! ...

ש נ י א ו ר ס אָן [אויף אויפגעשטאַנען]. און דו זיי נאָר ניט
משונע, וואַניושאַ! ... [נעמט איהם פאַר אַ האַנט]. לַמאי זאָלען מיר
זיך היצען?

א י ו ו א נ א ו ו . דאָס היצסט דו זיך, ניט איד.
ש נ י א ו ר ס אָן . לאַמיר בעסער שמועסען געלאַסען.
[זעצט זיך צוריק]. איד ווייס, אַז דו ביזט ניט פעהיג צו טהון אַ
געמיינהייט... זאָג מיר אויף דיין עהרען-וואָרט: דו מיינסט דאָס
טאַקי ערנסט?

א י ו ו א נ א ו ו . ערנסטער קאָן שוין גאָרניט זיין! *
ש נ י א ו ר ס אָן . נה, און דאָס, וואָס זי איז אַ אידיש סינר,
און דו ביזט, ווי שפיראַ האָט זיך אויסגעדריקט, אַ דריינגאַרענדיגער
איוואַן?

א י ו ו א נ א ו ו . דאָס איז אַ טשעפּוהאַ!

שני אורסאן. | און דאָס, וואָס בערמאָ דאווידאוונאָ האָט
דאָ ערשט מיט אזאָ פייער אַרויסגעזאָגט איהר מיינונג וועגען שמד
און וועגען רענענאָמען — דאָס איז ביי דיר אויך אַ טשאַפּוּחאָ?
וואָס וועסט דו זאָגען דערויף?

איוואַנאָוו. | אויב עס וועט נאָר געהן אין דעם, וועלען
מיר זוכען איין אנדער אויסוועג...

שני אורסאן. | איין אנדער אויסוועג? צום ביישפּיעל,
וואָס פאַר איין אויסוועג? אפשר מיינסט דו שוין פאַרבלייבען
אויף שטענדיג אין דיין איצטיגער דאָל און שפּיעלען די קאָמעדיע
פון אַ אידען אויף ווייטער? אויף שטענדיג?

איוואַנאָוו. | עס קאָן זעהר זיין...

שני אורסאן. | איך שמעל מיר פאַר! ... ווי אזוי רעכענסט
דו דאָס צו טהון, וואָלט איך אַ בעלן געווען צו וויסען? ...

איוואַנאָוו. | דאָס געהער זיך שוין ניט אָן מיט דיר!
פאַרלאָז זיך שוין אויף מיר.

שני אורסאן. | ווערט שוין נאר אויפגעגעבן. אויף דיר זיך
פאַרלאָזען? ניין! דאָס וועט ניט זיין! זאָלסט ניט מיינען,
וואַנאָ, אז דאָס איז דיר אַ שפּיעלעכעל! דאָ געהט אין דער עהרע
פון איין אומשולדיג קינד, וואָס איז לייכט צו פאַרפּיהרען, איבער-
רעדען! איך זאָג דיר נאָך אַ מאָל, אז איך וועל ניט דערלאָזען.
איך וועל צעשלאָגען אַלע דיינע פלאַנען! [ביידע ווערען זעהר אויפ-
געגעבן].

איוואַנאָוו. | דו מיינסט דאָס ערנסט?

שני אורסאן. | ערנסטער קאָן שוין נאָרניט זיין!

● איוואַנאָוו. | וועסט אפשר מיך אַרויסגעפאַן פאַר ענדע

מאָ, נאָך איידער דאָס יאָהר איז איבערגעלאָפּען?

שני אורסאן. | אז ס'וועט נויטיג זיין, וועל איך טהון

אַלסדינג...

איוואַנאָוו. | וועסט זיין הייסט עס, אַ פאַררעטער?

שני אורס אָן. רוף עט אָן, ווי דו ווילסט.
א י ו ו א נ א ו ו [מיט ניפטן]. וויבאלד אזוי, ביזט דו דאָר
טאָקי א...

שני אורס אָן. א וואָס? ... א וואָס בין איך? — נג,
זאָג שוין, זאָג שוין אָפּ דעם גאַנצען פּסוק!...

א י ו ו א נ א ו ו [האפט זיך אויף אין העכסטער אויפּרענונג, שרייט
אויף א קול, דראַהעט מיט'ן קולאַק]. ברענג מיך ניט אַרויס, הערשקאָ!...
[פאַרהאַפט זיך, טהוט א מאַד מיט דער האַנט, לאַזט זיך מיט ברייטע טריט צו
דער זייטיגער טיר, וואָס פיהרט צו זיין צימער, און ווערט פאַרשוואַנדען. —
פון דער טיר, וואָס פיהרט צו בעטיג, באַוווינט זיך וויעדער א מאַל בעטיג,
בלייבט שטעהן א וויילע, זעהט, ווי דער קוואַרטיראַנט איז אַפּגעלאַפּען צו זיך,
לויפט זי צו צו שניאָרסאַנען, וואָס גילט אַלס אַיוואַנאַטן].

ב ע ט י [דערשראַקען]. וואָס איז דאָ? אַיוואַן אַיוואַנאַטויטש,
וואָס איז דאָ געשעהען? דאָ איז געווען שניאָרסאַן — וואָס איז
ער אַנטלאָפּען?

שני אורס אָן [נאָד אויפּגעדענט]. אַייער שניאָרסאַן זיז
מישונע געוואָרען!

ב ע ט י. איהר האָט אַיך דאָ צעקריעגט?
שני אורס אָן [פלייסט זיך שמייכלען]. צעאַמפּערט זיך, ניט
צעקריעגט.

ב ע ט י [זעצט זיך אוועק, זעצט איהם אוועק נעכען זיך]. דערצעהלט
מיר, אַיוואַן אַיוואַנאַטויטש, איך בעט אַיך, דערצעהלט מיר אַלס-
דינג, וואָס איז דאָ פאַרגעקומען? ער האָט אַיך מסתמא עפּים
געזאָגט? ... דערצעהלט מיר — איך פאַדער עס פון אַיך. איהר
הערט? איך פאַדער עס!

שני אורס אָן. בערטאַ דאָוידאָוונאַ, איך קאָן נישט.
ב ע ט י [קאַפּריווען]. איך היים!

שני אורס אָן. אז ס'וועט קומען די גויטיגע צייט, וועל
איך עס אַיך אַליין זאָגען.

ב ע ט י [אומגעדולדיגן]. ניין. איהר וועט מיר זאָגען באַלד.
די מינוט. די רגע!

ש נ י א ו ר ס אָן. בערטאָ דאווידאָוונאָ, איך טאָר עס אַיך
גיט זאָגען! איך בין געבונדען... מיט אַ וואָרט...
ב ע ט י. וואָס פאַר ווערטער? ווער געבונדען? איהר
רעדט מיט מיר פאַרשטעלט...
ש נ י א ו ר ס אָן. אַז איהר וועט מיר געבען אַייער האַנט,
אַז איהר וועט מיך אויסהערען רוהיג, און אַז צווישען אונז וועט
דאָס בלייבען, — וועל איך מיט אַיך רעדען אַנדערש...
ב ע ט י. ציהט איהם אויס ביידע הענט]. אַט האָט איהר מיין
האַנט!

ש נ י א ו ר ס אָן. דאָס, וואָס איך האָב אַיך צו זאָגען, איז
אַ הייליגער סוד, וואָס דאַרף נאָך נעמען אַ ביסעל צייט... אַ פאַר
הרשים... דעמאָלט וועט זיך עס דערקלערען אַליין פון זיך... דער-
ווייל קאָן איך אַיך זאָגען איינס — און דאָס איז מיין פליכט, —
וואָרום איהר זענט מיר צו טייער! איהר זאָלט וויסען, אַז...
נסאָקטאָפּ יעדעס וואָרט באַזונדער]. דאָס, וואָס מיין חבֿר
מיינט, קאָן עס ניט זיין בשום אופן אין
דער וועלט און עס וועט ניט זיין קיינ-
מאָל!... איהר הערט? קיינמאָל ניט!...
ב ע ט י [נעמט צו די הענט. דערשאַקען]. איך פאַרשטעה אַיך
גיט, איוואָן איוואָנאָוויטש... וואָס הייסט עס? איהר רעדט
האַלבע ווערטער...
ש נ י א ו ר ס אָן. איך רעד האַלבע ווערטער. דאָס איז
אמת. נאָר איך מיין, אַז איהר פאַרשטעהט מיך... און איך וויל,
אַז איהר זאָלט מיר גלויבען, איהר זאָלט האָבען צו מיר צוטרוי, ווי
צו אַיין אייגענעם... ברודער. אינגאַנצען דאָס אַרויסזאָגען קאָן
איך נישט איצט. ס'איז נאָך נישט געקומען די צייט... ענדע מאַי
וועל איך עס אַיך קאָגען זאָגען...

ב ע ט י . נאָך נישט געקומען די צייט? ... ענדע מאַי? ...
 עפּים רעדט איהר אַ מאָדנע שפּראַך... מיט רעמענישען רעדט איהר...
 איהר פּאַרטומעלט מיך... איך בין אזוי אויך אומגליקליך, פּאַר-
 שאפט איהר מיר נאָך שמערצען... אַלע! אַלע! אפילו איהר
 אויך...

ש נ י א ו ר ס אָן . עם טהוט מיר וועה, בערטא דאווידאָונאַ,
 וואָס איך פּאַרשאפט איך שמערצען. איך האָב מיט איך אַנדערש
 געוואָלט רעדען, פּראָסט און אָפּענהערציג, אָהן רעמענישען...
 ודאָס קול וויכירט, די אויגען ברענען. קאָן איך נאָך איצט ניט. איך
 בעט אייך דערווייל, איהר זאָלט מיר גלויבען! איך טאָר עם נישט,
 ווייל איך בין געבונדען... ביז אַ צייט... ביז ענדע מאַי... ענדע
 מאַי וועל איך אייך קאָנען דערצעהלען אַלץ... אַלץ, וואָס דאָ איז
 פּאַרגעקומען, אויפּפּינדען דעם פּלאַנטער, וואָס דאָ איז אַרויס...
 דעמאָלט וועל איך אייך שוין קאָנען אויפּדעקען אויך מיין האַרץ
 און מיינע געפּיהלען צו אייך, וואָס איך טראַג דערווייל ביי זיך
 טיעף פּאַרבאָרגען, האַמטש איך מיין, אַז איהר ווייסט זיי שוין פּון
 לאַנג... איהר דאַרפט עם וויסען... עם קאָן ניט זיין, איהר זאָלט
 עם ניט וויסען... [כעטי מינעט זי, ווערט אַלערליי פּאַרבען. וואָס איז
 מיט אייך, בערטא דאווידאָונאַ?

ב ע ט י . ווי... ווי קאָנט איהר אַזעלכס רעדען? איהר
 פּאַרגעסט, אַז... אַז...
 ש נ י א ו ר ס אָן . איך ווייס גאַנץ גוט, וואָס איך רעד. איך
 האָב קיין זאַך ניט פּאַרגעסען...
 ב ע ט י . איהר האָט פּאַרגעסען דעם אָפּגורנט, וואָס צווישען
 אונז...

ש נ י א ו ר ס אָן . איך האָב נישט פּאַרגעסען, בערטא דאוויד-
 דאָונאַ, קיין זאַך. איך געדענק גאַנץ גוט, ווער איהר זענט,
 און איך ווייס, ווער איהר בין, און דאָך זאָג איך אייך, אַז איך
 בין זיכער אין אונזער ביידענ'ס גליק... ס'וועט ניט זיין פּאַר אונז
 ס'ן שטעהרונג, קיינער פּון אונז וועט נישט דאַרפען ברענגען קיין

קרבו, קיינער פון אונז וועט נישט דארפן ברעכען זיין געוויסען...
 (מיט פייער). איהר וועט זיין מיינע! קיינעמ'ס ניט, נאָר מיינע! ...
 ב ע ט י [אויפגעשטאַנען, האַפּט זיך ביים קאַפּ]. איך בין שוין גאָר
 צעמישט! ... וואָס האָט איהר דאָ געזאָגט? איך בין שוין גאָר
 צעטומעלט! ... איך פארשטעה ניט, וואָס דאָ טהוט זיך... וואָס
 טהוט זיך דאָ? איהר מאַכט מיך משוגע! ... [עס קומט-אז דוד שפירא
 פון קעלער מיט עטליכע פלעשלעך וויין איז ביידע הענט].

ד ו ד ש פ י ר א [געבעדיג]. דוד המלך האָט געוואוסט, וואָס
 ער זאָגט: וויין ישמח — וויין מאַכט פרייליך. וואָס איז דען אַ
 שמחה אָהן וויין? [עפענט-אויף בעת מעשה אַ פאַר פלעשלעך מיט אַ קנאַט.
 ווישט זיך די הענט. קוקט זיך אַרום]. וואו איז ער, דער שלים-מוז,
 קעצעלע מיינ איך? פארפאלען געוואָרען דאָרטען אין סיד?
 [דערזעהט נאָר די טאַכטער מיט שניאָרסאַנען, וואס גילט אַלס איוואַנאוּ]. נו,
 עולם, וואו זענט איהר ערגיץ? [געהט-צו געהענטער צו דער טאַכטער,
 וואס איז נאָר ניט געקומען צו זיך]. וואו זענען זיי, אַלע דינע געסט?
 וואו איז שניאָרסאַן?

ב ע ט י [האַלט מיט'ן פנים צום פאַטער, קוקט אַראָפּ]. שניאָרסאַן
 האָט זיך צעקריענט מיט איוואַן איוואַנאָוויטשען.
 ש נ י א ו ר ס אָן [טרעט-אַרום]. ניט צעקריענט, צעאמפערט
 זיך.

ד ו ד ש פ י ר אָ. צעאמפערט זיך איז שענער? אַזעלכע
 גוטע פריינט? ווי קומט דאָס? וואו איז ער, אונזער צעאמפערטער
 קוואַרטיראַנט?
 ב ע ט י [ווי פריהער]. ער איז ברוגז געוואָרען און איז אַוועק
 צו זיך.

ד ו ד ש פ י ר אָ. ברוגז געוואָרען? איך האָב נישט ליעב,
 אַז מע איז ברוגז! איך בין אַ שפיראַ, און די שפיראַס, איהר
 פאַרשטעהט צי ניין, האָבען פיינט, אַז מע שפיעלט זיך אין ברוגז-
 לעך! אַט געה איך, וועל איך איהם אַראָפּברענגען אין איין פּהרר?
 עין און מאַכען שלום. איך האָב ליעב, איהר פאַרשטעהט צי ניין,

אז ס'איז שלום! איך הייס דוד שפירא! ... [נעהט אפ אין דער זייטיגער טיר צום קווארטיראנט, צום אמת'ען איוואנאו, וואס גילט אלס שניאורסאן. — אין דעם קומט'אן פון דער קיד קלענלע, און באלד פון בעמ'ס צימער קומען אריין פארלעכוויין ינגווארג. פון דער זייטיגער טיר קומען דוד שפירא מיט'ן קווארטיראנט, דעם אמת'ען איוואנאו, וואס גילט אלס שניאורסאן. דוד שפירא פיהרט איהם צו צו שניאורסאנען, וועלכער גילט אלס איוואנאו]. אָט האָב איך איהם געפראַכט, אונזער פרוגז'ען דאַנטיסט. נו, גיט זיך די הענט, און שלום זאָל זיין! אזוי הייסט איך דוד שפירא, און א שפירא אז ער הייסט, דאָרף מען איהם פאָלגען! [צו דער טאכטער]. בעטי! וואָס שטעהסט דו, ווי א מחותנת'טע פון חתנ'ס צד? קום נאָר אהער! העלף מיר מאַכען א שלום צווישען יעקב'ען מיט עשו'ען, וואָס האָבען זיך צעקריענט פאַר דער בכורה... נעם־צונויף זייערע הענט אָט אזוי אָ און לאָזען זיי זיך איבערבעמען!

ב ע ט י [נאך צערודערט, שטייכלט איבער כח]. וואָס זענען זיי, קליינע קינדער? [נעמט צונויף זייערע ביידענ'ס הענט. ביידע חברים קוקען גיט איינס דאָס אנדערע אין די אויגען, שטייכלען פארלעגען].

ה ו ר ו י ט ש [קוקט אויף די ביידע]. זאָל מיך אזוי וויסען אַ ביידע וועטשערע, אויב איך הויב אָן צו וויסען, ווער פון די צוויי [ווייזט אויף ביידע חברים] איז דאָ דער יעקב, און ווער איז דער עשו? [עס ווערט אַ געלעכטער].

ד ו ד ש פ י ר אָ. וואָס איז די נפקא־מינה? אַבי שלום. אויף שלום האַלט זיך אויף די וועלט. אזוי שטעהט געשריבען ביי אונז-אין די הייליגע ספרים... [הויבט אויף די אויגען]. אַלע זענען שוין דאָ? און וואו איז די בעל-הבית'טע? [עס קומט'אן שרה שפירא פון קיד מיט אַ גרויסער וואַזע, איבערגעדעקט. נאָך איהר נעהט'אן סיאַמקע מיט אַ טעזעל מעמער און גאַפלען]. מאַדאַם! דו ביזט אויך דאָ? ביזט געקומען צו דער רעכטער צייט! נו, עולם, צום מיטש, און לאָמיר אַקאָרשט נעמען צו ביסלעך משקה, אזוי ווי גאָט האָט געפאָטען. [פארנעמט דעם אויבענאָן, צעניסט דעם ווייז אין די גלעזלעך. אַלע שטעלען זיך אויס אַרום מיטש]. און לאָמיר טרינקען אַ כּוּם לכבוד די ליַעבע,

טייערע נעסט, און לכבוד דער אימעניניצע אונזערער, וואָס איז
 היינט נעוואָרען אַקוראַט נייענצעהן יאָהר. און אַז מיר האַלטען
 אין טרינקען [ניסט], וועלען מיר שוין טרינקען פאַר כל ישראל און
 צוויינטשעווען, אַז יעקב מיט עשו'ען זאָלען זיך שוין קיינמאָל ניט
 קריגען און ניט אַמפערען זיך... איך מוין ניט נאָר אָט די דאָזיגע
 [ווייזט אַז אויף די צוויי חברים, וואָס שטענען ביים טיש און בעפּי צווישען זיין] —
 איך מוין טאַקי די אמת'ע יעקבס, איהר פאַרשטעהט צי ניין, מיט
 די אמת'ע עשום זאָלען לעבען צווישען זיך בשלום ושלום, — און
 ס'זאָל ווערען אויס פראַוואָזשיטעלסטוועס, אויס דאַנטיסטען, אויס
 טינטענמאַכערס, אויס סטאַלאַנאַטישאַלניקעס, ווי אין פּסוק
 שטעהט: וּגַר זַב עִם כֶּבֶשׂ — אַ וואָלף מיט אַ שעפּעלע צוזאַמען...
 [הויבט אויף זיין כּוּס. אלע נעמען זיך צו די גלעזער]. לחיים, אירען.
 לחיים! ... [מע באַגעגענט זיך מיט די גלעזער].

ל א נ ג ז א ם פ א ל מ ד ע ר פ א ר ה ג נ ג

ענדע פונ'ם צווייטען טייל.

דרימער אקט

לא קאבינעט ביים רב, רב לוי היילפערין. צוויי שאפעט מיט ספרים. איין שאפקע א גלעזערנע, פון וואנען עס זעהען זיך ארויס א זילבערן חנוכה־לעמפעל, א קירוש־בעכער, א הרם, א געפלאכטענע הברלה. אויפ'ן וואנט, צווישען אנדערע אידישע בילדער, אויך דאס באקאנטע בילד פון דאקטאר הערצל. אויפ'ן טיש אפענע ספרים, ביכער, צייטונגען, אידישע און רוסישע. ביי דער וואנט א שרייב־טיש. — דער רב, רב לוי היילפערין, קרוב צו פופציג, א שענער איד, א זויכערער, אין א שווארצען לאנגען סורדוט, אין א ווייס געפרעכט העמד. א קליין בערדעל, אונטערנגעהאקטע פאות, א הויכער ווייסער שטערן, א קליין זיידען יארמעלקעלע אויפ'ן קאפ, וואס פאר'ן לירט זיך אין די שענע שווארצע, ערמער־ווייז באזילבערטע האר. ער מאכט דעם איינדרוק מעהר פון א מיושב'דיגען אייראפעער, פון א בכבוד'ען גביר א סוחר, איידער פון א רב. ער שמעהט פארלעגט די הענט אחינטער, און ארום איהם — א רעדעל בכבוד'ע אידען, א געזעהענע בעלי־בתים פון שטאדט: גור אריה — א הויכער, א טרוקענער. שערעשע ווי צקי — א נידעריגער, א געפאקטער, מיט איין ארדען אויף דער ברוסט. בערנשטיין, מאנאסע — וויטש — גענאלטע בערר. ראבינער קאלואארסקי — איין אלטער מאן מיט צוויי ארדענס. אלע אין פראקען, ווייסע שניפסען, צילינדערס. זייערע פנימ'ער שיינען. די אלע מיט'ן רב און מיט'ן ראבינער אין דער שפיץ, זענען נאר־וואס צוריקגעקומען פונ'ם גובערנאמאר, ביי וועמען זיי זענען געווען אלס דעפוטטציען.

רב לוי היילפערין [רעדט געלאסען, געזעהלעט ווערטער].
לאמיר האפען, אידען, אז דעם גובערנאמאר'ס ווערטער וועלען מקוים ווערען, און עס וועט, אם ירצה השם, זיין שטיל, און אז מיר וועלען זיך, מיט נאָט'ס הילף, באַגעהן היינטיגען פסח אָהן אַ פּאַגראָם.

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו א ר ס ק י (צום רב). איהר זענט
נאך אין ספק, אז ס'וועט זיין שטיל? אז נאטשאלסטוואָ וויל ניט,
קאָנט איהר שוין זיכער זיין. איך האָב איבערגעלעבט ניט איין
פאָגראַם, איז מיר שוין באַסענט די שטימונג נאָכ'ן חוש הריח.

ג ו ר א ר י ה . וויבאלד דער גובערנאטאָר האָט געזאָגט מיט
דעם לשון: „בורטיע ספאָקאיני!“ — מעג מען שוין זיין רוהיג.
ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י . זעהר קאָרעקט! „פרינציפטי
מיערי“ — האָט ער געזאָגט. זעהר קאָרעקט! זעהר קאָרעקט!
ב ע ר נ ש ט י י ן . „אי נייע וואָבוזשדאטייע דרוגיק“ —
האָט ער צוגעלעגט.

מ א נ א ס ע ו ו י ט ש (מיט אַ דריבנע גענעכטערענז). חע-חע.
דער פשט איז, הייסט עס, אז מיר זאלען ניט מאַכען אויף זיך אַליין
קיין פאָגראַם, חע-חע-חע!

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו א ר ס ק י . זאָגט דאָס ניט. אַ
גובערנאטאָר דארף זיין נייטראַל... איך בין שוין ראַפינער באַלד
דרייסיג יאָהר. מיר האָבען שוין דאָ געהאַט אַלערליי גובערנאטאָרען.
ג ו ר א ר י ה . איהר דארפט זיין צופרידען, וואָס מיר
האָבען איצט אזא גובערנאטאָר. אַ דימענט פון אַ גוי!

ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י . זעהר קאָרעקט! זעהר קאָרעקט!
די האַנט געגעבען אימליכען, געבעטען זיצען. „סאדיטיעס, אַבראַם
באַריסאָוויטש“ — האָט ער געזאָגט צו מיר... זעהר קאָרעקט!
זעהר קאָרעקט!

ב ע ר נ ש ט י י ן . קומט איהם דערפאַר אויך אַ דאַנק?
שוין גענוג טרויעריג, מאַהלט אייך, דער פאַסט אַליין, אז אידען
דארפען געהן מיט אַ דעפוטאָציע צום גובערנאטאָר, אז סע קומט
אונטער אַ יום-טוב, און בעטען שטיצע פאַר זייערע ברידער...

מ א נ א ס ע ו ו י ט ש . חע-חע! און ס'איז גענוג אזאָך-
און-אזוועה, אז אידען פרעהען זיך דערמיט, וואָס דער גובערנאטאָר
טרייסט זיי מיט אַזעלכע ווערטער, ווי „בורטיע ספאָקאיני“.

„פרינצאמי מיערוי“, חע-הע! מיר קאָנען, הייסט עס, שלאָפּען רוהיג — מע וועט אונז ניט באַפאַלען, ווי אין מלחמה-צייט, און מע וועט אונז ניט אויסשעכטען מיט ווייב און קינדער לכבוד דעם הייליגען יום-טוב, חע-הע-הע!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [ניפצט]. וואָס זאָל מען טהוּן. אז מיר לעבען אין אזאָ ביטערער צייט? אין היינטיגער צייט, אז מע קאָן אונז באַשולדיגען אין אזאָ מיאוס'ער זאָך, ווי מיט הונד-דערטער יאָהרען פריהער, איז ניטאָ וואָס צו רעדען, און מיר דארפּען זאָגען: „גם זו לטובה!“...

ג ו ר א ר י ה . גם זו לטובה! גם זו לטובה!
ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י . זעהר קאָרעקט! זעהר קאָרעקט!
און ווי געפעלט אייך דאָס, וואָס דער גובערנאָטאָר האָט זיך נאָך-געפרעגט אויף די שניאָרסאָנס? „אבראָם באָריסאָוויטש, זאָגט ער צו מיר, טשטאָ ווי זנאָיעטיע פּראָ שניאָרסאָנאָוו?“

ב ע ר נ ש ט י י ן . ניט אזוי, און ניט אייך אליין האָט ער געפרעגט. דאָס האָט ער ביי אונז אלעמען געפרעגט: וואָס ווייסען מיר צו זאָגען וועגען איינעם אַ שניאָרסאָן?

מ אָ נ א ס ע ו ו י ט ש . חע-הע! אַ צדיק שניאָרסאָן, האָט ער געזאָגט. אַ „צאָדיק“ און אַ „חאָסידיםעץ“. מיט דעם לשון און מיט די ווערטער, חע-הע!

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו א ר ס ק י . „חאָסידיםעץ“? — איך געדענק גאָרניט, ער זאָל זאָגען אזאָ וואָרט.
ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י . געזאָגט, געזאָגט! זעהר קאָרעקט!
זעהר קאָרעקט!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . וואָס זאָלט איהר קלערען?
גאָט האָט אָנגערוקט אַ חמאָרע אויף זיי, אַ מין פינסטערניש אין מיטען העלען טאָג, און האָט זיי מבלבל געווען זייערע מוחות, אז זיי זאָלען גלויבען אין אַזעלכע ווילדע נאַרישקייטען. דאָס איז אַ שטראָף פאַר זיי אליין, ניט פאַר אונז, וואָרום אז ס'וועט קומען די צייט, ס'וועט זיי ליכטיג ווערען אין די אויגען, וועלען זיי זיך

שעמען דעמאָלט פאַר זיך זאָלן... און דעריבער דאַרפֿען מיר זאָגען נאָך אַ מאָל: „גם זוֹ לטובהּ!“... [דער עולם הויבט אַן געזען זיך]. נו, האָט זשע מיר אַ גוטען יום-טובֿ, און זאָגט אַן אַלע אידען די גוטע פֿשורה, אַז שוין אַ פּאָגראַם זענען מיר יעדענפֿאלס געזעצערט... אַיך, שוין פֿיין זייט, וועל הייסען אויסרופֿען וועגען דעם פֿינט נאָך אין אַלע שטחֿען.

ר א ע ב י נ ע ר ט א ל ו א ר ס ק י . און איך וועל עס דער-פֿאַנען מאָדען אין מיין „ריעטש“... אַ גוטען יום-טובֿ.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . איך ווינטש איך אַלעמען אַ פֿאַר'ען פֿסח, אַ פֿרויליכען יום-טובֿ.

א ל ע . אַ גוטען יום-טובֿ! אַ פֿרויליכען יום-טובֿ! אַ גליקליכען יום-טובֿ! [דער רב באַגלייט זיי אַרויס בײַ דער טיר, זיי געהען אַפֿ. נאָך זייער אַוועקגאַנג זעצט זיך רב לוי היילפֿערין אַוועק צום שרייבֿ-טיש און וואַרפט אַן אויף דער גיף אַ צעטל, טהוט אַ קלונג מיט אַ גלעקל, וואָס שטעהט אויפֿ'ן מינטער, און עס קומט אַרײַן דער שמש, אַנגעהאן רײַן, אין אַ הויכען שוואַרצען קאַפּעליש, בלייבט שטעהן מיט גרויס הכּנעה בײַ דער טיר].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . היינט, פֿאַלד נאָך מעריב, זאָל אויסגערופֿען ווערען אין אַלע שוהלען, פֿתֿי-מדרשים און מנינים די דאָזיגע ווערטער [לייענט פֿונ'ם אַנגעשריבענעם צעטל]: „מען איז מכריז ומודיע אינ'ם נאָמען פֿונ'ם גובֿערנאַטאָר, אַז אַלע רעד וועגען אַ פּאָגראַם אויף אידען היינטיגען פֿסח זענען אויסגעטראַכט. עס זענען אַנגענומען געוואָרען אַלע מיטלען, און מע בעט, אַז אידען זאָלען זיך האַלטען רוחיג“... [ניטאָיבער דעם שמש דאַס צעטל. דער שמש געהט אַפֿ. רב לוי היילפֿערין שטעהט אויף, גלייכט זיך אויס, זיפּענדיג. עס עפּענט זיך אויף אַ האַלבע טיר און עס באַווייזט זיך וויעדער דער שמש].
ד ע ר ש מ ש . אַ פֿריסט איז געקומען — וויל זיך זעהען.
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . זאָל ער אַרײַנקומען. [עס קומט אַרײַן אַ יונג אַון, דער, וואָס גילט אַלס שניאורסאָן. דער שמש מאַכט צו נאָך איהם די טיר, ווערט פֿאַרשוואַנדען].

א י ו ו א נ א ו ו [מהוטיאויס דאס הימעל, בלייבט שטעהן אין פאר-
לעגענהייט, באטראכט א וויילע דעם רב. קענטיג, אז ער שלאגט זיך מיט דער
דעה. ענדליך געהט ער צו שטעלט זיך פאר]. איוואנאוו.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י י [שטעהטאויף, ציטט איהם אויס די
הענט, נעמט איהם פריינטליך אויף. רעדט א שון רוסיש]. זעהר אָנגענעהם!
זיצט. [וויינט איהם אויף א שטוהל. זעצט זיך אַליין אויף אויף א שטוהל
אקענען איהם]. מיט וואָס קאָן איך דיענען? ... איהר רויכערט?
[שטעלט איהם אונטער א פושקע פאפיראמען].

א י ו ו א נ א ו ו [באדאנקט]. איך בין צו אייך געקומען,
ראַבבין, זיך באַראַטען, ווי מיט א פאַרשטעהער פונ'ם אידישען
פאַלק, פונ'ם אידישען גלויבען... צום אָנהויב האָב איך מיך גע-
וואַקעלט, כמעט ווי געשראַקען... האַמט געהערט האָב איך פון
אייך א סך גוטעס... דאָך — דעם ערשטען מאָל אויף מיין לעבען
ביי א אידישען ראַבבין... נאָר אז איך האָב אייך דערזעהען, —
דערלויבט מיר צו זאָגען עס אייך אין די אויגען, — האָט איהר
מיט אייער אויסזעהען, מיט'ן ערשטען קוק, מיך אינגאַנצען אוועק-
געקויפט, און איך זעה-אַרויס, אז מיט אייך קאָן מען רעדען גאַנץ
אָפענטליך.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י י [מיט א שטייכען]. איך דאַנק
אייך זעהר פאַר אזא אָנגענעהמע מיינונג וועגען מיר... איהר קאַנט
דאָ זאָגען אַליין, וואָס איהר האָט צו זאָגען.

א י ו ו א נ א ו ו. איך וועל זיין קורץ, ווי ווייט מעגליך.
איך בין א פרייט, און דורך א צופאַל געפין איך זיך צווישען אידען.
האַב איך זיך באַקענט מיט א אידיש מיידעל און האָב זיך פאַר-
ליעבט אין איהר... און איך מוין, דאָס הייסט, איך ווייס, אז זי
מיך האָט אויך לייעב, און ס'איז קיין אַנדער אָפהאַלט נישט פאַרהאַן,
אויסער זיין זאָך: וואָס זי איז א אידיין, און איך בין א פרייסט...
זי זאָל אָנגעמען צווייטענטום — דאָס קאָן ניט זיין פאַר קיין פאַל
אין דער וועלט. אין דעם בין איך איבערצייגט, וואָרום זי איז צו
א הייסע פאַטריאָטיין פאַר איהר פאַלק, און איך אָנערקען, אז פון

מיון זייט וואָלט דאָס געווען אַ פאַרברעכען, איך זאָל זי צווינגען דערצו. איהרע עלטערען וואָלטען דאָס ניט איבערגעטראָגען. נו, איז געפליבען ביי מיר, אזוי ווי איך האָב זי זעהר שטאַרק לייעב, און קיין אַנדער אויסוועג איז ניטאָ, — האָב איך מיך פעסט אַנט-שלאָסען, — האָטש מיינע עלטערען וועלען זיין קעגען דעם, שטאַרק קעגען דעם, — איך זאָל אַריבערנעהן... דאָס הייסט, איך זאָל אָננעמען אירישיקייט... וואָס וועט איהר זאָגען דערויף? [אפגעזאגט, פיהלט זיך איוואַנאו, ווי ס'איז איהם אַראָפּ אַ באַרג פון די פלייצעס].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז [געזעסען די גאַנצע צייט אַנגעשפּאַרט אויף דער לינקער האַנט און מיט דער רעכטער געכלעטערט אַיין אַפענעם ספּר, האָט אָפּגעאַטעמט, פאַרמאַכט דעם ספּר, אַוועקגעשטעלט די אויגען אויפ'ן גאַסט מיט אַ ביטער שטייכעל]. איך פרעג אַיך ניט, ווער איהר זענט און וואָס איהר זענט. איך פרעג ניט, ווער איז דאָס מיידעל, וואָס איהר האָט אזוי לייעב. אַזעלכע זאָכען האָלט מען, געוועהנליך, בסוד... איך קאָן אַיך אָבער, יונגערמאַן, ליידער, מיט קיין זאָך נישט העלפען און קיין שום עצה נישט געבען. איך קאָן אַיך נאָר זאָגען איין זאָך: איך באַדויער אַיך פונ'ם גאַנצען האַרצען. איך האָב אויף אַיך רחמנות.

א י ו ו א נ א ו [איבערראַשט]. רחמנות? ... [ווישט זיך דעם שווייס].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז . געבאָך אַ רחמנות אויף אַיך. אַ גאָט'ס רחמנות!

א י ו ו א נ א ו . איך פאַרשטעה אַיך ניט...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז . אָט וועל איך עס אַיך דער-קלערען. פאַרעכענט אַיך נאָר גוט: זיעבען מיליאָן אומגליקליכע, רעכטלאָזיגע, פאַרהאַטטע, געיאָגטע און געפלאָגטע שטיפקינדער פלאַנטען זיך אַרום אינ'ם דאָזיגען גרויסען לאַנד, זענען אומעטום איבעריג און אימליכען גרויס אין די אויגען. מע זיצט און מע ברעכט זיך די מוחות, מע קלינגט זיך און מע טראַכט און מע קאָן

גאָרניט צוטראַכטען, ווי אַרום זייערער פטור צו ווערען, — ווילט איהר, א גליקליכער מענטש, א פרייער, אריבערגעהן צו אָט די דאָזיגע זיעבען מיליאָן אומגליקליכע? איהר ווילט זיין, אפנים, דער ערשטער פונ'ם אַכטען מיליאָן?... [פּויען]. איד זעה, איהר וואונדערט זיך, וואָס איהר הערט פון מיר, א רב, אַזעלכע רעד? פאַר אייך, פאַר א פּריסט, איז עס טאַק אַ וואונדער. אייערע גייסטליכע פאַרשטעהער טהוען ניט אַזוי, בעת עס קומט אַ פרעמד דער צו זיי אָננעמען זייער גלויבען. אַדרבה, ביי זיי ווערט עס גאָר פאַררעכענט פאַר אַ מצוה צוציהען אין זייער לאַגער וואָס מעהר פרעמדע... מיר, אידען, אָבער קאָנען זיך אַזאַ לוקסוס נישט דער־לויבען. אונזער וועלט איז ענג און פינסטער, דאָס לעבען פול פּיין און נויט, — ווי אַזוי זשע האָבען מיר דאָס רעכט צורעדען די פרעמדע, די פרייע און גליקליכע מענטשען, זיי זאָלען אריבערגעהן צו אונז? ... נאָך פון אַמאָל אָן, פון גאָר די אַלטע צייטען, האָט אונזער תורה אונז אָנגעזאָגט, אַז מיר זאָלען זיין געהיט פון אַנצור נעמען גרים. יעדער גר, יעדער פרעמדער הייסט עס, וואָס קומט צו געהן צו אונז פון איין אַנדער וועלט און וויל זיך אָנשליסען אָן אונזער פּאָלק, — דאַרפען מיר איהם פריהער וואָהרענען, עפענען די אויגען, ער זאָל זיך גוט אַרומקוקען, וואוהין ער געהט, ער זאָל זיך גוט באַטראַכטען, וואָס ער טהוט, ער זאָל וויסען און געדענקען, אַז אַ ס'איז שווער צו זיין אַ איד! ...

א י ו ו א ג א ו ו . אַנטשולדיגט. די דאָזיגע ווערטער:
 „ס'איז שווער צו זיין אַ איד" האָב איך געהערט שוין וויפיעל מאָל, און עס קאָן זיין — איד געב־צו, — אַז אַ ס'איז ניט גרינג צו זיין אַ איד. האָב איך אָבער אייך געזאָגט שוין דעם מאָטיוו, פ א ר ו אָ ס איך געה דאָס טהון. עס איז קיין אַנדער אויסוועג נישטאַ. ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . צו אַ שוואַכער מאָטיוו אויף צו מאַכען אַזאַ ערנסטען שריט!

א י ו ו א ג א ו ו . אַנטשולדיגט, ראַבבין. ליעבע איז, נאָך אייער מיינונג, אַ שוואַכער מאָטיוו?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . ליעבע איז א הייליג געפיהל, נאָר אַ שוואַכער מאַטיוו אויף צו מאַכען אזא שריט. ברעכען אַ גלויבען קאָן מען נאָר ביי אַ אינוועניגסטען קריזיס, ווען איך הער אויף צו גלויבען אין דעם און הויב־אָן צו גלויבען אין איין אַנדערען, — אָבער ניט צוליב דערגרויכען אַ געוויסען ציעל, עס מעג זיין אפילו זוי שען. מיר, צום ביישפּיעל, באַדויערען אונזערע משומדים אַלץ איינס, צי זיי האָבען זיך געטויפט צוליב פּראַוואַד זשיטעלסטוואַ, צוליב אַ דיפּלאָם, צוליב פּרנסה, אָדער צוליב אַ מיידעל... פּאַרשטעהט זיך, אַז אייער מאַטיוו איז פּיינער, די פּסיכאָלאָגיע איז איין איידעלערע; אָבער דער קאָמפּראָמיס בלייבט אַ קאָמפּראָמיס. עס איז געמאַכט געוואָרען אַ שטיקעל געשעפט מיט נאָט, אַ מין „ביזנעס“, ווי די אמעריקאַנער רופען עס אָן...

א י ו א נ א ו ו . עס האַנדעלט זיך דאָ, אייגענטליך, ניט וועגען גלויבען... דאָ רעדט זיך נישט וועגען נאָט... ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . איך ווייס. איך רעד אויך ניט פון גלויבען. אין גלויבען אין מען בכלל היינטיגע צייטען שוואַכליך. סאי ביי אונז, סאי ביי אייך... איך רעד פונ'ם פאַלק, פון דער אומה רעד איך. איהר וועט דאָך נישט וועלען איינרעדען זיך אַליין, אַז איהר, אַלס געבוירענער פּריסט און אויפגעצויגענער צווישען פּריסטען, ביי היינטיגע ביטערע צייטען פון ראַסענהאַס, ווען מענטשען זענען וועלף, — אַז איהר האָט ליעב אַ אידען, אַז ביי אייך איז אַ איד און ניט אַ איד אַלץ איינס...

א י ו א נ א ו ו [ענטוואַסטיש]. ביי מיר איז אַלץ איינס! איך ווייס, אַז איך האָב ליעב אָט דאָס מיידעל מיט מיין גאַנצען וועזען — און איך וויל ניט וויסען פון קיין זאך!...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [מיט אַ שטייכען]. נריאָ, איך גלויב אייך זעהר גערן און איך פיהל אייך מיט מיט מיין גאַנצען הארצען... איך דאַרף אייך אָבער זאָגען, יונגעראַמן, פאַרהאַן ביי אונז אַ שפּריכוואַרט, אפילו אַ ביסעל אַ באַנאַלעס, נאָר איין אמת-

א י ו ו א נ א ו ו . פון די ליבאוויטשער „צארדיקעס“ ... זוכט מען, הייסט עס, דעם „צארדיק“ שניאורסאָן ?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [מיט א שמייעל]. פון אייערע ווערטער קאָן מען אַרויסזעהן, אַז איהר פאַרקעהרט מיט אירען און האָט זיך אָנגעזאַפט מיט ווערטער... אַלזאָ, זוכט מען אַ שניאורסאָן אויף צו באַשולדיגען איהם אין ריטואַל-פּאַרד. אַ שאָד ! איהר זענט אַ פּרויסט, וועט איהר דאָס גאַרניש קאָנען פאַרשטעהן, ווי ווייט לעכערליך און שמערצליך דאָס איז צו הערען, אַז מענטשען זוכען צו באַשולדיגען אין אַזאַ מיאומ'ען פאַרברעכען די אייניקלעך פון יענעם גרויסען לאַדיער רב, רב שניאור-זלמן, וואָס זיי, די זוכער, זענען, כּלעבען, נישט ווערטה צו דערמאָנען דעם נאָמען זיינעם...

א י ו ו א נ א ו ו . דאָס זענט איהר גערעכט. יעדער עהר-ליכער פּרויסט וועט אייך נאָכגעבען, אַז איהר האָט רעכט. נאָר, גאָספּאַרין ראַווין, איך בעט אייך הונדערט מאָל פאַרצייהונג, וואָס איך דערלויב מיר צו באַמערקען אייך איין זאַך : וויבאַלד אַז איהר זענט אַזוי שטאַליץ אויף אייערע גרויסע מענטשען, — ווי אַזוי געהט איהר דאָס מיט דעפּוטאַציעס און דערנידעריגט זיך פאַר יענע, וועלכע באַשמוצען אַזוי מיאום אייערע גרויסע ?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [האַכ פאַרמאַכט די אויגען, רעדט מיט אַ איראַניש שמייעל]. און ווי אַזוי וואָלט איהר געטהאָן ?

א י ו ו א נ א ו ו . איך זאָל זיין אויף אייער אָרט, וואָלט איך ניט גענאָנגען צום גובערנאַטאָר, ער זאָל מיר העלפען פון אַ אירדישען פּאָגראָם...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [זענאַכט זיך]. ערשטענס, ניט פון אַ אירדישען פּאָגראָם, נאָר פון אַ פּרויסט ליכען. אירען האָבען דערווייל נאָך קיינמאָל קיין פּאָגראָם ניט געמאַכט... א י ו ו א נ א ו ו . פאַרדאָן. איך האָב מיך נישט גוט אויס-דערריקט. איך זאָג, אַז ווען איך זאָל זיין אַ איר, וואָלט איך מיך געשעמט קניעהן פאַר די, וואָס מאַכען אויף מיר פּאָגראָמען...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז [א ביסעל מיט פארדרנגס]. און ווען איד זאָל זיין א פריסט, וואָלט איד מיך נאָך מעהר געשעמט, אז אירען זאָלען קומען צו מיר מיך בעמען, איד זאָל זיי ניט באַפאלען אין דעם פייערליכסטען און אין דעם פרייליכסטען פון זייערע ימים טובים, ניט מאַכען א תל פון זייער האָב און נאָב און ניט באַרוהרען זייערע פרויען און קינדער... [אין אויפגענונג אויפגעשאַנען און געמאַכט א פאר טריט היין און צוריק].

א י ו א נ א ו [נאר איין אומאנגענהער פרויע]. אַנטשולדיגט, געוורטער ראַבבי, ניט דאָס האָב איד געמיינט... איד האָב געוואָלט זאָגען, אז ווען איד זאָל זיין א איד, וואָלט איד גענוכט הילף ביי זיך טליין... איהר זענט א פאָלק פון זיעבען מיליאָן, ווי איהר זאָגט, גון א פאָלק מיט אזא פאָרגאנגענהייט, מיט אזא קולטור, — ווי דערלאַזט איהר, מע זאָל אייד אזוי טרעמען מיט די פיס? [מיט היין]. א! איד וואָלט זיי באַווויען, אז א מענטש קאָן אליין ביישטעהן פאר זיך! איד האָב קיין מורא נישט פאר פאָרגאָמען!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז. געוויס! ווייל איהר זענט א פריסט. און אז איהר זאָלט זיין א איד, אָהן רעכט צו וואוינען, אָהן רעכט צו לערנען, אָהן רעכט צו ריהרען זיך פון דעגען אַהין, אָהן רעכט צו שיצען זיך אפילו, אז יענער פאָלט אויף אייד אָן אין מיטען העלען טאָג אומבאַשטראָפּט, און איהר זאָלט, אזוי ווי מיר, למשל, פרובען אָפליגען דריי טעג מיט דריי נעכט פארשטעקט ערניץ אויף א בוידעם, אָדער אין א פינסטערען קעלער, אָהן פרויט און אָרץ וואַסער, און איהר זאָלט הערען דאָס פארשטיקטע געוויין פון אומי שולדיגע קינדערלעך, — אוי, בין איד זיכער, אז איהר וואָלט דעמאָלט געזונגען איין אנדער ליעדעל!... [פויזען]. ניין, יונגערמאַן! ווערליג איד פארשטעה אייד, איז ניט א י ה ר דארפּט נעמען אויף זיך אזא שווערע ארבייט צו זיין א איד. מיר, אז מיר טראָגען אונזער שווערען גלות אזוי פיעל הונדערטער יאָהרען, — ווייסען מיר צוליעב וואָס: צוליעב אונזער אַלטער תורה. צוליעב דער תורה קאָנען מיר זיך לאָזען אי טרעמען מיט די פיס, אי לאָזען זיך ברענען

אויף פייערען. אָבער איהר ? צוליעב אַ מיידעל ? ... ניון, נישט
כדאי ! נישט כדאי ! טהוט דאָס ניט ! ... [מאַכט אַ באַוועגונג אויף
אויפצושטעהן].

א י ו ו אַ נ אָ ו [שטעהט-אויף]. איהר מאַכט מיר שווער דאָס
האַרץ, געעהרמער ראַכבי, איהר האַלט מיך אָפּ, איהר שרעקט מיך.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . איך שרעק אײך ניט. איך
זאָג אײך נאָר דאָס, וואָס איך מײן. אַ איד ו ן ע ר ע ן קאָן מען
ניט. אום אַ איד צו ווערען, באַדאַרף מען פריהער דורכמאַכען דעם
נאַנצען אידישען גלות. מיט דער מאַמע'ס מילך באַדאַרף מען
אײנזויגען אין זיך דאָס קאַנען בײשטעהן דעם נסיון פון צו זײן
אַ איד... פאַלגט מיך, איהר לעגט אײך פריהער גוט איבער, וואָס
פאַר אײן ערנסטען שרײט איהר געהט מאַכען, און פּרעגט זיך אַלײן,
וואָס וועט זײן מיט אײך נאָכדעם, שפּעטער, אויב אײער ליעבשאַפט
צום מיידעל וועט אָפּגעקײהלט ווערען ? צי וועט איהר קײן חרטה
ניט האָבען ? און צי וועט איהר קאַנען אויסהאַלטען אַלע רדיפות
און יאָגענישען און אַלע גזירות רעות, וואָס האָגלען אויף אונזערע
קעפּ ? ...

א י ו ו אַ נ אָ ו [מיט אַ זיפּן]. אפשר זענט איהר גערעכט.
איך דאַנק אײך זעהר פאַר אײער אָפּענהערציגקײט. נאָר איך מוז
אײך זאָגען, ניט ווי פאַר אַ פרעמדען, נאָר ווי פאַר אַ פּרײנט, אַז
בײ מיר איז דאָס אַ פאַשטימטע זאַד... [ענערגיש]. אַזוי מוז דאָס
זײן און אַנדערש קאָן עס ניט זײן, ווייל קײן אַנדער אויסוועג איז
ניטאָ. איך האָב ליעב דאָס מיידעל — און זי מוז זײן מײנע !
[ניט דעם רב די האַנט]

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [דריקט איהם די האַנט]. נו, זאַל
אײך נאָט העלפען, ווי איהר ווינטשט אײך אַלײן. איהר האָט מיך
געפּרעגט, האָב איך אײך געזאָגט דאָס, וואָס מײן געוויסען און מײן
פּאַרעטאַנד האָבען מיר דיקטירט. און ווייטער — ווי איהר פאַר-
שטעהט. געהט געזונט און זײט מצליח. [אײוואַנאו פּאַרנינט זיך טײַט]

געהטראפן. רב לוי היילפערין סאכטצו רי אפענע ספרים, וואס איז'ן טיש, און טראגט זיי איבער איינציגווייז אין ספרים־שראנק. — נאך א קורצער פויע עפענט זיך א האלבע טיר און עס באווייזט זיך וויעדער א מאל דער שמש].

ד ע ר ש מ ש . א איד פרעגט זיך נאך, צי קאָן ער זיך זעהען. שפיראָ הייסט ער.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז . זאָל ער אַרײַנקומען. [עס קומט־ אַרײַן דוד שפיראָ. דער רב געהט איהם אַקעגען].

ד ו ד ש פ י ר אָ . גוט מאַרגען, רבי! [פאַרניינט זיך מיט גרויס דרד־ארץ].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז [ניט איהם די האנט, פריינטליך]. וואָס וועט איהר זאָגען גוטס? זיצט. [זעצט זיך אַוועק].

ד ו ד ש פ י ר אָ [טוויינקעלט זיך, בלייבט שטעהן]. גוטס פרעגט איהר, רבי? וואו האָט איהר היינטיגע צייטען גוטס? [זיפצט. זעצט זיך אַוועק]. איד ווייס ניט, אויב איהר קענט מיר... נאָר אַז איך וועל אַייך זאָגען, ווער איד, בין, וועט איהר שוין אַודאי וויסען. מיין נאָמען איז דוד שפיראָ. פון די אמת'ע שפיראָס... [קוקט, וואָס פאַר אַ ווירקונג עס טאָכט אויפ'ן רב, ווארט אַ וויילע און רעדט ווייטער]. פון די סלאַוויטער שפיראָס בין איד. [דער רב זיצט אומגעריהרט. דוד שפיראָ רעדט ווייטער]. איד בין גענאָנגען פאַרביי, בין איד אַרײַנגעקומען הערען, וואָס הערט זיך מפת דער דעפוטאַציע, וואָס איז גענאָנגען היינט צום גופערנאַטאָר, און צי ס'איז אמת, וואָס מע זאָגט ביי אונז אויף דער בערזע, — איך בין אַליין אַ בערויאַנער, זאָגט מען אויף דער בערזע, אַז דער גופערנאַטאָר זאָל האָבען פאַרוהינגט די דעפוטאַציע און זאָל האָבען געזאָגט, זאָגט מען, אַז מע קאָן זיין זיכער, אַז קיין פאַנגראָם וועט היינטיגען פסח ניט זיין.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז [מיט אַ גרינגען שמייכלען]. ביי אַייך אויף דער בערזע ווייסט מען תמיד פריהער, וואָס סע טהוט זיך. נאָך נישטאָ קיין שעה זינט מיר זענען אויפגענומען געוואָרען ביים גופערנאַטאָר — און די בערזע ווייסט שוין.

דוד שפירא [פיהלגט זיך עטוואס פרויער]. איהר שפיעלמ
זיך מיט דער בערזע? ביי אונז אויף דער בערזע האָט מען נאָך
געוואוסט נעכטען, וואָס דער גובערנאַטאָר וועט איך היינט זאָגען...
אַבער ס'איז אמת, אז ער האָט איך באַרוהיגט?

רב לוי היילפרין. יא, ס'איז אמת, ער האָט אונז
באַרוהיט. איך האָב שוין אפילו באַפוילען, מע זאָל וועגען דעם
אויסרופען היינט אין אלע שוהלען. צו גאָט אַ האַפּענונג, אז מיר
וועלען האָבען אַ רוהיגען יום-טוב.

דוד שפירא. דאַנקען גאָט. געלויבט השם יתברך!
[פּוויזע. קענטיג, אז ער האָט עפּיס צו זאָגען. קוקט זיך אויף די הענט. אַנט-
שליסט זיך, טהוט פריהער אַ הוסטאַפּ אויף אַ זייט]. האָט קיין פאַראיבעל
ניט, רבי, איך האָב אַנגב צו איך טאַקסי אַ שטיקעל עסק אויך...
דאָס הייסט, ניט קיין עסק, נאָר אַ מיז... אַ מיין שאַלע אַזעלכע...
דאָס הייסט, איך בין נישט געקומען פּרעגען אַ שאַלע, ווי אַ אירינע
פּרעגט, נאָר גלאַט אַזוי עפּיס אַ זאך האָב איך איך געוואָלט
פּרעגען, אַ מיין עצה הייסט עס... די מעשה איז אַזוי. איך בין
אַ היגער בעל-הבית, שפיראָ היים איך, דוד שפיראָ, פון די אמת'ע
שפיראָס, איהר פאַרשטעהט צו ניין, פון די סלאַוויטער... [פּוויזע.
קוקט, טאַמער וועט דאָס פאַרט אַ נעמיטהו דעם רב].

רב לוי היילפרין [פּריינטליך]. וואָס זשע האָט
איהר געוואָלט פּרעגען, אייגענטליך?

דוד שפירא. ניט פּרעגען, נאָר גלאַט אַזוי, בדרך עצה
זיך דורכרעדען מיט איך וועגען אַ זייטיגען ענין, אויב ס'איז דער-
לויבט... בין איך, הייסט עס, אַ היגער בעל-הבית, און עס קומען-
אַריין צו מיר פאַרשיידענע מענטשען, צום מיינסטען יונגעלייט,
טטורענטען... איך האָב אַ באַקאַנטען פּריסט, אַ סטודענט. בעט
ער מיר, ער וויל זיצען מיט אונז ביים סדר... האָב איך געוואָלט
הערען פון איך, רבי, אייער שיסול-הרעת, צי איז פּדאי, למשל,
אַז אַ פּריסט זאָל זיצען ביי אירען גלייך מיט אַלעמען ביים סדר,
איהר פאַרשטעהט צו ניין, אַלס גאַסט?...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . פאר וואָס ניט ? אַרדבה !
ומיט א שטייכען. זאָל ער זעהען, וואָס מיר טהוען מיט זייער
בריסטליך בלוט אויף פסח...

ד ר ד ש פ י ר אַ [אויפגעלעכט]. מיינע ווערטער ! האַ-חאַ !
פונקט דאָס אייגענע טענה איך מיט מיין ווייב : לאָזען זיי זעהען !
לאָזען זיי וויסען ! עס קאָן צוניץ קומען אַמאָל. דער גוי איז
בטבע, איהר פאַרשטעהט צי ניין, אַ גאַנץ וואוילער גוי... אַ
דעיסטוויטעלני סטאַטסקי סאָוועטניק'ס אַ זוהן... האָטש אפילו
זעהר פראָסט ביי זיך ! אָבער טאַקי פראָסט, וואָס פראָסט הייסט !
ביי אונז איז ער אַ גאַנצער בן-בית און אינטערעסירט זיך מיט
אַלסדינג, וואָס איז שייך צו אירישיקייט. בעט ער זיך ביי מיר,
אַזוי ווי היינט איז ביי אונז פסח, וויל ער זיין מיט אונז אינאיינעם
ביי'ם סדר. ער וויל זעהען, זאָגט ער, ווי אַזוי עס קומט-פאַר ביי
אונז, זאָגט ער, די פאַסקע ? נו, ווי זאָגט מען איהם אָפּעט ? ער
קאָן דאָך מיינען טאַקי באמת מי יודע וואָס... טענה'ט אָבער מיין
ווייב איינס : צו וואָס טויג דיר אַ גוי, אַ איוואַנאָוו, צום סדר ?
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן ומיט אינטערעס. ער הייסט
איוואַנאָוו ?

ד ר ד ש פ י ר אַ . איוואַנאָוו אַליין איז ווינציג, הייסט ער
נאָך איוואַן איוואַנאָוויטש איוואַנאָוו.
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [געלאַסען, נאָר אַ קורצער פּויווען].
האָט איהר נישט אַ טאַכטער ?

ד ר ד ש פ י ר אַ . נאָך וואָס פאַר אַ טאַכטער ! אַ בת-
יחידה, און, דאַנקען גאָט, אַ געראַטענע, אַ חכמה און אַ יפת-תואר
ויפת-מראה, ענדיגט היינטיגען נאָד-פסח גימנאַזיע. [פּויווען]. ווערט
מיט אַ מאַ אומרוהיג. וואָס פרעגט איהר עפיס, צי איך האָב אַ
טאַכטער ?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [ענטפּערט ניט. נאָר אַ קורצער
פּויווען]. שוין לאַנג, אַז ער געהט-אַריין צו אַיך ?
ד ר ד ש פ י ר אַ . ווער ?

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן . אָט דער פּריסט איוואַנאָוו.
 ד ו ר ש פּיר אָ . פּון תּחילת ווינטער אָן, אַלע טאָג כּמעט.
 וואָס איז דען? ... [פויווען]. ער איז ביי אונז, ווי איד האָב געזאָגט
 שוין, אַ גאַנצער בן-בית. וואָרום גלאַט איין אַפּי אַ וואָסער אַ גוי
 וואָלט איך ניט אַרײַנגעלאָזט. נאָר אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי
 סאָוועטניק'ס אַ זוהן, איהר פאַרשטעהט צי ניין, און איין אוחב-
 ישׂראַל — ווי אזוי מיינט איהר? — פאַר אַ אידען איז ער אייך
 די פּרה, ספּנת-נפשות! און איז באַקענט מיט אַלע אונזערע
 ימיס-טובים, דינים און מנהגים. מיין ווייב זאָגט בדרך ליצנות,
 אז אָט דער גוי וועט שוין באַלד קאָנען פּסק'ענען שאַלנות...
 ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן . [שלאַגט איהם איבער]. און ער

קען זיך מיט אייער טאָכטער?

ד ו ר ש פּיר אָ . ווער?

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן . אָט דער פּריסט איוואַנאָוו.

ד ו ר ש פּיר אָ . איך זאָג דאָך אייך — אַ בן-בית...

[ווערט וויעדער אומרוהיג]. אַקעגען וואָס פּרעגט איהר עס דען?

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן . [שטעהט אויף, געהט אַ פאַר טריט

הין און צוריק פאַרטראַכט, די הענט פאַרלעגט אהינטער, שטעלט זיך אַפּ, געהט
 צו צו שפּיראָן, וועלכער איז אויך גלייך אויפגעשטאַנען און וואַרט אויף איין
 ענטפּער, רעדט צו איהם געלאַסען]. גיט אַכטונג אויף אייער טאָכטער...

ד ו ר ש פּיר אָ . [איבערראַשט. האַפּט אַרויס אַ פעטשיילע, ווישט

זיך דעם שווייס, פלאַנטעט מיט דער צונג]. איך... איך פאַרשטעה ניט,

רבי, וואָס... וואָס איהר זאָגט... וואָס הייסט, איך זאָל אַכטונג

געבען? ... וואָס געהער זיך אָן אַהער מיין טאָכטער? וואָס...

וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט מיין טאָכטער? ...

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן . [ווייזט]. באַרוהיגט אייך. זיצט.

[שפּיראָ זעצט זיך אַוועק, שטעהט אַבער באַלד אויף, ווייזט דער רב שטעהט.

זעצט זיך דער רב אַוועק, און נאָר איהם שפּיראָן]. איך וואָלט אייך אפּילו

ניט באַדאַרפט זאָגען דאָס, וואָס מיר איז איבערגעגעבען נעוואָרען

כּסוד... נאָר אזוי ווי עס געהט דאָ, ווי איך זעה, אין נפש, בין איך

מיר מתיר איינצוזאגען א פרעמדען מיר, און מסתמא וועט איהר וויסען, ווי אזוי צו באנעהן זיך, ס'זאל נישט ארויסקומען, אז דער מיר איז ארויס פון דאנען... אָט דער פריסט אוואַנאַז איז נאָר-וואָס געווען ביי מיר.

דוד שפיראָ [העכסט איבערראַשט]. איינזאָן אוואַנאַז וויסן?
 ביי אַיך? ווען איז ער געווען?
 רב לוי היילפּערין. נאָר-וואָס, מיט עטליכע מינוט פאַר אַיך.

דוד שפיראָ. מיט עטליכע מינוט פאַר מיר? וואָס האָט ער דאָ געטהאָן?

רב לוי היילפּערין. געקומען זיך אַיין עצה האַל-טען, וואָס מ'הוט מען? אזוי ווי איהם איז געפעלען אַיער מאַכטער... ער איז פאַרליעבט אין איהר און וויל זיך צוליעב איהר מ'זיין...

דוד שפיראָ [שפּרינגט-אויף, זעצט זיך צווישן צוריק, האַפּט ארויס די פּעטשילע, ווישט זיך דעם שווייט. קאָן נישט אַרויסרעדען קיין וואָרט].
 רב לוי היילפּערין [פאַרהויט איהם]. איהר פאַדערמט זיך אזוי נישט אויפּרעגען. איהר פאַדערמט דאָנקען גאָט, וואָס חלילה נישט פאַרקעדערט... היינטיגע צייטען... היינטיגע קינדער... אַרדבה... איהר דאָרפט עס נאָר וויסען, בכדי איהר זאָלט זעהען וואָס צו טהוין...

דוד שפיראָ [קוים וואָס ער קאָן שוין רעדען]. נו, געוויס, געוויס אַז... איך דאַנק אַיך, רבי, איך דאַנק אַיך זעהר און זעהר! [דריקט איהם די האַנט]. איהר האָט מיר געעפענט די אויגען... דעם מ'הוט געעפענט... אַ קלייניגקייט? ... אזאָ מעשה... אַצינד איז שוין רעכט... אַצינד איז שוין פאַרענטפּערט אַ סך קשיות... [שטעהט-אויף, מהוט זיך אַ פּאָסט אין שטערן]. אַי-אַי, דוד שפיראָ! דו מיינט, ביזט אַ חכם? ביזט אַ נאָר! [אלע מאל העכער]. ביזט אַ שוטה! אַ פּראַ-אַרם ביזט דו! ... [זעצט זיך צווישן צוריק]. האָט קיין פאַראַנבעל נישט, רבי אַיך בין אזוי איבערראַשט, עס האָט

מיר אזוי דער'הרג'עט מיין קאָפּ, אז איך ווייס נאָרניט, וואָס איך רעד! ... איהר זאָלט וויסען, וואָס דאָ קומט-פאַר! וואָס פאַר אַיין אומגליק! ס'איז הימעל עפען זיך! צרות מיט צרות מיט צרות! [רייבט זיך דעם שטערן]. ווי זאָגט איהר: צער גירול בנים... [פּוויזען]. איין טאַכטער סך-הכל, און אַ געראַטענע, און שוין דאָ אַ חתן אויך, כמעט אַ חתן, מיט אַ רייכער באַבע, מיט בראַסלעטען, וואָס איך בין ניט צופריעדען, און מיין ווייב וויל דוקא יאָ דעם שידוך, פאַרקעהרט, ס'איז נאָר איננאַנצען איהר אויפטהו — און דאָ פּלוצים נאָט אַיך נאָר אַ פּריסט, אַ איוואַנאָוו, דעם חתנ'ס אַ חבר טאַקי — גאַנצע פעק צו דערצעהלען, אָט אזעלכע פעק! [באַווייזט מיט ביידע הענט]. איין עבירה, ס'איז ערב יום-טוב, איך נעם ביי אַיך צו צייט... [שטעהט אויף, דער רב נאָר איהם]. און אַליין האָב איך אויך אַ סך צו טהון, באַזאָרגען וויין אויף אַרבע פּוסות, איהר פאַרשמעהט צי ניין, און נאָך פּדומה אזעלכע אַרבייט אַ סך... האָט מיר אַ גוטען יום-טוב. איך דאַנק אַיך זעהר, רבי, פאַר דעם, וואָס איהר האָט מיר דאָ די אויגען געעפענט — איצט ווייס איך האַטש, וואו איך בין אין דער וועלט! ... [געזענגט זיך]. אַ גוטען יום-טוב!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ז [באַגלייט איהם]. אַ גוטען יום-טוב. געדענקט נאָר, וואָס איהר האָט צו טהון. נישט געאַיילט זיך, יעדע זאך פריהער גוט באַטראַכטען, איבערוועגען...

ד ו ד ש פ י ר אָ. געוויס, געוויס. אַ גוטען יום-טוב! נאָנט זיך געהן און קעהרט זיך באַלד אום צוריק. דאָס פנים איז מיט אַ סאָל ביי איהם פאַרענדערט, ווי עלטער געוואָרען. דער שטערן געקנייטשט. האַפט זיך ביים קאָפּ. יאָ! וואָס זשע הייסט עס? האָט קיין פאַראיבעל ניט, רבי, איך נעם צו ביי אַיך נאָך אַ מינוט צייט... איהר זאָגט, איך זאָל וויסען, וואָס איך האָב צו טהון... וואָס, אייגענטליך, איז דאָ צו טהון? און וואָס, אַשטייגער, האָט איהר איהם אַיין עצה געגעבען, ער זאָל טהון? איך מיין דעם פּריסט, איוואַנאָווען? ...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ין . איך האָב איהם געזאָגט דאָס
 אייגענע, וואָס איך זאָג אייך : אז מע דאַרף זיך גוט באַטראַכטען...
 ד ו ד ש פ י ר אַ [מיט אַ פּאַל אויפגעקאַכט]. וואָס הייסט
 „באַטראַכטען“? וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו טראַכטען? און אז
 ער וועט טראַכטען פון היינט ביז איבער אַ יאָהר, וועט איהם שפּיראָ
 אַוועקגעבען זיין מאַכטער? ! אָט געה איך אַהיים און קעהר־איבער
 די שטוב מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פּיס אַרויף! וואָס הייסט?
 ווי קאָן איך דערלאָזען אַזאַ זאַך, אז מיין קינד, דוד שפּיראָ'ס אַ
 מאַכטער... איהר זאָגט, ער איז אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי
 סאָוועטניק'ס אַ זוהן און ער וויל זיך צוליעב איהר מגייר זיין?
 און אז ער זאָל זיך זיעבעצעהן מאָל מגייר זיין? ניין, איך וועל
 דאָס ניט דערלאָזען! [וואָס ווייטער, אלץ מיט מעהר הייז]. כל זמן איד
 לעב, וועט דאָס ניט זיין! איך וועל איהם זאָגען! איך וועל איהם
 דערצעהלען, ווער די שפּיראָס זענען! איך בין אַ שפּיראָ, איהר
 פאַרשמעהט צי ניין, אַ שפּיראָ!...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ין . פון דעסטוועגען זאָג איך אייך
 נאָך אַ מאָל: נישט געאיילט. מע באַדאַרף זיך פריהער גוט באַ-
 טראַכטען... ס'איז אַ שווערע הלכה... היינטיגע קינדער... אַ
 ראַמאָן... ווער ווייסט, וואו עס האַלט ביי זיי?... מע באַדאַרף
 זיך גוט באַטראַכטען...

ד ו ד ש פ י ר אַ [מיט הייז]. וואָס איז דאָ צו טראַכטען!
 ס'איז קלאָר, ווי דער מאָג! אַזוי ווי דער הימעל קאָן ניט קומען
 צו דער ערד! מיין מאַכטער קאָן נישט התונה האָבען פאַר אַ גוי,
 יענער מעג זיין מי יודע ווער און מעג זיך זיעבען און זיעבעציג
 מאָל מגייר זיין! זי קומט אַרויס, איהר פאַרשמעהט צי ניין, פון
 די אַמט'ע שפּיראָס, פון די סלאָוויטער... [מיט פאַרוואָרף, קוט אַויפ'ן
 רב שאַרף]. איך האָב אייך געזאָגט שוין עטליכע מאָל, פון וואָסערע
 שפּיראָס איך בין, און איהר — נאָרנישט... איך זעה, אז איהר
 הערט זיך ניט צו צו מינע ווערטער!... די סלאָוויטער ווייסט די
 באַנצע וועלט, ווער זיי זענען! די סלאָוויטער האָבען זיך גע-

לאָזט טרייבען סקוואַז סטראַי, ננאָטעווען האָבען זיי זיך געלאָזט!
 נאָך מיט מעהר היין. יאהרעזלאַנג אויסגעזעסען אין די טורמעס —
 און נישט פארלוירען זייער שטאַלץ פאר עשו'ען! זאָל איצטער
 אָט דעם עשו'ס איין אייניקעל האָבען אַ השגה, אַז שפיראָ'ס
 טאָכטער זאָל פאר איהם חתונה האָבען, און איך, דוד שפיראָ, זאָל
 זיי פיהרען צו דער חופה? ! [שאַנגט זיך אין האַרצען]. סיינען איר
 וועל פריהער שטאַרבען! [כמעט מיט טרערען]. און אפילו אַז איר
 וועל שטאַרבען, וועלען נאָך מיין טוירט אויפשטעהן פון די כברים
 די סלאַוויטער, די געגנאָטעוועטע, און וועלען ניט דערלאָזען, אַז
 אָט אַ יענע גראַבע האַנט עשו'ס, וואָס האָט אַמאָל אויפגעהויבען
 אויף זיי די רוט, וואָס האָט פון זיי שטיקער פלייש געריסען, זאָל
 זיך צוריהרען צו זייערס איין אייניקעל! ...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [געריהרט. טראַכט אַ וויילען].
 הערט זשע אויס, מיין ליבער שפיראָ. זיצט, זיצט נאָך אַ וויילען.
 [זעצט איהם אַזעק און זעצט זיך אַזיין אויך]. אין אייערע ווערטער הערט
 זיך טאַקי אַ קול פון די אמת'ע סלאַוויטער — ווער ווייסט דאָס
 ניט די סלאַוויטער? נאָר לאָמיר קאַרשט באַטראַכטען אַזינד. די
 זאָך פאַוואָלינקע אַרום און אַרום. מע טאָר נישט איילען זיך אַזוי,
 ווי איך האָב אייך געזאָגט שוין, — ס'איז אַ שווערע הלכה! ...
 מע דאַרף קודם זעהען, ווי אַזוי זאָל זיין דערוויילע מיט דעם פריסט,
 מיט דעם אַיוואַנאָוען, וואָס איהר האָט איהם אַיינגעלאָרען צום
 סדר? ...

דוד שפיראָ [נאָך אויפגעטראַגען]. ווער האָט איהם אַיינ-
 געלאָרען? ניט איך האָב איהם אַיינגעלאָרען — ער האָט זיך
 אַליין אַיינגעלאָרען, אַיינגעבעטען זיך! איצט זעה איך שוין!
 איצט פאַרשטעה איך שוין! ...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן. איהר האָט דאָך איהם אָבער
 צוגעזאָגט — איז פאַרפאַלען. מוז ער שוין צום סדר ביי אַייך זיין.
 טאָרט איהר איהם נישט אָפּזאָגען. אַזוי איז מיין מיינונג, לכל
 הפחות — מין ראַט.

דוד שפירא [קאכט זיך]. סטייטש, רבי, וואָס רעדט איהר? האָט קיין פאַראיפּעל ניט. נאָר ווי קאָן איך, שפּיראַ, נאָר דעם, ווי דער גוי האָט אזא השגה? ... ס'איז דאָך הימעלשריינער! ס'איז דאָך...

רבי לוי היילפּעריץ [שלאַנט איהם איבער]. יא, איהר זענט פּאָלקאָם גערעכט. נאָר מע טאָר ניט זיך גראָב פּאַנעהן מיט אַ מענטשען, ער מעג זיין ווער ער איז: אַ איד, ניט אַ איד — אַ מענטש! און אַיין אידעלער מענטש, קענטיג... מענטשליכקייט, נאַכטפּריינטליכקייט איז אַהן אַלעמען אַ גרויסע זאַך. ובפרט מיר, אידען, דאַרפּען זיין מעהר געווייט, ווי אַלע אַנדערע מענטשען. אָט טאַק ווייל מיר זענען ביי זיי אין גלות און ווייל זיי זאָגען אויף אונז מי יודע וואָס, באַדאַרפּען מיר זיי ווייזען, אַז מיר זענען ניט ערנער, און אַמאָל אפּשר נאָך בעסער פון זיי. איהר זענט דאָך אַ שפּיראַ, באַדאַרפּט איהר דאָס פאַרשטעהן... [שטעהט אַווי].

דוד שפירא [אויף אויפגעשטאַנען. אַ ביסעל ווייכער]. געוויס פאַרשטעה איך, וואָס איהר מיינט. ווער רעדט פון אַרויסטרייבען? אַרויסטרייבען וועל איך איהם ניט. אַזוי גראָב בין איך אויך נישט. און אַז איך האָב איהם צוגעזאָגט, איז צוגעזאָגט. שפּיראַ, אַז ער זאָגט אַ וואָרט, איז פאַרפאַלען. נאָר די פּלענער זיינע וואָס ער האָט געבויעט [ווייער אויפגעקאכט]. דאָס, וואָס דער גוי האָט דאַרט געגראָבען הינטער מיינע פּלייעס, וועל איך צעשלאָגען! דאָס, וואָס ער מיינט, וועט ניט זיין! מיט פייער. קיינמאָל ניט און פאַר קיין פּאַל ניט אין דער וועלט! דאָס קאָנט איהר אַיך שוין פאַר-לאָזען אויף מיר! דאָס זאָגט אַיך דוד שפּיראַ, פון די אמת'ע שפּיראַס, איהר פאַרשטעהט צו זיין, פון די סלאַוויטער! ... אַ גוטען יום-טוב און אַ גוטען תּמיד. [געזעגענט זיך מיט'ן רב. דער רב באַגלייט איהם צו דער טיר].

דער פאַרהאַנג פאַלט.

ענדע פונ'ם דריטען אַקט.

פערטער אָקט

נכ"י שפיראז איז שוין אלץ פסח'יג, גרייט צום סדר. אויבענאן דאס היסביבעט — צוויי קישענס, מיט א ווייס לילעך איבערגעדעקט. אויפ'ן היסביבעט ליגען צוגעגרייט א ווייסער קיטעל, א ווייסער זיידע נער גארטעל מיט א ווייסער זיידענער יארטעלקע. איין אלטע, שוין געקליד פון דער צייט, מיט זילבער באברעסט און מיט א זיידענעם קאטעם אראפגעהאנגען. אויפ'ן טיש ליגען מצות, שטעהען כוסות. פון צוויי גרויסע גראפיקעס פינקעל-ארויס דער וויין. ביים אויבענאן שטעהט די קערה. אויף דער קערה ליגען אין א געהעריגען סדר: א פליגעלע, א גערגעלע, אייער, אפגעשילטע קארטאפלעט, אנגע ריבענער הריין (מרור), צעשטויסענע ניס מיט עפעל (הרוסת) און א קליין געזעל מיט זאלצוואסער. עטליכע גדרות, גרויסע און קליינע. — אויף דער סענע באווייזט זיך פון דער זייטיגער סיד דוד שפירא, א האלב-אנגעהאנגענער אין נייע מלבושים, מיט איין אויסגעפרעסט אויבערשט העמד, מיט שליוקעס, און א קאלנער. ער איז שטארק צעטראגען.

דוד שפירא נהייד. שרה! בעמי! סיאמקע! וואו זענט איהר אלע? אויסגעשטארבען? און דער קיטיר ווייזט זיך שרה שפירא, נאך איז די וואכעדיגע מלבושים, מיט א גיי היצערו לעפעל אין האנט.

שרה שפירא. וואָס איז דאָרמען? וואָס האָסט דו זיך צעשריגען, ווי אויף א פאָזשאר?

דוד שפירא. ווער האָט דען געשריגען? גאָרניט אָנגעהויבען צו שרייען! האָסט מיר צוגעגרייט א העמד — וואו איז א קאלנער?

שרה שפירא. דאָרט וואו דאָס העמד, דאָרט איז דער קאלנער. זוך, וועסט דו געפינען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל!
 דוד שפירא. וואו האָב איך צייט צו זוכען? אַ שעה און איד זוד... [נעהט צוריק].

שרה שפירא. אַ שעה און ער זוכט! [נעהט צו און קיך. — איז אַ האלבע מינוט ארום קומט ארויס וויעדער דוד שפירא, שוין מיט אַ קאלנער, נאָר אַהן אַ שניפס. ער שפיליעט דעם קאלנער. דער קאלנער וויל זיך ניט פארשפיליען. דאָס מאַכט איהם נאָך מעהר גערווען].

דוד שפירא. שרה! שרה!...

שרה שפירא. [קומט נאָך אַ מאָל ארויס פון קיך, שוין אַהן אַ געפעל]. וואָס איז שוין וויעדער?

דוד שפירא. [שפיליענדיג דעם קאלנער]. האָסט מיר צו געגרייט אַ העמד מיט אַ קאלנער — וואו איז אַ שניפסעל?

שרה שפירא. וואָס טהוט זיך עס מיט דיר? דאָרט ליגט אַלסדינג. דאָרט ליגט דאָס שניפסעל. אפילו דעם צילינדער האָב איך דיר דאָרט צוגעגרייט. וואָס ביזט דו אַזוי צעטראָגען, דוד? ביזט מיר עפּים זעהר צעפלאַכטען!

דוד שפירא. [הערט ניט אויף צו טהון מיט'ן קאלנער]. מע קאָן זיין צעפלאַכטען, און מע האָט עפּים צו רעדען מיט אַ ווייב אַ נויטיגע זאָך — און מע קאָן ניט!

שרה שפירא. וואָס הייסט מע קאָן ניט? [נעהט צו און איחם. אומרוהיג]. אַ נויטיגע זאָך? וואָס האָסט דו ניט געזאָגט ביז אַהער?

דוד שפירא. [נאָך אלץ ניט פארטיג מיט'ן קאלנער]. ווי האָב איך געקאָנט ביז אַהער, און ס'איז ערב יום־טוב? וויין אויף אַרבע כּוסות האָט מען באַדאַרפט ברענגען? און אַרומוואַשען זיך דאַרף מען אויך? און אַנטהוון זיך אויך? [פּויען]. ס'איז אַ מיאוס'ער עסק, שרה, זעהר אַ מיאוס'ער עסק! [קומט זיך ארום, רעדט שטיין]. איך בין געווען ביי'ם רב, ביי רב לוי היילפּערין...

ש ר ה ש פ י ר א [שטארק אומרוהיג]. וואָס האָסט דו געטהאָן
ביי'ם רב פּלוצים ערב פּסח?

ד ו ד ש פ י ר א. ששש!... [קוקט זיך אַרום]. נאָר נישט
געפילדערט, וועל איך דיר דערצעהלען אַלסדינג. [קוים פאַרשפּיליעט
דעם קאָנצער]. די רגע קום איך אַרויס... [געהאַפּ צו זיך. שרע בלייבט
אַליון].

ש ר ה ש פ י ר א. וואָס טהוט זיך עס מיט איהם? ...
„געווען ביי'ם רב“... „א מיאום'ער עסק“... זאָל איך אַזוי וויסען
בייז, אויב איך הויב אָן פאַרשטעהן, וואָס ער מיינט... [עס קומט
אַרויס דוד שפירא, שוין אינגאַנצען אַנגעהאַן מיט'ן צילינדער אין האַנט.
שרע געהט איהם אַקעגען, אומגעדולדיג]. גאָט איז מיט דיר, דוד, דער-
צעהל שוין, וואָס האָט זיך געטראָפּען? וואָס פאַר אַ מיאום'ער
עסק?

ד ו ד ש פ י ר א [נעמט אַרויס די פעטשיילע און גלעט דעם
צילינדער. קוקט זיך אַרום]. איצט איז נישטאָ קינדער? פריהער נישט
געקאָנט רעדען מיט דיר. אַז מע דרעהט זיך אַרום, טאָ דער, טאָ
יענער. [שטיג]. וואו זענען די קינדער?

ש ר ה ש פ י ר א [אויף שטיג]. די קינדער טהוען זיך אָן.
זיי וועלען באַלד אַרויסקומען. דערצעהל שוין גיכער. ציה ניט
די עצמות!

ד ו ד ש פ י ר א. האָרד נאָר אויס, שרע, נאָר איך בעט
דיך, ס'זאָל זיין שטיג... ס'אַ שלעכטע מעשה מיט אונזער בעטין...
ניט מיט בעטין, נאָר מיט אונזער קוואַרטיראַנט'ס חבר. איך
מיין, מיט אונזער איוואָן איוואָנאָוויטשען...

ש ר ה ש פ י ר א [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר! וואָס
איז שוין?

ד ו ד ש פ י ר א. האָב צייט — אָט דערצעהל איך דאָך
דיר! ... איך בין געווען ביי'ם רב, ביי רב לוי היילפּערין...
ש ר ה ש פ י ר א. וואָס האָסט דו געטהאָן ביי רב לוי
היילפּערין?

דוד שפירא. גלאט אזוי אריינגעגאנגען. און זאג —
 א פרעג טהון איהם, צי ס'איז נישקשה, אז א פריסט, איוואן איווא-
 נאוויטשען האָב איך געמיינט, זאָל זיצען מיט אונז ביים סדר?
 שרה שפירא [הויד]. האָט ער געזאָגט מסתמא, אז
 ביין? מיינע רעד! וואָס האָב איך דיר געזאָגט?

דוד שפירא. ששש!... אקוראט פארקעהרט! נאָר
 ניט דאָס — האָב צייט, האָפּ נישט איינס פאר דאָס אנדערע!
 הקיצור, ווער איד געוואוירע ביים רב א שענע זאָר... [קוקט זיך ארום].
 אז אונזער פריסט, איוואן איוואנאוויטש מיין איד, איז מיט פינף
 מינוט פריהער פאר מיר אויך געווען ביים רב, ביי רב לוי הייל-
 בערין, און אויך מכח איין עצה האַלטען זיך.

שרה שפירא. איין עצה האַלטען זיך? אז וואָס?
 דוד שפירא [קוקט זיך ארום. גאנץ שטיק]. אז ער וויל
 זיך מגייר זיין... איוואן איוואנאוויטש, הייסט עס, וויל זיך מגייר
 זיין.

שרה שפירא [הויד]. איוואן איוואנאוויטש? מגייר
 זיין? וואָס'ט זיך מיר גע'חלומ'ט!... משונע געוואָרען?
 דוד שפירא. ששש! וואָרט-אויס! וועסט הערען,
 צוליעב וואָס! עס האָט מיך אזוי אויפגעטראָגען, אז איך האָב
 געמיינט, איך וועל עס נישט אויסהאַלטען, אז איך וועל דאָרט די
 אפּפּאַלעקציע באַקומען! ער האָט מיר דעם קאָפּ אַראָפּגענומען,
 און איך האָב מיר גאָר קיין אָרט נישט געקאָנט געפינען!
 שרה שפירא [פארשטעהט נאָר ניט]. צוליעב וואָס זשע

וויל ער עס טהון, דער משוגע'נער גוי?

דוד שפירא [קוקט זיך ארום, רעדט נאָר שטיקער]. צוליעב
 דעם וויל ער זיך מגייר זיין, ווייל ער איז פאַרליעבט, זאָגט ער,
 אין... אין... אין אונזער בעטין, און וויל, זאָגט ער, מיט... מיט...
 מיט איהר האָבען חופה וקידושין... נו? הערט זיך אַזעלכס?
 שרה שפירא [א פלעקס מיט די הענט, שרייט אויס אויף א
 פּויל]. אוי, א דונער האָט מיר דערשלאָגען! אוי, איד וועל דאָס ניט

אויסהאלטען! [ברעכט די הענט, טראגט זיי צו צום הצרענון]. איר האָב אָבער געוואוסט, אז דאָ איז עפּים! דאָס האַרץ האָט מיר אָבער געזאָגט, אז ס'איז ניט גלאַט, אז דער גוי פּלאַנטעט זיך מיר דאָ ניט אומזיסט... אלע בייזע, וויסע, פינסטערע חלומות! נאָ דיר נאָר אַ בריסט! אַ איוואַן איוואַנאָוויטש! און ווער האָט איהם פּאַרנאָרעט, אז ניט דו?

דו ר ש פּיר אָ. איך?

שרה שפיראָ. ווער דען — איך? ביי מיר וואָלט ער שוין לאַנג געעפענט מיט'ן קאָפּ די טיר! האָסט דו זיך אָנגעד קלעפּט אין איהם, אז ער האָט אַ איריש פנים מיט אַ אירישער נאָז! דו ר ש פּיר אָ. אַ אירישע נאָז — דאָס איז געווען דינע ווערטער. איך האָב נאָר געזאָגט, אז ער האָט אַ אירישע נשמה... נאָר נישט דאָס איז דער עיקר אַצינד. איצט באַדאַרף מען צו טראַכטען עפּים אַיין עצה, ווי אזוי ווערט מען זיינער פּטור?

שרה שפיראָ. וואָס פאַר עצות דאַרף מען זוכען? מע דאַרף איהם געבען דעם וועג — און שוין!

דו ר ש פּיר אָ [מיט שרעק. רעדט שטיין]. זאָל גאָט הימען! וואָס רעדסט דו? מע באַדאַרף זיך באַטראַכטען פריהער...

שרה שפיראָ. וואָס איז דאָ צו טראַכטען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל? [הויד]. מע באַדאַרף איהם [געצויגען אַרויס-טרייבען] אַרויס-יאַגען!

דו ר ש פּיר אָ [שטיין]. ששש!... נאָר נישט געיאָגט און נאָר נישט געטריבען! זאָל ריך גאָט הימען, שרה, פון דאַנען אַהין אָהן מיר! דו הערסט, וואָס איך זאָג? ס'וועט זיך טהון חושך! וועסט פאַרקאָכען אַ קאַשע! וועסט אונז מאַכען אומגליקליך אלעמען! דו פאַרשמעהסט גאַרניט, וואָס דאָ טהוט זיך! דאָ איז אַ ראַמאָן — ווייסט דו האַטש, וואָס דאָס הייסט? נוקט זיך אַרום, רעדט נאָר שטייערן. דאָס איז ביי זיי אַיין אָפּגערעדטע זאָך פון פריהער!

שרה שפירא [פארברעכט די הענט]. וועה איז מיר! און וואָס איז מיט שניאורסאָנען?

דוד שפירא. אפנים, א נעכטיגער מאָג?

שרה שפירא. וואָס רעדסט דו, דוד? און וואָס איז מיט'ן שידוך?

דוד שפירא [חאפט זיך ביים קאפ]. וואָס מיר שידוך? ווער מיר שידוך? מע זאָגט דאָך דיר, אז דאָ איז אַ ראָמאַן, ניט קיין שידוך!...

שרה שפירא. און דאָס, וואָס ער האָט איהר געוואָלט שענקען אַ בראַנזעליעט? און דאָס, וואָס ער שרייבט אלע מאָל בריעף צו דער באַבושקע?...

דוד שפירא [א פאר מאל שפּאַנט ער ארום און בלייבט שטעהן]. ס'איז דיר אַיין אַקציע מיט איהר! מיר האָט זיך אויפגעקאַכט דאָס גאַנצע בלוט, אז איך האָב דערהערט אזאַ מעשה, און זי רערט גאָר פון בראַנזעליעטען מיט באַבושקעס! איך בין שיער משוגע געוואָרען גאָר פון דעם געדאַנק אַליין, אז עשו קאָן גאָר האָבען אַ השגה אויף די סלאַוויטער'ס אַיין אייניקעל, און איהר ליגט אין זינען בראַנזעליעטען! באַבושקעס קריכען איהר אין קאָפּ אַריין! שרה שפירא. וואָס זשע האָט זי געשוויגען ביז אַהער?

דוד שפירא [שטעלט זיך אַפ, טייט איהר מיט אַ פינגער]. דאָס דאַרפסט דו פּרעגען ביי איהר! דערויף ביזט דו אַ מאַמע!

שרה שפירא [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר! וואונד איז מיר! פאַרפינסטערט בין איך געוואָרען!

דוד שפירא. איצט איז ניט קיין צייט פון ברעכען די הענט און פון גוואַלדעווען. איצט דאַרף מען עפּים צוטראַכטען, דו פאַרשמעהסט צי ניין, געפינען עפּים אַיין עצה. אָבער שטיל, מיט שכל און מיט אַ גאַנג, נישט פי-פּו-פּאַ, גלאַט אין דער וועלט אַריין, און אַהן גוואַלדען, אַהן פילדערייען! דער רב, רב לוי היילפּערין, איז גערעכט. ס'איז, זאָגט ער, אַ שווערע הלכה!

ס'איו איין איידעלע מאטעריע, זאָנט ער... כ'האָב שוין גענוג געטראַכט דעם נאַנצען טאָג! [האַפט זיך ביים קאַפּ]. דער קאַפּ ווערט מיר אַקערשט ניט צעפאַלען אויף שטיקלעד! [פּוויזען]. דערווייל איז יום־טוב און מע דאַרף געהן דאוונען. [קוקט זיך אַרום]. דאָ וועט קומען דער פּריסט... איהם געגעבען דאָס וואָרט — פאַרפאַלען! וואָס וועט ער טראַכטען, אַז מע וועט איהם איצט אָפּוואַגען פּונ'ם סדר? רב לוי היילפּערין זאָנט אויך דאָס אייגענע: א מויל, זאָנט ער, איז ניט קיין האַליווע. ובפּרט, זאָנט ער, ביי שפּיראַן... קודם כל, זאָנט ער, איז מענטשליכקייט... א מענטש! דו פאַר שמעחסט, צי ניין? דער עיקר — דו זאָלסט זיך נאָר ניט אַרײַך מישען דערווייל. דו לאָז עס איבער אינגאַנצען אויף מיר! לאָזען נאָר איבערגעהן די סדרים פּריהער, די ערשמע מעג יום־טוב, וועל איך שוין מיט איהם רעדען, וועל איך שוין טהון אַלסדינג — קאַנסט שוין זיין זיכער, אַז ביי מיר וועט ער אַליין אַוועק. [מיט פייער]. ער וועט ביי מיר אַוועק וואו דער לייעבער שבת־קודש געהט־אָוועק! ער וועט אפילו ניט וויסען, פאַר וואָס און פאַר ווען! זיי זיכער! דאָס וועט ניט זיין, אַז דוד שפּיראַ'ס טאָכטער, וואָס קומט־אַרויס פון די סלאַוויטער... [עס קומט־אָן ס'אַ סקע, איין אויסגעצוואַנגענער, אַכ געטהאָן יום־טוב'דיג אין זיין אַניפאַרם, מיט אַ ווייס קעגנערעל, האַלט אַ גרויסען מחזור אונטער'ן אַרעם].

ס'אַ מ'ק [פּראַגמאַט'דיג דעם פאַטער דעם מחזור]. טאַטע, אַט דאָס איז דער מחזור, וואָס דו דאַרפסט?

ד'ר'ש'פ'ר'אַ [עפּענט אויף דעם טאוועל, לייענט]. „מחזור לראש־השנה ויום־הכפורים“... געטראָפּען, ווי אַ בלינד פּערד אין גרוב אַרײַן! [ניט איהם אַ]. דאַרט, אויף דער קאַמאָדע, געה, ליגט איין אַנדער מחזור! שמעחט אָנגעשריבען מיט גרויסע אותיות: „מחזור לשלש רגלים“... יאָהרען! שפּיראַ'ס אַ יונגעלע זאָל ניט וויסען קיין חילוק פון אַ מחזור ביז אַ מחזור... [מיטקע לויפט צוריק גאַנץ מחזור. דוד שפּיראַ צום ווייב]. איך בעט דיר נאָר אַ מאָל, שרת, ווי גאָט איז דיר לייעב! ווי אין איין אויג אַ שמאָך! ס'איז אַ

שווערע הלכה, איין איידעלע מאטעריע... מע באדארף דאָ זיין זעהר־זעהר פאָרויכטיג! [עס קומט צו סיגמעק מיט'ן מחור].

ס י א מ ק ע [עפענט אויף, ווייזט דעם פאטער מיט'ן פינגער, ליענט אויף א קול, צעצויגען]. „מחור - ל - ש - ל - ש - ר - ג - י - ו - ם“...

ד ר ו ש פ י ר א [נעמט דאָס סינר פאר'ן אויפערען]. רַגְלִים, נישט רַגְלִים! ניט געדאַכט זאָלסטו דו ווערען — א בר־מצוה־בחור'על און קומט־ארויס פון די סלאוויטער!... קום אין שוהל אַרײַן! [טהורט צו דעם ציגלדער. צום ווייב]. געדענק זשע, שרה, וואָס אײַך האָב דיר געזאָגט [שטיי, טראַגט צו א פינגער צום פויל]: ווי נאָט איז דיר ליעב! ווי אין אײַן אויג א שטאַך!... [נעהט צו מיט סיגמעק אין שוהל אַרײַן. — עס קומט־ארויס פון איהר ציטער ב ע ט י. שרה שפירא וואַרפט א זייטיגען קוק אויף דער טאַכטער, נעמט זיך איבערשטעלען די כוסות].

ב ע ט י [אננעטהאן יומטוב'דיג, שען פארקעמט. שטעלט זיך אוועק אָקגען שפיענעל, מאַכט צורעכט די פריזורקע. צו דער מוטער]. מאַמע! געפעלט דיר די פריזורקע? האָסטו דאָך ליעב, אַז אײַך נעה אַזוי פארקעמט. האָ? מאַמע? [שרה שפירא זעהט איהר פנים דורכ'ן שפיענעל, ענטפערט ניט. בעטן וואונדערט עס. זי דרעהט זיך אויס צו דער מוטער]. פאַר וואָס ענטפערסטו דו ניט, מאַמע? און וואָס ביזטו דו אַזוי פאַרצאָרנט? צוליעב'ן יום־טוב?!

ש ר ה ש פ י ר א [טהוט איהר אַרבייט]. אַז מע האָט אַזאַ טאַכטער, ווי דו, ק'ן מען זיין פאַרצאָרנט.

ב ע ט י [נעהט צו נאהענט צו דער מוטער]. וואָס איז שוין, מאַמע? וואָס פאַר אַ נייעם?

ש ר ה ש פ י ר א. פאַר וועמען ס'איז אײַן אַלסט, פאַר מיר איז דאָס אַ נייעם... [הערט אויף איבערשטעלען די כוסות]. אײַך האָב גאַרניט געוואוסט, טאַכטער, אַז בײַ דיר איז דאָ אַזעלכע פאַרבאָר־גענישען מיט אַזעלכע סודות... אײַך האָב זיך קיינמאָל ניט געריכט אויף דיר, אַז דו זאָלסט זיין אַזאַ פאַרביסענע און אָפּטהון אונט אַזאַ זאָך...

ב ע ט י [איבערראשט]. וואָס פאַר סודות? וואָס פאַר אַ פאַרביסענע? און וואָס פאַר זאָכען האָב איך אָפגעטהאָן?

ש ר ה ש פ י ר אָ. דער טאַטע איז אויס מענטש. ער וועט דאָס, זאָגט ער, ניט אויסהאַלטען! און איך וועל מסתמא אויך שטאַרבען פאַר דער צייט... [נאָהאַלט דאָס פנים איז פאַרטוד, וויינט].

ב ע ט י [דערשראָקענע, נעמט זי אַרום]. מאַמוניו! גאָט איז מיט דיר! וואָס קומט דאָ פאַר? איך ווייס נאָרניט פון וואָס צו זאָגען!

ש ר ה ש פ י ר אָ [הויבט אויף די פאַרוויינטע אויגען, כאַטראַכט די טאַכטער]. אַנז, קוק מיר גלייך איז די אויגען אַרײַן! ווי קאַנסט דו זאָגען אַזעלכס? ווי קאַנסט דו עס אָפלייקענען מיר, אַ מאַמע, איז די אויגען? ... [פּויעז]. וואָס האָט געטהאָן דער גוי ביים רב?

ב ע ט י [שטוינט]. וואָסער גוי? ביי וועלכען רב?

ש ר ה ש פ י ר אָ. זעה נאָר, ווי גלייך זי קוקט מיר אין פנים אַרײַן! [פּויעז, שטרענג]. זאָג נאָר, וואָס האָט געטהאָן איוואָן איוואָנאוויטש ביים רב, רב לוי היילפערין?

ב ע ט י [שטאַרק איבערראַשט, ווערט רויט]. איוואָן איוואָנאוויטש ביים רב? ביי היילפערין? וואָס האָט ער דאָרטען געטהאָן?

ש ר ה ש פ י ר אָ. איך מײַן, אַז דו ווייסט עס בעסער פון מיר און פריהער פון מיר... קוק זי נאָר אָן, ווי זי טאַפט ווערטער! נעבאָד אַ רחמנות! זי ווייסט נאָרניט פון דער גוטער בשורה, אַז דער גוי איוואָן איוואָנאוויטש וויל ווערען אויס גוי!...

ב ע ט י [אויפגעשיינט]. איוואָן איוואָנאוויטש וויל ווערען אַ איד?

ש ר ה ש פ י ר אָ. אַ גדולה אויף דער באַבע! און עַ שיינדעלע פאַר אונז אַלעמען! און דאָס איז דאָך אינגאנצען צו לייעב דיר, וואָרום ער איז דאָך נאָך דיר די כּפּרה — דאָס האָב איך שוין לאַנג אַרויסגעזעהען, און דו האָסט עס אַודאי גוט געוואוסט, — און נאָך דעם אַלעמען האָסט דו אַ פּאָטעפּאַלנאָסט מיר קוקען גלייך

אין די אויגען צריון און איינרעדען מיך, אז דו ווייסט ניט פון וואָס צו זאָגען?!

ב ע ט י [האפט זיך ביים הארצען]. מאמע! איד שווער דיר ביי מיין לעבען, אז די נעשיכטע מיט'ן רב, מיט היילפערין, הער איך דאָס ערשטע מאל פון דיר!...

ש ר ה ש פ י ר א [מיט ניפט]. אזוי? ס'איז גארניט קיין אָפגערעדטע זאך ביי דיר מיט'ן גוי פון פריהער? דער רב רב לוי היילפערין איז דאך מסתמא א ליגנער? אָדער דער טאמע האָט דאָס אודאי פונ'ם קאָפּ אויסגעטראַכט?

ב ע ט י [אויפגערענט]. מיר דאַכט, מאמע, אז מיר קענסט דו אויך נישט פאַר אזא גרויסע ליגנערין. איך האָב צייך ביז אַהער נאָך מיט קיין זאך ניט געליגנערט! [מיט הארצן]. אז איד שווער דיר ביי מיין לעבען, אז איך הער עם ערשט פון דיר, גלויבסט דו מיר ניט און הערסט ניט אויף מיך צו באַוואַרפען מיט שטעכ-ווערטלעך!...

ש ר ה ש פ י ר ז . מיט שטעכווערטלעך? עם קאָן שוין נומ שטעכען און ברעכען מיינע שונאים, אז מע דערמאנט זיך, אז דו האָסט גענומען בידים און האָסט צעשלאָגען אזא גליק! איך רעד שוין ניט פון דער באַבושקע — איך רעד פונ'ם קרן: אזא גאָלדענער בחור, א טאַטענ'ס א קינד, א פאַמיליאַנט, קומט-אַרויס פון אזא משפחה!...

ב ע ט י [שוין גאר אויפגערענט, צעשרייט זיך]. אָבער וואָס ווילט איהר האָבען פון מיין לעבען? וואָס האָט איהר זיך אלע אָנגעזעצט אויף מיר? אלע אויף מיר! אלע אויף מיר!... [פאלט אויף א שטוה, באַהאַלט דאָס פנים אין די הענט, וויינט שטילערהייט. — עם דערהערט זיך א קלונג. שרה שפירא לויפט עפענען און קומט באַלד ארויף צוריק].

ב ע ט י [הויבט אויף דאָס פאַרוויינטע פנים]. ווער איז?

ש ר ה ש פ י ר א [בייז]. דער גר.

ב ע ט י . וואָסער גר?

שרה שפירא א. דיין איוואן איוואנאוויטש! [בעטי האט זיך אויף, ווישט זיך אויס די אויגען, מאכט א באוועגונג אוועקצוגעהן, נאר בלייבט שטעהן. שרה שפירא נעהט אפ אין דער טיר, פון וואנען איהר מאן איז פריהער ארויסגעקומען, רעדט בעת מעשה צו דער טאכטער]. איך געה זיך דערווייל אנטהון און בענטשען ליכט. [עס קומט א שניאורסאן, וואס גילט אלס איוואנאו, שוין ניט אין סטודענטישער אוניפארם, נאר אין א שווארצען אנצוג, אין וועלכען עס זעהט זיך נאך מעהר רעליעף ארויס זיין סעמיטישער טיפ. די האר, אנגעפארפומירט מיט פעטען, זעהט ארויס נאך מעהר שווארץ און נאך מעהר געגרייזעלט, ווי אלע מאן].

שניאורסאן! [אויפגעלעגט, צו בעטן, ניט איהר די האנט]. אייער פאטער איז געווען אזוי לייעפענסווירדיג און האָט מיר דער-לויבט בייצוואוינען מיט אייך די צערעמאָניע פון אייער יום-טוב... [קוקט זיך ארום]. וואו איז ער? מסתמא נאָך אין שוהל? א שאָד, וואָס ער האָט נישט געוואָלט מיך מיטנעמען אויך אין שוהל. דאָס וועט שוין זיין, זאָגט ער, צו פעט... [בעטי זעצט זיך, בעט איהם אויך זיצען. זי איז צעטראָגען]. וואָס איז עפּים אייער מוטער אזוי ביזן אויף מיר? זי האָט מיר ניט געענטפערט אויף מיין גוטען-אָווענט, און אויף מיין גראַטולירען זי מיט'ן פייערטאָג האָט זי עפּים אַ מורקע געגעבען און איז אַנטלאָפען געוואָרען... [פּויעזען]. און איהר, בערטאָ דאווידאָוונא, אויב איך האָב קיין טעות ניט, זענט מיר עפּים אויך נישט אזוי, ווי אלע מאָל... [כּווינט זיך צו צו איהר נאָהענט]. וואָס איז געשעהען, בערטאָ דאווידאָוונא? וואָס קוקט איהר אויף מיר מיט אזעלכע אויגען?

בעטי! [קוקט איהם גלייך אין די אויגען, רעדט שטיי. דאס קוק ציטערט]. איהר האָט מיר פאַרשאַפּט, איוואן איוואנאוויטש, גרויסע, גרויסע אומאָנגענעהמליכקייטען! [פון יענער זייט טיר באווייזט זיך שרה שפירא, א האלכאויסגעטהאנענע, און ווינקט צו דער טאכטער מיט די הענט, גיט איהר צייכענס, זי זאל ניט רעדען. בעטי זעהט דאס, און שניאורסאן, וואס זיצט מיט'ן פנים צו בעטן און מיט'ן רוקען צו דער טיר, זעהט דאס ניט].

שניאורסאן! [צו בעטן]. איך? אייך? אומאָנגענעהמ-ליכקייטען? מיט וואָס, צום ביישפּיעל?

ב ע ט י [ענטפערט ניט באלד]. **כיט אייער ווייזט ביים רב...**
ש נ י א ו ר ס א ו [שטוינט]. **וואסער ווייזט? ביי וועלכען**
רב? [שרה שפירט באווייזט זיך נאך א מאל, רופט מיט ענערגישע צייכענס
 בעטן צו זיך. בעטי זעהט דאס, ריהרט זיך ניט פון ארט].
ב ע ט י [צעמישט פון דעם, וואס די מוטער שטעהרט זי]. **יא, יא...**
וואס פרעגט איהר מיך איבער עטליכע מאָל? צו וואָס אָפּלייסקענען
פון מיר? פון מיר!... [פויע. — רעדט שטיי, אויפגערענט]. **איהר**
זענט געווען ביים רב זיך באַראַטען וועגען אזא וויכטיגען שריט,
וואָס איהר געהט טהון... צוליעב... צוליעב מיר... און ביי מיר
האָט איהר גאָרניט געפונען פאַר נויטיג צו פרעגען?! ... **וואָס זאָל**
דאָס באַדייטען?... **וואָס קוקט איהר מיך אָן? וואָס מאַכט איהר**
זיך, ווי איבערראַשט?... **איהר וועט דאָך ניט אָפּלייסקענען, אַז**
איהר זענט געווען ביים רב? היילפערין רופט מען איהם...
ש נ י א ו ר ס א ו [שטוינט]. **איד? ביים רב? ביי הייל-**
פערין? איד הער דעם דאָזיגען נאָמען דעם ערשטען מאָל פון אַיך
אַצינד! איד שווער אַיך ביי מיין עהרע-וואָרט! [שרה הערט ניט
אויף צו רופען די טאכטער מיט צייכענס].
ב ע ט י [שוין גאר צעמישט]. **אַצינד ווייס איד שוין וויעדער**
ניט, וואָס דאָ קומט פאַר... וואָס טהוט זיך דאָ אַרום מיר?... **אַז**
איד וועל ניט אַראָפּ פונ'ם זינען, וועט טאָקי זיין אַ וואונדער!...
 [האַפט זיך ביים קאַפּ].
ש ר ה ש פ י ר אַ [מיינט, אַז די טאכטער האָט ניט געזעהען, אַדער
 ניט פאַרשטאַנען, איהרע צייכענס, רופט זי הויד]. **קום נאָר אַהער, בעטי,**
אויף אַ ווילע — איד דאַרף דיך האַבען! נרזשע! גיכער! דער
טאַטע וועט באַלד קומען פון שוהל, און איד דאַרף נאָך ליכט
בענטשען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל! [בעטי הויכט זיך אויף אַהן
 חשק, געהט צו דער מוטער].
ש נ י א ו ר ס א ו [אַ איבערראַשטער, שפאַנטראַום עטליכע מאָל היין
 און הער, שטעלט זיך אָפּ, לענט-צו אַ פינגער צום שטערן. נאָר אַ קורצער פּויער].
האַז?... **איצט פאַרשטעה איד שוין!...** [ווייזט אויף יענער זייט מיר.]

וואו זיין חבר'ס צימער נעפינט זיך]. אַט דאָ ליגט דער הונט באַגראָבען! ...
 [לזום זיך צהיך, הערט זיך ציין, קלאַפּט'אָן אין דער טיר. אין דעם קומט'אָן
 פון פאַדערצימער דער אמת'ער איוואַנאו, וואָס נילט אַלס שניאורסאָן,
 יוב'טוב'דיג אָנגעהאָן, מיט אַ פּריש געדאַזירט פנים און מיט אַ גרויסען בוקעט
 בלומען אין האַנט. דער אמת'ער שניאורסאָן געהט איהם אַקעגן. זיי באַגריסען
 זיך. שניאורסאָן צום חבר]. אַתן אַ קלונג?

א י ו א נ א ו ו . איך האָב אַ שליסעל. [באווייזט איהם דעם
 שליסעל. לענט'אָועק דעם בוקעט אויפ'ן טיש].

ש נ י א ו ר ס אָן . וואָס פאַר בלומען אין מיטען דרינגען?
 א י ו א נ א ו ו . לכבוד אייער פאַסחאָ...

ש נ י א ו ר ס אָן . פאַר וואָס האָסטו שוין ניט פאַרחאַפּט
 אין איינוועגס אַ חמצ'דיגען טאָרט אויך? וואָלט דו שפּיריכע
 ירויסגעוואָרפען מיט'ן טאָרט און מיט די בלומען אינאיינעם...

א י ו א נ א ו ו [לאַכט]. אַ האַמעץ — דאָס ווייס איך, אַז
 מע טאָר ניט. [קוקט זיך אַרום]. איך זעה, הערשקאָ, אַז דו ביזנט
 שטאַרק אויפגעלעגט לכבוד יום-טוב? דאָס האָב איך דיר צו-
 געהאַלפּען ביים בעל-הבית, ער זאָל דיר דערלויבען צו זיין ביי
 דער צערעמאָניע פון אייער פאַסחאָ.

ש נ י א ו ר ס אָן . אזוי? אַ שענעם דאַנק דיר דערפאַר!
 א י ו א נ א ו ו [לאַכט]. אַ קאַמישער מענטש אַט דער שפּיראַ!
 ער האָט זיך אַ מאָל דריי מיט מיר באַראָטען, צי זאָל ער דיר עס
 דערלויבען, צי ניין? אַט איז ביי איהם אויסגעקומען יאָ, און
 אַט — ניין. ער האָט אַלץ געציטערט, טאַמער זאָגט ער דיר אָפּ,
 זאָלסטו דו ניט איבערטראַכטען וועגען אידען נאָט ווייסט וואָס,
 חאַ-חאַ! [באַטראַכט דעם חבר אין זיין שוואַרצע אַנצוג]. אינ'ם דאָזיגען
 קאַסטיום זעהסטו דו אויס, הערשקאָ, ווי איין עכטער סעמיט,
 טשאָרט וואָזמי!

ש נ י א ו ר ס אָן . און דו, וואַניאַ, זאָלסטו זיך אָנטהון אין
 דריי סעמיטישע קאַסטיומען, וועסטו דו אַלץ אויסזעהען, ווי אַ פּאַני,
 עס וועט דיר אפילו ניט העלפּען די לעקציעס, וואָס דו געהסט נעמען
 ביי אונזער רב, ביי היילפּערין...

א י ו א נ א ו [איבעררעשט]. פון וואָנען ווייסט דו, אז איד
בין געווען ביי'ם רב?

ש נ י א ו ר ס א [מיט ניפט]. הא-הא! פון וואָנען איד
ווייס? איד ווייס אלסדינג — האָב איד דיר שוין לאַנג געזאָגט.
איד ווייס אפילו, וואָס דו האָסט ביי איהם געטהאָן...

א י ו א נ א ו [קוקט אראפ]. צום ביישפיעל?
ש נ י א ו ר ס א [איראניש]. ווי עס זעהט אויס, האָסט דו
זיך א נעם געגעבען ווערען א איד טאָקי נאָרניט אויף קאמאָוועס?
א י ו א נ א ו [ווייל זיין רוהיג]. עס קאָן גאָנץ מעגליך זיין.
ש נ י א ו ר ס א [און מסתמא אלץ צוליעב יענעם געוויסטען
צוועק?]

א י ו א נ א ו [ווי פריהער]. זעלבסטפארשמענדליך.
ש נ י א ו ר ס א [אלץ מיט דעם זעלבען ניפט]. אזוי זיכער ביזט
דו אין דיין זיעג?

א י ו א נ א ו [אָהן צווייפעל].

ש נ י א ו ר ס א [און וועגען שמעהרונגען טראַכסט דו
נאָרניט? האָסט קיין מורא פאר... קאָנקורענטען, למשל?

א י ו א נ א ו [הויבט אויף די אויגען]. קאָנקורענטען? ...
אפשר ביזט דו דאָס פון די קאָנקורענטען? א-זוי? ... איצט פאר-
שמעה איד שוין, פאר וואָס דו ווייסט אזוי פיעל...

ש נ י א ו ר ס א [נישט מעהר וויפיעל מיר איז נויטיג].

א י ו א נ א ו [אויף צו טרייבען שפּיאַנאָזש אַרום מיר
און אַנצוהאַלטען די קאָנקורענציע?]

ש נ י א ו ר ס א [דו וועסט מיך ניט איבערשרעקען מיט
קיין ווערטער...]

א י ו א נ א ו [איצט פארשמעה איד שוין, פאר וואָס עס
טהוט דיר אזוי וועה דער קאָפּ פאר מיר...]

ש נ י א ו ר ס א [ווייל איד וויל ניט, זאָלסט זיך מאַכען
צום נאר... עס וועט דיר ניט העלפען קיין רב, קיין צעהן רבנים
אויך — זאָג איד דיר פריהער!]

א י ו ו א נ א ו [שטארק אויפגערעגט. שוין אויף מיט גיפט]. אלס
 גוטער פריינט, נאטירליך, זאגסט דו דאך עם מיר... און איך בין
 געווען אזא נאר און האָב דיר טאָקי געגלויבט ביו אהער... איך
 האָב געמיינט, עם האָט זיך מיר געדאַכט, אז עם געהט ביי דיר
 טאָקי פון דיין גוטפריינטשאַפט. איצט באַווויזט זיך נאָר אַרויס
 אין דיר אַ קאָנקורענט... און אפשר נאָך אַ „געפעהרליכער“ קאָנ-
 קורענט? חאַ-חאַ!...

ש נ י א ו ר ס א [נדרייטט]. זאָלסט דו טאָקי וויסען! און
 ס'איז זעהר גוט, וואָס דו ווייסט עם! די קאַרטען זענען אָפּען,
 וועלען מיר, הייסט עם, שפיעלען איין אָפּענעם זעפּס-און-זעכציג!

א י ו ו א נ א ו ו. גוט. איך נעם-אָן דעם קאַמף!
 ש נ י א ו ר ס א [שטארק אויפגערעגט]. אומזיסט לאַכסט דו
 אזוי, וואַנאי. וועסט זיין געשלאָגען, ווי אַ...

א י ו ו א נ א ו ו [נישט ווינציגער אויפגערעגט]. מיר וועלען שוין
 זעהען, ווער וועמען!... [עס קומט-אַרויס שרה שפירא, אַנגעטהאן יום-טובֿ-
 דיג, זעהט-אויס אַ סך יונגער און שענער — נאַרנישט צו דערקענען. זי טראָגט
 צוויי זילבערנע לייכטער מיט אַנגעצונדענע בענטשליכט. נאָר איהר געהט בעטי
 אויף מיט צוויי זילבערנע לייכטער. אַלע פיער לייכטער ווערען אוועקגעשטעלט
 אויפ'ן טיש. ביידע חברים פלייסען זיך באַגעגענען די דאַמען מיט אַ שמייכלע.
 שרה שפירא ענטפערט דעם קוואַרטיראַנט מיט אַ פריינטליכען גוט יום-טובֿ, און
 אויף זיין חבר, אויפ'ן אמת'ען שניאורסאָן, וואָס גילט אלס איינזאַנאָו, וויל זי
 אפילו קיין קוק נישט טהון. אַקעגען אַבער בעטי איז סעהר צונעלאָזט צום אמת'ען
 שניאורסאָן, ווי צום אמת'ען איינזאַנאָו. אַלע פיהלען זיך ניט גוט. עם נעמט
 אַבער נישט קיין סך צייט, ווינציגער ווי אַ מינוט. עם קומט-אַ דוד שפירא
 מיט אַ ברייטען גוט יום-טובֿ. נאָר איהם סיאַמקע].

ד ו ד ש פ י ר אַ [אויף אידיש]. גוט יום-טובֿ! גוט יום-טובֿ!
 ס י אַ מ ק ע [נאָר איהם]. אַ גוט יום-טובֿ!
 ש ר ה ש פ י ר אַ. גוט יום-טובֿ, גוט יאָהר!

ב ע ט י. גוט יום-טובֿ. [ביידע חברים פאַרנייגען זיך פאַר'ן בעל-
 הבית נאָנץ העפליך. — נישט קוקענדיג אויפ'ן ברייטען „גוט יום-טובֿ“, זעהט
 אויס דוד שפירא שטאַרק צערודערט. שרה און בעטי זענען פאַרוויינט. ביידע
 חברים זענען אַנגערודעלט איינס אויף דאַס אַנדערע. נאָר איין סיאַמקע איז

אויפגענוגט, שטיינעלט זיך אין דעם פינקעלדיגען וויין, וואס אויף ארבע כוסות, און בלעטערט די הנדות, וואס ליגען אויס'ן מיטן.

ד ו ד ש פ י ר אָ [ווייל צעשלאגען די שטימונג, באטראכט דעם מיט מיט דער קעה מיט אלע זאכען, פארקאטשעט די ארבעל, רעדט ווי צו זיך אליין].
 נו? איז שוין צוגעגרייט, הייסט עס, אלסדינג ביי דיר? די קערך מיט די מצות מיט די הנדות, און אליהו הנביא'ס פום איז אויך דא? קאן מען, הייסט עס, זיך נעמען צו דער ארבייט? [זיפצט].
 שוין לאנג אזא פסח ניט געווען! אָט די מימרות מיט די זאָגעכצען, וואָס אין שטאָרט, מיט די פחדים פאר א פאָגראָם, מיט די דעפּוּ טאַציעס צום גובערנאַטאָר, און ועל פּוֹלם — אָט דאָס פעקעל מיט דער דיעלאָ — אלסדינג אַרום און אַרום... [ווייזט מיט דער האנט אַרום פּאַס]. אזא פסח זאָל זיך שוין נישט אומקעהרען!...

ש ר ה ש פ י ר אָ. נישט פראי פאר'ן סדר צו דערמאנען...
 נאָט וועט העלפען, וועלען מיר עס, אם ירצה שם, איבערלעבען.

ד ו ד ש פ י ר אָ. געוויס וועלען מיר עס איבערלעבען!
 מיר וועלען זיי אלע איבערלעבען!... מיר האָבען איבערגעלעבעט גרעסערע צרות, מיט גרעסערע המנס, מיט א פּרעה מלך מצרים... [טרעטאט פונ'ם טיש]. נו? קינדער! קודם כל [צום קווארטיראַנט]. זאָגט אַייער חבר, ער זאָל זיך מטריח זיין אַקאָרשט אָנטהון דאָס היטעל. בי'ם סדר איז מען זיך נוהג ביי אונז, מע זיצט אין היטלען. און איהר אליין, הער שניאורסאָן, זייט מוחל אויך דאָס אייגענע... דאָס, וועניגסטענס, וואָלט אזא איד, ווי איהר, וואָס קומט-אַרום פון די ליבאַוויטשער שניאורסאָנס, כלעבען, געמעגט וויסען... [בליידע חברים געהעראפּ אין פּאַדערצימער, יעדער נאָר זיין היטעל, און קומען ביידע צו נעהן שוין אָנגעהאַן אין די היטלען. אין דער זעלבער צייט טהוט-אַז דוד שפירא אויבען, אויף דער קאַפּאַטע, דעם צוגעגרייטען ווייסען קיטעל מיט די ברייטע ארבעל און די ווייסע פאַרנעלבטע, מיט זילבער באַכרעמטע, יארמעלקע מיט'ן קאַטעס, און האַלט ביי אַרומגארטלען זיך מיט'ן ווייסען אַלטען זיידענעם נאַרטעל. די אַריינגעקומענע חברים גרופירען זיך אַרום בעמין, באַ- טראַכטען פון דער ווייטען שפיראַז אין זיינע ווייסע כנאים].

א י ו ו א נ אָ ו ו [צו בעטן]. אייער פאטער זעהט אויס ווי א פאסטאָר, ווי איין ארכיעריי...
ש נ י א ו ר ס אָן [אויף צו בעטן]. ניכער — ווי א פהן גדול
אינ'ם אלטען בית-המקדש...

ד ו ר ש פ י ר אָ [רופט צו צו זיך מיט'ן פינגער דעם קווארטיראנט,
דעם אמת'ען איוואנאו]. פאני שניאורסאָן! זייט זשע מוחל! נער
נעהט צו שפירא, און דער אמת'ער שניאורסאָן, וואס גילט אלס איוואנאו.
בלייבט שטעהן מיט בעטן פון יענער זייט טיש]. זעהט איהר אַט דאָס אָ?
[ווייזט אויף דער יארטעקע און אויפ'ן גארטען]. דאָס האָב איך אַ ירושה
פון מיין עלטער-עלטער-זיידען, פון די סלאוויטער... פון יענע סלאַ-
וויטער, וואָס אַט דעם עש'ס [באווייזט מיט די אויגען פון דער ווייטען
אויף שניאורסאָנען, וואס גילט אלס איוואנאו] — אַט דעם עש'ס עלטער-
עלטער-זיידע האָט אַמאָל גע'משפט מיט גנאָט...

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום סאָ, אויף איריש]. צוואָס דערמאָנען
איצט אַזעלכע זאָכען און דבר'ען פאר'ן ערל אַזעלכע רעד?
ד ו ר ש פ י ר אָ [צום ווייב, אויף אויף איריש, ווייזענדיג מיט די
אויגען אויף שניאורסאָנען]. זעהסט דאָך, ווי עס אַהרט איהם, דעם
גר-צדק, ווי דער פאַראַיִהריגער שניי...

ב ע ט י [אויפגעטראָנען פון פריהער און פון דעם, וואָס פאטער און
מוטער וואָרפען זיך דורך מיט אירישע רעד, ווענדט זיך מיט איין אויסנעמוטשעם
שמייעל צו שניאורסאָנען. זי וויל איהם אַרויסבאווייזען מעהר פריינטליכקייט
איבער דעם, וואָס איהר פאטער איז פלוצים צו איהם געוואָרען אַזוי קאלט און
רעדט כסדר נאר מיט'ן קווארטיראָנט]. אייך, איוואָן איוואָנאוויטש, פאַר-
דאַרף זיך אויסווייזען מאָדנע [באווייזט איהם אויפ'ן טיש] אַט דער
גאַנצער פאַראַד מיט דער גאַנצער צערעמאָניע...

ש נ י א ו ר ס אָן [וואָס שטעהט געהענט צו בעטן און הערט זיך
צו מיט איין אויהער, וואָס שפירא רעדט מיט זיין חבר, ענטפערט איהר אויף
מיט אַ שמייעל און שטיל, אַזוי אז נאר זי אליין זאָל הערען]. אַ סך מעהר
מאָדנע ווייזט מיר אויס אַט דאָס, וואָס אייער פאטער איז אויף
מיר אַזוי אָנגעשטויסען. און מעהר פון אַלסדינג אַהרט מיך אַט

דאָס, וואָס איהר אַליין, בערטא דאָויראַוונאַ, זעהט מיר אויס היינט
 אזוי טרויעריג... עם טהוט מיר וועה דאָס האַרץ קוקענדיג אויף
 אייך... איך פאַרזיכער אייך, אז דאָ איז פאַרנעקומען א מיספאַר-
 שטענדעניש, וואָס מיט דער צייט וועט זיך עם אַרויספאַוויזען...
 ב ע ט י [קוקט אויפ'ן פאַטער און רעדט צו שניאורסאַנען שטיל, אזוי
 אז ער אַליין זאָל זי הערען]. פאַר מיר איז אַלסדינג איין מיספאַר-
 שטענדעניש... א רעמעניש פונ'ם אָנהויב ביז'ן סוף... עם דרעהט
 זיך מיר דער קאַפּ, און אַלין זעהט מיר אויס, ווי אַ חלום, ווי אַ
 פאַרדעהטער, פאַרפלאַנטעטער חלום...

ד ו ד ש פ י ר אַ [צו דער מאַכטער, זעהט ער דערווייטען, אז זי
 רעדט עפּים מיט'ן קוואַרטיראַנט'ס חבר. שטרענג]. בעטי! וואָס דער-
 צעהלסט דו דאָרטען אינאָן אינאָוויטשען?
 ב ע ט י [צום פאַטער, הויך]. פונ'ם סדר רעדען מיר...

ד ו ד ש פ י ר אַ. א? דו מאַכסט איהם קלאָר דעם סדר,
 ווי אזוי עם קומט ביי אונז פאַר? דאָס טהוטס דו זעהר נוט!
 דערפּלער איהם שוין אַלסדינג. און וואָס האָט איהר זיך אוועק-
 געשטעלט אזוי ווייט? קומט אַהער אַ ביסעל נעהענטער! [בעטי
 און שניאורסאַן נעהען צו נעהענטער צו שפּיראַן]. פאַר וואָס זאָל ער ניט
 זעהען אַלסדינג פון דער נאַהענט? [צום קוואַרטיראַנט, ווייזט איהם
 אויף דער קערה]. אַט זעהט איהר אַט די קערה? [אינאָנאָוו, שניאורסאַן
 און בעטי קוקענדיג אלע דריי אין דער קערה]. זאָגט איהם, פאַני שניאור-
 סאַן, זאָגט איהם, אייער חבר, — איהר וועט דאָס איהם בעסער
 קאָנען געבען צו פאַרשטעהן, — אז דאָס אַלסדינג איז אַ זכר פון
 מצרים. [באָווייזט אויפ'ן פרור]. דאָס, למשל, איז חריין... מרור ווערט
 דאָס ביי אונז אָנגערופען. די טייטש איז — ביטערניש. אַ וואונק
 אויפ'ן וימרו — וואָס מע האָט אונז פאַרביטערט דאָס לעבען אין
 מצרים, ניט ערגער ווי מע פאַרביטערט אונז דאָס לעבען איצט
 אייך... און דאָס [ווייזט אויפ'ן חרוסת] איז ביי אונז אַ „זכר לטיט“,
 וואָס אונזערע עלטערען האָבען געקנאַמען לעהם און געמאַכט ציגעל,
 איהר פאַרשטעהט צי ניין, פאַר פּיתום מיט רעמסס... [די דריי קוקען

אריין אינ'ס הרוסת, און מעהר פון אלעמען קוקט טאקי אריין איוואנאו, דער וואס גילט אלס שניאורסאן. איהר מיינט, ס'איז טאקי לעהם? ניין, עס האפט נאָר דעם אָפּבליק, עס זעהט-אויס ווי לעהם, רויטע לעהם. בסך-הכל איז עס צעריבענער עפעל מיט צעשלאָגענע ניס. און דאָס, וואָס ס'איז באַגאַסען מיט רויטען, זאָלט איהר זיך ניט שרעקען — ס'איז חלילה נישט קיין בלוט... ס'איז וויין... ווערט צום קווארטיראַנט און קוקט אויף זיין חבר. קוקט אייך נאָר נוט צו!... נאלע דריי קוקען, און מעהר פון אלע — איוואנאו, דער, וואס גילט אלס שניאורסאן. „הרוסת" ווערט דאָס אָנגערופען ביי אונז... איהר פאַרשטעהט צי ניין, הרוסת!... נו, און דאָס איז אַ פליגעלע מיט אַ גערנעלע פון אַ הוהן — אַ זכר פונ'ם „קרבו־פּסח", וואָס איז געווען אַמאָל ביי אידען... אָבער נאָר אַ זכר, מעהר ניט אַז אַ זכר, איהר פאַרשטעהט צי ניין! וואָרום קיין קרבנות איז שוין ביי אונז היינט ניטאָ. אַ סוף! שוין העכער צוויי טויזענט יאָהר אַז ס'איז ניטאָ ביי אונז קיין שום קרבנות, קיין סימן ניט!... אַצינד, אַז איהר זענט שוין אַ ביסעל קלאָר געוואָרען אין די אלע זאַכען, מעגען מיר זיך שוין נעמען אָפּריכטען דעם סדר, ווי מיר האָבען עס בירושה פון אונזערע עלטער-עלטער-זיידעס. איך וועל מיר באַזעצען אויבענאָן, אַט אויף אַ דעם העסעבענט (טהוט זיך אַ זעצ-אריין אין די אויסגעבעטע קישענס און מאַסטעט זיך איין), ווי אַ מלך, צו באַווייזען, אַז מיר זענען אַ פאָלק פון מלכים, פון פרייע מענטשען, ניט פון קנעכט, פאַרקויפטע, ווי אַמאָל, צו פּרעה מלך מצרים... און איהר זעצט זיך נאָר אויס אלע אַרום טיש, געהענטער צום מלך... אַט אַזוי... נאלע זעצען זיך אויס אַרום טיש. שרה שפיראַ — אין דער רעכטער האַנט פונ'ם מאן. פון דער לינקער האַנט זעצט זיך בעטי. געבען איהר — דער קווארטיראַנט. אַקענען — דעם קווארטיראַנט'ס חבר מיט סיאַמקען. דוד שפיראַ האַט פאַר זיך איין אַלטע הגדה. שרה שפיראַ — אַ גראַבען „קרבו־מנחה". צו בעטיז אין דער הגדה קוקט-אריין דער קווארטיראַנט, וואָס גילט אלס שניאור-סאן. צו סיאַמקען אין זיין קליין הגדה'לע קוקט-אריין דעם ווארטיראַנט'ס חבר, וואָס גילט אלס איוואנאו. דוד שפיראַ עפענט-אויף די אַלטע הגדה, באַווייזט זי דעם קווארטיראַנט איוואנאווען. זעהט איהר אַט די אַלטע הגדה?

דאָס איז ביי מיר אויך אַ ירושה פון די סלאַוויטער... [מישט־אויף דאָס שער־בלאט]. טאַקי נעבאָד פון זייער אייגענער דרוק, „דפוס סלאַוויטא“ — געדרוקט אין סלאַוויטע... [ניפצט]. עך-עך-עך! די הגדה זאָל קאָנען רעדען, וואָלט זי געהאַט וואָס צו דערצעהלען... אַצינד הויבען מיר אָן! [נעמט אַ קאַראַפּין מיט וויין און הויבט־אָ צו ניסען אין די כּוּסוֹת, רעדט דערווייַל צו סיאַמקען]. ווי מיינסט דו, זוהנעני, וועסט זיך מיר ניט פאַרפלאַנמען, דו שקאַץ איינער, אין די פּיער קשיות, ווי פאַרזאַהרען אין דער צייט?

ס י אַ מ ק ע [לאַכט]. זאָל גאָט היטען! איד קען זיי אויף אויסוועניג, ווי אַ וואַסער!

ש ר ה ש פ י ר אַ [קוועלט, שעפּטשעט]. מיר פאַר דיין פּיסק! [שפּירט האַט נאָך ניט אַנגעפּילט קיין צוויי כּוּסוֹת, דערהערט זיך אַ שאַרפּער און אַ לאַנגער קלונג. אלע טהוען אַ ציטערי־אויף אויף די ערטער].

ד ו ר ש פ י ר אַ [שמעלט־אָוועק דעם וויין]. וואָס איז דאָס? פּלוצים גאָר אין מיטען דרינען? ווער קאָן דאָס זיין?

ש ר ה ש פ י ר אַ [טוירט]. דער קלונג, האָב איד מוראַ, שמעקט מיט פּאַליציע... סיאַמעניו, זיי זיך מטריח. [נאָך איידער זי זאָגט דאָס אַרויס, איז שוין סיאַמקע אויף די פּיס. ער לויפּט־אַראַפּ עפענען. אַלעמענ'ס אויגען זענען געווענדט צו דער טיר. עס נעמט נישט קיין האַלבע מינוט, איז שוין סיאַמקע דאָ צוריק איין איבערגעשראַקענער]

ס י אַ מ ק ע. זשאַנדאַרען מיט נאַדזיראַטעליס אָהן אַ שיעור, און אונזער דוואָרניק אויך מיט זיי!...

ד ו ר ש פ י ר אַ [טוירט]. איין אַבלאָווע? פּסת צום סדר? דאָס טרעפט מיר דעם ערשטען מאָל אויף מיין לעבען!... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אַריין אַ נאַנצע האַליאַסטרע זשאַנדאַרמע, נאַדזיראַ־טעליס, געהיימפּאַליציסטען, און אַ גוי אַ דוואָרניק מיט אַ בלעכעל אויפ'ן היטעל, אויף וועלכען סע שטעהט אַנגעשריבען אויף רוסיש: "Дворникъ", און מיט אַ גרויסען בוך אונטער'ן אַרעם. דער עלטסטער צעשטעלט די זשאַנדאַרמען מיט די נאַדזיראַטעליס, ביי יעדער טיר אַ זשאַנדאַרם מיט אַ נאַדזיראַטעל, און אַללין געהט ער צו מיט צוויי נאַדזיראַטעליס צום טיש. דוד שפּירט וויל אויפּשטעהן אַקעגען די נעסט].

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [הויבט-אויף די האנט]. ווסיע נא
 מיעסטאד — אלע זאלען פלייבען זיצען אויף זייערע ערמער! נצו
 דוד שפיראז]. ווער איז דא דער האַזיאַאין?

ד ו ד ש פ י ר אַ [קוים וואס ער קאן ארויסרעדען א ווארט, נאר
 רעדט מיט שטאקז]. דער האַזיאַאין, דער בעל-הבית — דאס בין איך.

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר. אייער נאָמען?
 ד ו ד ש פ י ר אַ. סלָאָוואַטסקי מיעשטשאַנן דאָוויך
 שליאַמאָו שאַפיראַ. שאַ-פּיראַ.

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [ווייזט אויף שרהז]. און דאָס איז?
 ד ו ד ש פ י ר אַ. מיין ווייב סאָראַ יצחק-לייבאָוואַ שאַפיראַ.
 [ווייזט אויף בעטין און אויף סיאַסקעז]. און דאָס זענען מיינע קינדער
 בערטאַ און סלָאָמאָן.

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר. בערטאַ און סלָאָמאָן... און ווער
 איז אַט דער? [ווייזט אויף שניאָרסאָנע, וואס גילט אַלס אַיוואַנאָו].
 ד ו ד ש פ י ר אַ. דאָס איז אַ נאַסט ביי אונז. אַ פּריסט.
 אַיוואַן אַיוואַנאָוויטש אַיוואַנאָו. אַ דעיסטוויטעלני סאַטאַסקי
 סאָויעטניק'ס אַ זוהן...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [קוקט זיך איבער מיט זיינע חברה-לייט].
 אַ כּריסטיאַנין? אַ פּראָוואַסלאָוועני? אַיוואַן אַיוואַנאָוויטש
 אַיוואַנאָו? ווי קומט אַהער אַ כּריסטיאַנין? אויף אַ אידישען
 מאַהעצייט? אין אַ אידישען פּראָזדניק?

ד ו ד ש פ י ר אַ [הויבט-אָן קומען צו זיך, רעדט גיף]. דער
 פּריסט איז, אַייגענטליך, ניט אונזער נאַסט, נאָר דער נאַסט פּון
 אונזער קוואַרטיראַנט. מיר האָבען אַ קוואַרטיראַנט אַ דאַנטיסט.
 [ווייזט אויף אַיוואַנאָווע, וואס גילט אַלס שניאָרסאָו]. דאָס הייסט, זיין
 וואָלט ער באַדאַרפט זיין אַ סטודענט, נאָר אַיווען איז ער אַ דאַנ-
 טיסט, איבער די פּראָצענטען און איבער די זשערעבעס, וואָס מע
 האָט היינט צוגעטראַכט אין אַניווערסיטעט, אַזוי ווי, למשל, צום
 פּריוויליג אַז מע געהט...

דער עלטסטער [א מאד מיט דער האנט]. דאָס איז ניט
אינטערעסנט! איהר זאָגט מיר בעסער זיין אנדער זאָך, ליעבער
מענטש. ביי אײך דאַרף דאָ זיין איינער א איד, פון די שניאָר-
סאָנס... וואו איז ער ערגײן? ... [קוקט זיך ארום].

דוד שפיראָ [קוקט זיך איבער מיט'ן ווייב, דערשראקען, רעדט
שטיל, אויף אידיש]. א גוט יום-טוב! קעצעלע האָט אָבער געזאָגט,
אַז מע זוכט איהם מיט ליכט!...

שרה שפיראָ [ברעכט די הענט, שטייל]. וועה איז מיר,
וואָס זשע וועט זיין?

דער עלטסטער [צו דוד שפיראָ, צעציהט די ווערמער]. ביי
דיר געפינט זיך א איד שניאָרסאָן. וועסט זיך ביי מיר ניט
אויסדרעהען! אָט באַלד וועלען מיר זעהען. [צום דוואַרניק].
דוואַרניק, סטופאַי סיודאָ! [דער דוואַרניק מיט'ן בלעכעל און מיט'ן בוך
געהט צום עלטסטען. דער עלטסטער נעמט ביי איהם דאס בוך, עפענט דאָס
אויף, זוכט, באַווײזט מיט'ן פינגער שפיראַן]. אָט איז די פּאַדוואַרנע קניגאָ,
און אָט שמעהט פאַרשריבען שוואַרץ אויף ווייס, אַז... [אַזע פּאַר-
זיסטען בויגען זיך אָ, קוקענאַרײן אין בוך. דער דוואַרניק מיט'ן בלעכעל
בויגט זיך אויף אָן איבער'ן עלטסטען און קוקט אויף אין בוך אַרײן. דער
עלטסטער הויבט אויף דעם קאַפּ, דערזעהט דעם דוואַרניק'ס פיזיאָנאָמיע, טהוט
א הוק אויף איהם]. פּשאָל!... [דער דוואַרניק שפּרינגט אָפּ, דער עלטסטער
זעצט פּאַר]. אָט דאָ שמעהט פאַרשריבען, הייסט עס, אַז ביי אײך
וואוינט איינער אַ שקלאָווסקי מיעשטשאַנײן מיט'ן נאָמען הערש
מאָוושאָו שניאָרסאָן. וואו איז ער? [קוקט טריאומפירענד אויף
שפיראַן. דוד שפיראַ קוקט אויפ'ן ווייב, און איידער ער באַווײזט צו זאָגען
אַ וואַרט, רופט זיך אָפּ פון זיין אַרט, ניט אויפשטעהענדיג, דער אמת'ער
איוואַנאָוו, וואָס גילט אַלס שניאָרסאָן].

א יו אַ נאָו [רוהיג און הײז]. שניאָרסאָן — דאָס בײַ
איד.

דער עלטסטער [קוקט זיך זיין יין איוואַנאָווען]. איהר
זענט דאָס דער שניאָרסאָן? [קוקט זיך איבער פאַרוואַנדערט מיט זײנע
כהרע לײט. איינער נעמט אַרום אַ קלײן עלעקטריש קאַמפּערענדעל, טהוט אַ

שמעלאן דאס ליכט גלייך אויף איוואנאווען. אלע באטראכטען איהם פאר וואונדערט. — דער עלטסטער צו שפיראן. ניין, נאָספאָדין שפירא! איהר זענט מיר צו אַ קלונער איד! איהר באַווייזט אונז דעם אמת'ען שניאורסאָן, פון יענע, פון די ליבאָוויטשער...

ד ו ר ש פ י ר אַ [קוקט אויפ'ן ווייב, צענעמט די הענט]. וואָס וויל ער פון מיין לעבען?

א י ו אַ נ אָ ו [נעמט אַרויס פון דער זייטקעשענע אַ פאק פאפיערען, ציהט זיי אויס צום עלטסטען, רעדט מיט איראניען]. איהר גלויבט ניט, אַז איך בין שניאורסאָן? אָט האָט איהר מיינע דאָקומענטען, וואָס וועלען אייך איבערצייגען, אַז דאָס בין איך דער „צאָדריק" שניאור-סאָן, וואָס איהר זוכט איהם און וואָס איהר דאַרפט איהם אַזוי גויטיג האָבען צו אייער אומגעלומפערט-געקינצעלטען פראָצעס, מיט וועלכען איהר מאַכט זיך לעכערליך פאַר דער גאַנצער וועלט...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [אויפגערעגט, צו איוואנאווען]. קאָס ווי סמעיעטיע — ווי וואָנט איהר צו רעדען מיט פאָליציע מיט אַזאַ שפראַך?!

א י ו אַ נ אָ ו [מיט פייער]. דערפאַר, וויל איהר און די, וואָס האָבען אייך געשיקט אַהער, ווייסט ניט, וואָס איהר מהר! אין אייער פאַרבלינדעניש דעקט איהר צו מיין שאַנד, דאָס גאַנצע לאַנד אונזערס...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [אויסער זיך פאַר כעס, צו איוואנאווען]. נייע ראַזסוזשאַט!... [צו די קאלענען]. זייער לאַנד!... [קוקט זיך איבער מיט אַ איראניש געלעכטער מיט זיינע חברה-לייט, וואָס שטוינען, הערענדיג פון אַ אידען אַזעלכע ווערטער].

א י ו אַ נ אָ ו. גרייַ! אונזער אַלעמענ'ס לאַנד, ניט גיך אייערס!

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [אַ טופ מיט'ן פוס]. מאָלטשאַט, זשיד פראַקליאַטען!... אָט הייס איך, מע זאָל דיך נעמען, וועסט דו ביי מיר אַנדערש רעדען!... [אלע ווערען פאַרגליווערט פאַר שרעק, אויסער איוואנאווען און זיין חבר, דער אמת'ער שניאורסאָן].

שני ארס אן [חאפט זיד אויף פון זיין ארט, טהוט א ציה די הענט צום עלטסטען]. פארדאן! [באווייזט אויפ'ן חבר]. לאָזט איהם צור-רוה. ער איז ניט שניאורסאָן. דער אמת'ער שניאורסאָן — דאָס בין איד! [אלע קוקען אויף שניאורסאָנען. די היימישע מינען, ער איז אראפ פונ'ם זינען. דער נאדויראטעל שמעלמאן אויף שניאורסאָנען דאָס לאמטערענדעל. אלע קוקען זיך איין אין זיין פנים, קנייטשען מיט די פלייצעס. פארשטעהען ניט, וואָס דאָ קומטפאר].

דוד שפירא [צום ווייב, אויף אידיש]. וואָס איז דאָס פאַר איין אָנשטעל, איך בעט דיך?

שרה שפירא. אלע ביזע וויסטע חלומות!...

שני ארס אן [באלויכטען פונ'ם לאמטערענדעל, צו פאליציע]. קוקט, קוקט זיך צו גוט!... מיר דאכט, אז מע קאן דאָס אַרויס-זעהן אין דער פינסטער אויך, ווער פון אונז בירדע איז דאָ דער אמת'ער שניאורסאָן... א צדיק, אָדער ניט קיין צדיק — נאָר דער אמת'ער שניאורסאָן — דאָס בין איד!

איוואַנאָו [פון זיין ארט]. ניי, איד! וואָס הערט איהר איהם? ער שפאסט, ער טרייבט קאטאָועס. אָט זענען מינע פאפיערען...

שני ארס אן [צו איוואַנאָוען]. וואַנאי! גענוג! איצט געהט ניט מעהר קיין קאטאָועס. די זאך איז צו ערנסט. [צום עלטסטען]. פאפיערען האָב איד אויך! [נעמט אויף אַרויס פאפיערען פון קעשענען]. די פאפיערען זענען אָבער נאָרנישט. די פאפיערען זענען געביטענע. די פאפיערען, וואָס מיין חבר האַלט, — דאָס זענען, אייגענטליך, נאָר מיינע דאָקומענטען. און אָט די פאפיערען, וואָס ביי מיר אין האַנט, — דאָס זענען די דאָקומענטען פון מיין חבר איוואַן איוואַנאָוויטש איוואַנאָוו. אין דעם איז אַ נאָנצע געשיכטע. איך קאָן זי אַייך דערצעהלען אין דריי ווערטער. זייט אַזוי גוט! [ציהט אויס צום עלטסטען די פאפיערען. דער נאדויראטעל שמעלמאן נאָר אַ מאל דאָס לאמטערענדעל אויף ביידע יונגעלייט, קוקט זיך איבער פיטלדייטיג מיט זיינע קאלענען. דער עלטסטער נעמט צו ביי ביידע חברים די פאפיערען און קוקט אין זיי אַריין אינאיינעם מיט זיינע קאלענען. דערוועהן, אַז גליציע

שטודיערט די פאפיערען, געהט צו ווידער א מאל דער דוואַרניק מיטן בלעכען און שמעקט צייט זיין נאָ אַויד].

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [טהוט א ורעהיאויס דעם קאפ צום דוואַרניק און א הוק אויף איהם]. פּשאַל! ... [דער דוואַרניק שפּרינגט אַפּ. — אין דער זעלבער צייט קומט פאַר א געשפרעך אין אידיש צווישען שניאָרסאָן, דוד שפּיראַ, שרה שפּיראַ און בעטי, וואָס זיצט אַקעגען שניאָרסאָנען אַזוי איבערראַשט, אַז זי האַלט כמעט ביי פאַלען אין חלשות].

ש נ י אַ א ר ס אַ ו [צו בעטי, אויף אידיש]. זייט נאָר רוהיג, בערמאַ דאָוידדאָונאַ, דאָ וועט זיך פאַלד דערקלערען דאָס רעמעניש, ווי איהר רופט דאָס, און איהר וועט פאַרשמעהן אַלסדינג... [צו דוד שפּיראַ, אויף אויף אידיש]. און איהר זאָלט נאָר קיין מוראַ ניט האַבען, רב דוד, איך בין דאָס טאַקסי דער אמת'ער שניאָרסאָן, וואָס זיי דאַרפען האַבען צום רומעל, נאָר איך הער זיי, ווי די קאַץ!
ד ו ד ש פּ י ר אַ [צום ווייב]. דו הערסט, שרה? ער רעדט דאָך אידיש!

ש ר ה ש פּ י ר אַ . נסים פון נאָט — אַ איד רעדט אידיש!
ד ו ד ש פּ י ר אַ . האָב איך ניט געזאָגט די גאַנצע צייט, אַז ער האָט אַ אידישע נאָז?
ש ר ה ש פּ י ר אַ . דאָס האָב איך געזאָגט, אַז ער האָט אַ אידישע נאָז.

ד ו ד ש פּ י ר אַ . און איך וואָס האָב געזאָגט?
ש ר ה ש פּ י ר אַ . דו האָסט געזאָגט: אַ אידישע נשמה.
ד ו ד ש פּ י ר אַ . גוט, לאָז זיין אַ נשמה... ווער זשע פון די צוויי איז געווען ביי'ם רב, ביי רב לוי היילפּערין?
ש ר ה ש פּ י ר אַ . איך פאַרשמעה דאָ נאָרניט... און די באַפּושקע וועמענ'ס איז?

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [איבערנעקוקט ביידענ'ס פאפיערען, איבער געגעבען זיי איינעם פון די נאָרוואַטעליס, ווענדט זיך צו דוד שפּיראַ און צו דוד שפּיראַ. שמרענג]. און איהר זאָלט דאָ מיר נאָר נישט איבער רעדען זיך אויף אַייער זשידאָווסקי דיאַלעקט: גער-גער-גער!
פאַרוססקי זאָלט איהר רעדען! אַלע פאַרוססקי! [צו זיינע קאָלעגען].

סטרענג! א מאַדנע געשיכטע! דאָ קומט פאַר עפּים צו שוויגן-
דעל! א אידישע מאַכענאַציע!

שני ארס און נפּו זיין ארמ. קיין שום שווינדעל! קיין
שום מאַכענאַציעס! דאָ איז געווען — איך וועל עס אַיך דער-
קלערען אין צוויי־דריי ווערטער — דאָ איז פאַרגעקומען א פּראַכטע
וועטע צווישען צוויי חברים, וואָס האָבען נאָרוואָס געענדיגט
גימנאַזיע. איך, שניאורסאָן דער איד, האָב געענדיגט מיט א נאָל-
דענער מעדאַל, און מיין חבר, אָט דער פּריסט איוואַנאָוו, האָט
קויפּט געענדיגט. נו, האָבען מיר געהאַלטען א וועטע. איך
האָב געזאָגט, אז ס'איז שווער צו זיין א איד, און מיין חבר האָט
געזאָגט, אז ס'איז ניט אזוי שרעקליך. האָבען מיר זיך — פּאַר-
יאָהרען ענדע מאַי איז דאָס געווען — געביטען מיט די דאָקומענטען
און געקומען צו פּאָהרען אַהער, אין אוניווערסיטעט. איך מיט זיין
שוואַכען אַטעסטאַט מיט סאַמע דרייען, אַלס איוואַנאָוו, און ער
מיט מיין יענצענדען אַטעסטאַט פון סאַמע פינפען און מיט א
גאָלדענער מעדאַל, אַלס שניאורסאָן. זעלבסטפאַרשמענדליך, אז
מיר האָט מען פּאַלד צוגענומען אין אוניווערסיטעט, און איהם האָט
מען געוויזען די טיר, וואָרום איידער מיר זענען געקומען אַהער,
איז שוין דאָ געווען צוגעגרייט א צירקוליאַר וועגען ציהען זשערעבעס.
נו, האָט ער זיך צוגעשריבען צו א דאָמיסט און איז אויסגעריסען
געוואָרען מיט זיין פּראַוואַזשיטעלסטוואָ אויף וואָס די וועלט
שמעהט — ער וויינט שוין דעם טעם, ווי גרינג ס'איז צו זיין א
איד! נאָר אַזוי ווי מיר האָבען זיך דאָס וואָרט געגעבען, ס'זיך
זיין א סוד בין דאָס יאָהר וועט זיך ענדיגען, האָבען מיר ביידע
געהאַלטען וואָרט. און מיר וואָלטען דאָס וואָרט ניט געפּראַכען
איצט אויך, בין ענדע מאַי. האָט זיך אָבער איצט געטראַפּען אזא
צופאַל, וואָס קיינער האָט נישט געקאָנט פאַראויסזעהען, פּאַטראַכט
איך מיך פּריי פון מיין וואָרט. דאָ געהט דאָך אין גערעכטיגקייט —
איחר זוכט מיט ליכט א שניאורסאָן, וואָס האָט א שייכות צום
געוויסען ריטואַל־פּראַצעס, און איך בין דאָך דער אמת'ער שניאורסאָן.

סאָן, — ווי קאָן איך דערלאָזען, אז פאר אַ אידען שניאורסאָן זאָל ליידען אַ פריסט איוואַנאָוו? ווי אזוי וועט איהר באשולדיגען אייערען אַ פריסט, אַ איוואַנאָוו, אַ זעהן פון אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי סאָוועטניק, אז ער באַנוצט אייער פריסטליך בלוט אויף פסח? אז באשולדיגען — וועט איהר שוין באשולדיגען מיך, דעם אמת'ען שניאורסאָן, וואָס איך געהער מיך אזוי אָן מיט אייער ריטואַל־פראָצעס און מיט ריטואַל בכלל, פונקט אזוי ווי עס געהער זיך אָן אַהער מיין חבר איוואַן איוואַנאָוויטש איוואַנאָוו! [ווייזט אויף זיין חבר].

א י ו ו א נ אָ ו ו [צו שניאורסאָנען]. האָסט אַראָפּגעריסען פון אונז ביידען די מאַסקע פאר דער צייט, הערשאַקאַ. פאַרמאַלען! נאָר ס'איז אַ שאַך, וואָס דו האָסט דאָס געמאַהאָן. וואָלט איך געווען שניאורסאָן ביו'ן סוף, וואָלט דאָס מיר געמאַכט פאַרגעניגען צו זיצען אויף דיין אָרט אויפ'ן באשולדיגונגס־בענקעל. איך וואָלט זיי באַוויזען [ווייזט מיט'ן פינגער אויף אַלע פאַליציסטען מיט'ן דוואַרניק אינאיינעם], אַט די אַ, וואָס האַבען מיך געזויגען אַ גאַנצען ווינטער, ווי נאַריש און ווי לעכערליך ס'איז די גאַנצע געשיכטע זייערע מיט'ן ריטואַל!... איך וואָלט זיי באַוויזען, אַט אַ די אַ...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [צו ביידע חברים]. וואָס האָט איהר זיך אַוועקגעשטעלט פּרעדיגען אַט אַ דאָ אַ? [איוואַנאָוו וויל ענדיגען. דער עלטסטער טהוט אַ טופּ מיט'ן פּוס אויף איהם]. מאַלמשאַט! איך וועל אייך ביידען דאָס מויל פאַרשליסען! איך וועל צייך פּאַר צו הייסען נעמען אַהין!...

א י ו ו א נ אָ ו ו . דאָס וויל איך טאַק!

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [מלא רציחה. צו די נאָדוראַטעליס]. ביידען זאָלט איהר זיי נעמען און אָפּפיהרען! ווער פון זיי איך דער אמת'ער שניאורסאָן — דאָס וועט מען שוין דאָרטען דער געהן — טאָס ראַזבערוט! מאַרש!... [ביידע נאָדוראַטעליס לאַזען זיך צו די צוויי חברים. די איבעריגע חברת רינגלען זיי אַרום. אַלע, וואָס אַרוב]

מיש, קוקען זיך איבער. אויף זייערע פנימ'ער איז אנגעצויכענט וואונדער, קאנפון, איבערראשונג און שרעק].

דורך שפיר א [אויף איריש]. חידושים ונפלאות — ממש יציאת מצרים!

שרה שפיר א [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר! וואס טחוט זיך דא? ...

בעטי. מאמע! ס'איז מיר ניט גוט! [פארווארפט דעם קאפ אויס'ן שטוב].

שרה שפיר א [לאזט זיך צו דער טאכטער]. אוי, א דונער האט מיר דערשלאגען! וואסער! וואסער!! [ביידע חברים ווילען זיך א ווארף טהון נאך וואסער. די נארוואטעליס מיט די זשאנדארמען האלמען זיי אפ. סיאמקע ציטערט און וויינט שטיף].

דורך שפיר א [שטעהט אויף, לאזט זיך צו דער טאכטער מיט זיין אנגענאסענעם כוס מיט וויין]. נעם, טאכטער, א קאפעלע וויין, נעם! [ניסט איחר מיט ציטעריגע הענט אין מויל אריין]. אט אזוי. [צום ווייב]. ס'איז גארנישט! ס'איז גארנישט! ס'וועט איבערגעהן! ... און איהם [ווייזט אויף שניאורסאנען] וועט און גארניט זיין. ס'איז נישט דער ערשטער פלבול. ס'איז ניט ווערטה א שאס פולווער... און דעם [ווייזט אויף אויבאנאווען] וועט אורדאי גארניט זיין! א דעיסטוויטעלני סטאטסקי סאוועטניק'ס א זון! ... [גלייכט זיך אויס ווי לאנג ער איז, רעדט הויך]. חידושים ונפלאות! יציאת מצרים! אזא מעשה טרעפט זיך [צעעהט די ווערטער] איין מאל איז צעהן טויעזנט יאהר! און נאך ביי דורך שפיר א אין שטוב! ...

דער פארהאנג פאלט.

ענדע פונ'ם פערטען אקט.

ע פ י ל א ג

נא דעבארקאדער פון אייזענבאהן. — עם רעהען זיך ארום אלערליי פאסאזשירען, מיט און אהן האנטגעפעק. — א גלאק, א זיינער, עטליכע טאטשעקס (מושקארדס), וועגעלעד, מיט און אהן באנאזש. — טרענערס מיט בלעכלעד אויף די היטלען און מיט נומערען. — רעכטס, ביי דער וואנט, דריי גלעזערנע טירען: ערשטע, צווייטע און דריטע קלאס. אויפשריפטען אויף רוסיש. אויך „בופעט“ אויף רוסיש. — לינקס, ביי דער אקענעוואנט, זעהט זיך א לאנגער וואגאן, בלויז פארב. אנגעשריבען: I. K. I. — נעבען וואגאן — איין אבערקאנדוקטאר מיט א מייפעלע אויפ'ן האלץ. איין טיר פון וואגאן אין אפען. פון די פענסטער זעהען זיך ארויס פנימ'ער פון פאסאזשירען, הערען און דאמען. — אויפ'ן טירעל פון וואגאן שטעהט א יוואנאוו, דער וואס האט ביו אהער געניגט אלס שניאורסאן, אנגעטהאן אין א קעסטעלדיגער ריזעמיצע מיט א געלען ריזענטאש איבער די פלייצעס. איחם זענען ארויס באגלייטען און געפינען זיך נאהענט צום וואגאן: דוד שפירא, שרה שפירא, און סי א מקע נעבען זיי, זייער טאכטער בעטי מיט'ן אמת'ען שניאורסאן, וואס האט געניגט אלס איוואנאוו. די ביידע שטעהען געארעמט, זעהענדיג אויס ווי א פארפאלק, נארוואס נאך דער חתונה, אדער ווי חתולכה פאר דער חתונה. דאס איז צו זעהען פון דעם תענוג, וואס פאטער און מוטער האבען, קוקענדיג אויף זיי, דוד שפירא ווייזט עם ארויס דורך דעם, וואס ער ווינקט צו שרת'ן, זי זאל קוקען. שרה שפירא קוקט אויפ'ן פארפאלק און קלויבט נחת. — אויסער דער פאמיליע שפירא, זענען ארויסגעקומען באגלייטען איוואנאווען אלע זיינע בא' קאנטען: גרינסבערג, פראטקין, הורוויטש און קעצעלע; אויך די האליאסטערע מיידלעך, וואס זענען געווען ביי בעטין אויף די אימענינעס. — נעהענטער פון אלע צום אפרייזענדען איוואנאוו שטעהט דאס פארפאלק, שניאורסאן און בעטי. אלע דריי

קוקען זיך איבער, קענטיג, זעהר פריעדליך, מיט נוטפריינטשאפט און מיט ליעבשאפט. — אז דער פארהאנג הויבט זיך אויף, טהוט דער אבערקאנדוקטאר א פייה און א מאך מיט דער האנט ערגיץ ווייט ארויף — קענטיג, צו די איבעריגע קאנדוקטארען, מע זאל זיין גרייט. א י ו ו א נ א ו ו שפרינגט דעמאלט אראפ פונ'ם וואגאן, לאזט זיך צום פארפאלקן.

א י ו ו א נ א ו ו . צום לעצטען מאל לאָמיר זיך נאָך אַ מאָל געט ענען! ניט זיין חכר שניאורסאנען די האנטן.

ש נ י א ו ר ס אָן . פּאָהר געזונט, וואַניאַ, און פאַרנעם, פאַרנעם אַלסדינג, וואָס געווען... און דאַנק גאָט, וואָס דער שפּאַס, וואָס דו ביזט געווען זיין אויפטהווער, האָט זיך נישט אויסגעלאָזט מיט קיין ערנסט...

א י ו ו א נ א ו ו . גאָט צו דאַנקען — ווייס איך ניט פאַר וואָס, נאָר דיר בין איך יאָ שולדיג אַ דאַנק פאַר דער לעקציע, וואָס דו האָסט מיר געגעבען. איך האָב אין דעם פאַרלאָרענעם יאָהר אַ סך, אַ סך געלערענט... און איך בעט דיך, הערשקאָ, זאָלסט מיר שרייבען פון אויסלאַנד, ווען איהר ביירע, דו און בערטא דאווי-דאוונא, וועט אהין פאָהרען שטודיערען. און לאָמיר אויף אונזער דוסישען שטייגער צעקושען זיך דריי מאל. [ביידע חברים נעמען אראפ די היטלען און צעקושען זיך דריי מאל נאנץ געשמאק, כמעט מיט טרערען אויף די אויגען. דערנאך געחטצן איוואנאו צו בעטיג, נעמט אראפ דאס היטעל, דריקט איהר די האנט לאנג און הייס]. זייט געזונט, בערטא דאווידאוונא, און גליקליך! דערמאנט מיר נישט צו ביזען! [טהוט איהר א קוש די האנט].

ב ע ט י . און איהר, איוואן איוואנאוויטש, פארנעסט ניט, אז איהר האָט אונז דאָס וואָרט געגעבען, אז מיר בלייבען שטענדיגע גוטע פריינט. אויף אייביג! אויף אייביג! [דריקט איהם די האנט זעהר ווארעם. — דער אבערקאנדוקטאר טהוט א מאך מיט דער האנט צו איוואנאווען, ער זאל אריין אין וואגאן, און טהוט א פייה צום צווייטען מאל. איוואנאו קושט בעמיז די האנט נאך א מאל און שפרינגט אריין אין וואגאן, בלייבט שטעהן אויפ'ן זעלבען טרעל, נעמט אראפ דאס היטעל, גריסט פריינטליך

צו אלעמען. אלע גריסען מיט דער זעלבער פריינטליכקייט צו איהם, מאנסכילען מיט די היטלען, פרויען מיט די טיכעלעך. אין דער דאזיגער צייט רעדט דוד שפירא דאס לעצטע ווארט, ארויסגעטראטען א פאר שריט].

דוד שפירא [מיט'ן קאפעליש אין האנט]. נאך א מאל פאָהרט געזונטערהייט, איוואַן איוואַנאָוויטש, און לאָזט זיי גריסען דאָרטען אלע אייעריגע, און דערצעהלט זיי אלץ, וואָס איהר האָט געזעהען און וואָס איהר האָט געהערט! לאָזען זיי וויסען, אז ס'איז גרינג פון א אידען צו רעדען, אָדער צו שרייבען, אָפצולאָכען, באַשולדיגען, אויסטראַכטען פּלבוֹלים, און נאָך אזעלכע זאַכען. נאָך זיין א איד, איהר פאַרשמעהט צי ניין, איז ניט אזוי גרינג! שווער צו זיין א איד! ... [דער אַבערקאָנדוקטאָר פּייפּט צום דריטען מאל. — דער פאַרהאַנג פאַלט].

ע נ ד ע .

מביה דער מילכיגער

א פאמיליענבילד אין פיער אקטען

געשריבען אין יאָהר 1915

פּערזאָנען:

ט ב י ה ד ע ר מ י ל כ י נ ע ר . א שטארקער איד פון אריבער פופצין. האנדלט מיט קען און פוטער. אנגעהאזן דארמיש. די קאפאטע אונטער-געשטעקט. די פאות אונטערגעהאקט. אין בארד געזעהלטע גרויע האר. גוטע שמייכלענדיגע אויגען.

נ א ל ד ע . זיין ווייב. געווען אמאל א שענע.

צ י י ט ע ל . זייער טאכטער. איין אויסגעגעבענע.

ח ו ה . זייער צווייטע טאכטער. א מיידעל.

ש ל מ ה ' ל ע . } צייטעל'ס קינדערלעך.
ש י י נ ד ע ל ע . }

מ י ק י ט א נ א ל א ג א ו . א געוועזענער וואלאכטנאי שרייבער, איצט א בעלהגוף. א גוי א יצבעדניק.

ט ע ק ל א . זיין ווייב.

פ ע ד י א . זייער זון. טראגט לאנגע האר, א שווארץ העמדעל, הויכע שטיוועל — א לא גארקי.

ס ט א ר ש י נ א . א בכבוד'ער גוי. האט ליעב דעם טרונק.

ס ט א ר א ס ט א . א נידעריגער גויעץ, א גרויסער טרינקער.

ס א ט ס ק י . געווען אמאל א משערעדניק. א גוי מיט רויטע האר.

א ו ר א ד נ י ק . א יונג מיט ביינער. שטרענג, ווי א גענעראליזוכערנאטאר.

ז א ז ו ל י א . א שרייבערעל אין וואלאסט. א יונגער שייגעץ. געפונטע שטיוועל. מעשה פאניטש.

גויים און גויעס, פארובקעס און שיקסעס מיט קארעלען און רויטע שיף.

אלע פיער אקטען שפיעלען זיך אפ אין דארף: די ערשטע דריי — אין פאר-
לויף פון איין זומער; דער לעצטער אקט — אין א פאר יאחר ארום.

ערשמער אַקט

יאַ דאַרפֿשטוב. — אַ גראַם חדר. ווייסנעשמירטע ווענט. דריי טירען: איינע — אַנפאַס, אין דרויסען אַרויס; איינע רעכטס, אין קיך צו; איינע — לינקס, אין אַ צווייטען חדר אַריין. צונעקלויבען פראַסט, בעל־הבתיש, נאָר ריין און זויכער. אַ דעמבענער טיש מיט היילצערנע בענקלעך. פון שאַפּע קוקט־ארויס אַ סאַמאָואַר, אַ קופּערנע קוואַרט, איין אלטמאָדישער קאַראַפּין מיט אַ קידוש־גלעזל פון פּאַר־ביגען קרישטאַל, אויך אַ גראַבע וואַכסענע הַבֿדלֿה. אויף די ווענט — בילדער אַהן רעמלעך פון עפּיס אַ רב, פון רב משה מאַנטעפּיאַרע, פון דאַקטאָר הערצל און פון גראַף טאַלסטאַי. אויך אַ אידישער וואַנט־ליח. איין אלטמאָדישער וואַנטזייגער. — אין מיטען שטוב, אויף אַ טאַבורעט, ויזט גאַלדע איבער אַ היילצערנער קאַדושקע און שלאַנט פּוטער].

גאַלדע [דעקט־אויף די קאַדושקע, קוקט־אריין, דעקט־צו צוריק].
אַ מעשה אַהן איין עק! מע שלאַנט און מע ילאַנט! מע שלאַנט און מע שלאַנט! — און קיין פּוטער זעהט מען ניט! ... עס איז נאָר איין עין־הרע האָט עמיצער געגעבען — הלאַוי איך זאָל ליגען זאַגען! ... [שלאַנט ווייטער. עס עפענט זיך די דרויסענטייר און עס באַווייזט זיך צייטעל, איינגעהילט אין אַ שאַל].

צייטעל [קוקט זיך אַרום, בלייבט שטעהן, זעהט, אַז מע באַמערקט זי ניט, טהוט זי אַ הוטט מיט אַ שמייכעל]. ט'מאַרגען, מאַמע!

גאַלדע [הויבט־אויף דעם קאַפּ, דערזעהט צייטלעך, טהוט זי אַ רוק צוועק פון זיך די קאַדושקע, האַפט זיך אויף]. אַ וועהמיג איז דער מאַמע אַ גרוי־סער! אַ גאַסט! צייטעל! אַט אַ גאַסט! [האַפט זיך אַרום מיט איהר קושען]. וואָס זשע מאַכסט דו, טאַכטער? טהו זיך אויס!

וויקענט זי ארויס פון דער שאץ. און מאַטעל וואָס טהוט? און די
קינדער וואָס מאַכען?

צייטע 5. אלע געזונט, דאַנק גאָט. וואו איז דער טאַטע?
און חוה וואו איז? וואָס מאַכט זי?

גאָלדע. דער טאַטע, ווי אלע מאָל, אין בויבעריק מיט'ן
ביסעל מילכיגס. און חוה איז אין גאָרטען ביי דער אַרבייט —

האַסט זי נישט באַגעגענט? איז וואָס טהוען די קינדערלעך-
דיינע — זיי וואַכסען? וואַרפט זיך הוי און הער. וועסט אפשר עמען?

צייטע 5. אַ דאַנק, כ'פּין שוין אַ געגעסענע. [כאַטראַכט
די ווענט]. ביי אײך איז אַלץ ווי געווען... [שטעלט זיך אַפּ ביים גראַף
טאַלסטאײם בילד]. אַט דאָס איז ביי אײך צוגעקומען. וועמענ'ס
פאַרטרעט איז דאָס?

גאָלדע. ווייס איך, עפּיס אַ שלים-מול אַ גראַף, פון איהרע
לייט, חוה'ס גראַפען... וועסט אפשר טרינקען?

צייטע 5. אַ דאַנק, איך בין שוין אַ געטרוקענע... אַ גראַף
וואָסט דו — וואָס זשע געהט ער באַרוועס?

גאָלדע. פּרעג מיך עפּיס גרינגערס! וואָס איהר קומט-
אויס! זי ליגט מיר גוט אין האַרצען, די שוועסטער דיינע!...

זיך, פאַר וואָס זיצסט דו ניט? [וועצען זיך ביידע אוועק צום טיש]. זיך
קעהרען שוין זיין גרויסע, די קינדער דיינע, קיין עין-הרע ניט?

צייטע 5. און קלוג — מיט ספּנת-נפשות! דו פאַהרסט,
זאָגען זיי, צום זיידען — לאָז גריסען דער באַבע!...

גאָלדע [ווערט צעגאַנגען פאַר נחט]. מיר פאַר זייערע
ביינדעלעך!

צייטע 5. און שען — זאָלסט אַנקוקען אַ שלמה'לע!
זאָלסט זעהן אַ שיינדעלע! אין זייערע פּנימ'לעך ניט אַרײַנצור-
קוקען!

גאָלדע [ווערט צעשטאַלצען]. טפו-טפו-טפו! געזונט און
שטאַרק זאָלען זיי דיר זיין! [האַפט זיך אויף]. טאַמער וועסט דו
פאַרט עפּיס נעמען אין מויל אַרײַן, צייטעל-קרוין?

צו י ט ע ל [האט זי אפ מיט דער האנט]. מע דארף נישט, מאמע, גארנישט... דו באקלאַנגסט זיך אויף חוה'ן — וואָס איז מיט איהר געשעהען?

ג אָ ל ד ע. גארנישט. וואָס זאָל זיין? אַ מיידעל פון היינטיגע מיידלעך... שוין צופיעל היינטיג!... ווי זאָגט דער טאטע: „איין אָפּס האָט אַ לאַנגע צונג — און קאָן קיין שופּר ניט בלאַזען“... [ניפּצט]. שווייג איד — איז מיר שלעכט. רעד איד — איז נאָך ערגער... איין שטיקעל גליק, וואָס דער טאטע ווייסט נאָך ניט. ער זאָל וויסען — וואָלט זיך געטהאָן חושך!

צו י ט ע ל [האפט זיך אויף]. דו שרעקסט מיר, מאמע! ג אָ ל ד ע [בארוהיגט זיך]. קינד! וואָס שרעקסט דו זיך? ס'איז גארנישט! דו מיינסט חלילה עפּים ווייס איד וואָס? אַ געלעכטער! נישט מעהר, ס'איז ניט שען... עס פּאסט נישט! פאַר טביה'ס טאכטער פּאסט נישט אזא זאַר... נוי קוקט זיך ארום. רעדט אַ ביסעל שטיקער. מיקיטע גאַלאַנאַן געדענקסט דו נאָך? צו י ט ע ל. אָט דער, וואָס איז געווען אַמאָל שרייבער אין וואָלאָסט?

ג אָ ל ד ע. אָט-אָט! אָט דער אָ!

צו י ט ע ל. נו?

ג אָ ל ד ע. און זיין זוהנדעל געדענקסט דו?

צו י ט ע ל. חווערקע? נו-נו?

ג אָ ל ד ע [בויגט זיך אַז צו איהר אויפ'ן אויהערן]. איז זי מיט

איהם אַ גאַנצער רב שמעלקע...

צו י ט ע ל. אַ גאַנצער רב שמעלקע? דהיינו?

ג אָ ל ד ע. דהיינו... זי נעמט ביי איהם ביכלעך אויף צו

לייענען.

צו י ט ע ל. אָט דאָס איז גאָר?

ג אָ ל ד ע. וואָס נאָך ס'טו געוואָלט? זי זאָל מיט איהם

נעהן טאַנצען? ס'איז, מאָהל דיר, גענוג, אַז מײן טאָכטער

שמעהט אָפּ שעה'ן דווייז בײַם טײן אָדער בײַם טױער מיט'ן

וואָלֶסֶטנאָי'ס זעהנדעל און מע רערט אין מע רערט, און מע רערט
און מע רערט... פון וואָס רערט מען אזוי לאַנג? און מיט אַ גוי
נאָך? ... דערצעהלען דעם טאַמען — האָב איך מורא; קענסט
דאָך דעם טאַמען! און הוה'ן קענסט לוי דאָך אויך! אַ שוועבעלע!
און איין עקשנ'טע — דער טאַמע מיט די פיינער!

צ י י ט ע ל . מאַמע, דיר שטעלט זיך פאַר שוין צו פיעל!
עס ווייזט זיך דיר מעהר אויס, ווי ס'איז...

ג אָ ל ד ע . אוי, צייטעל, מיר ווייזט זיך שוין גאָרניט אויס,
הלואי איך זאָל ליגען זאָגען. נאָר טאַמער ווערט געוואָהרע דער
טאַמע, איז ווינטש איך מיר גאָרניט אויף דער וועלט צו זיין! ...
איך שלאָף ניט קיין נעכט, דער קאָפּ ווערט מיר שיער ניט צע-
שפאַלטען! [פויווען]. מילא, דאָס, וואָס זי קען זיך מיט מיסיטע'ס
זעהנדעל, איז נאָך, ווי זאָגסט דו, אַ האַלבע צרה. איך פרעג אָבער
איין אנדער זאָך: פון וואַגען נעמט זיך איהר באַקאנטשאַפט
מיט'ן גלח, די כפרה זאָל ער זיין פאַר איהר מינדסטען נאָגעל? ...

צ י י ט ע ל . מיט וועלכען גלח?
ג אָ ל ד ע . מיט'ן גלח פון אונזער דאָרף, איינגעזונקען זאָל
ער ווערען!

צ י י ט ע ל . פון וואַגען ווייסט דו? ווער האָט דיר גע-
זאָגט?

ג אָ ל ד ע . מע דאַרף מיר זאָגען? איך האָב קיין אויגען
ניט? איך בין דאָך אַ מאַמע, האָסט דו געהערט אַ ביסעל, און
אַ מאַמע האָט אויגען און זעהט אַלסדינג! ...

צ י י ט ע ל . וואָס זשע האָסט דו געזעהען אַזעלכס?
ג אָ ל ד ע . וואָס איך האָב געזעהען? הלואי וואָלט איך עס
ניט געזעהען, וואָס איך האָב געזעהען... איך האָב געזעהען איהם
דורכגעהן פאַרביי אונזער גאָרטען, אַרויסגעהן זאָל איהם די נשמח!
שטעלט ער זיך אָפּ, שטעלען זאָל זיך איהם דער ערשטער ביסען
פאַפּערוק! און הוה, זיין זאָל ער פאַר איהר די כפרה, איז געווען
אַסוראט אין גאָרטען. האָב איך אַליין געזעהען, איך זאָל אזוי

זעהן גומס אין אייך אלעמען, און כ'האָב אליין געהערט, איך זאָל אזוי הערען בשורות טובות מיט ישועות ונחמות, ווי זיי האָבען זיך געגריסט...

צ י י ט ע ל . אָט דאָס איז אליץ ?

ג אָ ל ד ע . וואָס נאָך האָסט דו געוואָלט — זיי זאָלען זיך אַרומחאַפּען קושען ? וואָלט איך עס האָטשבע געקאָנט דערצעהלען דעם טאַמען — דערלאָזט מיך נישט דאָס האַרץ, וואָרים ער וועט עס ניט איהערטראַגען, הלאַוי איך זאָל ליגען זאָגען, דער משונג'נער טאַמע אייערער, וואָס פאַר אַ סינד וועט ער זיך מפקיר זיין, ובפרט נאָך פאַר חוה'ן — אז יענע איז ביי איהם דאָס אויג אין קאַפּ! ... אַנומעלטען איז זי עפּים געווען ניט מיט אלעמען, פאַרקיהלט זיך — נו - נו, האָסט דו באַדאַרפט זעהען, וואָס דער איד האָט צעאַרבייט! און ווער איז שולדיג אין דעם גאַנצען אומגליק מיט חוה'ן, ווען ניצט ער אליין טאַקו, דער אָבי דייגער ?

צ י י ט ע ל . דער טאַמע ? מיט וואָס איז ער שולדיג ?

ג אָ ל ד ע . מיט דעם, וואָס ער קען צופיעל... ער קען אליין אַ סך און וויל, אז זיין טאַכטער זאָל זיין אזאָ סענערקע, ווי ער... ניין, שענער פון אליץ איז, וואָס ער אליין זאָנט, אז ס'שטעהט געשריבען אין די הייליגע ספרים, אז וויבאַלד אַ הוהן הויבט־אָן צו קרעהען קוקאַריקו, ווי אַ האָהן, טראָגט מען זי אַוועק צום שוהט... זעם הערט זיך פון דרויסען חוה'ס קול. עס הערט זיך אלע סאַל געהענטער.

ח ו ה . ווינגט אַ נוישט ליערעל מיט אַ באַקאַנטער מעלאָדיע.

און עס פּלאָצט, און עס דרעהט,

און אַ רעגענדעל געהט.

ווער זשע וואָלט מיך, אזאָ מיידעל,

ביז אַהיים מיך באַגלייט ?

ג אָ ל ד ע . וצו צייטלען. אַ! חוה'ס וואָס זאָנסט דו

אויפ'ן ליערעל ?

ח ו ה . רופּט אַ בחור זיך אָפּ,

שפּרינגט פון וועלדעל ירוּים :

„ווארט א ביסעל, שענע מיידעל, —
איך באגלייט דיך צו הויז!“ ...

דאס ליעדעל פארענדיגט זי שוין אין שטוב. דערזעהען צייטלעך זיצען מיט
דער מוטער. זעהנאך — צייטעל, א גאסט! [נויפטצו. צייטעל שטעהט
אויף. זיי צעקושען זיך]. ווי קומסט דו אהער?

צ י י ט ע ל. ווי איך קום? מיט א פוהר.

ג א ל ד ע. זיך פארבענקט נאך דער מאמע, האָט זי גערונגען
א גוי און איז געקומען.

צ י י ט ע ל [כאטראכט די שוועסטער]. אויכגעוואַפסען! ...

ג א ל ד ע. קיין עין-הרע ניט...

צ י י ט ע ל. און שען געוואָרען — א קראסאוויצע!

ח ו ה [מאכט א גרימאסען]. א קראסאוויצע? נאָד ווייט, מאַהל

דיר! ...

ג א ל ד ע [צו צייטלעך]. זאָלסט אַנקוקען, אז זי טהוט זיך אָן —
א פרינצעסין! א קייסעריני! [צו חוה'ן]. הערסט דו, חוה, האָב
איך ניט געוואוסט, אז מיר האָבען היינט א גאסט — וואָלט איך
שוין אזוי געוואוסט פון אַלדאָס נוטס!

ח ו ה. וואָס איז? די קאץ האָט זיך געוואשען? פונקט
זענען געפלוניגען פון אויווען?

ג א ל ד ע [צו צייטלעך]. שוין — אָט האָסט דו זי! באַלד
מאכט זי דיר חוזק! אַקוראט ווי דער טאטע אייערער! דו
עפעלעך פאלען ניט ווייט פונ'ם בוימעלע.

ח ו ה [גאכט]. לאַז מיר, מאמע, איב'ל דיר העלפּש אויס-
שלאָגען די פוטער. [פארנעמט דער מוטער'ס ארם].

צ י י ט ע ל [צו חוה'ן]. וואָס איז טאָקי פאַר אַ לאַכען?

ג א ל ד ע [צו צייטלעך]. ווייס איך, וואָס הערסט דו זי?
דערצעהל בעסער, וואָס מאכט דיין מאָטעל? ער איז עפּים ניט
מיט אלעמען?

צ י י ט ע 5. ניין. אזוי איז ער דוקא נישקשה. נאָר עס
מאכט זיך צייטענווייז, קלאָגט ער זיך אויפ'ן האַרצען. טרינקט ער
ביי מיר טשאַקעלאַדע מיט פוטער אלע טאָג...
נאָר ד ע. וואָס זשע? ער פיהלט עפּים חלילה אינוועניג?
צ י וואָס?

צ י י ט ע 5. זאָל נאָט הימען! געזונט און שטאַרק. נאָר
דער הוסט... אז ער הויבט'אָן צו הוסטען — הוסט ער און הוסט!
נאָר ד ע [ברעכט די הענט]. אזוי? צום הוסט איז גוט שאַלווי
מיט פאָלדעראַק, געקאָכט אין סיראָועטקע, און אויף ביינאָכט גוט
אַרומוויקלען דעם האַלז מיט אַיין איבערגעקעהרטער זאָק...
ח ו ה [שיסטיאויס אַ געלעכטער]. חאַ-חאַ-חאַ! [נאָרע און
צייטעל טהען זיך אזש אַ וואַרף].

נאָר ד ע [צו חוה'ן]. טפו אויף די שונאָימ'ס קעפּ! האָסט
דאָך איבן זייבערגעשראַקען אויף טוירט — הלואי איך זאָל ליגען
זאָגען! [צו צייטלען]. אַט אזוי, ווי דו זעהסט, איז אלע מאָל.
פאַלד עפּים וואָס דו זאָלסט ניט זאָגען — איז חאַ-חאַ-חאַ! און
עס וועט דיר נאָר חוזק מאַכען פון דער גאַנצער וועלט! דער טאַטע
מיט די ביינער!

ח ו ה. קומט'אויס, אז ס'אַ חסרון, וואָס איך בין געראַטען
אַינ'ם טאַטען? און ביי מיר איז דאָס אַ גדלות... [הערט נישט אויף
צו שלאָגען די פוטער, זינגט אונטער דער נאָז און צום טאַקס]:

און עס פּלאָזט, און עס דרעהט,
און אַ רעגענדעל געהט,
ווער זשע וואָלט מיר, אזאַ מיידעל,
ביז אַהיים מיר באַגלייט?...

נאָר ד ע [צו חוה'ן]. וואָס זשע, טאַכטער? האָסט שוין גאָר
קײן אַנדער לייערעל ניט געקאָנט געפינען, נאָר אַט דאָס, וואָס אלע
שיקסעס זינגען?

צ י י ט ע 5 [ווייל צערייבען]. וואו איז דער טאַטע? אזוי
שפּעט? [עס עפענט זיך די דרויסענטייר און עס קליידיגן יבּיח].

ט ב י ה [די פאלעס אונטערנעשטעקט, די בייטש אין נארטעל, דאס פנים פרייליך, שיינט]. וואו איז דער טאטע? אָט איז ער דא!
ה נ ה ז ה ב א! מאַכט רש"י: טשאַרט לעדראַשטשע נע וויזמע...
[נעמט אַרויס די בייטש פון נארטעל, טהוט זי אַ וואַרף פון זיך אין ווינקעל אַרײַן, געהאַט צו צײַטלען]. אַ נאַסט! וואָס מאַכסט דו עפּים, צײַטלעל?
[צעקושען זיך]. וואָס מאַכט דיין פּרויטנגעבער?

צ י י ט ע ל. וואָס זאָל ער מאַכען? ער אַרבייט.

ט ב י ה. אַבי ער האָט אַרבייט... מיר אַלע אַרבייטען, ווי אין פּמוס שטעהט: י ג י ע פ פּ י ד כּ י ת א כּ ל — אַז דו וועסט אַרבייטען, וועסט דו עסען, אַניט וועסט דו לעגען די צײַהן אויף די פּאַנטענעס... און די קינדער וואָס מאַכען?

צ י י ט ע ל. וואָס זאָלען זיי מאַכען? שפּיעלען זיך. גער- בעטען מיך לאָזען גריסען דעם זיידען.

ט ב י ה [קוועט און]. גאָלדענע קינדער! פּאַרליאַנטענע קינדער! איך האָב זיי לייעב, ווי אויגענע. אַז די הייליגע תּוֹרָה זאָגט: פּ ר ח מ אָ ב ע ל פּ נ י מ, איז דאָס ניט אומזיסט. [צעהלט די ווערטער]. פּ ר ר ח מ אָ ב ע ל ב נ י מ — איהר הערט ווערטער? [צו חוה]. דיר, חוה'לע, האָב איך געפּראַכט אַ מתנה, וואָס וועט זיין ביי דיר אָנגעלעגט. [נעמט אַרײַן די האַנט אין בונעס און ציהט אַרויס צו דארט אַ בוך]. איך זאָל דערצעהלען, פון וואַנען און ווי אַזוי אָט דער בוך קומט צו מיר — איז נסים ונפלאות, טאַקי נאָר יציאת מצרים! נא! [ניט איבער דאס בוך צו חוה]. דו וועסט עס נאָכדעם ליינען און דערצעהלען מיר, וואָס סע שטעהט דאָר- מען. איך דאַרף עס וויסען, מחמת דער דאָזיגער, וואָס האָט גער- מאַכט אָט דעם בוך, איז טאַקי מיינער אַ קונה. דאָס הייסט, ניט ער, די מאַמע זיינע איז פון מיינע קונה'טעס, ניט מיר פּיין צו ליינען פאַר קעז און פּוטער, און האָט אַ זוהן, איז דאָס אַ לאַקש! [האַפט זיך בײַם בוך לאַכענדיג]. זינט גאָט האַנדלעט מיט לאַקשען. איז נאָך אַזאָ לאַקש ניט געבוירען!

ח ו ה [וואס האט שוין געהאפט א קוק אין בוך אריין]. דאס זעהט מען...

ט ב י ה . א פגירה וואָלט איך מיך פריהער געריכט אויף דעם יאָקעל בן פלעקעל! שרייבט ער גאָר ביכער, אָט דער שמוינגער! [ווערט שיער דערשטיקט פאר געלעכטער]. אז ס'איז דאָ געלט, הערט איהר, איז דאָ אַלסדינג. ווי זאָגט די גמרא: א ס ק א ק ו ר ד ע ד מ ס ק נ ת א ד ק א ר נ אָ ס ע ד פ א ר ש מ א כ ט ע, מאַכט רש"י: יאָק פשענאָ — טאָ אי דורען קאשו נאוואַרע... איך זאָל האָבען זיין מאמע'ס געלט, וואָלט איך — עהע-הע! — אָנגע-שריבען אָט אזא בוך! [ווייזט מיט ביידע הענט, וואס פאר א בוך ער וואלט אנגעשריבען].

ג אָ ל ד ע . דאָס איז יאָ — וועמען גאָט גיט מיט'ן לעפעל, און וועמען מיט'ן שעפעל...

ט ב י ה [מוקט אראפ צו זיך אויף די שטיוועל]. גוט מאַרגען. געלי, רעטאך טראָג איך!... אַ משל, דעריבער געהען קאמשיקעס באַרוועס... [צום ווייב]. צו וואָס טויג דיר, גאַלדע-ברודער, משלים? אַמעהר, האָב איך דיר געבראַכט צו פיהרען נייעס פון בויבעריק — אַט אזעלכע פעק! [ווייזט מיט די הענט]. אַ פולען וואָגען!

ג אָ ל ד ע . אָט דערפאַר, אַפנים, האָסט דו זיך היינט אזוי געזאַמט, טביה?

ט ב י ה [שטעקט אָפּ די פאלעס]. אַ ביסעל דערפאַר און אַ ביסעל גיט דערפאַר... ווייסט דאָך, אז מע קומט קיין בויבעריק, ווערט מען פאַרפאַלען, ווי אין פּסוק שטעהט: מ ש ו ט' ב אָ ר ין ו מ ת ה ל יך ב ה — טאָ דער, טאָ יענער: „רב טביה, אַהער! רב טביה אַהין!“ ווי די שטיינער, וואָס האָבען זיך געקרענגט ביי אַברהם אָבינו צו-קאָפּענס... דער שרייט: „רב טביה, קען!“ דער שרייט: „רב טביה, פּוטער!“ אַ רוח אין אייער פאַרענט און מיטען אַריין — וואָס וואָלט איהר געמאָן, אז ס'זאָל קיין טביה גאָר גיט זיין? אויס טביה! געשטאַרבען טביה!

גאָלדע. ביים דיר אָפּ די צונג, לאָזען די שונאים שטאַר-
בען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל! ... געה בעסער וואָש דיר, וועסט
דו עפּים נעמען אין מויל אַרײַן. אַ גאַנצען טאָג ניט גענעסען,
הלאַוי זאָל איך לינגען זאָגען!

ט ב י ה. זעהסט דו, גאָלדע-פרודער, וואָס אמת איז אמת.
ווי אין פרק שטעהט געשריבען: אַם אײַן קמת אין
תּוֹרָה — אַז מע'ס מכות עסען, וועט מען קדחת קענען... ווען
האָט מען צייט צו טראַכטען וועגען אכילה, גז דער קאָפּ איז אין
דער ארמת, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר? טאָג-אַײַן טאָג-אויס איז
מען פאַרטאַרעאָמט און פאַרטאַסקעט, הוּ-האַ, פרנסה! ... און
געה פּרעג דעם רבּונו-של-עולם קשיות, למאי זאָל טביה דער מיל-
כינער האָרעווען מעהר פאַר אַלעמען? פאַרפאַלען! גאָט האָט
שוין אַזוי אײַן מאָל באַשאַפּען זײַן וועלטעל, און קײַן עצות באַדאַרף
ער ניט פון קײַנעם! ווי אין פּסוק שטעהט געשריבען: מי ברכ
ומי בסוסים — ווער עם פּאָהרט, און ווער עם געהט צו-פּוס...
מסתמא דאַרף אַזוי צו זײַן, אַז די נגידים זאָלען זיך נעבאַך וואַל-
נערען אין בויבעריק אויף די דאַטשעס, און אָנטהון זיך פּל הפאַר-
געניגענס וכל הוואוילטאַגען שבעולם, און דו, טביה, ביזט ניט
קלײַן אויפצושטעהן גאַנץ פּריה, פּלחוך השור, אַז גאָט אַלײַן שלאַפּט
נאָך, אײַנשפאַנען דאָס פּערדעל און אַוועקפיהרען פון זייער פּבור
וועגען דאָס גאַנצע דאָברע-מזל, פון קעז און פון פוטער און פון
סמעטענע און פון שאָר ירקות, טאַקי פון פּל מאַמינים שהוא, ווי
אינ'ם הייליגען מחזור שטעהט געשריבען...

גאָלדע. אָבער מע ווייסט, אַז דו קענסט! געה וואָש
דיר, וועסט דו עסען!

ט ב י ה. איך געה, איך געה! נאָוט זיך צום עמער מיט דער
קוואַרט, פאַרקאַטשעס די אַרבעל, הערט ניט אויף דעם שמועס. דאָס הייסט,
איך באַקלאָג מיך ניט, חס ושלום! טביה איז ניט פון די, וואָס
באַקלאָגען זיך און וויינען אויף „מי יחיה“, וואָרום ס'איז דאָ אירען,
וואָס זענען מיר מקנא. אײַך איז, קײַן עין-הרע, גאַנץ גוט, רב

טביה, אזוי זאגען זיי. וואָס ענטפערט מען זיי דערויף? זאָג איך: וואָס קומט אַרויס, זאָג איך, אַז איין אידען איז גוט? אַלע יערוּפּעצער נגידים, זאָג איך, וואָלט געמעגט זיין אזוי ווי מיר... חוץ מיין שאַדען... [וואַשט זיך, ווישט די הענט מיט אַ גראַבען האַנטוד און זאָגט שטיל דעם „שארײַכעם“, זעצט זיך צום טיש, טאַכט המוציא].

גאָלדע [צו די טעכטער]. זעצט זיך צום טיש, קינדער, איכ'ל אַרײַנטראַגען עסען. [צײַטעל און חוה זעצט זיך צום טיש. גאַלדע אָפּ אין קיך].

ט ב י ה. און רעד מיט זיי, מיט די היינטיגע, זאָגען זיי, אַז ס'אָ פאַסקונדע וועלט, מע דאַרף זי איבערמאַכען. האַ-האַ, שומים! נאַראַנים! ס'אַ-נאָמויסטע אַרבייט! וואָרום זי בעט אײַך ניט, די וועלט, אַז איהר זאָלט זי איבערמאַכען. [קײעט]. דער וואָס האָט זי געמאַכט — יענער זאָל זי איבערמאַכען... תּוֹלַה אַרײַן עַל בַּלְמָה — שטעהט געשריבען... דער פּשט איז: לָאָז זי זיך שטעהן, ווי זי שטעהט... צו וואָס זאָלט איהר זיך מישען אין פּרעמדע עסקים? [עס קומט אַז גאַלדע מיט'ן עסען]. אַט, לַמשל, לָאָס איך מיך אַרײַנמישען צו אַינער מאַמע'ס טעפּ אין קיך אַרײַן — וואָס וועט זי מיר זאָגען?

גאָלדע. יום השישי פּריפּעטשיק — קיין אַנדער פאַר-גלײַכען נישט געפונען? דערצעהל בעסער נייעס, זאָגסט דו, האַסט גאַנצע פּעק. [זי צעניסט איטליכען אין די טעלער דאָס עסען, זעצט זיך דערנאָך אַלײַן אויף אַוועק בײַם עק טיש].

ט ב י ה [עסענדיג]. מענדעל ווערעפּיווקער קענט איהר? אַ איד אַ בעל-הגוף, זיצט אין ווערעפּיווקע נאָך פון פאַר מתן-תּורה אָן... אַ סברה, אַז נאָך זיין טאַטע און זיין טאַטענ'ס טאַטע, דאָס הייסט זיין זיידע און זיין עלטער-זיידע און זיין עלטער-עלטער-זיידע זענען געווען ווערעפּיווקער, ווי מיר זאָגען אין דער הגדה [זינגט מיט'ן נוסח פון דער הגדה]: הרי אָנו! ובנינו! ובני ובנינו!...

גאָלדע. מע ווייסט, אז דו קענסט, מע ווייסט! דו זאָג
בעסער, טביה, וואָס'ט זיך געטראָפּען מיט מענדעל ווערעביווקער?
האָט זיך צעזונגען אַ ביסעל!

ט ב י ה. האָסט קיין צייט ניט? [קוקט אַרויף]. דאַכט זיך,
עס רעגענט ניט. [עסט ווייטער]. האָט זיך געטראָפּען מיט איהם
איין אומגליק. דהיינו? ער, מענדעל הייסט עס, האָט, ניט דאָ
געדאַכט, ניט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, זיין אייגענס זיעבען
טעכטער, ווי די בעכער, הויכע, געזונטע, קיין עין־הרע, קיין ביין
אויג, ווי אין פּסוק שטעהט: וי תרוצו הצנים — די
טעכטער זענען אויסגעוואַפּסען. טעכטער האָבען שוין אזא טבע:
בייטאָג עסען זיי, ביינאַכט וואַפּסען זיי...

גאָלדע. זאָלען זיי וואַפּסען געזונטערהייט — אַ ביסעל
אַ זאָג פון אַ מענטשען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?!

ט ב י ה. [נאָט עס דורך פאַרביי מיט אַ שמיכעל]. הקיצור, איז
זיך מיישב די עלטערע מאַכטער מענדעל'ס און זאָגט דעם פּסוק
„אַהבתי“, דאָס הייסט, זי פאַרליאַפּעט זיך אין אַ גוי, עפּים אַ
שייגעץ פון ווערעביווקע מאַקי, און שמד'ט זיך אוועק און האָט
האַסלירע פאַר'ן גוי, און ושם נאָמר — רוּחַ מִיך קנאַקניסעל!...
[נעמט זיך צוריק צום עסען].

גאָלדע [ברעכט די הענט]. אַ וועהמיג איז דער מאַמע
איהרער! ... [תוה האָט באַרד אויפגעהערט צו עסען. צייטעל ברעכט די הענט,
ווי די מוטער].

צ י ט ע ל. פון וואַנען ווייסט דו עס, טאַטע?

ט ב י ה. פון וואַנען איך ווייס? איך ווייס עס פּונ'ם סיימע
רעכטען צאַפּען. פּונ'ם גלח אַליין ווייס איך עס, ימח שמו וזכרו!
[הערט־אויף עסען]. איך ווייס ניט פאַר וואָס, נאָר איך האָב איהם
פיינט, אָט דעם אַטיעץ אַלעקסיי... דאָס הייסט, האָבען האָב איך
צו איהם נאָרניט, וואָס איך ווינטש איהם — מעג איהם אָנקומען
האַטש האַלב, נאָר כ'האַב איהם פיינט!... דעם טאָג, ווען איך
באַנענען מיך מיט איהם, ווייס איך פריהער, אז ס'וועט זיך עפּים

טרעפען... נצו הויז. דו מעגסט עס אָנרופען, הוה, פאַנאַטיזמע, און כדומה, און איך זאָג מיר מיינס, אז אַ גלח נעהט־איבער דעם וועג — איז שלים־שלים־מול... והראיה נצו אַלעמין: וואָס איז עפּים גראַד היינט מיין פּערדעל געפּעלען געוואָרען זיך צעלאָזען משוגע־נערוויזן באַרג־אַראַפּ, און ויכרח יעקב — פּויז מיט'ן וואָגען אין דער פּלאַטע, און באַז אַ קריגעל מיט צוויי טעפּלעך, פּראַוודע — לעדיגע, וואָרום דאָס איז שוין געווען צוריקוועגנס, ווייטער וואָלט איך געקאָנט האָבען אַ גרויסען שאַרען... און ווער איז שולדיג, אז ניט דער גלח? ווי קומט אַהער אַ גלח — וועט איהר האַרען. פּאָהערנדיג אַהינצוועגענס מיט דעם גאַנצען דאָברע־מול, פּאַרטיעפּט אין מחשבות, ווי געוויינטליך אויפ'ן ניכטערען האַרצען, און דער וואַלד איז שטיל, און די זון שיינט ווי אַ מנורה, מחיה נפשות, — איך טהו אַ קוט: ער פּאָהרט מיר אַקעגען, מיט זיין געלער בריטשקע, און די פּאָרד זיינע איז פּונ'ם ווינט צעטיילט אויף צווייען, און די בוימעלדיגע אייגעלעך שמייכלען צו מיר פּון דער ווייטען. מאַך איך מיך פּלאַ ידע — גלייך ווי איך זעה ניט, ווי אין תּהלים שטעהט געשריבען: עַם הָסִיד תּתְחַסֵּד — מע דאַרף וויסען מיט אַ גוי ווי צו האַנדלען... דערזעהען, אז איך זעה איהם ניט, טהוט ער, דער גלח ימח שמו, אַ זאָג צו מיר: „טפּרררו, טעוועל, וואָס מאַכסט דו גוטס?“ קאָן מען שוין אזוי גראַב ניט זיין, און איך ענטפּער איהם: „טפּרררו, באַטוּשקאַ, וואָס הערט זיך עפּים ביי דיר?“... מאַכט ער צו מיר: „דו זעהסט־אויס, טעוועל, זעהר גוט!“... טראַכט איך מיר: „זאַלץ דיר אין די אויגען, שטיינער דיר אין האַרצען!“... און ענטפּערען ענטפּער איך איהם: „דו זעהסט־אויס, פּאָטערעל, נאָך בעסער“... „ווייסט דו, זאָגט ער, טעוועל, וואָס אין ווערעביווקע האָט זיך געטראָפּען?“ זאָג איך: „ניין, פּאָטערעל, איך ווייס ניט, וואָס אין ווערעביווקע האָט זיך געטראָפּען. קטונתי, זאָג איך, ווער בין איך אַזעלכער, איך זאַל מטריה זיין, זאָג איך, אַזאַ הייליגען באַטוּשקאַ, ווי דו ביזט? נאָר, זאָג איך, אויב איך האָב געפּונען, זאָג איך, לייט־

זעליגקייט אין די יונגע אויגען, וועסט דו אפשר זיין, זאג איך, אזוי
 גוט און וועסט מיר דערצעהלען? ... פוילט ער זיך ניט און נעמט
 און דערצעהלט מיר די גאנצע געשיכטע, הויבט-אן ניט גלייך, נאָר
 פון פצוין-זייט, „נאָש באַח, וואָש באַח“, ווי זיין שטייגער. איז, און
 איך זעה, עס קומט איהם צו אַ שטיק געזונט, ימח שמו וזכרו! ניין,
 הערט ווייטער, וואָס אַ גלח קאָן! דאָס אַליין איז איהם קאָרן,
 וואָס מיר צאָפט זיך בלוט, האָט ער נאָך אין זיך אַ פּאַטעפּאַלנאָסט
 פאַר מיר צו באַריהמען זיך, אז ער האָט אַ גרויסען חלק אין דעם
 דאָזיגען שטיקעל אַרבייט, און אז ער האָט דאָס באַוואַהרענט
 מענדעל ווערעביווקער'ס טאַכטער! ... ווער איך שוין גוט אין בעס
 און עס ווילט זיך מיר איהם אָפענטפערען מיט אַ משל און מיט
 אַ מדרש און מיט אַ פסוק, ווי טביה קען; נאָר איך האַלט מיך
 איין — וואָס טויג מיר האַבען צו טהון מיט אַ גלח?

ג א ל ד ע. זעהר רעכט האָסט דו געטהאָן, טביה...

ט ב י ה [צו די טעכטער]. אַט איז זי אויך מסכים! [צום ווייב].
 וואָס וואָלסט דו אָבער געטהאָן, גאָלדע-ברודער, ווען דו הערסט פֿון
 איהם די ווייטעריגע דבורים?

ג א ל ד ע. וואָס ווייטער?

ט ב י ה. וואָס ווייטער אַלץ בעסער. ווי זאָגט מען דאָס:
 „טיעפער אין וואַלד, געדיכטער די בוימער“... איך אָבער האָב
 איהם געלאָזט רעדען. רעד צעזעצטערהייט — וואָס אַהרט עס
 מיך, אז דו רעדסט? ... נאָר ער האָט פאַרשטאַנען, אז עס פאַר-
 דריסט מיך, זאָלצט ער מיר אויף די וואונדען און דערצעהלט,
 בלומרשט אזוי זיך, פאַרבייגעהענדיג, וואָס פאַר אַ גליק מענדעל
 ווערעביווקער'ס טאַכטער האָט געמאַכט. „מהכתית, זאָג איך,
 לאַז איהר גאָט העלפּען“... דערזעהען, אז ער קאָן מיך ניט איינ-
 בייסען, טהוט ער אַ זאָג צו מיר מיט זיין צוקערדיג שמויכעלע:
 „איך האָב געוואָלט, זאָגט ער, ביי דיר, טעוועל, עפּים פרעגען“.
 „פרעג, זאָג איך, באַטוושקא, איכ'ל דיר, זאָג איך, אָפענטפערען
 על ראשון ראשון“... טהוט ער אַ גלעט די באַרד און אַ מאַך צו

מיר: „דו ביזט דאך, זאגט ער, טעוועל, א איר א חכם. ווי וואָלט געווען, למשל, ווען מיט דיר טרעפט זיך, זאגט ער, אזא מעשה? ווען דיין טאָכטער, זאגט ער, פארליעבט זיך אין א אונזעריגען און זי וויל, זאגט ער, פאר איהם חתונה האָבען?“ — „אָה, ניט דער-לעבען וועסט דו דאָס, דו פאסקודנער פאָפּ!“ — טראַכט איך מיר אין האַרצען און ענטפערען ענטפער איך איהם אזוי: „קטונתי, זאָג איך, ווער בין איך, וואָס איך זאָל זוכה זיין צו אזא פבור? נאָר, זאָג איך, ווען מיט מיר, זאָג איך, טרעפט זיך אזא גליק, איז אָדער לאָס איך דאָס ניט דערלעבען, אָדער, זאָג איך, מיין סינר וואָלט בעסער אַרײַן אין דער ערד, אָדער מיר ביידע, זאָג איך, וואָלטען אַיינגענומען אַ מיתה משונה, ווי אין פסוק שטעהט: תמות נפשי עם פלתיים!... און ווען אפילו, זאָג איך, טביה זאָל פארמאָגען, זאָג איך, צעהן טעכטער, וואָלטען אלע צעהן, זאָג איך, גיכער געמעגט זיין די פפרה אין איין טאָג, אידער איינע פון זיי, זאָג איך, זאָל אויסבייטען דאָס רענדעל!“ —

[בײַ די ווערטער טהוט חוה א פאל צו צייטלען אויף די הענט].

צײַטעל [האַפט זי אונטער]. גאַט איז מיט דיר, חוה!

גאָלדע. א דונער האָט מיך געטראָ-פען! דאָס סינר חלש'ט! חוה'ניו! טאָכטער מיינע! [בײַנט זיך אן איבער איהר].
גשמה מיינע! ...!

טביה [האַט אַ וואַרף געגעבען דאָס לעפעל, זיך אויפגעחאַפט פון טיש, ווי אַ משוגע'נער, די אויגען פול שרעק, די הענט טרייסלען זיך].
גע'חלש'ט? ... וואו? ... חוה'לע? ... לאָזט מיך! ... [בײַנט זיך אן צו איהר, גלייכט זיך אויס צוריק און צעשרייט זיך]. וואָס זשע שטעהט איהר, ווי די לעהמענע גולמס? וואַסער גיט אַהער! וואַסער! ראַטעוועט! [נאַלדע לויפט נאָר וואַסער, צייטעל האַט די שוועסטער]. זי האָט גע'חלש'ט! ... בײַ די שלײַפען באַדאַרף מען זי קוועטשען! ... אַט אזוי! ... [בײַנט זיך אן וויעדער צו חוה'ן, קוועטשט איהר דעם קאַפּ מיט ביידע הענט. חוה עפענט'אויף די אויגען, קוקט זיך אַרום אויף אלע זייטען און הויבט זיך פאַמעליך אויף. טביה'ס האַרץ באַוועגט זיך. זײַן פנים שײַנט].

ח ו ה [מאכט זיך צורעכט די האר]. וואָס איז דאָ געווען?
 ט ב י ה [שוין גאר איין אנדער מענטש]. גאָרנישט, קינד מיינס,
 גאָרנישט! [נלעט זי איבער'ן קאָפּ].
 ג א ל ר ע [מיט אַ קוואַרט וואַסער]. נעם אַ קאָפּעלע וואַסער!
 דיר איז ניט גוט געוואָרען אויף צו חלש'ען, הלואי איך זאָל ליגען
 זאָגען!...

ט ב י ה. וואָס חלש'ען? ווער חלש'ען? אָטשאַדעט גע-
 וואָרען!... [שטופט'אָפּ דאָס ווייב מיט דער קוואַרט וואַסער]. צו וואָס
 וואַסער? מע דאַרף נישט קיין וואַסער! איהר זעהט דאָך —
 אָטשאַדעט! פאַררעהט זיך דער קאָפּ — נו, איז איהר ניט גוט
 געוואָרען! זעה'נאָר, וואָס דאָ טהוט זיך אַ ביסעל! מאַכט זיך
 אַמאָל, אַ מענטשען דער קאָפּ טהוט וועה... [צו חוה'ן]. ווי אזוי
 איז דיר איצטער, חוה'לע? איבערגעגאַנגען? [גלייכט זיך אויס].
 נו, ווי דען? איך האָב דאָך באַלד געזאָגט, אַז ס'איז גאָרנישט
 מיט גאָרנישט... איז דאָך עס אָבער מיט ווייבער, נשים, ניט
 געדאַכט זאָלען זיי ווערען! אַ ביסעל אַ טאַרעראַם! אַ געפילדער!
 „זי חלש'ט!“... „ראַטעוועט!“... ווער חלש'ט? וואָס ראַטעוועט?
 אַ שרפּה — מע זאָל ראַטעווען? ... עך, ווייבער, ווייבער! [מיט
 פּאַטשאַס]. ניט אומזיסט האָט איך שלמה המלך אזוי ניט ליעב
 געהאַט! ניט אומזיסט זאָגט ער אין שיר-השירים אויף אַלע
 ווייבער, אַז... אַז... אַז... [טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. ברור
 מזכיר נשמות — לאָם איך מיך דערמאַנען, וואָס ער זאָגט אויף
 איך? ... [מיט כעס]. אַז איהר פאַרדולט מיר מיין קאָפּ!!!...

פ א ר ה א נ ג .

ענדע פונ'ם ערשטען אַקט.

צווייטער אָקט

נאָ גרויסער הויף. אויף יענער זייט הויף — אַ גארטען. פון ווייטען, דעכטס, זעהט מען אַרויס די שטוב, אַ דארפישע געביידע מיט אַ פריזבע, לינקס — אַ שטאַהל. נאהענט צו דער ראַספּע — אַ ברונען מיט אַלץ וואָס געהערט צו אַ ברונען, אויף שפּען וואַסער. דער גארטען ענדיגט זיך מיט אַ געפלאַכטענעם פלוט. — מיט אַ גראַבאָייזען אין די הענט שטעהט חוה אַנגעבויגען און פאַלעט דעם גארטען. אַנאָ געטהאָן איז זי ווי אַ דאַרפסטוידעל: צוויי צעפּ מיט רויטע סטיינגעס, איין אויסגענייהט מאַלאַראַסיש העמד מיט ברייטע אַרבעל, אַ גרינער קאַרסאַזש אויף אַ קורץ שוואַרץ קליידעל.

ח ו ה [אַרבייט מיט'ן גראַבאָייזען לאַנגזאַם און זינגט טעלאַנכאַליש זיס:]

ווינטען וועהען, אַזש
די בוימער ווען
רען אויסגעריסען.
ס'טהוט מיין האַרץ מיר
וועה, נאָר טרערען
קאָנען זיך
ניט גיסען.

אוי! איך פטר וויסט
און פינסטער מיין
נע יונגע יאָהרען!
וואַלט איך קאָנען
וויינען בימער,

וואָלט מיר גרינג

געוואָרען...

[זינגנדיג קומט זי צו אלע טאל נעהענטער צו דער ראמפע. — פון יענער זייט פלוים באווייזט זיך פֿעדיא נאָלאָנאָ. אויף זיין שוואַרץ העמדעל — אַ פֿידושאַק, דאָס היסעל אויף אַ זייט, אין האַנט אַ ביכעל. אַנגעשפּאַרט און פֿלויט פֿון יענער זייט, הערט ער זיך אַיין, ווי חוה זינגט].

פֿעדיאָ [אפּלאַדירט]. בראַוואָ! בראַוואָ!

חוה [חאָפט זיך ביים האַרצען]. אוי, האַסטו דו מיר דער-שראַקען, פֿעדיאָ! [וואַרטט אַוועק דעם גראַכאָיינען, לאָזט זיך צו איהם].

פֿעדיאָ [לאַכט]. איך האָב גאַרניט געוואוסט, אַז דו ביזט אַזאַ איבערנעשראַקענע... [שפּאַנט-אַריבער פֿון דער זייט פֿלויט]. און וואָס איז די מעשה, וואָס דו זינגסט עפּים אַזוי, אַזוי... ווי אַזוי זאָל איך דיר זאָגען? עפּים האַרצעדיג? אומעטיג?

חוה. אומעטיג אויפ'ן האַרצען, זינגט זיך אומעטיג...

פֿעדיאָ [געהט צו איהר נאָהענט, גיט איהר די האַנט]. אומעטיג אויפ'ן האַרצען? [פּאַרקוקט איהר אין די אויגען]. וואָס איז דיר, הערצעלע מיינס? טייפּעלע מיינס? [ווייז זי אַרומגעבען, זי לאָזט זיך גיט].

חוה. דו פּאַרגעסט, וואָס מיר שטעהט פּאָר? ... [ויפּצט].

פֿעדיאָ. נאַרישקייטען!

חוה. ביי דיר איז עס אפשר נאַרישקייטען... [דערזעהט ביי איהם דאָס ביכעל]. דאָס וואָס איז?

פֿעדיאָ. וואָס כ'האָב דיר צוגעזאָגט. מאַקסיס גאַרקי.

חוה [געבעריג]. אַר, גאַרקי! ... [נעמט דאָס ביכעל, מיט-אויף, דערזעהט דאָס בילד]. דאָ איז דאָס בילד אַ סך שענער! ... ווי פּראַסט! ווי איינפּאַך! אָט דאָס איז אַ מענטש! אָט דאָס איז אַ כאַראַקטער! אַ דאַנק. [דריקט איהם נאָר אַ טאַל די האַנט, קוקט אויפ'ן פּאַרטערט, וואָס אין ביכעל, און אויף פֿעדיאָ]. ווייסט, אויף וועמען ער איז פּאָחאָזשע?

פֿעדיאָ. אויף וועמען?

ח ו ה . אויף וועמען ? פארשטעהט זיך, אויף דיר !
[צעלאכט זיך].

פ ע ד י א . וואָס זשע לאַכסט דו ?

ח ו ה . [טראַגט איהם אונטער דאָס ביכעל]. נאָ זעה ! צוויי טראַפּען
וואַסער ! ...

פ ע ד י א . [קוקט נישט אין ביכעל, קוקט אויף איהר]. ווי שען דו
ביזט היינטיגען פריהמאָרגען ! ווי די זון — אזוי שיינסט דו !
ווי דער הימעל זענען דינע אויגען ! און דער קאָסטיום, האַלבע
מיינע, דער דאָזיגער קאָסטיום ווי ער פאַסט דיר ! [נאַטראַכט זי].
אונזער נאַציאָנאַלער קאָסטיום פון מאַלאַקאָסיע ! ווי שען דו
ביזט, עוואָ ! ...

ח ו ה . און ווי שען דו האָסט אויסגעלערענט זיך רעדען,
פּעדיאָ ! ווי פון אַ ביכעל אַקוראַט ! ... [צעלאַכט זיך וויעדער].

פ ע ד י א . עפּים לאַכסט דו מיר היינט צופּיעל, האַלעמטשקע ?

ח ו ה . ס'איז מיר פּרייליך — לאַך איך ...

פ ע ד י א . אָט ערשט איז דיר געווען אומעטיג, איצט —
שוין פּרייליך ! ...

ח ו ה . געווען פינסטער, אויפגעגאַנגען די זון, געוואָרען
ליכטיג ... [קוקט איהם טיעף אין די אויגען אַריין].

פ ע ד י א . [קאָן נישט בייקומען איהר קוקען]. אַ האַלבע מלוכה
פאַר אַ טרונק וואַסער, טייבעלע מיינס !

ח ו ה . קום, איכ'ל דיר אַנטרינקען ! [ווי לאַזען זיך ביידע צום
ברונען. תוה פריהער, פּעדיאָ נאָר איהר. געשיקט, בריה'ש, ווי איין אמת
דאַרפיש מיידעל, האַפט זי דעם עמער, פאַרוואַרפט דעם שטריק אין ברונען
אַריין, אַ טרייסעל אַהער און אַהין — פאַרטיג איין עמער וואַסער]. האָב איך
עהרליך פאַרדיענט מיין האַלבע מלוכה ?

פ ע ד י א . [טרינקט זיך און]. אַ גאַנצע מלוכה, קעניגין מיינע ! ...
ווייסט דו, וואָס איך בין געקומען ? איך האָב געוואַלט מיט דיר
עפּים רעדען, עוואָ ...

ח ו ה [מיט א מאָל איז פאַרשוואַנדען איהר פרייליכקייט]. עפּים
רערען? ... זיך. [זעצט זיך אַוועק אויף די הילצערנע צאמרינגעס פון ברונען,
ווייזט איהם אַיין אַרט נעבען זיך].

פ ע ד י א [זעצט זיך אַוועק, נעמט-ארויס א פאפיראס]. איך האָב
זיך געוואָלט זעהען מיט'ן באַטיושקא, מיט'ן פאָטער אַלעקסיי, מיט
אונזער גלח...

ח ו ה [א סאַד מיט דער האַנט]. נאָר נישט וועגען דעם! ...

פ ע ד י א [פאַרוואַנדערט]. פאַר וואָס עפּים, טייבעלע?

ח ו ה. אַזוי... היינט נישט... נישט אויפגעלעגט...

פ ע ד י א. איך זעה טאַקסי, אַז דו ביזט ניט אויפגעלעגט...
[פאַרדרייכערט דעם פאפיראס, זעהט-אויס אומצופריעדען. חוה באַמערקט עס].

ח ו ה. דו פאַרגעסט, וואָס מיר שטעהט-פאַר, פּעריאַ!
מאכען אַזאַ שריט... אָפּגעזעגענען זיך מיט אַלץ... מיט מיין
גאַנצען פאַרגאַנגענעם, מיט טאַטע-מאַמע און מיט אַלע מייניגע
אויף שטענדיג...

פ ע ד י א. אויף שטענדיג?

ח ו ה. אויף אַייביג! ... דו קענסט ניט מיין טאַמען, פּעריאַ!
דאָס איז אַ מענשאַפּ מיט אַ באַראַקטער! ער וועט מיך גיכער זעהען
אַ פּוידטע, איידער מוחל זיין מיר דעם שריט! קיינמאָל ניט!
פ ע ד י א. קיינמאָל ניט?

ח ו ה. קיינמאָל ניט! האַטש ליעב האָט ער מיך — נישטאַ
נאָד אַזאַ פאָטער דער צווייטער! ... [פויען. רעדט מיט נעבעט]. וואָס
טהוט מען, פּעריאַ טייערער, וואָס טהוט מען, אַז מיין טאַמע זאָל
מיך פאַרשטעהן און... זאָל מיר מוחל זיין? ווי אַזוי מאַכט מען? ...
פ ע ד י א [מאַכט אַ אומפריינטליכע מינע]. דו זאָרגסט זיך פאַר
דיין טאַמען מעהר ווי פאַר זיך. דו האַסט אין זינען דיין טאַמען
מעהר ווי די גאַנצע וועלט...

ח ו ה [פאַרדראַסיג]. און דו האַסט אין זינען זיך מעהר ווי די
גאַנצע וועלט, און אפילו מעהר ווי מיך...

פ ע ד י א (אויפגעכראכט). א, ניין! זעהסט דו, דאס זאגסט
 דו שוין דורכאויס ניט אמת — און דו אליין ווייסט עס!...
 מיט פייער. דו ווייסט נאנץ גוט, אז די וועלט — דאס ביזט דו!...
 אז פאר דיר בין איך גרויט... [פארזאמלט דעם פאפיראס].

ח ו ה [ענדיגט פאר איהם]. אין פייער און אין וואסער... ווי
 אין די ביכלעך שטעהט געשריבען... איך וואָלט וועלען וויסען אָמ
 וואָס, פעדיא. איך וואָלט וועלען וויסען, ווי וואָלט געווען, ווען
 דו זאָלט דארפֿען מאַכען דעם שריט, וואָס מיר שטעהט־פֿאַר?

פ ע ד י א. וואָלט איך איהם געמאכט און ווינציגער גערעדט,
 טייבעלע מיינס! איבעריגענס, צו וואָס איז דער עקזאמען, עוואָ? ...
 און איבערהויפט, וואָס טהוט זיך עס מיט דיר? אָדער ביי דיר
 איז עפֿיס־וואָס פֿאַרגעקומען, אָדער איך האָב דיר נישט געקענט?
 ח ו ה. אזוי שפעט זיך אַרומגעקוקט, אז דו קענסט מיך ניט?

פ ע ד י א [האט זיך פֿאַרשאַמט]. איך זאָג ניט, אז איך קען דיר
 ניט — ניין! איך זאָג, אז איך דערקען דיר ניט... און אָהן
 אַלעמען, זעה איך אַרויס, עוואָ, אז דו ביזט היינט גלאַט ניט אויפֿ־
 געלעגט... ווען איך ווייס, אז דו ביזט היינט אזא... [שטרעקט איהר
 אויס די האַנט]. זיי געזונט, עוואָ!

ח ו ה [אָלעז צו איהם מיט ביידע הענט]. פעדיא! מײן קאַפּריזנע
 העלד! געה ניט אוועק! לאָז מיך ניט אליין! איך נויטיג זיך
 אין אַ גוט וואָרט!... איך האָב דעם גאַנצען פֿריהמאָרגען אַרויס־
 געקוקט אויף דיר!... [איז פֿאַרצווייפֿלונג]. איך האָב מיט דיר אזוי
 פיעל צו רעדען! אזוי פיעל!

פ ע ד י א [נעצט זיך אוועק צוריק]. פֿאַר וואָס זשע רעדסט דו
 ניט? דו ווייסט, אז איך האָב ליעב הערען, ווי דו רעדסט, קעניגין
 מיינע!

ח ו ה [וועהרענד זי רעדט, שפיעלט זי זיך מיט איהרע צעפ. צעפלעכט
 זיי און פֿאַרפלעכט]. דו ווייסט ניט, וואָס איך טראַג־איבער. פֿון
 איטליכען באַזונדער! פֿון איטליכען באַזונדער!... מיינע היימישע

קוסען מיר נאך, היטען מיר די טריט... זיי שטויסען זיך, אז איך בין צו דיר... אז... עס ציהט מיך צו דיר!... מיין שוועסטער — די האָט זיך דערלויבט מיר צו לייענען אַ נאָטאָציע! די מאַמע מיינע זאָגט מיר גאָרניט, נאָר זי קוקט אויף מיר און זיפצט... הלואי וואָלט זי בעסער מיר שוין געזאָגט, פירגעהאַלטען, געשאַלטען!... וואָרום יעדער זיפּץ איהרער רייסט־אויס ביי מיר אַ שטיק האַרץ!... היינט די מלחמה, וואָס מיר שטעהט־פאַר מיט'ן טאַטען!... איהם זאָגען, אז איך האָב דיך ליִעב, אז איך קאָן אָהן דיר ניט לעבען?... אַט האָב איך דיר, זעהסט דו, אויסגעזאָגט דעם גאַנצען אמת...

פ ע ר י א . איך דאַנק דיר, עוואַ! נעמט איהר האַנט, וויל זי אַרומנעמען אינגאַנצען, זי גאַזט זיך ניט. וואָס איז מיט דיר, האַרציגע? ה ו ה . איך ווייס אַליין ניט, וואָס מיט מיר איז! זעה איך דיך ניט — שטאַרב איך אַוועק... דערזעה איך דיך — צינדט זיך אָן אין מיר אַ פייער — ניט אויף דיר, ניין! נאָר אויף יענע, וואָס האָבען אויסגעטראַכט, אז מענטשען זאָלען זיין אָפגעווייטערט איינס פון דאָס אַנדערע מיט זייער גלויבען און מיט זייער...

פ ע ר י א . מיר באַדאַרפען זיך אַוועקשטעלען העכער פון די אַלע קינדערייען, וואָס מענטשען האָבען צוגעטראַכט! ורוקט זיך צו. איך זאָג דיר, דו קעניגין פון מיין נשמה, אז ס'נישטאָ די זאך אויף דער וועלט, וואָס זאָל שטעהן אונז אין וועג... באַרוהיג דיך, עוואַ, פאַרנעם ניט, אז איך בין מיט דיר אַלע מאָל און אומעטום, און אז דיין גליק [באַנייטערט] — דאָס איז דער איינציגער צוועק פון מיין לעבען! צוליבע דיר וועט מיר שיינען אַט די זון, זיך פאַרבען אַט דער הימעל, גרינען אַט דאָס גראַז, בליהען אַט די קווייטען... צו־ליעב דיר וועט מיר די גאַנצע וועלט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ גר־עדן, און דו וועסט זיין פאַר מיר די קעניגין פון דעם גר־עדן, און איך וועל זיין דיין געטרייער קנעכט! איך וועל היטען דיינע טריט, דיין שלאָף, דיינע קאַפּריזען, קוסען אין דיין אויגען. אין די שענע קלאַרע אויגען דיינע!...

ח ו ה [האפט איהם ארום אין עקסטאן מיט ביידע הענט ארום האלזן.
 אוי! פעדיא! פעדיא! וואס איהם אפ]. דו מאכסט מיר קראנק!
 דו מאכסט מיר משונע! איך וועל אראפ פונ'ם זינען — אזוי
 ליעב האָב איך דיר! איך בין א פארפאלענע — איך ווייס דײַם,
 איך פיהל, אז איך געה צו גרונט, נאָר איך קאָן מיר ניט בייקומען!
 איך געה פארלוירען. איך בין א פארלוירענע! ... [באהאלט דאס פנים
 אין די הענט].

פ ע ד י א . א פארלוירענע? צו וואָס זאָלסט דו עס זאָגען,
 קריינדלעך, אז דו ווייסט, אז ס'איז ניט אזוי? צו וואָס, הוצריגע,
 אזעלכע ווערטער, אז דו ווייסט אַליין, אז דיין נשמה איז לויטער,
 ווי קרישמאָל. און אַליין ביזום דו ריין, ווי א מלאך? [נעמט ארום
 איהר טאָלע, דעמט איהר גליד אין אויגער, קושט איהרע צעפן]. איך זעה
 דיר א פרייליכע, א צופריעדענע, א גליקליכע, א, טייערע געטרייע
 עוואַ מיניע! דיין פנים שיינט, זעה איך, אזוי ווי די זון און
 האַלבען טאָג... דייע אַויגען לויכטען, זעה איך, ווי די שמערען
 אין האַלבע נאַכט... פון גליק, פון ליעבע... און ניר וועט דאָס
 זיין, גאָר-גאָר ניר... מיר'ן נאָך היינט זיין ביידע ביי'ם באַטייטשטע
 אַלעקסיי...

ח ו ה [האט זיך אַרויסגעריסען פון זיינע אַרעמס, גליד אזוי ווי א
 שלאַנג האַט זי א בים גענעבען, און איז שטעהן געבליבען אויף די פיס].
 א, ניין! ניין! ניט היינט! היינט ניט! ... איך וויל ניט!
 איך קאָן ניט! [פעדיא צו איהר — ער וויל זי אַרומנעמען]. לאָז מיר!
 לאָז מיר אָפ! גענוג אָנגערעדט זיך! פעדיא, אַנטלויף! פאַלג
 מיר — טראָג זיך אָפ! ... פאַרגאַכט זעהען מיר זיך נאָך א מאָל,
 וויעדער אָט א דאָ... געה, פעדיא! געה, טייערער!

פ ע ד י א [קאן ניט אוועקגעהן, קוקט איהר אין די אויגען, דריקט
 איהר די האַנט, לאָזט זיך געהן. קוקט זיך אום צוריק, מאַכט צו איהר מיט'ן
 היטעל. זי שיקט איהם א קוש אין דער לופט, און נאָר א קוש, און נאָר א קוש. —
 אומבאַמערקט באַווייזט זיך פון דער ווייטען ט ב י ה, אין דער צייט, ווען
 פעדיא שפאַנט-אַריבער צוריק איבער'ן פלוים און חוה נעמט זיך צוריק צום
 גראַבאָייזען. ער קומט צו מיט'ן עמער אין האַנט, די פאַלעס אונטערגעשטעקט.

נעהמ־צו צום ברונען, בעת פעדיא איז שניו פון יענער זייט פלויט, שטעלט זיך אוועק פון אונטער דער האנט ארויס איינצוקוקען זיך איז דער ווייטען, דערועהט די טאכטער מיט'ן גראכאייזען איז די הענט, באקלערט זיך פריהער וואס ער זאל טהון, נעמט זיך דערווייל צו דער ארבייט — שעפען וואסער.

ט ב י ה [גרייט אראפצולאזען דעם עמער איז ברונען אריין, בלייבט שטעהן, רופט די טאכטער מיט'ן פינגער]. אנו, קום נאָר אהער, חוה'לע! זיי זשע מוחל...

ח ו ה [נעהמ־צו מיט'ן גראכאייזען]. וואָס איז, טאטע? מיך רופט דו?

ט ב י ה [ווייזט מיט דער האנט]. ווער איז אַט א יענער אַ אַט דאָרטען?

ח ו ה [קוקט זיך אײן]. וואו?

ט ב י ה [ווייזט איהר ארויף, אהין, ווייט]. אַט אַ דאָרטען אַ פון יענער זייט פלויט... צי עם ווייזט זיך מיר אויסעם?

ח ו ה. עם ווייזט זיך דיר אויס.

ט ב י ה [הערט ניט אויף איינצוקוקען זיך]. איך וואָלט אבער נעמענט שווערען, אַז ס'אַ מענטש...

ח ו ה [קוקט אויף אהין]. יא, ס'אַ מענטש.

ט ב י ה. און אויב כ'האַב קיין טעות ניט, דאַרף עם זיין חוועדקע גאַלאַנאן, זאָל מאַריך ימים ונשים זיין... איז דאָס ער? ח ו ה. ער...

ט ב י ה [מיט'ן פנים צו דער טאכטער]. נעהט ער נישט פון דאַנען?

ח ו ה [דרייבט, דעם פאטער איז די אויגען]. פון דאַנען..

ט ב י ה. צו וועמען האָט ער עם באַדאַרפֿט, דער קדיש?

ח ו ה. צו מיר.

ט ב י ה. צו דיר?

ח ו ה. צו מיר.

ט ב י ה. וואָס זשע האָט ער געוואָלט, דער תכּוּשׁוּת?

ח ו ה. וואָס זאָל ער וועלען?

ט ב י ה . איך מיין... מסתמא האָט מען געשמועסט ?
 ח ו ה . געוויס האָט מען געשמועסט.
 ט ב י ה . פון וואָס, למשל ? אז פון געשעפט — זיכער ניט,
 פון פאָליטיקע — ניט, און פון ביכער אויך ניט...
 ח ו ה . האָסט נישט געטראָפּען, טאָטע... מיר האָבען אַקוראַט
 גערעדט וועגען ביכער... [ציהיטאָרויס פון קארסאָוש דאָס בוך, וואָס פּעריאָ
 האָט איהר איבערגעלאָזט]. אָט דאָס האָט ער מיר געבראַכט צו טראָגען...
 ט ב י ה . אַ ביכעל ? [נעמט און באַטראַכט דאָס בוך]. מהכתיבית.
 ביכער דאַרף מען לייענען... פון ביכער ווייסט מען אַלץ, וואָס
 אויף דער וועלט טהוט זיך, סאַי אויפ'ן הימעל, סאַי אויף דער ערד.
 נאָר וואָס דען ? איין זאך פאַרשטעה איך ניט: מיט ביכלעך
 קאָן מען, דאַכט מיר, טרעפּען גלייך אין שטוב אַריין. צו וואָס
 שפּאַנען איבער אַ פּלויט, ווי אַ יון אין סופּה ? ... צי אפּשר איז
 דאָס אַזאַ סחורה, וואָס האָט מורא פאַר אַ גוט־אויג ? ... פון די
 גוטע ביכלעך, וואָס מע דאַרף זיך מיט זיי באַהאַלטען אויפ'ן
 בוידעם ? ...
 ח ו ה . [נעמט צו דאָס ביכען]. ס'איז דוקא אַ לענאַל ביכעל און
 מע מעג עס לייענען — ס'איז פון נאָרקין.
 ט ב י ה . [מאַכט צו איין אויג]. פון גאַרקען ? ווער איז געווען
 דער גאַרקע ?
 ח ו ה . מאַקסיס גאַרקין — אַ שרייבער אַ רוסישער... דער
 צווייטער פון טאָלסטאָי, פּונ'ם גראַף טאָלסטאָי, וואָס זיין פאַרטרעט
 הענגט ביי אונז אויף דער וואַנט...
 ט ב י ה . אַ ? אָט אַ יענער גראַף טאָלסטאָי, וואָס זאָגט,
 אז מע שטעקט דיר אָפּ אַ פאַטש אין איין באַק, זאָלסט דו זאָגען
 יישר כּת, דערלעבט איבער אַ יאָהר — און אונטערשטעלען די
 אַנדערע באַק ? ... און וואָס דרשנ'ט ער, אָט דער דאָזיגער מאַקסיס
 דיינער ? ווי אַזוי הייסט ער — גאַרקע ?
 ח ו ה . חוזק קאָנסט דו מאַכען, טאָטע, פון וועמען דו ווילסט,
 נאָר ניט פון אַזעלכע מענטשען, ווי דער גראַף טאָלסטאָי אָדער

נאָרקי... מאַקסיס נאָרקי איז אַ מענטש, וואָס זיין נאָמען לאָזט זיך הערען ווייט, זיינע ביכער ווערען איבערגעזעצט און געלייענט אומעטום. אַלסדינג, וואָס ער איז דערגאָנגען, איז ער דערגאָנגען פון זיך אַליין, אין ערגיץ ניט געלערענט... אַ פראַסטער מענטש, נאָר אַ גרויסער מענטש... אַט האַסט דו זיין פאַרטרעט. [טראַגט צו דעם פאַטער דאָס ביכער, ווייזט איהם אויפ'ן בילד].

ט ב י ה [שטעלט אַוועק דעם עמער, ווישט אַפּ די הענט און דער פאַלע, נעמט דאָס ביכער, קוקט אויפ'ן בילד מיט איין אויג צוגעמאַכט, ווי אַ מביז]. פּסס! אַ גרול! [שאַקעלט מיט'ן קאָפּ, פאַרבייסט אַ ליפּ]. טאַקי נאָר פון די גרולים!... ווי אין פּסוק שטעהט: ה י ד י מ י ר י ע ש ו — אַ פלייצע אַ ביסעל! נוי-נו! ווי קאָן נאָר אַ איד אַזוי אויס-וואַפּסען? וואו וועט זיך ביי אידען נעמען אַזאַ פלייצע מיט אַזעלכע ידיים? ... [פּויען]. נאָר ווייסט דו, וואָס איד וועל דיר זאָגען, טאַכטער? מיר דאַכט זיך, אַז ער איז מיר עפּים זעהר קענטליך! איך וואָלט געמעגט שווערען, אַז איך האָב איהם געזעהען, אַט דעם נפש!

ח ו ת . וואו האַסט דו איהם געקאָנט זעהען?

ט ב י ה . וואו — געדענק איך שוין ניט אַקוראַט. נאָר אויב איך האָב קיין טעות ניט, איז אַדער ביי דער באַהן טראַגען זעק, אַדער אין וואַלד שלעפען קלעצער...

ח ו ה [נעמט צו ביים פאַטער דאָס ביכער, באַהאַלט עס צוריק אונטער'ן פאַרמאַשן]. קומט-אויס נאָך דיינע רעד, אַז טראַגען זעק, אַדער שלעפען קלעצער, איז אַ בזיון? און דו אַליין, טאַטע, פלעגסט ניט שלעפען קיין קלעצער?...

ט ב י ה . ניט היינט געדאַכט, פאַר וואָס ניט? [נאָזט אַראַפּ מיט'ן שטריק דעם עמער אין ברונען].

ח ו ה . און איצט האָרעוועסט דו ניט? און מיר אַלע האָרעווען ניט? [קוקט ווי דער פאַטער פאַרוואַרפט דעם שטריק מיט'ן עמער אין וואַסער].

ט ב י ה . דאָס איז אַ באַזונדערע זאַך, קינדעניו! דערויף איז פאַרהאַן אַ פּסוק אַ בפּירוש'ער, פאַרשטעהסט דו מיך, אין דער תּוֹרָה: בּוֹזֵעַת אֶפְיֹךְ תֹּאכַל לֶחֶם — דאָס שטיקעל ברויט דאַרף מען פאַרהאַרעווען, אומזיסט ניט קיינער ניט... נאָר וואָס דען? נישט דאָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגען... געוואָלט האָב איך פּרעגען ביי דיר, זאָלסט מיר זאָגען, וואָס פאַר אַ באַקאַנט-שאַפטען פּיחרט איהר עס? און וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט טביה'ס טעכטער, אייגענטליך, אזא חאָס?

ח ו ה [איין טריט צוריק]. פאַר וואָס קומט איהר אזא נאָמען?
דו קענסט איהם?

ט ב י ה [ציהט די שטריק מיט'ן עמער פון ברונען]. וואָס דען איז ער? מר-בר-רב-אשוי'ס איין אייניקעל? רב חוועדקע ברב מיקטע גאַלאַנאַן — אַ קלייניגקייט! אזא גוי אַ יאַבערניק, ווי מיקטע, וואָס קומט-אַרויס פון סאַמע מיוחסים... דער זיידע טערענט מ'וועלן ער אַזוי שפּאַלעכץ געווען אַ שפּור הגדול הגבור והנורא און געשלאָגען דאָס ווייב דריי מאָל אַ וואָך, און דער עלטער-זיידע עליו הפּאַקרישקע איז געזעסען יומם וליל און אַכטונג געגעבען אויף די חזירים...

ח ו ה [פאַרדראַסיג, נאָר האַלט זיך אַיין]. דו אַליין זאָגסט וויפּיעל מאָל, אז דער עיקר איז דער מענטש אַליין, ניט דער יחוס, פון וואַנען ער שטאַמט... סע שטעהט געשריבען, זאָגסט דו, אז אַלע מענטשען קומען-אַרויס פון איין טאַטען, און אז איין גאָט האָט זיי באַשאַפען, און קומט צו עפּים...

ט ב י ה [שטעלט-אָוועק דעם אַנגעשעפּטען עמער וואַסער אויף דער הילדערנער צאמרינע פון ברונען]. עה, נאַרעלע, ווייסט דו דאָך נאַרניט וואָס דו רעדסט. דאָס איז עפּים אַ נדערש, און דאָס איז ווי ער דער עפּים אַנדערש. ביי גאָט זענען טאַקע אַלע אַלץ איינע מיוחסים. נאָר וואָס דען? וואָס צו גאָט איז צו גאָט, און וואָס צו לייטען איז צו לייטען, ווי דער מדרש זאָגט...

ח ו ה . נאזט איהם ניט ענדיגען. אויף אלסדינג איז ביי דיר פארהאן, טאטע, אָדער אַ מדרש, אָדער אַ פסוק, אָדער ווי אזוי נאָך הייסט עס דאָרט ביי דיר... וואָס פאַר אַ פסוק וועסט דו מיר אויסזוכען דערויף, וואָס אָט האָט גאָט באַשאַפּען אזאָ וועלט, אזאָ שענע וועלט נויטיזט מיט די הענט אַרום זיך, און אזאָ גרויסע וועלט, און מענטשען קאָנען זיך ניט אַיינטיילען. דער זאָגט: צוליעב מיר האָט גאָט באַשאַפּען די וועלט, און דער זאָגט — צוליעב איהם. דער באַריהמט זיך, אַז זיין גאָט איז דער אמת'ער, און דער זאָגט: ניין, מיין גאָט איז דער אמת'ער!...

ט ב י ה . נפארשטעלט זיך די אויהערען. טע-טע-טע! פילאָד זאָפיע! פיררוך! נעכטיגע טענ! אויפ'ן הימעל אַ יאריר! הקיצור, ניט איך וועל דיך, ניט דו וועסט מיך איבערשפּאַרען, ווי אין הומש שמעהט געשריבען: פֿל עוֹדֵב לִמְיִנְהוּ — איט־ליכער וועט בלייבען ביי זיין משונעת... וואו זשע האַלטען מיר, ברוך מזכיר נשמות? יאָ! ביי דעם האַלטען מיר, אַז פאַר'ן רבונרש-לעולם זענען אַלע מענטשען גלייך. לִי הַשְׁמַיִם וְלִי הָאָרֶץ — אידען און, להבדיל, גוים — אַלע גלייך. נאָר דאָס ווייסט דו, אַז די תורה האָט אונז אָנגעזאָגט, אַז מיר זאָלען לייעב האָבען אַלע מענטשען, נאָר עמל'ען זאָלען מיר געדענקען? ...!

ח ו ה . אַקעגען וואָס זאָנסט דו דאָס, טאטע?

ט ב י ה . אַקעגען דעם, וואָס איך זיך צווישען גוים אזוי פיעל יאָהר, דער סטאַרשינאַ וועט פאַר מיר קיין זאַק באַרשט ניט אַוועקגעבען, און דער סטאַראָסטאַ — יענער איז נאָך מיר גאָר די כפרה. אַיאָ? פון דעסטוועגען, לאָז גאָט היטען ביי אַ שמחה, איך מיין ביי אַ פאָגראָם, ווייס איך ניט, אויב עס וועט זיך ניט פאַרוואַלנערען ביי זיי אין בוזעם אַ פאַר שטיינער פון מיינעם וועגען...

ח ו ה . צו וואָס אַזעלכע טרויעריגע געדאַנקען?

ט ב י ה . איך האָב מיך דערמאָנט אָן מענדעל ווערעביווקער,
וואָס פאַר אַ סוף ער האָט געהאַט. [נעמט אַ די טאַכטער פאַר אַ האַנט].
האַרץ נאָר אויס, חוה, וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען...

ח ו ה . וואָס וועסטו דו פרעגען?

ט ב י ה . נאָר זאָלסטו מיר זאָגען אַמוראַט, ניט ווי פאַר אַ
טאַטען, נאָר ווי פאַר אַ גוטען פּריינט, וואָס האָט דיר ליעב און
זיין איינציגער וואונש איז דיר צו זעהען גליקליך...

ח ו ה . [שטאַרק אומרוהיג]. צו וואָס זאָל לאַנגע פאַררעדען?

ט ב י ה . [נעמט זיך ביי דער באַרד]. ווי וואָלט געווען, למשל,
ווען איך קום צו דיר און זאָג דיר: טאַכטער לעבען! טהו פון
מיינעמוועגען אַ זאך, וואָס דיר קאָן דערפון ניט אַרויסקומען קיין
רעה און מיר וועט דאָס זיין די גרעסטע טובה — וואָלסטו דו עס
מיר געטראָגן, צי ניין?

ח ו ה . געוויס יאָ...

ט ב י ה . און אז ס'זאָל זיך דיר מאַכען טהון אַ זאך, וואָס
קאָן אוועק'הרג'ענען דעם טאַטען, וואָלסטו דו דאָס געטראָגן?

ח ו ה . געוויס ניט...

ט ב י ה . וויבאַלד אזוי [פּרייליך] היינט וואָס האָבען מיר
נאָך צו שמועסען? וויבאַלד אזוי, איז לאַ אַמר פּלום —
האָט קלים גאָרניט געזאָגט! ... ניט איך האָב דיר געפרעגט,
ניט דו האָסט מיר געענטפּערט... און ווי אין פּסוק שטעהט:
ו י ש פ ח ה — מאַכט רש"י: „נע בולאָ ניקאַלע או מיקאַלע"...
חבר ווי געוועזען! ... [ציהט איהר אויס זיין האַנט. חוה נעמט ביי איהם
די האַנט מאַשינאַל. ער האַפט דעם עמער וואַסער און לאָזט זיך צו דער שטאַהל
צו. חוה איז געבליבען שטעהן און קוקט איהם נאָר, ביי ער ווערט פאַרשוואַנדען.
זי לאָזט זיך געהן גלייך ווי צו איהם און קעהרט זיך אַבער אום צוריק].

ח ו ה . [אַ מאַך מיט דער האַנט, צו זיך אַליין, אַנטשלאַסטן. נו!]
מיר'ן נאָר זעהען! ... [זי לאָזט זיך צו דער שטוב צו].

פאַר האַנג.

ענדע פונ'ם צווייטען אַקט.

דריטער אָקט

ערשטעס בילד.

[ביים וואַלדסטראַסן שרייבער מיקיטא נאַלאַנאז אין הויף. — קאַנטורען פון אַ שטוב, עס דאַרף צו זיין פאַרענדערט פון דער דעקאָראַציע וואָס אין צווייטען אָקט דערמיט, וואָס אַנשטאַט דעם ברונען קאַז זיין אַדער אַ בויס מיט אַ בענקעל אַרום בויס, אַדער אַ סטורדע היי מיט הראַבלים אַנגעוואַרפען, אַדער שטיינער, אַדער לעהסיציעל, אַרום וועלכע מע קאַז זיצען צוגעשפאַרט און רויכערען ליווקעס. — די דעקאָראַציע פונ'ם ערשטען בילד פון דריטען אָקט באַדאַרף זיין צו נויפגעשטעלט אַזוי, אַז ווינאַר דאַס בילד ענדיגט זיך, זאַל דער צווייטער פאַרהאַנג זיך אויפֿהויבען און דאַס צווייטע בילד פון דריטען אָקט זאַל שוין קאַנען אַנפאַנגען. און אַזוי ווי דאַס צווייטע בילד פון דריטען אָקט הויבט זיך אַן שבת־צוראַכטס, ביי שטאַרקען פינסטערניש, וועלען די איבעריגע אַקסעסואַרען פון דער פּריהעריגער דעקאָראַציע קאַנען אומבאַמערקט צוגענומען ווערען. — דער הויף דאַרף זיין מעהר אין דער פּערספּעקטיווע, ווי אין דער ווידעליכקייט. אין דער פּערספּעקטיווע קאַנען זיין בוימער, וועגען, רעדער און אויך, אויב מעגליך, נעמאַהלמע קיה. — אויפֿ'ן גראַז, אַדער אויף די שטיינער, אַדער ביי'ם היי, זיצען צוגעשפאַרט דער בעלהבית פונ'ם הויף, מיקיטא נאַלאַנאז, דער סטאַרשנאַ מיט אַ נאַמיט'ן סטאַרשנאַ און מע רויכערט ליווקעס. אַנגעטהאַן אין מען יום־טובֿ'דיג, מיט רויטע, בלויע און גרינע גאַרטלען, מיט ווייסע און גרויע שמויסענע היטלען, האַמט ס'איז זומער. דער סטאַרשנאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ טראַגען גרויסע בלעכלעך אויפֿ'ן האַרצען. ביי דער זייט שטעהט, מיט'ן היטעל אין איין האַנט און מיט אַ גרויסען שמעקען אין דער אַנדערער האַנט, דער סאַטסקי, אויך מיט אַ בלעכלע און מיט געלע האַר אויפֿ'ן קאַפּ, קוקט מיט רעספּעקט אויפֿ'ן סטאַרשנאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ, וואַרט אויף זייער באַפויל].

מ י ק י ט א ג א ל א ג א ן . צוויי מאָל איז ער געווען ביי מיר, דער איד. איין מאָל נאָך גאנץ פריה, באַלד נאָך דעם, ווי מיין ווייב האָט פארטריבען די קוה אין טשערעדע, און דאָס אנדערע מאָל שוין נאָך האַלבען טאָג — שוין ביידע געווען, אי ער, אי זי, זיין ווייב, הייסט דאָס. מיך געבעמען, געוויינט, גע'חלש'ט, אין די הענט מיר געקושט, איך זאָל זיי נאָר זאָגען, וואו זייער חוואווא איז?

ס ט א ר ש י נ א . נו, און דו וואָס?

מ י ק י ט א ג א ל א ג א ן . איך וואָס? גאָרניט! איך ווייס ניט! פון וואָנען זאָל איך וויסען? און זיי וועדער אַ מאָל און אָבער אַ מאָל! פאלען מיר צו די פיס, קושען מיר די הענט און וויינען און קלאָגען און יאָמערען... און ער, טעוועל הייסט עס, וויינט מיר אויף גאָט און אויפ'ן הייליגען לעמפעל — איך זאָל איהם צולאָזען צו זיין חוואוואַן נאָר אויף צוויי מינוט, נאָר אויף צוויי ווערטער! ... טשעפע זיך אָפּ, קלעשטש! איד איינגענעד מענער, טפו! ... [שפייט אויס].

ס ט א ר ש י נ א . און דו וואָס.

מ י ק י ט א ג א ל א ג א ן . איך וואָס? גאָרניט! טשעפע זיך אָפּ, זאָג איך, קלעשטש וואָס דו ביזט! איינגעסענער איד, טפו! ... [שפייט אויס]. און דאָ ציטער איד, טאָמער טהוט ער אַ קוק אריין אין דער צווייטער האָרניצע — דאָרט זיצט דאָך אַקוראַט זיין חוואוואַ! וואָס טהוט מען? זאָג איך צו זיי: איהר וועט אַוועק געהן, זאָג איך, מיט גוטען — איז גוט, אָניט, זאָג איך, האָבען מיר אַ זאָקאָן, זאָג איך, און פּאַרזאָקאָנו קאָן איך, זאָג איך, אַדאָפּרענגען דעם אוראָדניק אַהער! ... מיינט איהר, ער האָט זיך איבערגע-שראָקען? דריי אוראָדניקעס, זאָגט ער, און אפילו דער גופער-נאַטאָר אַליין קאָן איהם אויך גאָרנישט טהון! וואָרום פאַר זיין קינד קאָן ער אָנשפּאַרען צום קייסער — איהר הערט ווערטער? צום קייסער! ...

ס ט א ר ש י נ א [צום בעלה-כית]. און איך אויף דיין אָרט
וואָלט ניט אזוי געטהאָן... טעוועל איז פאָרט איין אייגענער
מענטש... [צום סטאראסטא]. האָב איך רעכט, סטאראסטא? [שפייט-
אויס].

ס ט א ר אָ ס ט א [רויכערט]. זעהר גערעכט, האָספאָדין סטאָר-
שינא, טעוועל איז איין אייגענער מענטש.

ס ט א ר ש י נ א. און אַ גוטער מענטש, האָטש ער איז אַ
זשיד. האָב איך רעכט, סטאראסטא?

ס ט א ר אָ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספאָדין סטאָרשינא,
טעוועל איז אַ גוטער מענטש, האָטש ער איז אַ זשיד.

מ י ק י ט א ג א ל א ג א ז [צום סטאראשינא]. ווי אזוי זשע
דען וואָלט דו געטהאָן, האָספאָדין סטאָרשינא?

ס ט א ר ש י נ א [רויכערט]. איך ווי אזוי וואָלט געטהאָן?
איך וואָלט ניט געוואַרט, ביז ער'ט קומען צו מיר, בעמען זיך און
בוקען זיך... כ'וואָלט געקומען צום אידען און וואָלט איהם גע-
זאָגט: הער נאָר, טעוועל, אזוי און אזוי איז די מעשה. מיין
זוהן חוועדאָר און דיין טאָכטער חוואַוואַ האָבען זיך פאָליובעט און
זיי מוזען זיך נעמען. און אזוי ווי מיין זוהן איז אַ פראַוואַסלאַוונע
און דיין טאָכטער ניט, באַדאַרף דיין חוואַוואַ אָננעמען אונזער
פראַוואַסלאַויע... [שפייט-אויס]. האָב איך רעכט, סטאראסטא?

ס ט א ר אָ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספאָדין סטאָרשינא!
חוואַוואַ מוז אָננעמען אונזער פראַוואַסלאַויע! [שפייט-אויס].

מ י ק י ט א ג א ל א ג א ז. וואָס פאַר קלוגע קעפּ זי איהר
זענט ביידע! איהר פאַרגעסט, אַז טעוועל איז אַ איד און איז
קליגער פון אונז אַלעמען. איידער מיר וואָלטען זיך אַרומגעקוקט,
וואָלט ער זיין טאָכטער באַשטאַט און אזוי פאַרטאַכטאַרעט, אַז
דער רנח אַליין וואָלט זי נישט געקאָנט געפינען! — דערצעהלען
זיי מיר מעשיות! אומזיסט בין איך געווען אַ וואָלאַסטאַני שריי-
בער גוטע פינף און דרייסיג יאָהר?

ס ט א ר ש י נ א . וואָלסט נאָך איצט אויך געווען אַ וואָך־
לאַסטנאָי שרייבער, זאָלסט ניט געווען גראַבען, דערלאַנגען און
יאַבערען אויף דער הראַמאָדע... מיט אַ הראַמאָדע טאָר מען זיך
ניט זאָטשעפען. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ?

ס ט א ר אַ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָרין סטאַרשינאַ!
מיט הראַמאָדע טאָר מען זיך ניט זאָטשעפען!

מ י ק י ט א ג א ל א ג א . וואָס איז מיר אַייער הראַמאָדע?
אַט דאָ, אַין דעם קולאַק (ווייזט אַ קולאַק), איז ביי מיר אַייער הראַ־
מאָדע!

ס ט א ר ש י נ א . רעד נאָך אַ ביסעל, וועסט דו זיך ביי מיר
דעררעדען! ... (צום סאַטסקי). עח! סאַטסקי! וואוּ ביזט דו?
ס אַ ט ס ק י (נעהט צו מיט גרויס רעספעקט). אַט דאָ בין איך,
האַספּאָרין סטאַרשינאַ!

ס ט א ר ש י נ א . אַנן, טהוּד־נאָר אַ שפרונג צום באַטיושקאַ
בלאַהאַטשינע, וואָס דויערט עס ביי זיי אַזוי לאַנג? די זון האַלט
שוין ווייט (קוקט אַרויף), מע וועט שוין באַלד קלינגען צו דער ווע־
טשערני — ביז וואַנען וועלען מיר דאָ זיצען? מיר האָבען נאָך
צו טהון אין וואָלאָסט אויך גענוג. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ?
ס ט א ר אַ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָרין סטאַרשינאַ.

מיר האָבען נאָר צו טהון און צו טהון! ... (דער סאַטסקי נעהט אַפּ. עס
קומט אַרויס פון שטוב די בעלה־בית'טע, טעקלאַ, אַנגעהאָרן אין איהרע
יוביטוב'דיגע מלבושים, מיט דער גרינער זאַפּאַסקע און רויטען קאַקאַשניק. זי
ווערט שיער ניט אומגעוואָלנערט פונ'ם סאַטסקי, וואָס האָט זיך צעלאָזט אַזוי
האַסטיג אויפ'ן באַפּויל פון זיין נאַטשאַלסטווע).

ט ע ק ל אַ (שפייט־אויס, שעלט דעם סאַטסקי מיט דער תוכחה און
מיט אַ קוויטש). זאָלסט נאָך קיין גוטס ניט האָבען, דו רויטער הונט!
דוק און לענד זאָלסט דו ברעכען אויפ'ן גלייכען וועג! (בייט־איבער
דעם טאָן, נעהט צו זעהר העפליך, בוקט זיך נידעריג פריהער צום סטאַרשינאַ,
דערנאָך צום סטאַראַסטאַ, פאַרגעסט ניט גריסען דעם מאַן אויך). געזונט
זאָלען זיין דער האָספּאָרין סטאַרשינאַ, דער האָספּאָרין סטאַראַסטאַ
און דער האָספּאָרין האַזיאַיאַן! מע האָט אַיך געלאָזט בעטען אין

האַרניצע אַרײַן. עס דאַרף באַלד קומען דאָס פאַרעל פּונ'ם
באַטיושקא דעם בלאַהאַטשינע, וועלען מיר פון דאַנען געהן אינ-
איינעם אין דער צערקווע, און דערווײלע וועט איהר האַטש נעמען
צו גלעזלעך, לפּיכוד דעם הייליגען שבת...

ס ט א ר ש י נ א [הויבט זיך אויף, גלייכט זיך אויס די ביינער].
דאָס האָט מען שוין לאַנג באַדאַרפט! ס'איז הייס אין דרויסען
און עס טריקענט אין גאַרנעל... האָב איך רעכט, סטאַראַטמאָ?
ס ט א ר אָ ס ט א [אויפגעלעבט]. זעהר גערעכט, האַספּאַרין
סטאַרשינא, עס טריקענט אין גאַרנעל. [פאַרהוסט זיך אויף. אלע געהען
אפּ צו דער שטוב צו. עס דערהערט זיך פון דרויסען אַ רעש פון אַ צונעפּאָה
רענער פּוהר און אַ קול „טפּרררר!“ דערנאָך באַווײַזט זיך דאָס פאַרעל. חוה—
אַנגעטאַז ווי אַ כּלה, מיט אַ הויכען קאַקאַשניק, אַיין אויסגענייחט העמל, אַ סך
סטײַנגעס פון אַלערליי קאַלירען און רויטיקע שייכלעך אויף די פּיס. פּעדיאַ
גאַלאַנאַז — מיט אַ בלום אויף דער לאַץ. דאָס גרויע שמויסען־היטעל פּאַסט
זיך איהם זעהר צום פנים מיט די שוואַרצע וואַנטעס].

ח ו ה [געהט אויף צופריהער, זעצט זיך צו אויפ'ן בענקעלע, וואָס נעכען
בוים, פאַרוואַרט דעם קאַפּ]. אויף!... איך וויל אַ ביסעל אַפּרוהען זיך
אַט אַ דאָ. [עס רוקט זיך אַז דער פאַרנאַכט].

פּע ד י א [זעצט זיך נעכען איהר]. ביזט מיעד?

ח ו ה. ניט מיעד, נאָר כ'וויל אַזוי אַ ביסעל זיצען...
[בויגט זיך צו צו איהם, שפּאַרט־אָ דעם קאַפּ אויף זיין אַכסעל. פּעדיאָ נעמט
זי אַרום, גלעט זי. — פון ווייסען דערהערט זיך אַ קלינגערדיי אין די קלויסטער-
גלעסער: גלין-גלין-גלאַן! גלין-גלין-גלאַן! חוה טהוט זיך אַ האַפּ־אויף].
פּעדיאָ! לאָז מיך!

פּע ד י א [האַלט זי צו]. וואָס איז מיט דיר, עוואָ?

ח ו ה [בעט זיך]. לאָז מיך, פּעדיאָ! לאָז מיך, טייערער!
איצט איז נאָר צייט!... [אין דרויסען ווערט פינסטערער און פינסטערער].
פּע ד י א. וואָס צייט? האָסטו חרטה? ווילסטו מיך
איבערלאָזען אַלײַן? האָסטו אויף מיר קיין קאַפּ רחמנות... איך
בין ביי דיר גאַרניט... [לאַזט זי אַפּ].

ח ו ה . ניין, נישט דאָס... דו פארשטעהסט ניט. דאָס איז איבער מיינע כחות! ...

פ ע ד י א . וואָס איז איבער דייע כחות?

ח ו ה [הערט זיך צו, ווי די גלעקער קלינגען]. ווי פארשטעהסט דו ניט? אָט דאָס אָ... אָט די אַלע צערעמאָניעס... און דאָס אָפּ-זאָגען זיך פון טאַטע-מאַמע, און פון אַלע... אַך, פּעריאַ! וויפּיעל נידערטרעכטיגקייטען! ...

פ ע ד י א . נאַרשקייטען! ווערטער בלויז...

ח ו ה . סאַמע ליגען! ליגען און פאַלשקייט!

פ ע ד י א . צוליבע אַזאַ הייליגען צוועק, ווי אונזער ליבע...

[עס ווערט נאָר פינסטערער].

ח ו ה . באַנעהן אַ פאַרבּרעכען? ... הרג'ענען טאַטע-מאַמע? ...

[פון שטוב באווייזט זיך טעקלא].

ט ע ק ל א [דרעהט-אויס דעם קאַפּ אין שטוב אַרײַן]. אָט זענען זיי

אַ! ...! [אַפּ אין שטוב צוריק. דאָס פאַרעל האַפּט זיך אױף].

ח ו ה [צו פּעריאַ, גיט איהם די האַנט]. קום, פּעריאַ, קום, איך

בין גרייט! [נעהענאָפּ ביידע אין שטוב אַרײַן. פון דרויסען קומענאַ אַ גאַנצע האַליאַסטער פאַרובקעס און שיקסעס, אַלע יום-טובֿ'דיג, אַלע מיט בלומען אין די קאַצען און אין די היטלען. איינער פון דער חברה סקרײפּעט אױף אַ פּיעדעל. דער אַנדערער באַראַכאַנעט אין אַ פּייקעל. די יונגע פאַרובקעס מיט די שיקסעס טאַנצען און זינגען צו:

טשאַביטע, טשאַביטע ווי מאַאי!

טשאַם זשע ווי נע ראַביטע, ווי מאַאי?

זיי געהען און טאַנצען פאַרלעכווייז. עס ווערט אַלע מאל פינסטערער און פינ-סטערער. דאָס טאַנצען ווערט לאַנגזאַמער און דאָס זינגען לאַזט זיך אױס מיט אַ מינאַרנע טאָן אױסגעצויגען:

טאַנצע נױזענקאַ,

וועטשער בלױזענקאַ...

ביז עס ווערט שטאַרק פינסטער, און אױף דער ביהנע אין שוין ניטאָ קיינער. דעמאַלט ווערט פאַרשוואַנדען די דעקאַראַציע פּונ'ם ערשטען בילד און עס דערשיינט די דעקאַראַציע פּונ'ם צווייטען בילד פּונ'ם זעלבנען אָקט, וועלכער געהט אומאונטערבראַכען.

צוויטעם בילד.

[ביי טבי'ן אין שטוב. די זעלבע דעקאראציע, וואס אין ערשטעם אקט. — שבתצורנאכטס. דער טיש איז נאך געדעקט שבת'דיג, מיט א ווייס טישטוך. צוויי מעשענע לייכטער מיט די אויסגעברענטע בענטשליכט. צוויי קוילעטשען, איבערגעדעקט מיט א האנטיכל מיט רויטע פרענזעלעך. עס הערשט א סומע פינסטערניש. די שאמענס קלעמערען אויף די ווענט. עס הענגט אויף אלץ א מרהיחורח'דיגע שטילקייט. עס הערט זיך שארף דער טיקטאק פונ'ם אלטפרענקישען זייגער, וואס אויף דער וואנט. — פון דער דרויסענטיג קומט אן גאלדע פארוויקעלט אין א שאץ, קיים וואס מע דערקענט זי אין דער פינסטערניש].

גאלדע [שטעהט א וויילע, טהומיאויס די שאץ, זיפצט, רערט צו זיך אליין]. פארשפיעלט א קינד! פארזינדיגט! ... מע לויפט ארום זי זוכען... דעם נעכטיגען טאָג זוכט מען... פארפאלען! ... גלייך ווי געשטאָרבען... ערגער ווי געשטאָרבען, הלאוי איך זאָל ליגען זאָגען... ווי טראַגט מען איבער דעם וועהטיג? דעם בזיון? ... [פויע, פארברעכט די הענט]. גאָמעניו, גאָמעניו! אָדער געב מיר אַפּ מין קינד, אָדער נעם מיר צו! ... [טהוט א קוק אין פענסטער אַרויס]. א דונער איז מיר! שוין שטאָקינאָכט — צייט מאַכען פייער, זאָגען „גאָט פון אַברהם“... [געהט אַפּ אין קיך. עס דערהערט זיך אין ניכען פון דאַרט ציין אלטע, נאָר ציין אַנגענעהמע שטימע מיט'ן אלטען באַהאַרצימען נוסח:

גאט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב!
בטהיט דיין ליעב פאלק ישראל פון אלדאס ביין!
אונזער ליעבער שבתקודש געהט אוועק...

די וואך, וואס געהט אקעגען, זאל אונז קומען
 צו געזונט און צו פרנסה,
 צו מול און צו ברכה,
 צו גליק און צו הצלחה,
 צו תורה, צו מעשים טובים
 און צו יראת-שמים,
 צו ישועות ונחמות
 און צו אלעם גוטען געווען — אמן!

טראגט אריין דאס אנגעצונדענע לעמפעל, שמעלט עס אוועק אויפ'ן טיש. זיפט:
 הלואי האָמטש אין דעם זכות פון שבת-צו נאכט, צוליעב א פולער
 וואָך, טאָמער וועט פאָרט דער אויבערשטער רחמנות האָבען, טהון
 א נס... ער, אז ער וויל, קאָן ער! ... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט
 אריין פון דרויסען צייטעל, איינגעהילט אין א שאל, א פארשטאכטען.

צייטעל. א גוטע וואָך, מאַמע! [טהוט אַויס די שאל].
 גאָלדע. א גוטע וואָך, א גוט יאָהר אונז אלעמען!
 [פאלט אויפ'ן בענקעל, ברעכט אַויס אין א געוויין].

צייטעל. נו, גענוג, מאַמע, גענוג. ס'איז פון נאָט, ווי
 דער טאַטע זאָגט... וואו איז דער טאַטע? ניטאָ נאָך? [נאָרע
 חויבט אַויף דעם קאַפּ, ווישט אַויס די אויגען]

גאָלדע. נישט געווען פון דעמאָלט אָן... לויפט אַרום,
 ווי א פאַר'סמ'טע מוין, פון אינדערפריה אָן, קלאָפט אין אַלע
 טירען — א נעכטיגער טאָג! קאַלטע פריפאַרקעס!...

צייטעל. זאָג עס ניט, מאַמע. אויפ'ן טאַטען איז דאָ
 א האָפענונג. דער טאַטע קאָן רעדען...

גאָלדע. וואָס העלפט דאָס קאָנען רעדען פּויליש, אז מע
 קאָזט אין הויף נישט אַריין? ... מע דאַרף נישט מעהר, קינדעניו,
 וויפיעל איך האָב פאַר זיי אויסגעוויינט... רעדען קאָן איך ניט,
 ווי דער טאַטע דיינער, אָבער וויינען? וויינען קאָן איך
 בעסער פון איהם! נאָר וואָס, משטיינס געזאָגט? א גוי פאַר-
 שטעהט דען אידישע טרערען? א גוי פיהלט דען א איריש האַרץ?

וויינט נאך א וויילע ווישט די טרערען. דער בראך איז אזוי גרויס, צייטעל, אז איך האָב נאָר פאַרנעסען אַ פּרעג טהון, וואָס מאַכט דיין מאַטעל, און די קינדער דייע וואָס טהוען?

צ י י ט ע ל . מיין מאַטעל — וואָס זאָל ער מאַכען? ער איז קראַנק. הוסט! ... די קינדער, האָב איך אָנגעזאָגט מאַטעלען, ער זאָל זיי לעגען שלאָפען, און אַליין האָב איך מיך געלאָזט אַהער צורופּס, ווייל ס'איז נאָך געווען שבת...

ג אָ ל ד ע . אָבער צורופּס?

צ י י ט ע ל . און אז דער טאַטע איז געווען היינט צוויי מאָל ביי אונז אין שטערטעל, און ביידע מאָל צורופּס, זוכען חוה'ן?

ג אָ ל ד ע . צוויי מאָל געווען ביי דיר?

צ י י ט ע ל . הערסט! פון וואַנען זשע דען וואָלט איך גע-וואוסט פונ'ם אומגליק?

ג אָ ל ד ע . דער קאַפּ איז מיר אזוי דערשלאָגען, אז איך ווייס גאָרניט וואָס איך רעד! ... מיט אַ איך, ווי אזוי איך וועל עס איבערלעבען — ווייסט נאָר גאָט... ווי אזוי אָבער ער, דער טאַטע דייער, וועט דאָס אַריבערטראָגען — איז הלואי איך זאָל ליגען זאָגען! ... אז ער לאָזט גאָרניט וויינען! און אַליין איז ער שוואַרץ, ווי די ערד... אז ער האָט זי אזוי לייע געהאַט! [שלאָגט זיך מיט ביידע הענט אין קאַפּ]. חוה! חוה! חוה! וואָס האָסט דו געטהאָן מיט אונז? ! ...

צ י י ט ע ל [נעמט אַרום די טוטער, ביידע וויינען]. אָבער, מאַמע! ... נעם עפענט זיך די דרויסענטייר און עס קומט אַריין טביה. ס'איז צו וועהן, אז דער מענטש איז צערדערט. די האַר צעבורשעט. נאָר ניט געוויינט. געלאַסען, רוהיג, פאַרטיעפט אין זיך אַליין. נאָלדע און צייטעל הערענאָיף צו וויינען, וואַרטען וואָס וועט זיין.]

ט ב י ה [דרעהט זיך פרייער אַרום אַ וויילע אויף איין אַרט, ווי צעמישט, גלייך ווי ער וואָלט עפּים געזוכט אַרום זיך, בלייבט שטעהן, רעדט צו זיך אַליין]. נו, טביה? שען אויסגעפוינט זיך! ... פּיין — פּיין! ... צער גידול בנים — אָט דאָס הייסט נחת פון קינדער! ...

[נאך א קורצער פרויע, טהוט זיך א פליק ביי דער בארד]. אלטער נאך! ...
 [שרויט הויך]. דו ביזט עס ווערטה! ... דער הונט איז ווערטה דעם
 שמעקען! ... וואו זענען געווען די יונגע אויגען? ... [א פאטש אין שטערן].
 דיין שכל וואו איז געווען? ... [פרויע, רעדט שטייער]. דער גאנצער
 וועלט גענעפען עצות, און אליין וועסט דו שטארבען א נאך...
 [פרויע, געהט ארום, פארלענט די הענט אהינטער, טראכט עפס. דערנאך
 בלייבט ער שטעהן, האלט צונעמאכט די אויגען. האפט זיך אויף, נאך א
 טיעפען זיפן]. נאך איינס צום אנדערען געהער זיך ניט און. וואס
 צו נאָט — איז צו נאָט... קיין צו־לֶחֶכֶיִם/ען איהם טהוט מען
 ניט און קיין ברוגוֹלֶעך מיט איהם פיהרט מען ניט. ס'איז מוצאי
 שבת־קודש אויף דער וועלט — דארף מען איהם מאַכען הברלה...
 [עפענט אויף די שאַפּע, נעמט ארויס דאס קאראַפּינט־שיקל מיט בראַנפּען מיט
 קידוש־גלעזע, דערנאך — די ברויטע געפלאַכטע הברלה, טראַגט עס צו צום
 טיש, ניסט־אָ דאָס קידוש־גלעזע, רעדט דערווייל]. מילא, שלש סעודות
 פארשפעטיגט — וועט ער מוחל זיין... און מנחה־מערבי האָב
 איך געדאווענט — אזא יאהר אויפ'ן גלח'ס קאַפּ! ... [צום ווייב].
 געדענקסט דו האָטש, גאָלדע, ווי ווייך ער פלעגט צו מיר זיין, ימח
 שמו וזכרו? האָטש צו אַ מנח איהם צו צולעגען! ... און תמיד
 מיט אַזעלכע זיסע רעדלעך, אלץ פאר'ננכה'נען זיך הינטען־אָרום:
 „נאש באָת, וואָש באָת“... קום איך איצט און טהו איהם [בויגט זיך צו
 אַ פאל צו די פיס, אז ער האַפט מיך ניט פאר אַ האַנט, הויבט מיך
 אויף: „אי־פע, זאָגט ער צו מיר, טעוועל! ווי קומט דאָס צו
 דיר, אז דו זאָלסט זיך, זאָגט ער, אַראָפּלאָזען אזוי נידעריג, אַ
 מענטש, זאָגט ער, פאר אַ מענטשען?“ ... „באַטיושקאַ! — זאָג
 איך צו איהם. — עס וואָלגערט זיך, זאָג איך, פאר די יונגע פיס ניט
 קיין מענטש, זאָג איך, נאָר אַ טאַטע, איין אומגליקליכער פאָטער,
 זאָג איך, וואָס שלעכטע מענטשען, זאָג איך, זענען איהם באַפאַלען
 אין מיטען העלען טאָג, זאָג איך, און ווילען צונעמען, זאָג איך, בוי
 איהם אַ קינד! ... [גאָרע או צייטעל באַהאַלטען די פנימ'ער, וויינען]. דו
 ביזט, זאָג איך, קלאָר, באַטיושקאַ, אין אונזערע הייליגע ספרים,

באדארפסט דו געדענקען, זאָג איך, דעם משל, וואָס דער נביא
האָט דערצעהלט דוד המלכ'ען, זאָג איך, מיט'ן שעפעלע, וואָס
ביי'ם אָרעמאָן — איז געקומען דער נגיד, און האָט אוועקגעלעגט
דעם אָרעמאָן'ס שעפעלע" ... וואָס טויג אַיך — איך האָב איהם
גוט אַריינגערעדט! ווי טביה קאָן! ... [פויווען]. דאַרף מען, הייסט
עס, מאַכען, זאָגט איהר, הברלה? ... [רופט צו די טאכטער, גיט איהר.
זי זאל האַלטען די געפלאַכטענע הברלה. גאלדע געהט אויף צו געהענער, זי
זאל הערען, ווי ער מאַכט הברלה. ער פאַרשטעלט זיך מיט דער לינקער האַנט
די אויגען, און דער רעכטער האַלט ער דעם כּוּס, הויכטיאָן די ווערטער „הנה
אל ישועתי" דוקא נאָך הויך, און מיט אַ ניגון, נאָר באַלד ווערט איהם דאָס
קול איבערגעהאַקט, מעהר קיין ווערטער הערט מען ניט, נאָר מע זעהט, אז ער
וויינט, האַטש דאָס פנים זעהט מען ניט, וואָרום ס'איז פאַרשטעלט. אויף איהם
קוקענדיג, וויינען שטיל אויך גאלדע און צייטעל, באַהאַלטען די פנימ'ער אין
די פאַרטיכער. מע הערט נאָר, ווי ער לאַזט'אויס די ווערטער מיט אַ ניגון:
„המבדיל בין קודש לחול!" ... אָפּגעמאַכט די הברלה און אָפּגענופּט פּונ'ם
קעלישעקעל, גיסט ער אויס עטליכע טראַפען אויפ'ן עק טיש, וואָס איז אַפ'ן
געקאַטשעט פּונ'ם טישטוד, צינדט'אָן דעם אָנגעגאַסענעם בראַנפּען מיט דער
געפלאַכטענער הברלה, טונקט'אייין אין פייער ביידע קליינע עקסטע פינגער,
טהוט מיט זיי אַ וויש די אויגען, זאָגט עפּים בעת מעשה שטילערחייט, דערנאָך
שטופּט ער אַז דערמיט אַלע קעשענעס אויף אַ פּולער וואַר. אַ גוטע וואַר!
אַ גוטע וואַך!

גאָלדע. } אַ גוטע וואַך, אַ גוט יאָהר! ...
צייטעל.

טביה. האָבען מיר זיך מיט'ן רבונ'רשליעולם, הייסט עס,
צערעכענט: ער מיר מיינס, איך איהם זיינס — קוויט! ... אַצינד
קאָנען מיר זיך אומקעהרען צו אונזערע אייגענע געשעפטען, ווי אין
פּסוק שטעהט: איש לפעלו... [פויווען]. נו, גאלדע-ברודער?
וואָס זאָגסט דו? האָ?

גאָלדע. וואָס זאָל איך זאָגען? [ברעכט די הענט].

טביה. [קוקט אויפ'ן ווייב, ווי דורך ברילען]. אַט אזוי! ... נישטאָ
שוין ביי אונז מעהר קיין חוה! ... איין עק — אויס חוה! ... שוין

נאך אלע היוםס... פל-זמן עם האָט זיך נאך געשלאָגען איין אָדער, פל-זמן זי איז ניט אַריבערגעטראָמען אויף יענער זייט, האָב איך נאך געהאַט אַ האָפענונג אויף גאָט און אויף זיך... איצט, אז זי איז שוין אַריבער אַהין — איך ווייסט עס שוין אַקוראַט, טביה וועט ניט זאָגען דאָס, וואָס ער ווייסט ניט, — איז פאַרפאַלען, נישטאָ מעהר קיין חוה! געשטאַרבען חוה!... השם נתן, השם לקח — אזוי מוזען מיר זאָגען, און ברוד דין אמת! נגאָרע און צייטע וויינען. איצט קאָנט איהר וויינען... יא! איצט האָט איהר ביד צו וויינען. נאָר ניט טביה... דאָס קוק איז איהם געבראַכען, עס הערען זיך טרערען. בלאָטע! טביה וויינט ניט! טביה איז ניט קיין אידנע!... און על-פי דין פאַרדאַרפן מיר זיך ועצען שבעה... אויף איין שעה נאָר... נישט מעהר ווי איין שעה... איין אַנדערער אויף מיין אָרט וואָלט געזאַנגען אָנפּרעגען זיך ביי אַ רב. איך דאַרף ניט פרעגען ביי קיינעם — טביה איז ניט קליין צו וויסען אַ דין אַליין. וואָרום ער ווייסט, אז ביי אָט אַזאַני-אומד גליק פאַרדאַרף מען זיך אוועקזעצען אויף דער ערד נאָר אויף אַ שעה, נישט מעהר ווי אויף איין שעה, און ער פאַן אומרים בשבת הגדול! אָפּגעזעסען די שעה, אויסגעוויינט זיך — גענוג! פאַרגעסען! ווי אין פּסוק שמעחת: ו-י-ש-ב-ח-הו! אָט אזוי ווי מע פאַרגעסט אַ טוידטען! ניין! וואָס זאָג איך? ערגער ווי אַ טוידטען! אַ טוידטען דערמאַנט מען אַמאָל... נאָך אַ טוידטען זאָגט מען קדיש, מע האָט יאָהרצייט... דאָ — איז ניט שייך קיין קדיש, ניט קיין יאָהרצייט. נאָרנישט! חוה לאַ יוכר ולאַ יפקד! נאָנץ הויד. אַזעלכע קינדער זענען נישט ווערטה קיין טרער! אַזעלכע קינדער טאַרען נישט דערמאַנט ווערען, נישט צו גוטען, נישט צו בייזען — לאַ יזכר ולאַ יפקד! איהר הערט, וואָס איד זאָג איד? [נאָר העכער]. דער נאָמען חוה זאָל מיר ניט דערמאַנט ווערען מעהר!... געשטאַרבען חוה! ערגער ווי געשטאַרבען! חוה איז נאָר קיינמאָל אויף דער וועלט ניט געווען!... וועט זיך אוועק אויף דער ערד, ציהטאַראַפּ איין שטיוועל. אויף איהם קוקען-

ריג, ועצנו זיך צוועק אויך דאס ווייב און די טאכטער, וואס ברעכענאוויס אין
 א געוויין. מביה, זיצענדיג אין איין שטיוועל, טהוט זיך מיט א טאל א האפרא
 מיט ביידע הענט ביים קאפ, קוקט ארויף און רופט'אויס נאנץ הויך, ווי ער
 ביזערט זיך. גאט! גאט! גאט! וואו ביזט דו, גאט!?! ...

האסט'יג פאלט דער פארהאנג.

ענדע פונ'ם דריטען אקט.

פערטער אקט

די זעלבע דעקאראציע, וואס אין דריטען אקט, צווייטען בילד. —
א פריהמארגען. שלמה'לע און שיינדעלע, וואס זענען
נארוואס אויפגעשטאנען, שפיעלען זיך אין איינע העמדלעך מיט
דער קאץ.

שלמה'לע. לאָז אָפּ די קאץ, שיינדעלע!

שיינדעלע. וואָס עפּים, שלמה'לע?

שלמה'לע. לאָז אָפּ, זאָג איך!

שיינדעלע. פאַר וואָס?

שלמה'לע. אזוי... איך האָב מיך דערמאָנט, דער זיידע

זאָגט, אז אַ קאץ טאָר מען נישט מומשען — ס'א צער בעלי-חיים.

שיינדעלע. וואָס הייסט עס „שערבעלע חיה“?

שלמה'לע. נישט שערבעלע חיה, נאָר צער בעלי-חיים.

שיינדעלע. וואָס זשע הייסט עס?

שלמה'לע. ס'הייסט, זאָלסט דאָס אָפּלאָזען, אַניט וועט

דיך גאָט שטראָפען און דו וועסט שטראָפען!

שיינדעלע. [גאָט-אָפּ די קאץ]. אזוי ווי דער טאַטע איז

געשטראָפען?

שלמה'לע. אזוי ווי דער טאַטע איז געשטראָפען און אזוי

ווי די באַבע איז געשטראָפען.

שיינדעלע. נו, און די מוחמע חוה פאַר וואָס רעכענסט

דו נישט?

ש ל מ ה' ל ע. די מוהמע חוה איז ניט געשטאָרבען. די מוהמע חוה איז ערגער ווי געשטאָרבען...

ש י ו נ ד ע ל ע. וואָס הייסט עס ערגער ווי געשטאָרבען?

ש ל מ ה' ל ע. ניט דיון עסק — שווייג!

ש י ו נ ד ע ל ע [בכאזם זיך אז]. פאר וואָס זאל איך שווייגען?

ש ל מ ה' ל ע. אזוי. דער זידע האָט געהייסען שווייגען.

ש י ו נ ד ע ל ע. פאר וואָס האָט ער געהייסען שווייגען?

ש ל מ ה' ל ע. אזוי האָט ער געוואָלט.

ש י ו נ ד ע ל ע. פאר וואָס האָט ער געוואָלט?

ש ל מ ה' ל ע. ע! ביזט דו דאָך אַ קלעשטש! מאָנש זשע דיד! [דערקאָנט איהר אַ זען, זי איהם צוריק. עס קומט אַ צייט על.]

צ י י ט ע ל. שוין? אַ מלחמה צווישען אײך? א, ניט געדאַכט זאָלט איהר ווערען — אויפ'ן ניכטערען האַרצען? געהט אָנטהון זיך, וועל איך אויסרוימען דעם קרדש און דערנאָך אײך נעבען אָנפייסען! [שקמח'ע און שיינדעלע געהענאָפּ אין זייטיגען דור. צייטעל בלייבט און נעמט זיך רוימען די שטוב]. ווער וואָלט זיך דאָס געקאָנט ריכטען, אַז אין אַזאָ קורצער צייט זאָל ווערען אַזאָ מין איבערקעהרענ'יש אין אַ שטוב! אַזאָ תל פון אַ נאַנצער משפּחה! ... אַ צאָרן פון גאָט! איוב'ס צרות, ווי דער טאַמע זאָגט... דעם ערשטען פעטשאַטעק האָב געמאַכט איך: צו איין-און-דרייסיג יאָהר געבליבען איין אַלמנה מיט צוויי קינדער פּיסקליאַטעס-יתומים אויפ'ן טאַמענ'ס קאָפּ... און די מאַמע האָט גענומען און איז אַוועקגעשטאָרבען, נישט געקאָנט צוועהען דעם צער פונ'ם טאַמען, וואָס חוה האָט איהם אַוועקגעקוילעט אַהן אַ מעסער... [פויען].

אוי, חוה! — חוה! האָסט גענומען און האָסט זיך אַליין באַגראָבען אַ לעבעדיגע און האָסט אונז אַלעמען דעם קאָפּ אַראָפּגענומען, חרוב געמאַכט אַ נאַנצע סעמייסטווע... [נעמט זיך פאַרקעהרען דאָס לעצטע ביסעל מיט. — פון דער דרויסענ'טיר קומט אַ ט ב' ה מיט אונטערגעשטעמטע פאַלעס, ווי אַלע סאַל, בעת ער האָלט אין דער אַרבייט. אין אויסזעהען האָט ער זיך שטאַרק פאַרענדערט: גרוי ווי אַ טויב, די פּריעהראונטערגעהאַקטע פּאות זענען אַ ביסעלע לענגער געוואַרען, נאָר די אויגען שמיכלעך, ווי פּריעהר.]

ט ב י ה . אָנגעפֿאַיעט דאָס פּערדעל מיט די בהמה'לעך, קאָן מען שוין אַ טראַכט טהון וועגען זיך אויך, ווי מיר זאָגען אין דאוונען: פֿל זמן שהנשמה בקרבי. אַ געדאווענטער בין איך שוין, אַ געגעסענער אויך, איצט דאַרף מען געבען אַ פֿאַהרי אַרויס קיין בויבעריק מיט'ן ביסעל סחורה, קעז און פּוטער און שאָר ירקות. נעם, צייטעל, קלויב־צונויף דאָרט אין קעלער וואָס גאָט האָט געגעבען, דאָס גאַנצע ביסעל גוטס. איכ'ל דערוויל אַריינשאַפּען אַ קאַפּיטעל תּהלים, וועט דאָס זיין ווי געפונען... וצייטעל געהאַפּ דורך דער דרויסענ־טיר. מביה זעצט זיך אוועק צום טיש מיט אַ תּהלים, וועלכען ער האָט אַרויסגעצויגען פּונ'ם טישקעסעל, צעשאַקעלט זיך און זינגט שטיל אונטער דער נאָז, נאָר ער לאַזט אַויס מיט אַ ניגון און הויד. „אַשרי כל חסדי בו!“ [עס קומט אַז צייטעל מיט אַ צעשראַקען פּנים].

צ י י ט ע ל . טאַטע! דער סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ מיט עפּים נאָך גויים געהען אַהערצוצו...

ט ב י ה . ערשטענס, פון וואָגען ווייסט דו, אַז אַהער? און דאָס אַנדערע — וואָס האָסט דו זיך אַזוי דערשראַקען? מיט גנבה'שע פּערד האַנדעל איך ניט? דעם קייסער זאַמשעפע איך ניט?... וואָס קאָנען מיר טהון די גויים, אַז מיר האָבען אַזאַ גרויסען נאָט? ווי זיין תּהלים שמעהט געשריבען: מה יעשה לי אָדום?... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען אַרײַן גויים, צווישען זיי דער סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ מיט'ן סאַטסקי — אַלע דריי מיט בלעכלעך. די גויים טהוען אַויס די היטלען. מביה בלייבט אין היטעל, נאָר ער מאַכט צו דעם תּהלים, שמעהט אַויף און איז מקבל־פּנים די נעטס מיט אַ פּריינטליך שמייכלעך. דער סאַטסקי מיט'ן לאַנגען שטעקען בלייבט שטעהן ביי דער טיר].

ס ט אַ ר ש י נ אַ . געזונט זאָל זיין טעוועל!

ס ט אַ ר אָ ס ט אַ [און נאָר איהם אַלע גויים, אויסער דעם סאַטסקי].

אַ געזונט, טעוועל!

ט ב י ה . אַ געזונט אויף אַיך אַלעמען, אויף דער גאַנצער האַראַמאָדע. וואָס וועט איהר זאָגען גוטס? און וואָס הערט זיך עפּים נייעס אויף גאָט'ס וועלט? [אַלע גויים קומען אויפ'ן סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . נייעם ? וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך ווייסט דו בעסער פון אונז. דו ביזט אַ גראַמאַטנער און פּאָהרסט אַרום טאָ הײן, טאָ הער... און דערצו ביזט דו אַ איד, און אידען ווייסען אַלץ! [צום סטאַראַסטאַ]. האָב איד רעכט, סטאַראַסטאַ ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָרין סטאַרשינאַ, אידען ווייסען אַלץ !

ט ב י ה . סע קאָן זיין, אַז מיר ווייסען אַ סך, נאָר ניט אַלץ. אַלץ ווייסט נאָר אַ יענער אַ ! [ווייזט אַרויף]. וואָס זשע פּאַרט וועט איהר זאָגען גוטס ? [אַלע גויים קוקען צום סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . גוטס האָבען מיר דיר צו זאָגען, טעוועל, ווינציג... מיר זענען געקומען דיר זאָגען, אַז מע שיקט דיר אַרויס פון דאַנען... ניט מיר — דאָס האָט די גאַנצע הראַמאַדע אַזוי געוואָלט... וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָרין סטאַרשינאַ !

די הראַמאַדע האָט אַזוי געוואָלט...

ט ב י ה . פאַר וואָס, אַשטייגער ? מיט וואָס האָב איד זוכה געווען אַזאַ פּבור ביי אַייער הראַמאַדע ? דאַכט זיך, איד האָב אין די העכער פּופציג יאָהר, וואָס איד זיץ מיט אַייד, קיינעם ניט באַגנב'ה'ט, אָדער באַגז'ט, אָדער אָפּגענאַרט, אָדער אַזוי באַלעד'נט...

ס ט א ר ש י נ א . ווער זאָגט דאָס דען ? קיינער זאָגט דאָס ניט ! נאָר הראַמאַדע האָט זיך אַרומגעזעהען, אַז פון אַלע דערפּער שיקט מען אַרויס די אידען... וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָרין סטאַרשינאַ, פון אַלע דערפּער שיקט מען אַרויס די אידען...

ט ב י ה . מעהר נישט ? און אַז אין אַלע דערפּער וועלען זיך די גויים אָפּשניידען די נעזער, וועט איהר אַייערע נעזער אויך געבען שניידען ? [אַלע גויים קוקען צום סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . ביזט א טשודאקס, טעוועל! ס'זאל זיין געווענדט אן מיר, וואָלסט דו דאָ געמעגט זיצען און זיצען ביז'ן טוידט אפילו... וואָס זאָנסט דו, סטאַראַסטאָ?

ס ט א ר אַ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאָ!
ער וואָלט דאָ געמעגט אפילו שטאַרבען!

ט ב י ה . מוחל! שטאַרבען שטאַרב שוין בעסער דו, אָדער דער סטאַרשינאָ! איהר זענט גוים מיט טשינעס, מיט בלעכלעך, אייך וועט מען באַגראַבען מיט פּאַראַד... און מיך וועט מען דאַרפּען פיהרען אין שטאָרט אַרײַן, וואָרום דאָ איז דאָך נישטאָ קיין אידישער בית־עולם... נײַן, איך מוז נאָך לעבען, אזוי לאַנג די ערד האַלט מיך, וואָרום גאָט האָט מיך געבענטשט מיט קליינע קינדער יתומים אויף דער עלטער... און וואוהין וועל איך זיך מיט זיי אַהינגהוּן? סײַדען נעמען אַ טאַרבע און געהן איבער די הייזער? פאַר וואָס קומט עס מיר? ... [נאָך דעם פּינימער פון די גוים איז צו באַמערקען, אז זיי זענען געריהרט פון זיינע ווערטער]. און נאָך אַ זאך דאַרפט איהר גערענקען — אז ס'איז פאַרהאַן אַ גאָט אויף דער וועלט... איך זאָג ניט אונזער גאָט, אַ ייִער גאָט — איך רעד פון יענעם, פון אונזער אַלעמענ'ס גאָט, וואָס זיצט אָט דאָרט אויבען און קוקט־אַראָפּ אַהער אונטען און זעהט אַלע פּאַרלאַסטען, וואָס ווערען אָפּגעטהאַן ביי אונז, און פאַרשרייבט דאָס אַלסדינג צו זיך אין בוך אַרײַן, ווי אין די הייליגע ספרים שטעהט געשריבען... נדי גוים קוקען זיך איבער, שאַקלענצו מיט די קעפּ.

ס ט א ר ש י נ א . נײַפּעט. ביזט אַרדאי זעהר גערעכט, טעוועל, ביזט גערעכט, ווי גאָט אַלײַן. נאָר וואָס קאָנען מיר טהוּן? קעגען דעם ווילען פון דער הראַמאָדע קאָן מען נישט געהן, ווען דו זאָלסט אפילו אַוועקשטעלען דריי עמער בראַנפען! וואָס זאָנסט דו, סטאַראַסטאָ?

ס ט א ר אַ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאָ,
אפילו דריי עמער בראַנפען!...

ט ב י ה [טראכט א וויילען]. ווייסט איהר זשע, וואָס איר' וועל
 אייך זאָגען? שאַ! אָט וועלען מיר באַלד וויסען, וואָס מיר זאָלען
 טהון. איהר זאָגט, אַז דאָס איז דער ווילען פון דער הראַמאָדע?
 דער ווילען פון דער הראַמאָדע איז אַוראי הייליג. ביי אונז איז
 אויך אזוי: אַז קהל וויל, איז פאַרפאַלען. די מעשה איז אָבער
 די, וואָס דער ווילען פון גאָט איז נאָך הייליגער. וואָס קומט-אַרויס,
 וואָס קהל וויל, אַז גאָט וויל ניט? סייידען, גאָט אַליין הייסט, אַז
 איהר זאָלט נעמען אַ מענטשען אומזיסט-אומנישט און צעברעכען
 איהם אויף שטיקלעך... אויב אזוי, וועלען מיר פּרובען. מיר'ן עס
 באַלד וויסען... [אזע גויים קוקען אויפ'ן סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . ווי אזוי וועלען מיר דאָס וויסען?
 ט ב י ה . ווי אזוי מיר'ן דאָס וויסען? מיר'ן וואַרפען גורל.
 גענעט-אַוועק די האַנט אויפ'ן תּהלים]. אָט דעם ספר זעהט איהר?
 ס'איז אונזער תּהלים. „פּסאַלטיק" הייסט דאָס ביי אַייך... אַ
 הייליגער ספר... זעל איך אייך זאָגען אַ וואָרט, איין וואָרט נאָר,
 אַרויסגענומען פונ'ם דאָזיגען הייליגען בוך. איז אויב עמיצער
 פון אייך וועט מיר קאָנען נאָכזאָגען דאָס דאָזיגע וואָרט, איז אַ סימן,
 אַז הראַמאָדע איז גערעכט, און אַז ניט — איז אַ סימן, אַז גאָט
 הייסט ניט, איהר זאָלט מיר שלעכטס טהון... געהט עס? [אזע
 גויים קוקען אויפ'ן סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . וואָס אַ איר קאָן צוטראַכטען, וועלען קיין
 צעהן גויים דערויף ניט פאַלען, זיי מעגען האַבען איטליכער באַ-
 זונדער אַ קאָפּ, ווי אַ פּאַס די גרויס! וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ?
 ס ט א ר אַ ס ט אַ . זעהר גערעכט, האַספּאַדין סטאַרשינאַ,
 אַ קאָפּ, ווי אַ פּאַס די גרויס!...

ס ט א ר ש י נ א . וואָס זשע איז דאָס פאַר אַ וואָרט ביי דיר
 אַזעלכעס, טעוועל? לאַמיר האַרבען.

ט ב י ה . געב זשע מיר אַ האַנט . [ציהט-אויס דעם סטאַרשינאַ
 די האַנט. יענער דערלאַנגט איהם אַ האַנט, אָבער מיט אַזאַ כּח, אַז טביה פאַר-
 קרימט זיך אַזש און טהוט אַ זאַג אין אַ זייט. נו, אַ יד ביי דעם ערל —

זי מעג איהם אָפּדאַרען! ... [צום סטאַרשינאַ]. געדענקט זשע און הערט זיך איין אלע מיט קאָפּ — איך זאָג אייך דאָס וואָרט: וואָס קלעקט! ... [די גוים קוקען זיך איבער, ריהרען מיט די ליפען].
 ס ט א ר ש י נ א . ניין, טעוועל, צו גיך! צו ראשיג! עס קומט־אויס ביי דיר האַל־האַל־האַל, עפּים אזוי ווי אַ קאַלב וואָרט זיך... וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ?
 ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאַדין סטאַרשינאַ, אַ קאַלב וואָרט זיך...
 ט ב י ה . אויב אזוי, וועל איך אייך זאָגען איין אַנדער וואָרט.

[בלעטערט דעם תּהלים]. זאָגט מיר דאָס וואָרט: מ מ ע מ ק י ס ... [דער סטאַרשינאַ, דער סטאַראַסטאַ, אלע גוים, אויסער דעם סאַטסקי, שטרענגער און אלע כּוח, ריהרען מיט די ליפען. — פון צווייטען זייטיגען צימער שטעקט אַרויס דעם קאַפּ צייטעל, רעדט צום פּאַטער].

צ י י ט ע ל . טאַטע! עס געהט אַהער דער אוראַדניק מיט'ן וואָלאַסטנאַי שרייבער זאָזוליאַ! [אפּ צוריק, לאָזט די טיר אַ ביסעל אַפּען און קוקט־אויס מיט איין אויג].

ט ב י ה . ברוך הַבּא, נייע געסט! ויבוא הַמַּן — מאַכט רש"י: דער רוח הַאֵט זיי געבראַכט... [ער טהוט־אויס דאָס היטעל. עס קומט־אויס ברייט, ווי אַ גובערנאַטאַר, דער אוראַדניק אין זיין גאַנצער אונטפאַרם, מיט דער שפּאַנע און מיט'ן רעוואָלווער, און אַ בייטשעל אויך אין דער האַנט. נאָך איהם — דער יונגער שרייבער פון וואַלאַסט, זאָזוליאַ, מיט אַ גרויסען פּאַרטפּעל]

א ו ר אַ ד נ י ק [פּאַרנייגט זיך קוים־קוים פּאַר'ן סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ. דער סאַטסקי ציהט זיך אויס, ווי אַ סטרונע, און ווערט פּאַר־שטאַרבען. אלע גוים בלייבען פּאַרגאַפּט]. ע־ע־ע... וואוּ איז דאָ דער... דער... דער איד טעוועל?

ט ב י ה [טרעט־ארויס גאַנץ דרייט]. דאָס בין איך אַט יענער איד, וואָס הייסט טביה... מיר דאַכט, אַז מיר זעהען זיך ניט צום ערשטען מאל... ערשט היינטיגען נאָוויגאַד האָב איך...
 א ו ר אַ ד נ י ק [די וואַנסעס אַרויף, רעדט שטרענג]. איב'ל בעטען, מיט זייטיגע רעד מיר ניט פּאַרפּאַהרען אין דער צייט,

ווען איך בין באשעפטיגט מיט די אָנגעלעגענהייטען פון מיין
דיענסט! (צו זאָוליאָן). אַנג, זאָוליאָ, זיי זיך מיריח, נעם-אַרויס
דעם פרינגאָוואָר און לייען!

זאָוליאָ (נעמט-אַרויס אַ פאַפּיער פון פאַרטיפּעל, אַ גרויסע בויגען,
באַשריבען פון אלע פּיער ווייטען, שנייצט-אויס די נאָז, הוסט זיך אויס און
הויכט-אָן צו לייענען אויף אַ קוגל). „פּאָ אוקאַזו יעהאָ אימפּעראַטאָר-
סקאַהאָ וועליטשעסטוואַ, מי נישעפּאָדפּיסאַווישעסיאַ...“

ט ב י ה (נעמט-אַוועק די האַנט אויפ'ן שרייבער זאָוליאָ'ס טיש). שאָ!
איך ווייס שוין וואָס ווייטער שטעהט. [צום אוראַדניק]. דאָס איז
דער פרינגאָוואָר פון דער הראַמאַדע, וואָס מע שיקט מיך אַרויס
פון דאָרף? צו וואָס די אומזיסטע טרחה מיט לייענען פאַפּיערען?
דאָס קאָן מען דאָך זאָגען אין דריי ווערטער: „זייט זשע מוחל,
רב טביה, מע בעט אַיך מחילה“ — קורץ און שאַרף!

א ו ר א ד נ י ק (אויסער זיך פאַר נעס). איך פאַרשטעה ניט —
דו לעהרענסט מיך וואָס צו טהון? מיין אַרבייט — איך דאַרף
דיר דורכלייענען דעם פרינגאָוואָר, און דו דאַרפסט זיך אונטער-
שרייבען, אַז דו האָסט איהם אויסגעהערט! פאַרשטאַנען?

ט ב י ה. וואָס איז דאָ צו פאַרשטעהן? די גרויסע תורה?
צי די חכמה, וואָס שטעקט דערביי? פּחע! און פון אונטער-
שרייבען איז אויך קיין מניעה ניט, אַבי ס'זאָל נאָר זיין מיט וואָס
מחמת די פּלים אויף צו שרייבען — דאָס איז אין מיין גבול
נישטאָ...

א ו ר א ד נ י ק [צום שרייבער]. זאָוליאָ! נעם-אַרויס דיין
שרייבגעצייג, וועט ער זיך אונטערשרייבען! [זאָוליאָ שלעפּט-אַרויס
פון קעשענע אַ פּלעשעל מיט טינט, אַיינגעוויקעלט אין אַ פאַפּיער, ציהט-אַרויס
פון פאַרטיפּעל אַ לאַנגע פען, טונקט-אַיין פאַרזיכטיג און טראַגט-אונטער טביה'ן,
ווי מע דערלאַנגט אַ טייערע מתנה, צעלענט דאָס פאַפּיער, ווייזט איהם
מיט דער האַנט, וואו צו חתמ'ענען]. נאָר פאַוואָלי, זאָלסט ניט מאַכען
קיין קליאַקס!

ט ב י ה [נעמט די פען]. גוט וואָס דו האָסט מיר געוואָגט. וואָרום מיט דער בייטש אָרודעווע איך בעסער, ווי מיט דער פען... [צום אוראָניק]. שרייבען שרייב איך מיך אונטער אויף אידיש, אי דאָס — קוימ־קוים...

א ו ר א ד נ י ק . שרייב ווי דו קאָנסט, נאָר דו דארפסט וויסען, וואָס דו שרייבסט. דו שרייבסט זיך אונטער, אַז דו האָסט אויסגעהערט דעם פריגאָוואָר און אַז אין פיער און צוואַנציג שעה פארלאָזט דו דאָס דאָרף... פארשטאַנען?

ט ב י ה . וואָס איז דאָ צו פארשמעהן? מע גיט מיר פיער און צוואַנציג שעה אויף אַרומצוקוקען זיך, האַפען דעם אָטעם, פאַר-קויפען די האַדאָבע, אַיינפאַקען די בעפעכעס — און מאַרש, וואו די אויגען וועלען טראָגען? אוראִי איז דאָס „גם זו לטובה“, ווי אין אַנוזערע ספרים שמעהט געשריבען, וואָרום וואָס וואָלט איך געטהאָן, ווען מע זאָל מיר הייסען, איך זאָל די רגע נעמען די פיס אויף די פלייצעס און אָפטראָגען זיך פון דער דאָזיגער הייליגער ערד, וואו מיינע זינדיגע פיס מאָרען גיט.

א ו ר א ד נ י ק [האָט איהם איבער שטרענג]. גענוג! איך האָב קיין צייט גיט אויסצוהערען דייע פלאַפּלערייען!... אונטערגע-שריבען זאָל מיר ווערען — און אַיין עק!

ט ב י ה . היט זיך — איך שרייב! נפאַרקאַטשעט די אַרבעט, שמעלטראָועק דעם נאַמען „פביה“ מיט אַזעלכע אותיות, וואָס מע קאָ זיי זעהען פון דער ווייטען אַהו אַ בריק. גיט איבער די פען צום שרייבער און אַליין אַטעמט ער אַפּן. ברוך שפּטּרני!

ז א ז ו ל י א [קוקט־אַריין אין פאַפּיער]. נו, אַ שרייבאַכץ פּיי זיי!... [צום סאַטסקי]. קריג מיר אַ ביסעל זאַמך, ס'וועט זיך קיינמאָל גיט אויסטריקענען!... [דער סאַטסקי וואַרפט זיך אין אַלע ווינקעלעך, קאָ נישט קריגען קיין ביסעל זאַמך. זאַזוליאַ ווערט אויפגעבראַכט, פאַכט מיט'ן פאַפּיער אין דער לופט, דערנאָך טראַגט ער עס צו צו דער ווייניגעשמירטער וואַנט, אויף וועלכער עס דרוקט זיך אַפּ פּביה'ס אונטערשריפט גאַנץ קלאַר. איז דער זעלבער צייט האָט איהם דער סאַטסקי געבראַכט צו טראַגען פון קיך אַ פּולע זשמעני מיט אַש פּונ'ם אויווען. זאַזוליאַ טוהט עס איהם אַ שטיץ אין פּנים

אריז. — דער עולם קלויבט זיך אוועקצוגעהן. פריהער פון אלע שטעהט-אויף דער אוראדניק, נאך איהם געהט-נאך זאנוליא מיט'ן פארטפעל, דערנאך דער סטארשינא מיט'ן סטארקסטא מיט'ן סאטסקי, און נאך זיי די איבעריגע גוים].
ט ב י ה [צום סטארשינא]. נו? צו וואָס האָסט דו געדריעהט אַ
 מח? פאַר וואָס האָסט דו מיר באַלד נישט געזאָגט, אַז ס'איז שוין
 פאַרטיג ביי אײך אויף מיר אַ פּרינגאוואָר?
ס ט א ר ש י נ א [ארויסגעהענדיג]. וואָס קאָן מען טהון מיט אַ
 הראַמאָדע? הראַמאָדע אַז זי שפּאַרט זיך אײן, איז ווי אַ נאַר-
 וויסמע פּערד! ... וואָס זאָנסט דו, סטאַראָסטאַ?
ס ט א ר אָ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספּאַרין סטאַרשינאַ,
 ווי אַ פּערד! ...

ט ב י ה [שרייט זיי נאך]. הראַמאָדע שפּאַרט זיך אײן? מע
 ווייסט, ווער די הראַמאָדע אײערע איז און ווער עס האָט אײך אויפ-
 געבורעט! ... מיינט נישט, אַז עס וועט אײך אָפּלויפען גלאַט! מיר
 האָבען אַ גאָט! אַ גרויסען גאָט! און אַ שטאַרקען גאָט! ...
 [דער גאַנצער עולם אָ. — פון זייטיגען חדר רייסט זיך אריין צייטעל מיט אַ
 געוויין. איהרע קינדער האַלטען זיך ביים פאַרמוד].

צ ר י ט ע ל [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר! וואונד איז
 מיר! וואָס וועלען מיר איצטער טהון? איך האָב געהערט איט-
 ליכס וואָרט! ... וואוהין וועלען מיר געהן מיט אַזעלכע קלוינע
 קינדער? ... [אויף איהר קוקענדיג, וויינען אויף די קינדער].

ט ב י ה [פאַלט-אָן אויף דער טאַכטער]. זעה-נאָר, ווי זי האָט
 זיך עס אַ ביסעל צעיאַחמערט, ווי צו ונתנה-תּוֹקָה! און אויף איהר
 קוקענדיג, די ווערעם אויך... שטיא! וואָס וויינסט דו וואָס?
 ס'אַ גאָט'ס זאַך! ... און איך בין נישט קיין בן-יחיד ביי גאָט!
 נישט דער ערשטער און נישט דער לעצטער... פון וואָנען טרייבט מען
 אונז נישט, און ווען טרייבט מען אונז נישט? האָט מען נישט גע-
 זאָגט נאָך אונזער עלטער-עלטער-זיידען אַברהם אָבינו: לך-לך
 מֵאֶרֶץ צַד — זייט זשע מוחל, רב אַברהמעל, אַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אָרֶאך — אין פּיער און צוואַנציג שעה, חאַ-חאַ-חאַ! ...

זען די קינדער. אז איהר וועט אונטערוואפסען און לערנען חומש, וועט איהר קומען צו דער סדרה לך-לך, וועט איהר זיך דערמאנען, אז מע האָט אייך אַרויסגעשיקט מיט'ן זיידען און מיט דער מאַמע דערפאַר, וואָס... דערפאַר, וואָס מיר זענען אידען. אַתח בחרתנו מפלעים — מע האָט אונז לייעב אומעמוס... אז איהר'ט אויסוואפסען און ווערען גרויסע, וועט איהר ערשט דעמאָלט פאַרשמעהן דעם אמת'ען פשט פון דער סדרה לך-לך... איהר געהט אייך דערווייל שפיעלען [פיהרט זיי אַוועק אין צווייטען חדר]. און דו, צייטעל, נעם זיך פאַקען אין וועג אַרײַן. ביז איך וועל קומען, וועסט דו זיין גרייט. איך וועל אויספאַרקויפּען דאָס ביסעל האַרדאַבע, און מיר'ן נאָך היינט אויף דער נאַכט קאָנען אָפּרייניגען זיי דאָס הייליגע דאָרף... וואוהין? וואוהין גאָט וועט הייסען, אַבי ניט צווישען אַזעלכע חיות, וואָס מיר האָבען זיי געהאַלטען פאַר מענטשען... וואו איז ערניץ מײַן בײַטש? [געפינט די בײַטש]. אָט איז די בײַטש. ווי אין פּסוק שמעהט: בײַטש בײַטש עברתי את הירדן — מאַכט רש"י: געקומען מיט'ן בײַטשעל און אַוועק מיט'ן בײַטשעל... הא-הא-הא! נאָ. צײַטעל בלייבט שמעהן אַ וויילע. דערנאָך מהט זי זיך אַ נעם צו דער אַרבייט. עס ווערען אויפגעפּענט קאַסטענעס און קעסטלעך, און זי פּאַקט וואָס זי קאַן. צײַט וואַרפט און לעגט צונויף, מאַכט אַ חורבן].

צײַטעל. כ'וואָל, זאָגט ער, פאַקען זיך אין וועג אַרײַן... זאָל מיך אַזוי וויסען אַלדאָס ביז, ווי איך ווייס וואָס צו פאַקעווען! אז צו וואָס מע נעמט זיך — איז איין עבירה, און אַלסדינג איז טײַער, אײַנגעפאַקען אין האַרצען!... טאַמער איז קאַרג געווען די צרות וואָס ביז אַהער — איז נאָ דיר אַ נייע צרה. און אַלץ איבער איהר!... האָמט מיר גלויבט זיך ניט, אז חוה... נאיו דער מינוט עפענט זיך די דרויסענטייר און עס באַווייזט זיך אויף דער שוועל חוה, מיט אַ רויטער פעטשיילע אויפ'ן קאַפּ אַרומגעבונדען. זי האַט זיך פאַרענדערט, אכער נאָך שענער געוואָרען. דאָס פנים שטאַלץ, און אונטער דער רויטער פעטשיילע, פאַרבונדען אַרונטער, זעהט זי אויס ווי אַ שענע ציגיינער־פּרינצעסין.

אויס'ן האלו טראגט זי קארעלען, א סך שנורלעך. צייטעל דערוועגט די שוועסטער, לאזען זיך איהר אפ די הענט, און זי בלייבט א וויילע אהן לשון. דערנאך האלט זי זיך מיט ביידע הענט ביים הארצען. חוה? ...

ח ו ה [נאך אלץ אויס'ן שוועל. א מאד מיט דער האנט]. ששש! ... אהן סצענעס! אהן געפילדער! [קוקט זיך ארום]. דער טאטע ניטא? [געהט-אריין, מאכט צו די טיר]. איך האב געמיינט, ער איז אין דער היים... [באטראכט דעם חורבן]. איהר פאקט זיך אין וועג אריין? ... [צייטעל גלייבט ניט איהרע אויגען, קוקט זי זיך און חוה'ן איז טויט-שרעק].

צ י ו ט ע 5. דו... דו ווייסט שוין? ...

ח ו ה. געוואוסט שוין לאנג, אז סע קאכט זיך... נאך נישט געגלויבט, אז אזוי גיך... נישט געגלויבט... ווי איז דאס מעגליך? ווי איז דאס מעגליך? ... [געהט צו נעהענטער, ווארפט-אראפ פון זיך די רוימע שאל און זעצט זיך אוועק צום טיש, שפארט-אן דעם קאפ אויף דער האנט. צייטעל הויבט-אן קומען צו זיך, באטראכט די שוועסטער פון קאפ ביו מיט, ווארט ביו יענע וועט עפיים זאגען. זעהט — יענע שווייגט, הויבט זי און צו רעדען ווייך, נאך שטראפענדיג].

צ י ו ט ע 5. וויבאלד אזוי, אז דו האסט געוואוסט, ווי דו זאגסט, שוין פון לאנג, אז עס קאכט זיך, פאר וואס זשע האסט דו געשווייגען? ניט שוין זשע האסט דו נישט געקאנט גארנישט טהון צוליב אונזער טאטענ'ס עלטער? ... ניט שוין זשע...

ח ו ה [האפט זיך אויף, ווי און אפגעבריהטען]. שוועסטער, שווייג! ... רעד נישט דאס, וואס דו ווייסט נישט! איך בין נישט געקומען אהער אויסהערען פון דיר מוסר! מאראל! נאטאציעס! ... [צייטעל טרעט-אפ אין שרעק, וויל זיך פארענטפערען].

צ י ו ט ע 5. ניט דאס האב איך געמיינט... איך האב גע-מיינט, וואו ביזט דו געווען ביז אהער? פאר וואס ביזט דו...

ח ו ה [ענדיגט פאר איהרן]. פאר וואס בין איך נישט געקומען פריהער? ווי אזוי האב איך געקאנט זיין רוהיג אין דער צייט, ווען איהר האט אזוי פיעל געליטען? פון וואגען ווייסט דו, אז איך בין געווען רוהיג? וואס ווייסט דו פון דער טראגדיע, וואס

איך האָב איבערגעלעבט ביז אַהער? די שרעק מיט די פּחדים מיט דעם קאָשמאַר? אַך, צייטעל! מיין נשמה איז דאָך געווען די גאַנצע צייט אָט דאָ... אימליכס מאָל, אז איך האָב דערהערט פון אַ פּאַנראָם ערניץ אין אַ שטעדטעל, בין איך געווען אַ צעמישטע!... [געהאַרטום הוי און צוריק, רעדט אין אויפּרענגונג]. מייע טרערען האָט קיין מענטש ניט געזעהען און מייע וועהטיגען האָט קיין מענטש ניט געפיהלט!... [שטעלט זיך אַפּ אַקעגען צייטלעך]. און דאָס ווייסט דו, אז אינ'ם טאָג פונ'ם יאָהרצייט נאָך דער מאַמע בין איך געווען אויף דער מאַמע'ס קבר? ניי, פון וואַנען זאָלט איהר דאָס וויסען? און אז דעם טאָג פון יום־כּפור האָב איך געפאַסט — דאָס ווייסט דו אודאי נישט... פון וואַנען זאָלסט דו וויסען? ... ביי אַייך בין איך אַ משומדת'טע... אַ משומדת'טע, חאַ-חאַ-חאַ!... [פּויע, געהאַרטום, שטעלט זיך אַפּ]. א י ד ב י ז נ י ט ק י י ז מ ש ו מ ד ת ' ט ע !... דו קוקסט מיך אָן? איך בין ניט משוגע, און איך רעד ניט פון היץ... מע האָט מיך ניט גע'שמד'ט דערפאַר, וואָס איך אַליין האָב מיך ניט אָפּגע'שמד'ט — דו פאַרשטעהסט וואָס איך זאָג? ... דאָס וואָס דער גלח האָט דאָרט געפריימפּעלט — איז אַ פּוסטע צערעמאָניע... איך האָב מיך פון מיין אַיך ניט אָפּגעזאָגט! ... איך בין די אייגענע, וואָס כ'בין געווען...

צ י י ט ע 5. ווען דער טאַטע זאָל דאָס הערען!...

ח ו ה. וואָס זשע וואָלט געווען? ... צייטעל! איך קען דעם טאַטען בעסער, ווי דו! דער טאַטע — דאָס בין איך! ... איך ווייס פריהער, וואָס ער וועט זאָגען... נאָר עס אַהרט מיך נישט! עס מעג אַלסדינג פאַרברענט ווערען! עס מעג די וועלט זיך איבערקעהרען — איך וועל אויספיהרען מינים! [געהאַרטום אויפּ-גערעגט].

צ י י ט ע 5. וואָס זשע רעכענסט דו צו טהון, חוה?

[זי זעצט זיך אונטע צום טיש אין אַ דראַמאַטישער פּאַזע].

ח ו ה. דאָס, וואָס איהר! ... דאָרט וואו איהר — דאָרט איך! אייער אַרויסטרייבען איז מיין אַרויסטרייבען! אין דער

מינוט, וואָס מע האָט אונטערנעשריבען דעם פרינגאוואָר אייך — האָט מען אונטערנעשריבען אויך מיר! ... נישטאָ דער פח, וואָס זאָל מיר קאָנען אָפהאַלטען! נישטאָ דער מענטש, וואָס זאָל מיר קאָנען איבעררעדען! צייטעל, איך בין אַ פאַרבאָאָנזעמע, ניט קיין פאַרלירענע! ... דו הערסט? אַ פאַרבאָאָנזעמע! ...

צ י י ט ע ל. אויב אזוי, וועט דיר דער טאַטע מוחל זיין...
 ח ו ה. איך בעט ניט, מע זאָל מיר מוחל זיין! איך בין ניט קיין בעל-תשובה/ניצע, וואָס האַפט אַ חרטה! איך האָב נישט געזינדיגט קעגען קיינעם, נאָר קעגען זיך אַליין! ... קיינעם קיין שלעכטס געטהאָן, אויסער זיך אַליין! ... [פאַרטראַכט].
 צ י י ט ע ל [מינעט זידן]. האָב קיין פאַראַיבעל ניט, שוועסטער, איך וויל דיר עפּים פּרעגען..

ח ו ה [רייסט איהר איבער]. איך ווייס, וואָס דו ווילסט מיר פּרעגען — וואָס וועט זיין מיט יענעם? מיט איהם? ... נאָרנישט! ער עקזיסטירט ניט מעהר פאַר מיר! ... אז ער האָט געקאָנט וויסען פּונ'ם פרינגאוואָר און באַהאַלטען פון מיר, מאַכען זיך, אז ער ווייסט ניט פון וואָס צו זאָגען — איז ער דאָס, וואָס ער איז, און וואָס איך האָב געמיינט, אז ער איז עס ניט! ... [רייסט אַראַפּ פון האַלז די קאַרענע, טרוט ווי אַ שטיץ פון זידן]. נישטאָ קיין צוריקקעהרען! פאַרברענט אַלע שיפען! ...

צ י י ט ע ל [קוקט אין פענסטער, ברעכט די הענט]. אוי, דער טאַטע! ...

ח ו ה [שמעהט אַווי, לענט צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען, דרייסט]. וואָס זשע איז דער אוי? צו איהם בין איך דאָך געקומען...
 צ י י ט ע ל [אויסער זידן]. אַט אזוי אַ טאַקי אין איין אַמעם? זאָל דיר גאָט אויסהימען! מע דאַרף פּאַוואָלינסקע, ניט מיט אַ מאָל... מע דאַרף איהם צוגריימען... אַ רחמנות אויפ'ן טאַמען! לאַז מיר, שוועסטער, איך בין ניט אזוי נאַריש, ווי דו מיינסט...
 ח ו ה. וואָס זשע ווילסט דו פון מיר? [אומטערווייניג].

צ י י ט ע ל . זאָלסט איבערויזען אַ ווילע דאָרט ביי מיר...
 אָדער ניין — די קינדער זענען דאָרט... בעסער אָט דאָ... [נווייט אויף
 דער קידיטיר]. ביז איך וועל דיר אַ רוף טהון... [ווייז זי סיהרען].
 ח ה ה [לאזט זיך ניט]. וואָס פאַר באַהאַלטערלעך? איך האָב
 עס פיינט! איך געה גלייך!

צ י י ט ע ל [צוגעשטאַנען]. איך בעט דיר! טהו מיר צוליעב!
 נאָר אויף אַ ווילע! [פיהרט זי כמעט מיט גוואַלד אַפּ אין קיך אַרײַן].
 אויף איין ווילע! [הוה אַפּ. צייטעל טהוט זיך אַ וואַרף צוריק צו דער
 אַרבייט. עס קומט אַרײַן פון דרויסען טביה].

ט ב י ה [אַ וואַרף די בייטש אין ווינקעל אַרײַן. ווי אין פּוסק
 שטעהט: ו י נ צ ל ו א ת מ צ ר י מ — אויסגעפאַרסויפט אַלס-
 דינג! פון דער גאַנצער האַדאַבע געמאַכט אַ מחס... אויס טביה
 דער מילכיגער! ... און אזוי גיך, אזוי בחפּונ'דיג! ... אַ פּיז
 איילעניש! ... ווי דער תּרגום זאָגט: ה א ג ב ר א ו ה א
 ט ר ס ק א ... אין פיער און צוואַנציג שעה גענומען און צע-
 בראַכען אזא גוטס, אַ בעל-חפּתישקייט פון אזוי פיעל יאָחרען!
 פאַרקויפט אַלסדינג בחצי-חנם, פאַר אַ דריטעל געלט — פּטור
 געוואָרען... [טרייסעלט אַפּ די הענט. פּויען]. ווען גאָלדע עליריה-שלום
 זאָל אויפשטעהן און אַ קוק טהון אויף דעם חורבן! ... וּכְאַחַזְלֵט דָאָס
 פּנים, קוקט כלומרשט אין פענסטער. דערנאָך קערעוועט ער זיך אויס צו דער
 טאַכטער]. ווייסט דו, צייטעל, מיט וועמען מיר איז געווען שווערעך
 ווי מיט אַלעמען צו שוידען זיך?

צ י י ט ע ל . מיט וועמען?

ט ב י ה . מיט וועמען? מיט מיין געטרייען דיענער, מיט'ן
 פּערדעל... קריעת ים-סוף! [זיפּצט]. אויסגעדרונגען זיך און אָנגע-
 האַריקעט זיך גוט, און אָנגעפאַטשט זיך גוט איינס דאָס אַנדערע
 אין די הענט, נעם איך דאָס פּערדעל פאַר'ן פּאַוואָד, געוויינטליך
 מיט דער פּאַלע, און געב עס איבער דעם גוי און וויינטשווע איהם
 מיט מזל-ברכה, ס'זאָל זיין אין אַ גוטער שעה אַ מזל'דיגער — אַז
 מיין בחור דרעהט ניט אויס צו מיר די חנ'עוודיגע מאַרדע. טהוט

א קוט צו מיר מיט די צוויי פערדישע אויגען? א שטומע צונג, רעדען קאן עס ניט, נאָר פארשטאַנען האָב איך גלייך, ווי עס וואָלט מיר וועלען זאָגען: „אַט אַזוי, טביה, דאַנקסט דו אָפעט דיין גער טריי פערדעל, וואָס האָט דיר געדיענט שווער און ביטער אַזוי פיעל יאָהרען?!"... געה פאַרענטפער זיך פאַר אַ פערד און געב איהם צו פאַרשטעהן, אַז איך בין דאָ גאַט די נשמה שולדיג, און אַז מע לעהרענט מיט מיר די סדרה לך-לך, און אַז איך אַליין ווייס נאָך אויך ניט, וואוהין איך געה!... דערווייל געה איך אין שטאַרט, שוין באַשטעלט אַ פוהר, און דאָרט אין שטאַרט וועלען מיר שוין האָבען אַ ישׁוב. דאָרט זענען דאָך פאַרהאַן עפּים אידען, פאַרהאַן אַ רב, מסתאמ וועט מען אונז שוין אַיין עצה געבען: אַמעריקע, צי אַרגענטינע, צי פאַלעסטינע, צי אַרץ־ישׂראל... איך וואָלט אפילו בעסער געוואָלט קיין אַרץ־ישׂראל. וואָרום וואָס וועל איך טהון אויף די עלטערע יאָהרען אין אַמעריקע? אַז ניט זיי פאַרשטעהען מיין לשון, ניט איך פאַרשטעה זייער לשון... זעהסט דו, אַרץ־ישׂראל — פאַרט, ווי זאָגט מען, באַטקאָווישטינע! ווי אין פּסוק שטעהט: אַרץ זבת חלב ודבש... היינט וואָס איז ווערטה דאָס, וואָס מע קאָן זיין אויף דער מוטער רחל'ס קבר, אין דער מערת־המכפלה, חאַפען אַ קוק אויפ'ן ירדן, זעהען דעם באַרג סיני, אָנקוקען פּדן־ארם, קרש־ברנע און נאָך פּדומה אַזעלכע ערטלעך? [פויווע]. און דו, צייטעל, זעה איך, ביזט שוין אויך אַבאַלד פאַרטיג?

צ י ט ע ל . באַלד פאַרטיג, נאָר צו די ספרים דייעע האָב איך מורא געהאַט אָהן דיר זיך צוריהרען...
ט ב י ה . זעהר גלייך... די ספרים וועל איך אַליין אַייני־פאַקען. [געהט צו דער שאַפּע, נעמט אַ ספר נאָך אַ ספר, פאַקט אין קאַסטען]. דאָס איז אַ חומש... דאָס — אַ סידור, מיין אַלטער סידור... מיר געדיענט געטריי, ווי, להבדיל, דאָס פערדעל... דאָס — אַ תהלים... און דאָס? — אַ סליחה... אַ הגדה... אַ קינה... און וואָס איז אַט אַ דאָס קליינע וועווריקעל? — אַ בענטשערעל... געהט אויך

נישט צופוס... און ווער שמועסט אָט דער „מנורת־המאור“, אָדער אָט דער „שבט־מוסר“ אויף עברי־טייטש — אין זיי קוק איך דאָך אַרײַן אַלע שבת בײַטאָג... דאָס אַלץ דאַרף מען מיטנעמען אין גלות אַרײַן. דאָס איז אונזער גאַנץ פאַרמעגען. די אײַנציגע ירושה, וואָס מיר האָבען גע'ירש'עט פון אונזערע אַבות־אבותינו... [פונ'ם זײַטיגען חדר לויפער־ארויס צײַטעל'ס קינדער און גלײַך צו טביה'ן].

ש ל מ ה' ע. וואו ביזט דו געווען, זיידעניו?

ש י נ ד ע' ע. זיידע! וואו ביזט דו געווען?

ט ב י ה. געווען... [טאפט זיך אין די קעשענעס]. או-ווא, פאַר־געסען אייך ברענגען אַ מתנה... געזעגענט זיך אָפּ מיט דער דאָזיגער שטוב — מיר פאָהרען אַוועק היינט, קינדערלעך!...

ש ל מ ה' ע. וואוהין פאָהרען מיר, זיידעניו?

ט ב י ה. וואוהין די אויגען טראָגען... מע טרייבט אונז אַרויס...

ש י נ ד ע' ע. פאַר וואָס טרייבט מען אונז אַרויס?

ט ב י ה. דערפאַר, וואָס מיר זענען אידען... ומפני חטאינו נלינו מארצנו, קינדערלעך... אונז טרייבט מען, אונז האָט מען געטריבען, אונז וועט מען טרייבען... [די גאַנצע צײַט, וואָס ער רעדט מיט די קינדער, הערט ער ניט אויף צו פאָסען די ספרים און אַנדערע זאַמען].

ש י נ ד ע' ע. {
ש ל מ ה' ע. [ביידע אינאיינעם]. פאַר וואָס, זיידעניו,

פאַר וואָס?

ט ב י ה. פאַר וואָס? זאָג איך דאָך אייך — דערפאַר, וואָס מיר זענען אידען... זיי ווילען, מיר זאָלען זיין אויס אידען... נאָר מיר זאָגען: ניין, אידען זענען מיר געווען, און אידען וועלען מיר בלייבען!... מיר'ן זיי איבערלעבען!... אונזערע זיידעס האָט מען נאָך ערגערס געטהאָן — מע האָט זיי געברענט אויפ'ן פייער, גע־טרונקען אין וואַסער — און עס האָט ניט געהאַלפּען: אויסגע־פיהרט האָבען מיר!... געדענקט דאָס, קינדערלעך, געדענקט, וואָס דער זיידע זאָגט אייך — ס'וועט איך אַמאָל צוגוין קומען... אייך

וועט אפשר זיין בעסער ווי אונז, געוויס בעסער, וואָרום ס'וועלען קומען בעסערע צייטען, וואָס מ'עט פאַרשטעהן, אז מיר זענען איך מענטשען, נאָט'ס באַשעפענישען... דערווייל זייט גרייט — מיר פאַהרען... [צייטעל מינעט זיך די גאַנצע צייט, ווייל עפּים זאָגען].

צ י י ט ע ל . טאַטע, האָב קיין פאַראַיבעל ניט — כ'האָב דיך געוואָלט עפּים פרעגען...

ט ב י ה . ווי אזוי מע פאַהרט קיין ארץ-ישראל?

צ י י ט ע ל . [וויג אַרויף אויף איהרס]. ניין, ניט דאָס האָב איך געוואָלט פרעגען...

ט ב י ה . וואָס זשע? דו ווילסט וויסען, וואָס וועלען מיר דאָרטען טהון? — דאָס, וואָס אלע אידען! וואָס ס'וועט זיין מיט פֿל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל! מה נפשך: הענט האָבען מיר? האָרעווען זענען מיר געוואוינט? און מענ'טשען זענען דאָ אומעטום, און נאָט שמועסט מען ניט — מלוא כל האָרץ בכבודו!... [זיפצט]. אַודאי טהוט מיר באַנג, אַודאי איז מיר שווער זיך צו שידען אַט מיט אַט די ווענט! [באוווינט אויף די לעדיגע ווענט]. אַט מיט אַט דער ערד! [ווייזט אַראַפּ אויף דער ערד]. איד וואָלט קושען אַט די ווענט! איך וואָלט צוגעפאַלען צו אַט דער ערד! וואָרום דאָ בין איך געבוירען, דאָ בין איך אויך אויפגע-וואַכסען, דאָ האָב איך געהאַט צרות, דאָ האָב איך געהאַט נחת, פּראַוודע מעהר צרות ווי נחת — נאָר דאָס איז אַ נאָט'ס זאַך... [שטעהט-אויף פון דער ערד, גלייכט זיך אויס די ביינער, טהוט אַ קוק אַרויס אין פענסטער]. און אַט דער הויף? און אַט די פּריזבע, און דער גאָרטען, און אפילו אַט דאָס פאַרטשאַהנעטע בוימעלע וועט זיך מיר חלומ'ען ביינאַכט אין דער פרעמד... און ועל פולם — דאָס פּערדעל. [זיפצט]. אוי, אַט דאָס פּערדעל! אַ שטיק געזונט האָט דאָס ביי מיר צוגענומען! איך זאָל האָבען אַ טבע פון וויינען, וואָלט איך מיך-צעוויינט... דער רחמנות מיט'ן צער בעל-יחיים... [פּוויזען]. אָן, זעהסט דו? [ווייזט מיט דער האַנט אויפ'ן וויינעל]. דאַכט

זיך, וואָס? אַ קאַץ, אַ חיה... פון דעסטוועגען איז אויף דער קאַץ
אויך אַ רחמנות — מיר פּאָהרען אוועק, און זי לאָזען מיר איבער
דאָ אַליין. צער בעלי־חיים...

צ י י ט ע ל [נעמט זיך אַז מיט קוראזש]. אַז ס'איז יאָ אַזוי, זאָג
זשע מיר, טאַטע, פאַר וואָס איז אויף אַ חיה מעהר רחמנות, מעהר
צער בעלי־חיים, ווי אויף אַ מענטשען?

ט ב י ה. שטיא! ווער האָט דאָס דיר געזאָגט, אַז אויף אַ
חיה איז מעהר רחמנות, ווי אויף אַ מענטשען? דו האָסט פאַר-
געסען, וואָס מיר זאָגען יום־כּפור צו פּלַנדרִי?...

צ י י ט ע ל. וואָס מיר זאָגען יום־כּפור ווייסט דו בעסער...
נאַר איך ווייס אַיין אַנדער זאָך... [שטעלט זיך אַיין, רעדט שטיק, נאַר
מיט אַ טאָן פון ווירדיגקייט, אַזוי, אַז דאָס קול ציטערט איהר]. איך ווײַס, אַז
אַט פּאָהרען מיר אוועקעט פון דאַנען, אויף שטענדיג, אויף אייביג,
מיר וועלען שוין צוריק אַהער נישט אומקעהרען זיך קיינמאָל... און
אַיין מענטשען לאָזען מיר דאָ איבער איינעם אַליין, עלענד ווי
אַ שטיין...

ט ב י ה. וואָס באַלעבעטשעט זי? וואָסער מענטש? וואָ-
סער שטיין?...

צ י י ט ע ל [מוקט דרייסט און גלייך דעם פאַטער אין פנים אַרײַן].
דו האָסט פאַרגעסען, טאַטע, אַז דו האָסט נאָך אַיין טאַכטער...

ט ב י ה. [איבערראַשט פון אומגעריכטיקייט, בײַט זיך שטאַרק אין גע-
זיכט, קאָז זיך קײן אַרט ניט געפֿינען, פאַלטיאָן אויף דער טאַכטער און נעמט
שרײַען נאַר הויך אויף אַ קול]. איך האָב ניט נאָך קײן טאַכטער!
נישטאָ בײַ מיר מעהר קײן טעכטער, נישטאָ און נישט געווען קײנ-
מאָל! דו הערסט, וואָס איך זאָג? [קלאַפּט אין טיש]. צײַטעל האָט זיך
דערשראַקען. אינסטינקטיוו האַפּט זי זיך אַז אין די קינדער].

ש ל מ ה' ע [צו טביה'ן]. וואָס האָסט דו זיך צעשריגען.
זיידעניו?

שײנדעלע [צו מביה'ן]. וואָס בייזערסט דו זיך אויף דער מאַמע? דאָס ריהרט מביה'ן, און ער רעדט שוין מיט אַ טאָו נידעריגער. מביה'ן. אייער מאַמע פּאָלנט ניט איהר טאַטען... אייער מאַמע ווייסט ניט פון פּוּד-אַב... אייער מאַמע דער'רנו'ענט מיד... וואָס דער טאַמע זאָגט, זאָגט זי מיר קאַפוּיר... איך זאָג דיר נאָך אַ מאָל, צייטעל, און נאָך אַ מאָל, און נאָך צעהן מאָל, אז איך האָב נישט מעהר קיין טעכטער! איך האָב נישט — און שוין!... [פּאַרענט די הענט אַהינטער און שפּאַנט'אַרום היז און צוריק].

צײַטעל [וואַרט-איבער אַ וויילע, ביז דער כּעס וועט איהם אַ ביסעל אַפּנעהן]. דו אַליין זאָנסט, טאַמע, אז סע שטעהט געשריבען, דו ווייסט שוין וואו, אז גאָט האָט רחמנות אויף אַלע זיינע באַשעפּע-נישען, אפילו אויף אַ וואַרעם...

מביה'ן. האָסט געהערט קלינגען, און קאָנסט ניט נאַכזינגען... [שטעלט זיך אַפּ]. סע שטעהט געשריבען אין... אין... [טראַכט]. איז אַשרייושביביתך שטעהט דאָס געשריבען: ורחמיו על כל מעשיו — דער אויבערשטער טהוט טהאָן שפּיזען אַלע זיינע באַשעפּענישען, פון אַ וויזעלטיער ביז אַ קליין ווערעמעל, און ביז אַ מילב אפילו...

צײַטעל. וואַרום ער האָט אויף דעם רחמנות...

מביה'ן [פיהלט זיך געשלאַגען, שפּאַנט אַרום]. רחמנות... רחמנות... ער האָט רחמנות... פון רחמנות רעדט זי איצט מיט מיר... [שטעלט זיך אַוועק אַקעגען צייטלען]. רחמנות? פון רחמנות רעדסט דו מיט מיר? וואו איז געווען איהר רחמנות דעמאָלט, ווען איך בין געלעגען, ווי אַ הונט, פאַר'ן גלח, ימח שמו וזכרו, זיך געוואַלגערט איהם פאַר די פּיס [בויגט זיך אַיזן]. געפּוּזשעט, ווי אַ וואַרעם? פון וואַנעט ווייס איך, אז זי איז ניט געווען אין צווייטען חדר דעמאָלט און געהערט אימליכס וואַרט — וואו איז געווען דעמאָלט איהר רחמנות? [שפּאַנט'אַרום, בלייבט שטעהן]. רעדט מיט'ן זעלבען טאָו פון איראַניע און פאַרביטערטקייט. — איז דער צייט, ווען ער שפּאַנט'אַרום, געהען איהם נאָך די קינדער אַקוראַט נאָך זיינע טריט:

ער שטעקט זיך אפ, שטעלען זיי זיך אויף אפ*]. און וואו איז זי געווען, בעת דיין מאמע עליוהשלום איז געלעגען אָט דאָ אויסגעצויגען אויף דער ערד, איבערגעדעקט מיט שוואַרצען? ... וואו איז געווען איהר רחמנות דעמאָלט? ...

צ י י ט ע ל . דו אַליין זאָנסט דאָך אָבער, אַז אפילו נאָט איז מוחל די גרעסטע עבירה, אויב נאָר מע האָט חרטה און מע טהומת טובה. און ווער נאָך ווייסט, אַזוי ווי דו, אַלסדינג, וואָס סע שטעהט געשריבען? ...

ט ב י ה . אָט טאַקי וויל איך ווייס, דעריבער זאָג איך דיר אַקוראַט, אַז דערויף האָט מען נישט חרטה און דאָ העלפט ניט קיין תשובה! ... דער וואָס געהט איין מאָל אַוועק פון אונז, יענער קומט נישט מעהר צוריק! ... דאָס צווייגעל, וואָס מע רייסט אָפּ פון בוים — מוז פאַרטריקענט ווערען! ... דאָס בלעטעל, וואָס פאַלט אָפּ — מוז פאַרפּוילט ווערען! ... [דערזעהט פון דער ווייטעו קארעלען אויף דער ערד, בויגט זיך אַז, הויבט עס אויף]. וואָס איז פאַר קארעלען? גווישע קארעלען — ווי קומען זיי אַהער? ...

צ י י ט ע ל [נעמט ביי איהם די קארעלען, רעדט אין איין אַטעם]. דאָס איז איהרע קארעלען, איהרע קארעלען... און זי אַליין איז אויך דאָ... זי האָט זיך אַרומגעקוקט! אַרומגעזעהען! זי האָט חרטה, טאַטע, זי וויל צוריק! ... און ניט נאָר זי וויל צוריק — זי איז שוין געקומען צוריק און איז גרייט מיט אונז אינאיינעם איבערטראָגען אַלסדינג! דאָרט וואו מיר — דאָרט איז זי... [נעהט צו נאר נאהענט, רעדט שטיגער]. זי איז געווען ביי דער מאַמע אויפ'ן קבר — דאָס ווייסט דו? זי פאַסט יום־כּפּוּר, טאַטע, דו הערסט? זי פאַסט יום־כּפּוּר...

ט ב י ה [צעמישט]. ווער איז געווען אויפ'ן קבר? ווער פאַסט דאָס יום־כּפּוּר? וואָסערע לאַקשען? וואָסערע פּלאַמען? וואָס — ווער — וועמען?

* דער אויטאָר בעט — ניט שאַרזשירען! די קינדער טהוען דאס ערנסט, די עלטערע באַמערקען ניט.

צ י י ט ע ל. וואָס הייסט ווער? חוה! פון חוה'ן רעדען
 מיר דאָך! ... [איז דער מינוט עפענט זיך די קידיטיר און עס רייסט זיך
 אריין חוה. באַגעגענט זיך מיט טביה'ס קוק, בלייבט זי שטעהן ביי דער טיר,
 אהו לשון, נאר מיט גרויס ווירדע און מיט גדלות צונויפגעגענט די הענט אויפ'ן
 האַרצען און קוקט דעם פאַטער גלייך אין די אויגען אַריין. די ערשטע מינוט
 טהוט זיך טביה אַ לאַז צו דער דרויסענטיג אַוועקצוגעהן, נאר צייטעל פאַר
 געהט איהם אויף צופריהער און איהרע קינדער מיט איהר].
 ט ב י ה [צו צייטלען מיט די קינדער]. לאַזט מיך! ... לאַזט
 מיך! ...

צ י י ט ע ל. זאָל איך קרענקען! זאָל איך שטאַרבען אָט
 אַ דאָ מיט מיינע צוויי קינדער! ... [האַלט איהם צו, די קינדער וויינען].
 ט ב י ה [פאַרטומעלט]. וואָס טהוט זיך דאָ? ביון איך טביה?
 מדער איז דאָס אַ חלום? נווייזט מיט רער האַנט. דער כח הדמיון...
 די געבלימען...

ח ו ה [געפאַסען און דרייסט]. נישט קיין חלום, נישט קיין
 דמיון, נאָר די ווירקליכקייט אַליין... איך האָב געהערט אַלסדינג,
 וואָס דאָ איז גערעדט געוואָרען — פון צווייגעלעך, וואָס
 ווערען אָפגעריסען, און פון בלעטלעך, וואָס ווערען אָפגעפאַלען...
 [געהט צו אַ פאַר שריט געהענטער]. קיינער האָט קיין צווייגען ניט
 געריסען, און בלעטער זענען ניט געפאַלען...

ט ב י ה [חזר'ט איבער]. „קיינער האָט קיין צווייגען ניט גע-
 ריסען, בלעטער זענען ניט געפאַלען“... [צעשרייט זיך פּלוצים אויף אַ קול].
 ס'אָ ליגען! יאָ געריסען! יאָ געפאַלען! ... [צעפאַזט זיך אויף חוה'ן].
 וואָן פון דאַנען!! וואָן פון מיינע אויגען — וואָן!!! ...

צ י י ט ע ל [גויפּט צום פאַטער, קושט איהם די הענט]. טאַטע!
 נאָט איז מיט דיר! וואָס טהוּסט דו, טאַטע געטרייער?
 ש ל מ ה' ע. זיידעניו, וואָס טהוּסט דו? פאַר וואָס
 טרייבסט דו די מוהמע חוה? ...
 ש י י נ ד ע ל ע. דאָס איז דאָך אונזער מוהמע חוה,
 זיידעניו! ...

ט ב י ה [ווי זיך ארויסרייסען פון די אייניקלעך]. אוועקט.
 ממזרים! אָנגעהאַנגען זיך אויף מיר, ווי די קלעשטשעס! האָט
 באַדער חרטה, וואָס ער ביזערט זיך אויף זיי, גלעט זיי איבער די קעפלעך.
 טייערע קינדערלעך! אָרעמע שעפעלעך מיינע! פון וואָנען האָט
 אױר זיך אָהער גענומען אויף מיין קאַפּ? נאַט אױך גאָר
 אייניקלעך אַ פאַר אויף דער עלטער! ווי זאָגט איװאַן זלאָדי:
 „נע מאַלאַ באַבאַ הלאַפּאַטי“... [פּויוע]. עך, גאַלדע, גאַלדע! דאָס
 איז געװען אַ חכמה! זי, עליוהשלום, פּלעגט זאָגען: מע טאָר
 ניט זינדענען, טביה, מע טאָר זיך ניט קלאָגען, ניט ביזזערען, ניט
 זיין אין פעס... אמת, ווי איך בין אַ איד, אמת! פעס איז עבודה
 זרה... מיט פעס קאָן מען גאַרניט מאַכען... מאַכען קאָן מען נאָר
 מיט גוטען... מיט גוטען... טביה האָט פּיינט זיך אָפּעסען דאָס
 האַרץ... טביה האָט ליעב יעדע זאַך פּריהער צו באַקלערען, באַ-
 טראַכטען, אַרומערדען... וואָס וועט זיין פון דעם, אַז מיר'ן זיך
 אַלע היצען, אַלע שפּרינגען פון דער הויט אַרויס, ווי מיר זאָגען
 אין דער הגדה פּסח צום סדר: פּוֹלָנוּ חֲכָמִים, פּוֹלָנוּ
 גְבוּרִים? ... לאָמיר קאַרשט באַרעכענען, נאָר מיט אַ קלאָרען
 מח און מיט קאַלטע לונג-און-לעבער: וואָס איז דאָ געװען? וואָס
 איז פאַרגעקומען?

צ י ט ע ל [אויפגעלעכט]. אָט דאָס ווילען מיר דאָך! מיר
 ווילען מיט גוטען...

ט ב י ה [שלאַגט איהר איבער]. און איך וואָס וויל? איך וויל
 דען חלילה מיט ביזזען? פאַר וואָס זאָל איך וועלען זיין בעסער
 פּונ'ם רבונ'ש-לעולם? איהם שטעהט-אָן צו זיין אַ מוחל-עונות
 און אָנשרייבען אין סידור יום-כּפור צו פּל-נדרי מיט גרויסע קידוש-
 לַבְּנֵי-אֹתוֹת: סַלְחָתִי פּדֵרִיך!... נישט מעהר, אַז
 ס'האָט זיך שוין יאָ אַזוי געמאַכט, אַז מיר קאָנען זיך דורכשמועסען,
 וואָלט איך דיך געוואָלט עפּים פרענען... [צו חוה], נישט קוקענדיג איהר
 גלייך אין פנים, נאָר מיט אַ זייט. ווי אַזוי האָסט דו נאָר-וואָס געהאַט
 געזאָגט? פּיינער האָט קיין צווייגעלעך ניט געריסען? בלעטלעך

נישט געפאלען? א ביסעל א זאג! [צו צייטלען]. טביה'ס טאכטער רעדט נישט גלאט... טביה'ס טעכטער — ניט געדאכט זאלען זיך ווערען!...

צ י י ט ע ל [צו חוה'ן, שטארק אויפגעלעבט]. וואס זשע? איד האָב באַלד געוואוסט, אז דער טאטע וועט...

ח ו ה [צו צייטלען]. אלץ איינס!... איד האָב מיך קיין קאפ ניט איבערגעשראָקען. איד האָב איין מאָל געזאָגט, אז איד געה — געה איד... אויב ניט מיט אייך, איז נאָך אייך... סאי ווי סאי, דאָרט וואו איהר — דאָרט איד. אייער אומגליק — מיין אומגליק.

ט ב י ה [אויך צו צייטלען]. דו הערסט ווערטער? דאָרט וואו מיר — דאָרט איז זי. אונזער אומגליק — איהר אומגליק. אָט דאָס איז אַ לשון! אָט אזוי רעדט טביה'ס טאכטער, און אָט אזוי באַדאָרף זי רעדען!... אַניט — וואָס וואָלט געווען דער חילוק צווישען מענדעל ווערעפיווקער און טביה דעם מילכיגען? ... אַנו, טהוט אַ פרעג ביי מענדעל ווערעפיווקער, וואו שטעהט „ברוגו רחם תזכור“? און לאָז ער אייך זאָגען, ווען זאָגען מיר „סלחתי בדבריך“, און וויפיעל מאָל זאָגען מיר „סלחתי בדבריך“? און וואָס איז די טייטש „סלחתי בדבריך“? אזוי לאַנג שמויסט מען איהם! אַ איד איין עסדאָרץ איז ערגער פון אַ גוי!... [פּויען]. נישטעהר, איין זאך: איד וואָלט אפשר באַדאָרפט צומאכען די אויגען און מיט'ן ערשטען קוק וואָלט איד אפשר באַדאָרפט מוחל זיין!... [חוח טאכט אַ באַלענגונג אויף צו ענטפערען]. צייטעל טאכט צו איהר מיט די הענט הינטער'ן פאטער'ס פלייצעס, זי זאָל שווייגען. איז מיר שלעכט: סטייטש, און וואו איז גאָט? קענען גאָט איז מען דאָך אזוי זינדיג! אזוי זינדיג!... נאָך צוריק פאטראכט איד מיך: וואָס בין איד מחויב זיך אָננעמען גאָט'ס קרוידע? ... [חאפט זיך אז ביי'ם קאפ]. אכטי, רבונג של עולם! דו ביזט מיין עדות, אז איד האָב נישט געבראָכען דאָס וואָרט, נאָך איד קאָן נישט מעהר! [שרייט הויך]. איד קאָן נישט! דו האָסט אַליין אָנגעשריבען אין דיין הייליגער

תורה: ברחם אב על בנים! וואס פין איך שולדיג, אז זי איז פארט מיינס א קינד? [שלאגט זיך מיט דער האנט אין הארצען]. פארט איינגעבאקען ביי מיר אין הארצען! אין דער נשמה! [צו חוה]. צענעמט ברייט די הענט. קום אהער צו מיר, חוה'לע, דו ביזט מיין קינד! ... [חוה פאלט איהם אויס'ן האלד]. צייטעל האט ארוטנענומען איהרע צוויי קינדערלעך, וויינט שטיל].

פ א ר ה א נ ג פ א ל ט ל א נ ג ז א מ .

ע נ ד ע .

